

**Universitat de les
Illes Balears**

Títol: Mateu Obrador; Vida i obra folklòrica

NOM AUTOR: Maria del Mar Rotger Genovart

DNI AUTOR: 43220869-M

NOM TUTOR: Caterina Valriu Llinàs

Memòria del Treball de Final de Grau

Estudis de Grau de Llengua i Literatura Catalanes

Paraules clau: Literatura Popular

de la

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

Curs acadèmic 2012-2013

En cas de no autoritzar l'accés públic al TFG, marcau la següent casella:

ÍNDEX:

Introducció.....	pàg. 3
Biografia.....	pàg. 5
- Vida.....	pàg. 5
- Tasca literària.....	pàg. 10
- Obrador lul·lista.....	pàg. 13
- Obrador folklorista.....	pàg. 15
- Cloenda.....	pàg. 19
El folklore del segle XIX.....	pàg. 21
Obra folklòrica.....	pàg. 27
- Traduccions.....	pàg. 27
- Poesia i narrativa.....	pàg. 29
- Articles.....	pàg. 35
Conclusió.....	pàg. 41
Bibliografia.....	pàg. 44
Annexos.....	pàg. 46

INTRODUCCIÓ

Mateu Obrador i Bennàsser (Felanitx 1852- Palma 1909) va ser un escriptor conegut dins la cultura catalana de la segona part del segle XIX. Va destacar per ser un gran intel·lectual. Des de ben jove mostrà el seu interès per la literatura, i al llarg de la seva breu vida realitzà una important tasca literària.

Malauradament, avui en dia, tant la figura d'Obrador com la seva obra són molt poc conegudes. Alguns autors assenyalen que aquesta desconexió, en gran part, es deu a les circumstàncies de la seva pròpia vida. Segons indica Pons en l'article "Mateu Obrador, una vida incerta, una obra frustrada" :

Obrador va ser "víctima de circumstàncies personals i familiars que no facilitaren la seva dedicació eficient al treball cultural, una vida professional molt majoritàriament provisional i precària, molt estimat pels seus amics, un esperit selecte que va ser víctima de les servituds que li va imposar la quotidianitat, una certa tendència a la malenconia i a les fluctuacions anímiques, propensió a la dispersió, escassa capacitat de donar continuïtat a les tasques començades, amb més tendència a imaginar projectes i a iniciar-los que no a fer-los realitat i a acabar-los..." (Pons 2010: 13)

A partir d'aquí, hem cregut interessant acostar-nos a la figura de Mateu Obrador i analitzar la seva obra. Així doncs, el principal objectiu d'aquest treball és conèixer i divulgar la figura de Mateu Obrador, i un cop aconseguit això, centrar-nos en ressaltar la seva tasca com a folklorista, ja que és a una de les que més temps hi dedicà i en realitzà un important nombre d'obres.

Per poder acomplir aquest objectiu general, n'hem dissenyat d'altres més específics. Primer revisarem com la seva trajectòria biogràfica influí al llarg de la seva carrera professional. I en segon lloc, a partir de la seva producció intel·lectual, pretenem aprofundir en la figura de Mateu Obrador com a folklorista, i a més, conèixer alguns aspectes de la seva tasca com a lullista, traductor i escriptor de poesia, prosa i teatre.

Ens hem centrat en aquests objectius perquè pensam que Mateu Obrador va desenvolupar una important tasca intel·lectual, la qual li va permetre conèixer molts aspectes de la nostra cultura i aprofundir en Ramon Llull. Ara bé, com ja hem dit, tota aquesta producció literària no li ha estat reconeguda com cal, i com es podrà veure al llarg del treball,

va desenvolupar una obra força important i interessant. Per tant, és necessari estudiar-la i difondre-la, així doncs, amb aquest treball, volem donar a conèixer, almenys, una part de la seva obra.

Per poder dur a terme aquest propòsit, primer de tot hem recollit diferents materials en què hi aparegués alguna obra d'Obrador o algun escrit en que s'hi fes referència. I per tal de reunir aquests materials, hem consultat diferents revistes de l'època, en les quals Obrador va col·laborar de manera activa. A més, durant aquest treball de recerca també vam trobar cartes i altres materials sobre Obrador, els quals ens han permès ampliar la nostra informació.

Un cop reunits aquests materials, hem dividit el treball en tres parts diferenciades. En la primera hi tractam la vida d'Obrador, des del moment que neix fins que mor. I a partir d'aquestes pàgines ens adonarem de com era aquest autor, a què es va dedicar, quins gèneres literaris va conrear, entre altres aspectes.

En la segona part del treball, feim una contextualització del folklore del segle XIX, així podem situar Obrador dins el seu context cultural i a més, veurem quina concepció es tenia del folklore en aquesta època. I en la tercera part, comentarem les característiques de l'obra folklòrica d'Obrador.

Finalment, un apartat de conclusions ens permetrà ordenar i sintetitzar les dades obtingudes.

BIOGRAFIA MATEU OBRADOR

1. VIDA

Per realitzar aquest apartat ens basarem en la l'esbós biogràfic que va fer Antoni Pons, publicat a *La Nostra Terra* i recollit posteriorment per Ramon Rosselló en el seu llibre *Mateu Obrador i Bennàssar. Biografia i obra literària*.

Mateu Obrador i Bennàssar va néixer el 14 d'octubre de 1852, a les dotze de la nit a la casa familiar del carrer de la Font, Felanitx. Els seus pares eren don Bernat Obrador (hisendat) i dona Esperança Bennàssar. El dia següent del seu naixement fou batejat per Mossèn Nadal Cabrer. Durant la seva infantesa visqué a la possessió de Son Maimó, on posteriorment reconegué haver-hi passat els millors anys de la seva vida.

De la seva infància es sap poca cosa, només que va cursar els primers estudis a Felanitx, on ja va demostrar ser un molt bon estudiant i mai no fou esborrat del "Llibre d'or", en el qual el mestre anotava els alumnes més destacats. A més, des de ben jove es donà a conèixer com a glosador i inclús va arribar a compondre una obra teatral. El fet de ser un bon estudiant, va fer que el seu mestre aconsellés als seus pares que l'enviessin a estudiar a la ciutat.

Obrador en aquests moments tenia 10 anys, i el fet d'haver de deixar el seu poble nadiu li provocà un sentiment estrany. Com recull Pons, Obrador en les seves *Memòries*, escriu: "Un dia es mestre vengué a ca nostra i parlà amb mon pare i ma mare. Vaig sentir conversar de jo anar a estudiar a Ciutat. De tot d'una es cor em bategà de pressa i llavor em vengué plorera sense saber per què." Tot i això, el seu pare estava convençut que el millor futur per el seu fill era que continués formant-se i pogués cursar una carrera universitària.

Així doncs, tot i que la mare no hi estava gaire d'acord, Mateu Obrador va deixar la vida del poble i va marxar a la ciutat. Els seus pares l'acompanyaren a cercar un lloc on poder viure durant aquest període, i als tres dies ja quedà instal·lat a la casa del el Rector Ordinas. A Palma, començà els estudis de segona ensenyança (1862-1868) i durant aquest temps va viure a fora i a dins l'Institut, en el qual va viure grans experiències. A més, cal dir, que durant els anys que passà a l'Institut va continuar

mostrant que era un bon estudiant, fet que li va permetre guanyar diferents premis i medalles.

Al llarg d'aquest període va fer amistat amb Marià Canals, Miquel Rigo, Josep Tarongí, Manuel Guasp, Bartomeu Ferrà, Alexandre Rosselló, Miquel Costa i Llobera, Antoni Maura. I tots ells tingueren com a professor a Josep Lluís Pons i Gallarza, el qual va influir sobre Obrador, i va despertar en ell i en els seus companys una vocació literària.

La comesa de Pons i Gallarza era ensenyar-los geografia i història d'Espanya i Universal, ara bé, la seva passió literària era present en tot moment a les classes, i per això, a més de les assignatures obligatòries, els ensenyà la bellesa de la poesia i l'art, les formes mètriques, l'elegància expressiva. Així doncs, despertà en aquests joves un fort interès cap a la literatura. A més, cal tenir en compte que durant aquest període es fundà l'*Ateneu Balear* (1862), el qual també va influir en els membres d'aquesta generació, guiant-los cap a la literatura.

Cal destacar que durant els anys que passà a l'Institut es va impregnar del moviment literari de l'època, el Romanticisme. Obrador, a l'igual que els seus companys va escriure obres relacionades amb aquest moviment, però ell, a diferència d'altres, sempre va posar el seny per damunt dels sentiments.

A més, el fet d'estar a l'Institut i llegir, li va permetre conèixer molts d'autors i obres, dels quals sempre en va extreure alguna cosa positiva. Així doncs, durant aquest període foren molts els escriptors que influïren en Obrador, alguns d'ells com Forteza, del qual, en va agafar el seu interès per la literatura popular i la disciplina gramatical, de Jeroni Rosselló, en prengué la curiositat per la poesia alemanya, i especialment, el seu interès per Ramon Llull, fet que posteriorment li va permetre seguir amb la tasca que havia començat Rosselló sobre Llull. Per tant, Mateu Obrador durant els anys d'institut s'anava formant dins aquest context literari i amb moltes esperances de futur.

Així doncs, passaren els anys de l'Institut i al 1869, Mateu Obrador amb 17 anys acabà els estudis secundaris i decidí seguir la seva formació. A partir d'aquí, comença a la universitat de Barcelona, i com assenyala Antoni Pons, carregat d'optimisme, es matriculà a Filosofia i Lletres. I tot i que al principi li costà oblidar-se d'alguns professors de l'institut, ràpidament ho superà trobant-se amb autors importants de la Renaixença com Joaquim Rubió i Ors, Manuel Milà i Fontanals, entre d'altres, i entrà en contacte amb la gran producció literària del moment.

A més, Manuel Milà i Fontanals va ser un dels mestres que tingué Obrador al llarg dels estudis universitaris, i a més, era la màxima representació del pensament català. Així doncs, formar part de la Universitat de Barcelona li permeté entrar en contacte amb un món cultural, que contrastava amb la rutina d'altres centres.

A partir d'aquí, Obrador quedà meravellat per Manuel Milà i Fontanals, i a la vegada, aquest veié en Obrador un jove valuós per ajudar-lo a dur a terme algunes de les obres que s'havia proposat. És així que Obrador entrà en contacte amb la literatura popular de l'illa i començà a organitzar la tasca que li encarregà Milà.

Antoni Pons assenyala que un cop Obrador va entrar a la Universitat, la seva activitat literària va començar a tenir de cada vegada més ressò, i al 1871 participà als Jocs Florals, on ja hi va guanyar el premi de la Diputació Balear amb *Romanç de la Conquesta de Mallorca*. A partir d'aquí, la seva activitat cada vegada era més intensa, el seu talent començà a ser reconegut i a més, va rebre la protecció de Pons i Gallarza i de Milà i Fontanals. I possiblement gràcies al suport que rebé de Pons, fundà la *Revista Balear de Literatura, Ciencias y Artes*, al 1872. Aquesta revista es va convertir en un medi cultural, en el qual els autors publicaven les seves creacions. Així doncs, "La Revista" va ser el substitut del diari "La Palma" i va començar a omplir un buit dins la tradició literària de Mallorca. Són diversos els autors importants que van col·laborar en aquesta revista, els quals li donen més renom, i entre aquests autors també hi ha Mateu Obrador, el qual hi escrigué obres que es centren en la literatura popular, i així, ens presenta un seguit de rondalles mallorquines.

El 1872 va ser un dels anys més actius d'Obrador. Tenia 20 anys i ja comptava amb la confiança de molts escriptors de renom. Aquest any va escriure "Any nou, vida nova", un article amb el qual començà la seva activitat periodística, la qual ja mai no abandonarà. I amb *Gaceta de Mallorca*, ens dóna una mostra del que seria un diari escrit amb la nostra llengua. A més, aquest mateix any acaba la tasca que Milà li havia encomanat. El mes de gener li presentà el treball de 246 pàgines, titulat *Apunts sobre Poesia popular de Mallorca. Palma de Mallorca*. Milà n'estigué molt satisfet amb aquest treball i li agraií moltes vegades. El 1872 per tant, va ser un any molt productiu per Obrador, el qual va conreant un seguit d'idees i a més, continua els seus estudis de Filosofia i Lletres. Ara bé, durant aquest període també reb el suport de Manuel Milà i Fontanals, el qual l'ajuda amb els seus estudis, li passa els temes a estudiar, li dóna

consells, i per això, Milà es converteix en el confident d'Obrador. A partir d'aquí, comença una relació d'amistat entre ells dos, que mai no es deixarà.

Segons conta Antoni Pons al llarg del esbós biogràfic que fa, durant aquests anys era molt freqüent, entre els escriptors més intel·lectuals de la illa i de fora, reunir-se i passar el temps parlant de records d'avantpassats, d'esdeveniments que tenien lloc a la ciutat i de temes relacionats amb la cultura. A més, al llarg d'aquestes reunions, també foren molts els escriptors que van mostrar les seves creacions al seus companys. En una d'aquestes reunions fetes a la casa de Pons i Gallarza, Mateu Obrador hi escriví *Un plet en el parnàs*, una de les seves composicions més enginyoses i dramàtiques.

Amb el temps i l'ajuda de Milà, Obrador aconseguí acabar la carrera universitària al 1874, moment en que continuà dirigint "La Revista", on el 31 de juliol hi publicà *La mal casada*. Segons assenyala Antoni Pons, es tracta d'una composició plena de sentiment i molt mallorquina, la qual estava dirigida al seu amic i company Bartomeu Ferrà. A més, en aquest any es tornà a presentar als Jocs Florals, en els quals guanyà el tercer premi amb *Cançó de gesta*. Culmina aquest any dirigint el Col·legi Politècnic de Bellver i inicià la seva tasca com a pedagog a la Institució Mallorquina d'Ensenyament¹. A partir d'aquí, són freqüents els seus escrits sobre educació, els quals mostren les seves idees avançades sobre pedagogia.

El 15 de gener de 1875 apareix el primer volum de *Museo Balear de Historia, Literatura, Ciencias y Artes*, i Obrador va ser elegit secretari de la revista. Ara bé, també hi va participar com a col·laborador, ja que a l'igual que molts autors importants, hi va escriure algun article. I al 1876, amb 24 anys, publica *Memòries*, una obra on hi recorda les seves primeres passes per la possessió de Son Maimó, i on reconeix que aquells anys que hi va passar varen ser els més feliços de la seva vida, ja que ara ha vist moltes coses, de les quals en comença a estar cansat. En aquesta obra apareix com un gran autor, ja que fa ús d'un llenguatge molt enginyós, propi dels millors escriptors.

---

¹ L'Escola Mercantil, després anomenada Institució Mallorquina d'Ensenyament (1880-1887), va suposar una de les experiències més innovadores de l'educació balear dels segles XIX i XX. Impulsada per figures polítiques i intel·lectuals com Alexandre Rosselló i Mateu Obrador, es basà en els plantejaments krausistes de la Institució Libre de Enseñanza, i generà una forta polèmica a la societat mallorquina de l'època. Amb tot, la trajectòria d'aquest centre educatiu reflectí perfectament les pugnes socials i ideològiques que tensaren el trànsit de les nostres illes cap a la modernitat.

Des de que arribà l'Arxiduc Lluís Salvador a Mallorca el 1867, el noble austríac no deixà d'interessar-se per Ramon Llull, al qual li va retre diversos homenatges, un dels quals, al 1877 quan va reunir a la seva casa de Valldemossa diferents autors mallorquins. Cada un d'ells hi va llegir diverses obres dedicades a Llull. Entre aquests autors hi havia Mateu Obrador, el qual va llegir el poema "Ramon Llull". Aquest acte despertà en Obrador un gran interès per Llull, i a partir d'aquí, fou un dels autors que més el treballà. A més, en aquest any, Obrador es trobava al Teatre-circ balear, on quedà meravellat per la companyia teatral catalana que hi actuava, i així doncs, es posà a treballar per el teatre i el 18 de juliol de 1877 presentà l'obra *Los Pretendents*, una composició enginyosa i entretinguda.

Basant-nos en el que diu Antoni Pons, Obrador va fent una feina constant i intensa fet que li permet tornar-se a presentar el 1878 als Jocs Florals, on hi és premiat novament, i al 1879 juntament amb Bartomeu Ferrà, comença a publicar al setmanari "La Ignorància", on hi mostrà la seva vena humorística i on hi pretenia ensenyar a xerrar el mallorquí. "La Ignorància" va esdevenir el diari més llegit i popular que hi ha hagut a Mallorca.

Pel que fa a la seva vida personal, cal dir que el 20 d'agost de 1880 es va casar a Palma amb Isabel Billon Rosselló. D'aquesta notícia es van fer ressò diferents revistes del moment, com "El Comercio" o "L'Ignorància", entre d'altres. Amb Isabel Billon, Obrador va tenir sis fills, Bernat -el qual també va estudiar Filosofia i Lletres-Esperança, Isabel, Francesc, Concepció i Lluís.

Durant aquests anys va continuar treballant en la literatura, fet pel qual, al 1899 es trobava a Venècia impartint classes als fills del majordom de l'Arxiduc, fet que li permeté visitar la biblioteca de Sant Marc a Venècia, on hi va començar a llegir una biografia de Ramon Llull. A partir d'això, quan el 1900 tornà a Mallorca, va poder continuar la publicació de textos lul·lians que Jeroni Rosselló havia iniciat, i a més, va esdevenir membre de la comissió Editora de Textos Lul·lians.

Obrador es va convertir en un dels principals seguidors de Llull, per la qual cosa el 1908 l'Institut d'Estudis Catalans li encarregà visitar la biblioteca Ambrosiana de Munich, la Royal i la Nacional de Milà, en les quals havia de revisar codis lul·lians i copiar *Blaquerna*. Aquesta tasca la realitzà entre el juny i setembre de 1908. Obrador per tant, va fer una feina molt extensa sobre Llull, la qual no pogué acabar a causa de la seva mort.

Com assenyala Antoni Maria Alcover,² Mateu Obrador a principis de la primavera del 1909 va quedar afònic, i a mesura que passava el temps, el seu estat de salut empitjorava, fins que el 27 de maig, prop de les dotze del vespre va morir a Palma, acompanyat pels seus fills i amics.

D'aquesta mort es feren ressò molts de diaris, i molts d'intel·lectuals li van dedicar unes paraules en determinats actes commemoratius, en els quals tots coincidiren a descriure Obrador com un gran home, noble, harmònic, encantador... I que va fer una gran tasca literària, basada principalment en l'amor a la llengua popular mallorquina i el culte als clàssics.

2. TASCA LITERÀRIA

Al llarg de la seva vida, Mateu Obrador va compondre una important obra literària, i és gràcies a les publicacions que en fa en diverses revistes i periòdics de l'època, que podem conèixer aquesta aportació a la nostra cultura.

Així doncs, a partir d'aquestes publicacions veiem com Obrador va donar a conèixer molts aspectes de la nostra cultura, ja que va dedicar gran part de la seva vida a fer recerca de documents folklòrics. A més, també va ser un gran estudiós de Llull, fet que li va permetre continuar amb la feina iniciada per Jeroni Rosselló, publicar nous treballs i, fins i tot, esdevenir membre de la comissió Editora de textos lul·lians. Ara bé, tot i que aquests dos aspectes foren als que més temps hi dedicà, també cal dir que Obrador va continuar ampliant la seva obra literària, i per això, col·laborà en diferents revistes, com *La Ignorància*, *La Roqueta* en les quals hi publicava alguna de les seves obres, i a més, va acabar dirigint *La Revista* i posteriorment, va esdevenir secretari de la revista *Museo Balear*. A tot això, cal afegir-hi que participà diverses vegades als Jocs Florals, i que al 1871, 1874 i 1878 en fou premiat.

Segons assenyala Pons, durant els anys de joventut, Obrador va compaginar la seva faceta d'escriptor amb la de professor i pedagog. Al 1874 començà a dirigir el Col·legi Politècnic de Bellver, en el qual ràpidament es guanyà la simpatia i confiança

---

² Article "En Mateu Obrador i Bennàsser", a *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* 4, 1908-1909, pàg. 316-319.

dels pares, i també va fer un important treball com a pedagog a la Institució Mallorquina d'Ensenyament. El resultat d'aquesta experiència com a pedagog i professor quedà reflectida en diferents obres en les quals, a més, hi aporta noves idees pedagògiques. Dissortadament, al 1887 es tancà la Institució Mallorquina d'Ensenyament, i segons la Gran Enciclopèdia de Mallorca, per aquest motiu, Obrador es va traslladar a Barcelona, on ocupà el càrrec oficial de les finances de la delegació d'Hisenda, i en aquest ambient pogué entrar a col·laborar en publicacions com *La Il·lustració Catalana*, *La Renaixença*, *La Vanguardia*, *La veu de Catalunya* i *Lo Gay Saber*.

Així doncs, veiem que Mateu Obrador du a terme una gran activitat literària. I al llarg d'aquesta ocupació va conreat diferents generes literaris. Per tant, podem trobar Obrador com a poeta durant els anys de joventut, com a escriptor en prosa, escriptor de teatre, traductor, folklorista, lul·lista i periodista els darrers anys de la seva vida.

Pons també assenyala que totes les obres que va escriure Obrador anaven signades, ara bé, en algunes utilitzava el seu propi nom i en d'altres utilitzava diferents pseudònims com *Aben-Assar*, *Floquet*, *Mirianus*, *Goriet*, *Biel Crosta*, entre d'altres.

Com hem dit, Obrador va cultivar diferents generes literaris. La poesia va ser el gènere que va començar a conrear primer, ja que el que primer es coneix de la seva producció són poemes. Aquesta poesia es caracteritza principalment per dos punts bàsics: la utilització d'una versificació acurada i sense cap error, i perquè recorre al passat, a més de vint anys.

Com assenyala Antoni Pons, la poesia que fa Obrador és una poesia elegant, a través de la qual conta històries que captiven el lector i són principalment de caire amorós. En els diversos poemes hi podem veure reflectida la seva etapa d'adolescent. Tot i això, cal dir que fa un treball intens, meravellós i molt minuciós i a més, troba en la llengua mallorquina la millor manera d'expressar la tendresa, la benvolença dels seus versos. Un exemple d'aquesta poesia pot ser *La complanta d'en Guillem*, la qual va ser acollida molt positivament i es va estendre fora de les nostres fronteres, arribant així a Itàlia, França, Alemanya i Provença. Aquesta difusió provoca un gran entusiasme en un jove Obrador, que tal sols tenia 20 anys. Un altre poema molt conegut d'Obrador és *La flor de Miramar*, on demostra un gran enginy i inspiració.

Un altre gènere que cultivà Obrador fou el teatre, i les ganes de dedicar-se a aquest gènere li vengueren a partir de l'actuació d'una companyia catalana, encapçalada per Vicenç Martí i Gervasi de Roca. Aquests autors renovaren el teatre i posaren en escena les millors produccions del teatre català. Així doncs, dins aquest context, Obrador es va posar a fer una feina intensa i, tot i que Tomàs Aguiló i Miquel Bibiloni li duien avantatge, s'afanyà en crear un teatre mallorquí. A partir d'aquí, ple d'optimisme el 18 de juliol de 1877 estrenava *Los Pretendents*, una obra enginyosa, entretinguda i bona d'entendre per el públic. A més, incloïa les principals característiques del teatre del moment. Aquesta obra la va dedicar al públic, i tot entusiasmat Obrador els prometia una altra obra que pogués agradar més, ara bé, el temps passà i no pogué complir el que havia promès, ja que va tenir altres feines i problemes que no li permeteren tornar a aquest gènere.

Tot i això, durant la seva breu vida, va tractar altres gèneres, i en aquest cas, cal fer referència a la seva faceta com a traductor, ja que va aportar a la nostra llengua grans obres de fora, com *Lo rei Carles navegant*, d'Uhland, o *Devers dels Homens. Parlament a un jovençà*, de Silvi Pellico. Obrador pensava que el traductor oferia a la societat mallorquina un gran favor moral i social, ja que a través de les traduccions donava a conèixer nous aspectes, entre ells normes de conducta. Aquests treballs que du a terme Obrador, cal dir que estan fets amb tota la delicadesa del sentiment i la puresa del llenguatge que caracteritzen el nostre autor.

Respecte a les traduccions d'Obrador cal dir que va a començar a traduir l'*Íliada*, d'Homer, però no va aconseguir acabar-la, ja que li van anar sorgint altres feines que retardaren aquest projecte. Com assenyala Antoni Pons, es negà a publicar els cants que ja havia traduït. I possiblement si hagués arribat a publicar aquesta traducció, hagués fet una gran tasca i un treball de molt interès literari. També va fer altres traduccions, especialment de cançons populars i rondalles, com *La llebre i l'erició*, dels germans Grimm.

Com veiem Obrador va cultivar molts de gèneres literaris, i un altre al qual cal fer referència és a la prosa, ja que aquest autor també en va fer algunes obres. Especialment va escriure articles, i un dels més coneguts és el que titulà *Tio Capellà*, en el qual es centra en la figura de Mossèn Pere Obrador (Burguera). Al llarg d'aquesta obra es contenen els trets més rellevants del mossèn, i a partir d'aquí, Obrador aconsegueix fer un gran treball, en el qual hi fa una descripció molt ben detallada i

penetrant. Així doncs, a partir d'aquí fa una molt bona prosa, la qual cosa és poc comuna entre els escriptors del moment.

El 1872 escriu un altre article, *Any nou, vida nova*, amb el qual comença la seva etapa periodística, i a partir d'aquí, conrearà fins els seus darrers dies aquest gènere, el qual es caracteritza per mostrar un esperit mallorquí, principalment a través del llenguatge.

Ara bé, els dos gèneres que més treballà Obrador foren, el lul·lisme i la recerca de documents folklòrics de la nostra cultura. Aquests dos punts es van convertir en les passions d'Obrador, i per aquest motiu, els dedicarem dos apartats específics.

2.1 OBRADOR LUL·LISTA

Pel que fa a la tasca lul·lista duta a terme pel nostre escriptor, cal dir que va ser de gran rellevància, ja que Obrador es va convertir en un dels principals lul·listes que hi ha hagut a la nostra illa i fora d'ella.

L'interès per Llull començà quan Mateu Obrador estudiava a l'Institut, i es va influenciar de les idees de Jeroni Rosselló, el qual ja estava treballant sobre la figura d'aquest gran autor. Tot i això, Obrador no va començar cap tasca sobre Llull, simplement en llegí algunes biografies.

Anys més tard, al 1877 en l'homenatge que va promoure l'Arxiduc Lluís Salvador a Ramon Llull, Obrador hi va participar llegint el poema "Ramon Llull", fet que li va permetre entrar a formar part d'un ambient lul·lià. A aquest homenatge també hi va assistir Jeroni Rosselló, qui va animar Obrador a participar en la tasca lul·lista, i a partir d'aquí, els dos van decidir fer una obra que exaltés la figura de Llull i publicar la tasca que va dur a terme.

Ara bé, segons Antoni Pons, Obrador no treballà de forma acurada la figura de Llull fins a l'any 1899, quan es trobava a Venècia fent de professor dels fillols de l'Arxiduc Lluís Salvador, moment en que va tenir l'oportunitat de visitar la Biblioteca de Sant Marc, on hi trobà un text autògraf de Ramon Llull, el qual va llegir amb deteniment i en quedà meravellat. Així doncs, aquest mateix any es va donar a conèixer com a lul·lista, ja que va publicar un catàleg sobre els manuscrits de Llull, el qual es basava en el que havia trobat a la biblioteca de Sant Marc.

Al 1900 tornà a Mallorca, on es va trobar amb companys que volien reprendre el treball que havia començat Jeroni Rosselló, el qual l'havia deixat a causa d'una greu malaltia. Així doncs, Obrador, gran amic de Rosselló, es va posar al capdavant i va entrar a formar part com a director tècnic de la Comissió Editora lul·liana, dirigida per Antoni Maria Alcover. A partir d'aquí, va voler acabar les impressions que Rosselló havia començat, i per això, al 1901 publicà *Gentil i los tres Sabis*, obra que va prologar. Aquest mateix any també publicà *Arbre de Filosofia d'amor*, al qual va afegir algunes notes bibliogràfiques, i a l'any 1903 publicà *Felix de les meravelles del món*, al qual afegí notes bibliogràfiques.

Amb aquestes publicacions, acabà la tasca que havia començat el seu amic Jeroni Rosselló sobre Lull. Durant aquest temps va fer altres coses relacionades amb la figura de Lull, ja que al 1904 s'encarregà de l'edició de *Llibre d'Amic e Amat*, i al 1905 del *Llibre de les bèsties*.

Com assenyala Antoni Maria Alcover en l'article *En Mateu Obrador i Bennàsser*, al 1905 començà la publicació d'altres textos lul·lians amb l'ajuda econòmica d'Antoni Maura, el qual li concedí una important subvenció estatal. Així doncs, aquest mateix any publicà *Doctrines sociològiques de Ramon Lull*, on donà a conèixer la línia que havia seguit dins el lul·lisme, i *La nostra arqueologia literària*, una conferència pronunciada l'any anterior a l'Ateneu de Barcelona. En aquesta conferència hi defensa i exposa tots els monuments vells de la nostra llengua.

L'any següent, al 1906 acabà el volum que conté *La Doctrina Pueril* i *Llibre de cavalleria*, on hi introduí un pròleg, notes biogràfiques i il·lustracions. A més, aquest any participà al primer congrés de la Llengua Catalana, on hi llegí el treball *L'edició original de les obres de Ramon Lull*. Aquest any també començà a estampar el *Llibre de contemplació*, però no serà fins al 1908 quan apareix el primer volum.

A partir d'aquí, al 1908 començarà la publicació del segon volum de *Llibre de Contemplació*, però no li podrà dedicar tot el temps que ell voldria, ja que aquest any l'Institut d'Estudis Catalans li encomana una gran tasca, per la qual ha d'anar a la biblioteca Ambrosiana de Milan, i a les biblioteques Reial i Nacional de Munich, en les quals haurà de cercar codis lul·lians i copiar Blanquerna. Aquesta tasca la durà a terme entre el juny i setembre d'aquest any. A més, durant aquest

temps treballà també amb la versió castellana *Felix de les Meravelles* i *Gentil i los tres savis*, les quals volia publicar a la Biblioteca de Autores Españoles de Bailly-Bailliere.

Aquesta ocupació lul·liana es veu interrompuda per la sobtada mort de Mateu Obrador, el qual va deixar sense publicar un seguit d'obres i a mitges altres treballs. I com assenyala Antoni Maria Alcover, Obrador va ser un dels millors lul·listes que hi ha hagut tant a les illes com a fora d'elles, i a partir dels pròlegs que va fer en els diversos llibre lul·lians, podem veure que va ser un dels autors que més aprofundí amb la figura de Lull.

2.2 OBRADOR FOLKLORISTA

Pel que fa a la tasca folklòrica duta a terme pel nostre escriptor, cal dir que juntament amb la feina lul·lista, és a la que hi va dedicar més temps, ja que la recerca de documents folklòrics i el conreu d'aquest gènere es va convertir en una de les passions d'Obrador. El principal responsable que Obrador es dedicés al folklore va ser Manuel Milà i Fontanals, ja que quan era professor seu a la universitat li encarregà una tasca sobre la cultura popular mallorquina. I fou a partir d'aquí que Obrador en quedà fascinat i n'anà fent feina.

Així doncs, al llarg del temps aconseguí reunir una important obra folklòrica, i segons Jaume Guiscafrè, “es pot enfocar des de quatre vessants: la creació poètica, la traducció, la recopilació i teorització i la divulgació.” (Guiscafrè 2012: 205)

La seva producció folklòrica és bastant extensa, per això, primer ens centrarem amb el que fa referència a la recopilació dels materials, que va començar al 1868 quan cursava els primers anys a la universitat i el seu professor, Milà i Fontanals veié en ell un jove valuós per dur a terme algunes de les tasques que s'havia proposat. Així doncs, li encarregà que fes una recerca de materials de la cultura popular de Mallorca.

Obrador hi va dedicar molt de temps, fet que l'obligà a enviar un seguit de cartes al seu mestre Milà, per disculpar-se pel retard i assegurar-li que tot i el temps que feia, continuava dedicant-se a aquest treball. En una de les cartes li deia que ja havia reunit moltes cançons populars a partir de la gent major, i en una altre

li deia que havia trobat nous documents i per això, estaria més temps a enviar-li el treball. Finalment, el gener de 1872 va poder enviar a Manuel Milà i Fontanals l'esmentat treball, el qual tenia 246 pàgines i duia el títol d' *Apunts sobre Poesia popular de Mallorca. Palma de Mallorca*. En aquest llarg treball hi havia reunit totes les cançons mallorquines que havia anat trobant al llarg de la Illa, classificades temàticament.

Obrador el va dividir en dues parts, en la primera hi fa una introducció on hi explica alguns aspectes de la llengua mallorquina, titulada com a “Advertencias sobre Pronunciacion y Ortografia mallorquinas” (Guiscafrè 2012: 209-210). I la segona part, “Apuntes sobre Poesía popular de Mallorca”, en la qual hi adjunta totes les cançons i altres materials folklòrics que ha anat trobant al llarg de la seva recerca. Cal dir que aquesta proposta de treball no es va arribar dur mai a terme, per això, avui en dia es troba entre els papers de Manuel Milà i Fontanals, que es troben en la Biblioteca Menéndez y Pelayo de Santander.

El fet de començar amb aquest treball, l'animà a seguir conreant aquest camp, i així doncs, també es dedica a les rondalles, ja que el mateix 1872 envia una carta a Milà i Fontanals, on li comunica que ha reunit unes 12 rondalles, les quals ha pensat publicar en un llibre. No obstant això, aquesta tasca mai no es va dur a terme, ja que avui en dia només coneixem 4 rondalles escrites per Mateu Obrador, les quals són *El frare boitx* (ATU 1655), *Lo de na Fustots* (ATU 875), *S'ase duit a fira*, (ATU 1215) i *Los tres fills del rey*, (ATU 300).

Al llarg del 1872 va dur a terme moltes feines relacionades amb la cultura popular, ja que el juliol d'aquest mateix any va tornà a enviar una carta al seu mestre, on hi incorporà algunes mostres més de poesia popular i li diu que durant el temps lliure que té, escriu cançons populars que li venen al cap. Així doncs, aquestes cançons que escriu formen part de l'obra *Glosadors de Mallorca. Apuntacions*, la qual edita entre els mesos de juny i juliol de 1874.

A més de les cançons populars i les rondalles, Obrador també es va interessar per les parèmies, i així doncs, en resposta a Bartomeu Ferrà, publicà *Just dues paraules*, una obra en la qual va reunir diverses parèmies que va recollir a l'illa, i les quals es caracteritzen per començar per el pronom *qui*.

Finalment, una de les darreres activitats que va fer com a recol·lector, la podem trobar en una de les cartes que envia al seu mestre i supervisor Manuel Milà i Fontanals, en la qual li adjunta una mostra de la balada *La donzella i el mariner*.

Mateu Obrador a més recollir materials folklòrics, va dur a terme altres tasques relacionades amb aquest gènere. Així doncs, va escriure alguns articles i ressenyes relacionats amb la poesia oral i el folklore. D'aquests articles cal destacar-ne dos, ja que són els que més importància han tingut. El primer al qual cal fer referència és el que titula *Sobre les èpoques de la poesia popular mallorquina*. Aquest és un article que parla de la història de la poesia popular de Mallorca, i del que en podem guardar de cada època, ara bé, s'entristeix en veure que d'aquestes èpoques la nostra cultura en guarda poca cosa.

El segon article al qual cal fer referència es titula *El folklore y la educación infantil*. "És un dels articles més interessants d'Obrador, perquè suposa una certa superació dels plantejaments romàntics i una connexió amb els corrents més avançats de la folklorística de l'època." (Guiscafrè, 2012: 214). A més, al llarg d'aquest article també hi explica la relació que s'estableix entre el folklore i l'educació infantil, la qual, segons ell, hi ha molts de mestres que desconeixen. Així doncs, a partir d'aquí, proposa que hi hagi una col·laboració entre folkloristes i pedagogs.

Va escriure també altres articles i ressenyes com *Nuestra poesia popular*, on hi fa una crítica a la poca recol·lecció del folklore mallorquí. També fa una ressenya sobre l'obra d'Aguiló, "En Marian Aguiló y son Romancer Popular de la Terra Catalana", en el qual hi destaca la important tasca d'Aguiló. I fa altres ressenyes com "Bibliografía regional. Un estudio sobre folklore menorquín" o "Notas folklóricas. La leyenda de San Pedro."

A part de ressenyes i articles, com hem dit Obrador va cultivar diferents aspectes del folklore mallorquí, així doncs, un altre punt que cal tractar és el que fa referència a la producció poètica, la qual es centra en la poesia oral. Aquesta part de la producció d'Obrador es caracteritza per estar composta en versos heptasíl·labs i tractar temes extrets de la cultura popular.

Alguns exemples que en tenim de la poesia d'Obrador són *Vou-veri-vou*, *La malcasada*, *Na Francineta*, *Mal d'amor* i *Les fulles de pols d'or*. I pel que fa a aquestes poesies, cal dir que es van estendre ràpidament entre tota la població i

foren molt populars. Segons diu Oliver algunes d'elles, com *La malcasada*, es saben de memòria, però no se'n coneix l'autor. Ara bé, també cal dir que de *La malcasada* se'n va fer una balada i possiblement per això, en coneixen més la cançó que no el poema. Pel que fa a la composició *Vou-veri.vou*, cal dir que també està musicat i s'ha convertit en una cançó de bressol molt coneguda, fins i tot avui en dia³.

Finalment un altre punt al què cal fer referència és al treball que va dur a terme com a traductor. La gran majoria d'obres que tradueix formen part de la cultura alemanya, ja que va ser Jeroni Rosselló qui el va introduir dins el món alemany. Obrador entre el 1873 i 1880, va traduir diferents poemes alemanys al català. Alguns exemples d'aquestes traduccions són *Los fills del rey*, *Desitx d'amor*, *El presoner*, *Sort*, entre d'altres. No només va fer traduccions de poemes, sinó que també va traduir algunes rondalles dels germans Grimm, com *Sa llebre i s'eriçó*, *Els cinc passatgers* i *Els músics sense instruments*.

Per acabar amb la seva etapa com a folklorista, cal esmentar un fet curiós, ja que el propi Obrador en l'article "El folklore y la educación infantil" declara al 1884:

Hace poco menos de un año que me encuentre por primera vez con la palabra Folk-Lore. Ignorando su significado... Interrogué a un amigo muy versado en lenguas del Norte: Folk-Lore vale tanto como ciencia popular, saber del pueblo...

En tanto era así, que yo mismo me reconocía folkl-lorista, de años atrás y sin haberlo sospechado... (Obrador 1884: 194)

Així doncs, a partir d'aquest article Obrador va introduir aquest concepte dins la societat mallorquina.

---

³ El curs passat, a l'assignatura "Etnopoètica", realitzàrem un treball de recerca de materials folklòrics, i entre ells, ens vam trobar amb una dona que ens va cantar aquesta cançó, la qual reconeixia haver-li cantada als seus fills i ara també als seus néts.

3. CLOENDA

Mateu Obrador va morir dia 27 de maig de 1909 i a partir d'aquest dia, foren molts els autors, que a més de voler donar a conèixer la seva obra, van voler destacar la gran persona que era el nostre escriptor.

Es van publicar diferents articles en revistes i periòdics en els quals rendien un homenatge a Obrador, i en tots ells, destacaven la gran persona que fou. Un exemple és l'article publicat al Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana, en el qual Antoni Maria Alcover deia d'Obrador que “era una ànima tan hermosa, tan gentil, un esperit tan selecte, tant esquisit, tenia un tracte tan fi, tan atractiu, que era impossible tractar-lo i no estimar-lo.”⁴ A l'igual que Alcover, Miquel Costa i Llobera, escrivia un any després de la mort d'Obrador, l'article “In Memoriam”⁵, on deia que els seus amics i companys no han deixat de rendir-li homenatges, perquè segons ell “això i molt més mereixia aquell esperit de poeta suau i gentil, aquell cor delicat i simpàtic, aquell enteniment agut i selecte, ric de tan adequada erudició que semblava suscitat aposta per la magna empresa de publicar els texts originals de Ramon Llull”.

A partir d'aquí, per tant, ens podem adonar que Obrador, a part de fer una important obra literària, va destacar entre els seus companys per ser una gran persona, de la qual tots en guarden un bon record.

No podem oblidar la seva aportació literària, Mateu Obrador mai ha estat reconegut com cal, ja que la seva figura continua amagada i hi ha poca bibliografia que s'hi refereixi. Possiblement una de les causes que ha provocat aquest desconeixement sobre la seva figura es deu a la seva vida familiar, ja que va patir diverses desgràcies personals, les quals no li van permetre una dedicació completa al seu treball. A més, segons afirma Damià Pons en el seu article, “Mateu Obrador, una vida incerta, una obra frustrada”, una altra de les causes que van provocar que no es donés més ressò a la seva figura, és perquè va tenir una “escassa capacitat de donar continuïtat a les tasques començades, amb més tendència a imaginar projectes i a iniciar-los que no a fer-los realitat i a acabar-los...” (Pons 2010: 13).

---

⁴ Del Bolletí del Diccionari de la llengua catalana, Tom IV, núm. 9.

⁵ Del Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana, Any XXVI, tom XIII, núm. 363.

Així doncs, podem dir que Mateu Obrador va ser una gran persona, que va treballar sobre molts aspectes i va tenir grans idees, però que per diverses raons, no va poder arribar a complir, i per això, possiblement, moltes de les coses que va fer, no li han estat reconegudes com cal.

EL FOLKLORE AL SEGLE XIX

Abans de centrar-nos en la producció que va fer Mateu Obrador com a folklorista, cal fer referència al moviment folklorístic de la seva època. Així doncs, ens remuntam a mitjan segle XIX, quan al 1846 estudiosos anglesos decideixen posar nom a la nova disciplina, que es centrava en el recull de cançons populars, rondalles, llegendes, tradicions populars... Per això, William John Thoms proposà el terme *folklore*, el qual va tenir un gran èxit i es va usar per designar la cultura popular europea.

Aquest terme uneix dos conceptes; “lore”, fa referència a la producció, i “folk” al productor. Així doncs, en anglès s'utilitza amb el significat de gent, família, poble. Aquest terme reflecteix l'esperit de l'època, ja que s'interessa per l'estudi de la cultura que l'home produeix.

L'interès i la recerca per els documents folklòrics sorgeix per reaccionar contra la Il·lustració, ja que amb aquest material es pretenia recuperar el passat i reconstruir-lo, aconseguint així, una continuïtat entre el present i el passat.

Com assenyala Juan José Prat Ferrer al llibre *Bajo el árbol del paraíso*, els materials que es reunien eren trets de les classes socials més marginades, dels camperols analfabets, i fins al segle XIX, les tradicions populars eren vistes com a supersticions i eren menyspreades per la classe social més alta. Però, a partir del segle XIX aquelles tradicions que havien format part d'un passat gloriós, es van veure com objecte d'interès i es van començar a estudiar.

Pel que fa al folklore, cal dir que és una disciplina que des dels seus orígens, s'ha basat en estudis interdisciplinaris. “La terminologia, els mètodes d'investigació, i el vocabulari de la filologia, l'antropologia o psicologia, serviren de base en el desenvolupament d'aquesta disciplina, però també la biologia va servir com a marc de referència analògica per els estudis de folklorística des dels inicis del pensament folklòric”. (Prat, 2008: 109).

Respecte als inicis del folklore a Espanya, cal dir que va tenir especial importància a Andalusia i Extremadura, on existiren diferents associacions folklòriques, i Catalunya, País Basc i Galícia, tingueren el suport de la ideologia nacionalista. Durant la Guerra Civil, tota aquesta tasca es va paraitzar.

El moviment folklorista no arribà a la cultura espanyola fins a finals del segle XIX, tot i això, molts autors ja es centraren en les grans tradicions que hi havia als pobles. Aquest interès dels escriptors cap a la cultura popular s'inicia al 1820 amb el moviment costumista de literatura, a partir del qual, s'intenten reflectir els costums populars.

El cançoner popular al llarg d'aquest temps, no va rebre molta atenció per part dels diferents editors populars, fins que al 1799 es va publicar a Madrid la primera recopilació de cants populars, que estava dividida en dos volums i es titulava *Coleccion de las mejores coplas de seguidilles, tiranas y polos que se han compuesto para cantar a la guitarra*.

A partir d'aquí, foren molts els autors que van publicar obres relacionades amb la cultura popular, i cap a finals del segle XIX es continuava treballant en aquest camp, no obstant això, comencen a interessar-se cada vegada més per la narrativa popular. Al principi, hi hagué un grup d'escriptors que es van dedicar a publicar obres on hi mostraven allò més típic de la cultura popular, així, al 1845 Francisco Clavel va publicar *Historias pintorescas de las doctrinas, religiones, ceremonias, usos y costumbres religiosas*. I pel que fa a la segona meitat del segle XIX, es comencen a produir obres destinades a mostrar les tradicions populars.

Un dels autors que cal destacar dins aquest camp és Antonio Machado y Álvarez (Demófilo), que des de l'etapa estudiantil ja s'interessà per la recol·lecció de material folklòric. Al 1871 entrà a formar part de la societat Antropològica Sevillana, i al 1872 publicà, juntament amb Federico de Castro, *Cuentos, leyendas y costumbres Populares*. A més, al 1877 es fundà la revista *La Enciclopedia*, en la qual Machado hi participà, i hi escrigué els articles relacionats amb la literatura popular.

Al 1880 després de conèixer la societat *Folklore Society* de Londres, va fundar la societat *Folk-lore Español* i l'any següent, el 1881 fundà la societat del *Folk-lore Andaluz*. A partir d'aquí, Machado comença una important tasca per crear més societats arreu de tot Espanya. Així doncs, al 1884 es fundà la societat, *Folk-lore Gallego*, que té com a presidenta a Emilia Pardo Bazán. Ara bé, els objectius de Machado no es compleixen, ja que no aconsegueix rebre el suport d'altres autors.

Com assenyala Juan José Prat, cap al 1886 es comencen a desfer les societats folklòriques d'Espanya, es deixa de publicar *Biblioteca de Tradiciones españolas*, i Machado abandona aquest intent d'estendre l'interès pel folklore, ja que no aconsegueix involucrar

altres autors. A partir d'aquí, els treballs que es faran sobre la tradició popular seran fets per persones individuals, és a dir, pel seu compte, sense formar part d'una societat. Amb això, veurem que tot i que la tasca duta a terme per Machado no va tenir èxit, hi va haver un grup d'autors que van continuar amb la recerca d'aquests materials i en van publicar diverses obres.

Pel que fa al context català del segle XIX, cal dir que amb la Renaixença es desperta l'esperit catalanista, i per aquest motiu es fomenta la recollida del material folklòric. Els membres de la Renaixença cerquen aquesta catalanitat en les tradicions populars, i per això, es centren amb el món rural, ja que es pensa que és a on s'hi guarda la llengua i la tradició sense contaminacions. A partir d'aquí, l'Associació d'Excursions i el Centre Excursionista de Catalunya promouen l'estudi de la cultura popular.

L'objectiu de la Renaixença era tornar a un passat gloriós, i recuperar la cultura tradicional. Així doncs, a un dels fets que va conduir aquest moviment fou a posar de nou el funcionament dels Jocs Florals.

Amb els Jocs Florals foren molts els autors que s'interessaren pel folklore, la història, la música, i per això, hi dedicaren un seguit d'obres. El primer treball folklòric de la Renaixença són els cinc volums de les *Cançons de la terra*, duit a terme per Francisco Pelayo Briz i el músic Candido Candi i Casanovas. Després, al 1878 Antoni Balaguer publicà *Lo Carnestoltes a Barcelona en lo segle XVII: Romances populars catalans, reproduhits d'impresos contemporáneos é ilustrats ab notes y documents inèdits*. I al 1879 Vidal de Valenciano va publicar *Consideracions sobre la literatura popular catalana*.

Dins aquest context folklòric ens trobam amb Manuel Milà i Fontanals (1818-1884), qui va dedicar gran part de la seva tasca a l'estudi de la poesia tradicional, la qual respon a les seves idees romàntiques, catòliques, conservadores i catalanistes. Milà i Fontanals, juntament amb Marià Aguilò i Fuster, van ser els dos autors catalans que van col·laborar en l'edició del romancer peninsular, al qual van aportar els materials referents a la literatura popular de Catalunya.

Al 1853 va publicar a Barcelona *Observaciones sobre la poesía popular con muestras de romances catalanes inéditos*, posteriorment hi afegí mostres de rondalles. Milà considerava que els romanços eren restes de composicions èpiques modificades per la tradició.

Al 1861 publicà *De los trovadores en España*, on fa un estudi de la influència de la lírica provençal a Catalunya, Castella i Portugal. A més, es demanà si primer va existir una epopeia castellana i si els vincles del romancer procedeixen d'una tradició anterior als cants èpics. I tot i que no aconsegueix trobar una resposta satisfactòria, pensa que l'epopeia castellana va ser l'origen del romancer, de les rondalles i llegendes.

Al 1882 publicà *Romancerillo catalán*, una obra que va ser pionera en l'estudi de les relacions entre la poesia popular catalana i l'epopeia castellana. En aquesta obra hi agrupa 580 composicions, les quals es divideixen en religioses i llegendàries, històriques, romanços i costums familiars.

Un altre autor al qual també cal fer referència és a Marià Aguiló i Fuster (1825-1879), que també va formar part de la Renaixença catalana i va dedicar gran part de la seva vida a reunir material folklòric. Així doncs, entre Catalunya i Balears va aconseguir reunir un gran nombre de romanços, no obstant això, només publicà una obra al 1893, titulada *Romancer popular de la terra catalana: cançons feudals cavalleresques*, on només hi publicà una part d'aquest material recollit.

També cal dir que Aguiló va recollir altres materials com refranys, rondalles, endevinalles, costums, etc. els quals, després de la seva mort, van passar a formar part de l'obra del Cançoner Popular de Catalunya. Amb la Guerra Civil aquest extens material folklòric va desaparèixer, però gràcies al seu fill, que en va guardar algunes mostres, es va poder publicar al 1985 el volum *Cançonetes Mallorquines*.

Francesc de Sales Maspons i Labrós (1840-1901) fou el president de l'Associació d'Excursions Catalana i del Centre Excursionista de Catalunya, i a més, va ser el primer que s'interessà per les rondalles catalanes. Així doncs, publicà entre el 1871-1874 *Lo rondallayre: Cuentos populares catalans*. I al 1885 publica *Cuentos populares catalans*. Cal dir que al principi, Maspons i Labrós, per aconseguir un millor estil, feia modificacions a les rondalles que publicava, però a partir de la crítica que en va fer Consiglieri Pedroso, es va limitar a posar algunes notes al final de les rondalles.

Rosend Serra i Pagès (1863-1929) va ser un dels primers professors de folklore a Espanya. Aquesta tasca la dugué a terme a la Societat Econòmica d'Amics del País, des del 1901 als darrers anys de la seva vida. A més, va ser president de la selecció d'Arqueologia, Folklore i Filologia de la societat de Ciències Naturals de Barcelona. I, va introduir un

concepte més ampli de “poble”, ja que deia que “tots els individus formen part del poble, així que tot el món és poble, tan si és ric com si és pobre.”

Cal destacar que entre el 1921 i 1936 va funcionar la Institució Patxot, la qual va sorgir amb l'objectiu de crear *L'obra del cançoner popular de Catalunya*, on hi col·laboraren membres de l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya, de l'IEC i del centre Excursionista de Catalunya. Aquesta obra es va publicar entre el 1924 i 1929, i es va fer en tres volums. El materials recollits van patir diverses vicissituds i en aquests últims anys han estat recuperats i inventariats.

Com assenyala Juan José Prat, a partir de la Renaixença catalana, aquests autors, entre d'altres, es van interessar per la cultura popular de Catalunya, i així doncs, al llarg del segle XIX es van fer importants treballs folklòrics. I el fet de recórrer a la tradició popular per recuperar un passat gloriós, també es dona a les Balears, on hi ha autors que s'interessen per la nostra tradició.

Dins aquest context cal citar l'Arxiduc Lluís Salvador (1847-1915). Aquest va arribar per primer cop a les illes l'estiu del 1867. Va anar a Eivissa i Formentera, illes a les quals dedicà dues de les seves obres. Després al 1872 s'establí a Mallorca, i hi començà la seva investigació sobre temes relacionats amb la història i cultura de les Illes Balears. Així doncs, al 1895 va poder publicar *Rundayes de Mallorca*, un recull de rondalles popular de tota l'illa. Amb aquest treball s'avançà a l'obra que va fer posteriorment Antoni Maria Alcover.

Entre l'Arxiduc i Obrador podem establir una certa relació, ja que des de que Lluís Salvador arribà a les illes s'interessà per reunir materials de la cultura popular de Mallorca i les demès illes. El fet de coincidir en diversos actes culturals o homenatges, va provocar que Obrador també s'interessés per la tasca que havia dut a terme l'Arxiduc, i així doncs, aquest va ser un motiu més pel qual Obrador es va interessar per la recollida de materials folklòrics.

Antoni Maria Alcover i Sureda (1862-1932), conegut com a Jordi des Racó. Es va dedicar a la recopilació de rondalles, els quals van ser publicats a Palma amb el títol *Aplec de rondaies mallorquines d'en Jordi des Racó*. A més, també els quaderns on hi va posar tots els materials recollits, encara es conserven, i ens permet obtenir molta informació sobre les rondalles mallorquines tal com foren recollides de viva veu.

Un altre autor que s'interessà per la tradició de les illes fou el metge menorquí Francesc Camps i Mercadal (1852-1929). Aquest es centrà especialment sobre la tradició de Menorca, i així doncs, publicà entre el 1918 i 1921 *Folklore menorquí de la pagesia* i pòstumament, *Cançons populars menorquines* el 1987. També un altre autor mallorquí que cal citar és el professor i pedagog Andreu Ferrer i Ginard (1887-1975), el qual es va interessar per tots es temes que tractessin sobre la vida popular. A més, va rompre amb els ideals de la Renaixença i va criticar la censura moral o estilística que es feia sobre les publicacions de materials folklòrics. I entre el 1923 i 1927 va publicar *Folklore Balear*, una obra organitzada amb cinc volums.

A partir d'aquí, podem veure que foren molts els escriptors, que tot i no tenir una societat que els ajudés, van conrear importants obres sobre la nostra cultura popular. I és dins aquest context que podem situar al nostre escriptor Mateu Obrador, el qual tot i no haver destacat com un dels principals folkloristes, també va dur a terme una important tasca folklòrica. A partir d'ell, foren molt més els autors que s'interessaren per la nostra cultura, com és el cas del Pare Ginard, que des de jove mostrà interès per Ramon Llull i per Mossèn Alcover, el qual li va permetre dur a terme l'obra d'*El Cançoner Popular de Mallorca*. Es tracta d'un recull de més de quinze mil cançons i es convertí en la majori antologia que se'n ha fet en català.

Per acabar, podem dir que en aquest context l'aportació d'Obrador és dispersa però valuosa.

OBRA FOLKLÒRICA

Al llarg de la seva etapa com a folklorista, Mateu Obrador va conrear diferents gèneres de la literatura popular. D'aquesta tasca sorgiren diverses obres i aportacions, les quals es poden classificar segons el gènere: traduccions, poesia i narrativa, a més, també hi podem incloure diversos articles que parlen sobre la poesia i cultura popular.

TRADUCCIONS:

Obrador va fer una sèrie de traduccions, la gran majoria de la poesia alemanya, ja que Jeroni Rosselló el va introduir dins la cultura popular alemanya. Entre els anys 1873 i 1880, Obrador va traduir al català diversos textos alemanys, que podem agrupar en cançons, rondalles i poemes.

Pel que fa a les rondalles, Obrador en va traduir tres, “Sa llebre i s'erissó”, “Els cinch passatges” i “Els musichs sense instruments”. Les dues darreres no es sap en certesa si foren traduïdes per Obrador, ja que estan signades amb el pseudònim “Portopi”, i alguns teòrics no el relacionen amb Obrador. La traducció de “Sa llebre i s'erissó” surt publicada a la revista *Museo Balear*⁶ i *Lo Gay saber*⁷. I les dues altres traduccions que en fa es publiquen a *La Roqueta*⁸.

Aquestes rondalles són faules, rondalles d'animals, ja que es tracta de relats breus en què es desenvolupa una línia argumental senzilla, el component moral hi és ben explícit i els protagonistes són animals. Respecte a la rondalla “Sa llebre i s'erissó”, es tracta d'una traducció de “Der Hase und der Igel” (1843), “un conte que no prové directament de cap versió oral, sinó de la versió dialectal Hannaversches Volkeblat” (Jaume Guiscafrè 2011: 208). Sobre aquesta versió, Obrador va fer molt poques modificacions, només en va eliminar un paràgraf i va ser molt fidel a l'original.

Per la seva part, “Els musichs sense instruments” és una traducció de la versió “Die Bremer Stadtmusikanten” (1819) de Brüder Grimm, mentre que “Els cinhc passatges” es

---

⁶ Núm. 2 (1876), segona época, any 1, pàg. 66-69.

⁷ Núm. 22 (1878), pàg. 347-349.

⁸ Núm. 33 (1887), pàg. 2 i núm. 36 (1887), pàg. 2, respectivament.

tracta d'una traducció de la versió de “Das Lumpengesindel” (1812) també de Brüder Grimm. Ambdues rondalles duen una nota al peu de pàgina: “Podeu llegirla descansats. Se garantisa que no conté gota d'esperit d'industria” a “Els musichs sense instruments”, i “Neta i purgada d'esperit d'industria” a “Els cinch passatges”. A partir d'aquestes notes que escriu Obrador, podem entendre que tot i haver-se basat en les versions originals, en va eliminar tots els elements que tenen relació amb la cultura alemanya. D'aquí se'n dedueix que aquestes traduccions no són fidels a l'original, ja que en fa algunes modificacions per tal d'adaptar-les a la cultura catalana.

A més, aquestes rondalles també es caracteritzen per ser molt fidels a la literatura oral, ja que estan escrites en llenguatge col·loquial, molt propi del parlar del carrer.

Un altre gènere que va traduir Obrador foren les cançons populars alemanyes. D'aquest gènere va traduir “La veritat”, “Lo presoner” i “Los fills del rey”, les quals va publicar a *La Renaixença: Revista Catalana de Literatura, Ciències i Arts*⁹ i a la *Revista Literaria de El Comercio*¹⁰; i “Cançoneta popular alemanya” a *Lo Gay Saber*¹¹.

Aquestes cançons són de temàtica molt diversa, ja que tracten temes com l'amor impossible, la veritat o la mort. No obstant això, totes acaben amb finals tràgics. També podem dir que s'ajusten molt a la literatura oral, ja que inclouen expressions fàcils de comprendre.

A més de rondalles i cançons, Obrador també va traduir de l'alemany els poemes “Complanta”, “Desitx d'amor”, “Sort” i “Somni dolent”, els quals va publicar sota el títol de “Cansons populars d'Alemania” a la *Revista Literaria de El Comercio*¹².

Aquests poemes es caracteritzen per no seguir cap esquema fix en la rima, ja que cap d'ells té versos que rimen uns amb els altres. Possiblement això es deu a que és una traducció i per tant, és més complicat que hi hagi rima. A més, tots ells estan formats per versos heptasil·labs, metre molt habitual en les cançons populars.

---

⁹ Núm. 5 i 9 (1873), any 3, pàg. 60-61 i 111; núm. 7 (1874), any 4, pàg. 89.

¹⁰ Any 1, núm. 2 (1881), pàg. 8; núm. 3 (1881), pàg. 3-5; núm. 13 (1881), pàg. 3.

¹¹ Núm. 8 (1879), segona època, any 2, pàg. 114.

¹² Any 1, núm. 1 (1881), pàg. 4; núm. 14 (1881), pàg. 3; núm. 15 (1881), pàg. 2.

Aquests poemes també tenen una temàtica diversa, ja que “Desitx d’amor” i “Sort” es caracteritzen per parlar sobre els amors impossibles, en canvi, “Complanta” i “Somni dolent” per tractar el tema de la mort.

POESIA I NARRATIVA:

Obrador va conrear també la poesia i la narrativa, i d’aquests generes va publicar moltes obres, les quals podem classificar en rondalles, poesia i parèmies.

Pel que fa a les **rondalles**, Obrador en va recollir quatre: “Los tres fills del rey”, publicada a la *Revista Balear*¹³, *Lo Gay saber*¹⁴ i a *La il·lustració Catalana*¹⁵; “El frare boitx” publicada a la *Revista Balear*¹⁶; “S’ase duyt a fira” a *La ignorància*¹⁷ i “Lo de na Fustots” publicada a *La Renaixença*¹⁸.

La rondalla “Los tres fills del rey” és una rondalla meravellosa, ja que narra de forma lineal la peripècia de l’heroi, en Bernadet, el qual ha de resoldre el problema ocasionat per un agressor, en aquest cas, la vella del castell de Liorna. Aquesta rondalla és del tipus ATU 300+303, ara bé, no es troba catalogada en el RondCat. No obstant això, en relació a aquesta rondalla tenim altres versions catalanes com “Les tres peres de filigrana”, recollida per Marià Aguiló. Aquesta rondalla també té com a protagonistes el rei i els seus fills. Una altra rondalla que podem relacionar amb la que recull Obrador, és “Qüento d’un home, un peix i els seus resultats”, recollida per Alcover. En aquesta també s’han de fer front a situacions impossibles per tal de casar-se amb la filla del rei. A part d’aquestes rondalles, n’hi ha d’altres que tenen algun punt en comú amb la d’Obrador, ara bé, en cap d’elles no trobam cap coincidència en els títols de les obres, ja que cada una està registrada amb títols diferents.

“El frare boitx” és una rondalla del tipus ATU 1655, ja que és una rondalla de riure, perquè a través de les peripècies que passa el protagonista i el final tan tràgic que hi té lloc,

---

¹³ Any 1, núm. 9, 10, 11 i 12 (1872), pàg. 141-143, 156-159, 172-175 i 189-191.

¹⁴ Segona època, any 1, núm. 24 (1868), pàg. 380-382 i any 2, núm. 2 I 3 (1879), pàg. 21-24 I 36-39.

¹⁵ Any 5, núm. 117 i 118 (1884), pàg. 247-251 i 268-270.

¹⁶ Any 1, núm. 14 (1872), pàg. 218-220.

¹⁷ Núm. 38 (1880), pàg. 3.

¹⁸ Any 3, núm. 27 (1873), pàg. 318-329.

permet fer riure l'oient i el lector. Aquesta rondalla, tot i no estar recollida en el RondCat, es pot relacionar amb altres versions que hi apareixen, com és la versió que en recull Aguiló, la qual no té títol, però es basa amb la mateixa temàtica que la d'Obrador, ja que en els dos casos, els protagonistes demanen almoïna. Ara bé, els dos finals no són iguals, en la d'Aguiló el final és positiu per el protagonista, en canvi, en la d'Obrador, el protagonista té un final bastant negatiu. Respecte el títol d'aquesta rondalla, també veiem que no coincideix amb cap de les rondalles recollides d'aquest mateix tipus.

“Lo de na Fustots” és una rondalla de tipus ATU 875, i podem dir que es tracta d'una rondalla d'enginy, ja que na Fustots per aconseguir el que vol, posa a prova el seu coratge i enginy. Aquesta rondalla recollida per Obrador tampoc apareix en el RonCat, però si que es pot relacionar amb altres versions com “La Fricafaldetes”, recull de Marià Aguiló. En els dos casos es conta com un rei es vol casar amb una dona del poble, però abans de casar-se, la dona haurà de superar una sèrie de proves impossibles que li proposa el seu futur marit. Ara bé, en les dues rondalles, les dones aconsegueixen passar aquestes proves i casar-se amb el rei. En algunes rondalles d'aquest tipus hi podem veure que hi ha coincidències en el títol, ja que en algunes hi apareix el nom de “Fricafaldetes”, i també n'hi ha dues recollides en el RondCat que duen com a títol “La Fustots”, un títol molt semblant al que recull Obrador.

Finalment, “S'ase duyt a fira” és una rondalla que correspon al tipus ATU 1215, i per tant, es tracta d'una contarella, ja que és una narració de caràcter realista. La seva principal característica és la comicitat i des del punt de vista estructural només té un sol episodi. Aquesta, a l'igual que les demès rondalles d'Obrador, tampoc no està recollida en el Rondcat. També la podem relacionar amb altres versions, les quals totes elles tracten s'obre un ase i el seu amo. Una d'elles, és “Arri, ase i deixa dir”, la qual va ser recollida al 1923 per Joan Amades i conta la història d'un home que va amb la seva néta i duen un ase. Durant el camí, també aniran trobant diferents persones, que donaran la seva opinió sobre qui és qui hauria d'anar damunt l'ase. Referent als títols, cal dir que tampoc hi ha coincidències, però en molts d'ells, es fa referència a un ase. A més, és una contarella molt divulgada i documentada des de fa segles.

Aquestes rondalles es caracteritzen, també, per ser molt fidels a la literatura oral, ja que estan escrites amb un llenguatge col·loquial molt propi al parlar del carrer. Referent a les rondalles, també cal dir, que en el moment en que Obrador publica aquestes, només hi havia les que havia publicat l'Arxiduc Lluís Salvador, el qual al 1885 va presentar *Rondalles de*

Mallorca, un recull que havia fet sobre les rondalles de Mallorca. Amb aquesta obra s'avança a la col·lecció de Mossèn Alcover.

En relació a la **poesia**, Obrador va crear moltes obres, les quals es basen en la poesia oral i en el rondallari. Les més destacades són “La malcasada” publicada a *La Ignorància*¹⁹, “Na Francineta²⁰” i “Mal d’amor²¹” publicades al *Calendari Català*, “Les fulles de pols d’or”, a *La llumenera de Nova York*²² i “Vou-veri-vou”, que no ha estat publicada enlloc.

Tots aquests poemes, a excepció de “Vou-veri-vou”, es caracteritzen per tractar en un moment o altre algun tema relacionat amb l’amor. A més, també perquè es consideren cançons llargues, ja que totes elles tenen més de cinc versos.

Per exemple “La mal casada” es tracta d’una glosada, ja que és una composició en vers, de to popular i amb una extensió considerable de versos, 144. Cal dir que aquest és un dels poemes més característics d’Obrador i que es va difondre entre tota la població. Ara bé, s’ha de tenir en compte que se’n va fer una balada, i possiblement el que recitaven era la balada i no el poema. A més, aquesta cançó no apareix recollida al *Cançoner Popular de Mallorca*, però hi podem trobar diverses versions que fan referència al mateix tema que Obrador hi tracta. Un exemple és “En mirar-te de plantó”, cançó recollida a l’Alqueria Blanca. En els dos casos, podem veure com l’enamorat fa recordar a la seva estimada els bons moments que van passar junts, i li diu, que tot i que no poden estar junts, la seguirà estimant. Referent al títol, veurem que no hi haurà cap glosada d’aquest tipus que dugui un títol similar.

“Na Francineta” es considera una balada, amb una extensió considerable de versos. Aquesta com que és obra d’un autor no apareix recollida al *Cançoner Popular de Mallorca*, del Pare Ginard, però es tracta d’un poema que s’inspira en un episodi de la rondalla de la Ventafocs. L’edició coneguda i popular de la Ventafocs és la de Charles Perrault dins *Les Contes de ma mère l’Oye, ou Histoires ou contes du temps passé avec des moralités*, Editat per Barbin a París l’any 1697. El títol original de la Ventafocs fou: “Cendrillon ou la petite

---

¹⁹ Núm. 38 (1880), pàg. 2-3.

²⁰ *Calendari català del any 1873*, pàg. 95-99.

²¹ *Calendari català del any 1872*, pàg. 14-15.

²² *La llumanera de Nova York*, any 2, núm. 12 (1875), pàg. 3.

pantoufle de verre". Una altra versió coneguda és la *Aschenputtel, in Kinder und Hausmarchen*, dels germans Grimm, el 1812²³.

A partir dels següents versos escrits per Obrador, hi podem veure una clara referència a aquestes versions populars.

“A la nit hi haurà gran ball
vuy a la vila:
hi aniran tots los fadrins y les fadrines.[...]
Del vell comte'l fill major
baxa a la vila
per vere'l ball dels fadrins y les fadrines.
Na Francineta se'n ve
quan ell arriba;
d'ella'n queda enamorat quan se la mira...”

Tant en aquesta balada, com en les versions esmentades anteriorment hi té lloc un ball, en el qual hi van les fadrines del poble i el fill del rei, el qual hi acudeix per cercar una dona amb qui casar-se.

“Mal d'amor” també és un balada amb una extensió considerable de versos, 48. Aquesta balada escrita per Obrador, tampoc apareix al llarg del *Cançoner Popular de Mallorca*. No obstant això, hi podem trobar diverses versions que es poden relacionar amb la d'Obrador, una d'elles és “Des que te'n vares anar”, recollida a Esporles, o també “Saps que estic d'enamorada”, a Alaró. Al llarg d'aquestes versions veiem com l'enamorada emmalalteix quan no té el seu estimat. I tot i tractar temes semblants, tampoc trobam coincidències entre els títols d'aquestes obres.

“Ja no juga ab sas amigas,
Pé l'jardi ab elles no corr,
De las flors pures com ella
Sols li plau lo grat olor.
¿Será l'mal de la nineta
Mal d'amor?”

---

²³ Extret de la pàgina web: <http://www.grupiref.org/documents/ventafocs-film-grupiref.pdf>

A partir d'aquest versos podem veure un tema molt recurrent dins la literatura popular, el fet d'emmalaltir per amor és molt tractat en les cançons populars. A més, també podem veure que té versos heptasil·labs i es van repetint dos versos iguals en cada estrofa, això és molt habitual en les cançons populars.

“Les fulles de pols d'or” també és una balada amb trenta versos. I a l'igual que els demès poemes d'Obrador, tampoc està recollida al llarg del *Cançoner Popular de Mallorca*, però també hi trobam algunes versions que s'hi poden relacionar, per exemple, “El Taronger”, recollida a Campanet. En aquesta versió com en la d'Obrador es tracta del desamor, i en comptes de parlar sobre una persona ho fan a partir d'alguna planta.

Finalment, un altre poema que podem atribuir a Obrador és “Vou-veri-vou”. Es tracta d'una cançó de bressol, la qual es va estendre entre tota la població, i la seva popularitat arriba fins avui dia. Així doncs, va entrar a formar part de la poesia oral mallorquina i en aquest cas, el Pare Ginard en documenta diverses versions al llarg del *Cançoner Popular de Mallorca*, una d'elles és la que està catalogada amb el número 9 dins l'apartat de cançons de bressol, al volum III del cançoner, recollida a Maria de la Salut. A més, també cal dir que va ser musicada per Honorat Noguera²⁴.

Dins aquest apartat de poesia també hi podem incloure els romanços que va escriure Obrador, els quals són “L'alt en Jaume d'Aragó” publicat a *Museo Balear*²⁵, i “Romanç de la conquesta de Mallorca” publicat a *Jocs Florals de Barcelona*²⁶ i a *Poesies*²⁷. Aquests es caracteritzen per parlar sobre el mateix tema, com es va realitzar la conquesta de Mallorca per part del rei en Jaume I.

Cada un d'aquests romanços està dividit en tres o quatre estrofes respectivament, i cada una d'elles té una extensió considerable de versos. El romanç “L'alt en Jaume d'Aragó” es divideix en tres estrofes de 68 versos com a mínim. Cal assenyalar que comença citant un versos de Desclot, i que fou premiat amb la Medalla d'Or que oferiren els mallorquins

---

²⁴ Músic felanitxer, que va compondre una balada a partir del poema d'Obrador. Posar música a aquest poema, possiblement ha provocat que sigui un motiu pel qual avui en dia encara coneixem aquests versos.

²⁵ *Museo Balear* 1875, 1ª època.

²⁶ *Jocs Florals de Barcelona* 1871, Any XIII. Pàg. 167-176.

²⁷ OBRADOR, Mateu. *Poesies*. Pàg. 339-341.

amadors de les glories i la llengua pàtria, en el certamen de València pel VI centenari de la mort del Rei Jaume I.

Pel que fa a “Romanç de la conquesta de Mallorca”, va ser premiat als Jocs Florals de Barcelona amb el premi de la Diputació Balear, el 1871, primera vegada que Obrador es presentava a aquests jocs. Aquest a l’igual que “L’alt en Jaume d’Aragó” comença citant versos d’altres autors, en aquest cas, de Marsili. A més, aquest romanç està dirigit al seu amic Nicolau Cotoner.

Dins l’apartat de poesia també podem citar alguns poemes que va escriure Obrador basant-se en la cultura popular; si bé, aquests no van arribar a ser tan coneguts com els anteriors. Entre aquets, hi ha “Pasco florida”, una cançó en la què explica les tradicions de Setmana Santa.

A l’igual que aquesta cançó, també hi ha “Los dos aucells”, una cançó que narra la història de dos aucells que viuen molt bé, fins que un dia, un d’ells mor.

Finalment, a un altre gènere al qual també es va dedicar Obrador és a la **paremiologia**. Va reunir diferents parèmies de la nostra cultura i les va publicar en dues obres “Just dues paraules” al *Museo Balear*²⁸ i “Més adagis”, a *La Roqueta*²⁹. Va començar la tasca de recol·lecció d’aquests materials a partir d’una carta que li envià el seu amic Bartomeu Ferrà. Aquest li deia que volia fer un treball sobre adagis, i Obrador li contestà amb una recopilació de diversos adagis i li digué que el volia ajudar en aquesta tasca.

Per altra part, s’ha de mencionar que al llarg del segle XIX hi va haver un gran interès per la recol·lecció d’aquests materials. El principal autor d’aquest gènere fou Sebastià Farnés, el qual va escriure l’obra *Paremiologia Catalana Comparada* (1992). En aquest treball hi reuneix i hi classifica un gran nombre parèmies de diferents zones de Catalunya.

A partir d’aquesta recopilació de materials, foren molts els autors que van emprendre aquesta tasca. Dins aquest context, s’ha de destacar Bartomeu Ferrà, el qual volgué fer un treball sobre parèmies, i per això, va publicar l’article “Brins i Gavelles” al *Museo Balear*³⁰,

---

²⁸ Any 3, núm. 12 (1877), pàg. 458-460.

²⁹ Núm. 227 (1892), pàg. 1-2.

³⁰ Any 3, núm. 11 (1877), pàg. 427-433.

on hi reunia un seguit de parèmies i animava Mateu Obrador a continuar amb aquesta recollecció. Així doncs, Obrador al 1877 va publicar al *Museo Balear*, l'article "Just dues paraules", el qual era una resposta a Ferrà. En aquest article hi va reunir un seguit d'adagis.

En relació als adagis que inclou Obrador, aquests es caracteritzen perquè tots comencen per la paraula *qui*, a més, tots ells estan composts per dues parts consonantades. També cal dir que al final de l'article hi inclou algunes frases molt usades entre els parlants mallorquins.

Al cap de quinze anys d'haver publicat aquest article es va tornar a dedicar a les parèmies, sent així que al 1892 a *La Roqueta*, va publicar l'article "Més adagis". I a l'igual que en l'anterior article, Obrador en aquest reuneix diversos adagis que ha anat trobant al llarg d'aquest temps. I també, tots els que hi publica són els que comencen amb la paraula *qui*. A més, hi fa algunes observacions sobre quina és la situació de la llengua catalana, ja que considera que cada dia està més desmillorada.

Segons indica Jaume Guiscafrè en l'article "Mateu Obrador, folklorista", Obrador va continuar treballant dins el camp de la paremiologia molts anys més després de publicar l'article mencionat, ja que a principis de 1899 envià una carta des d'Egipte a Antoni Maria Alcover, on li explicava que havia seguit recollint proverbis o refranys. Ara bé, aquesta darrera recollecció de materials no està localitzada.

ARTICLES:

L'aportació teòrica d'Obrador són alguns articles on hi tractava temes relacionats amb la poesia oral i el folklore.

Dos dels articles més destacats d'Obrador són "Sobre les èpoques de la poesia popular mallorquina" publicat a *Museo Balear*³¹ i a *La Il·lustració Catalana*³², i "El folklore y la educación infantil" publicat a *Boletín de la Institución Mallorquina de Enseñanza*³³.

---

³¹ Núm. 23 (1875), pàg. 776-781.

³² Any 4, núm. 82 (1883), pàg. 69-72.

³³ Núm. 25, 26 i 28 (1884), pàg. 194-196, 201-203 i 217-219.

El primer article “Sobre les èpoques de la poesia popular mallorquina”, recorda el passat de la nostra cultura i el que ens ha arribat de cada època. Així doncs, podem dir que divideix l'article en dues parts. La primera d'elles es centra en revisar els períodes de la nostra cultura i els fets memorables que han tingut lloc al llarg de les èpoques a Mallorca, començant pels temps dels celtas fins que Catalunya perd la seva independència. Reconeix que al llarg d'aquests segles passaren moltes civilitzacions per Mallorca, i per això, esperam trobar molta poesia popular on es contin els fets més rellevants que van succeir a l'illa.

En la segona part d'aquest article vol explicar el que va deixar cada civilització a la cultura mallorquina. Ara bé, Obrador acabarà fent una crítica de tot perquè no s'ha estudiat res sobre l'antiga poesia popular de Mallorca. Sap que al llarg d'aquests segles s'han parlat moltes llengües i han passat moltes cultures per la nostra terra. En totes elles hi hagué homes que tingueren la necessitat de creure en cants funeraris, himnes, cançons, etc. No obstant això, cap d'aquestes poesies ens ha arribat a nosaltres, i per això, Obrador diu que no podem admirar res del nostre passat perquè no tenim res.

“Sabudes ja, y senyalades are de bell nou, les èpoques culminants de la historia mallorquina, no cal dir que res se sap en quant á les primeres, en lo que pertoca á la poesia popular de la nostra terra. Quant es un fet que no ha menester prova, que la boyra de la antigor enfosquex, si no amaga de tot á vegades, los fets de més trascendencia á n'els investigadors més diligents, no es d'estranyar que, essent així, no quedí rastre algun ni mostra de la poesia popular d'aquelles èpoques. [...] ¿ Y com ha d'admirarse ningú de que res se conservi en cap dels primers idiomes, si fins y tot observam y llamentam, el dia de vuy, que desaparegueren y se perderen pera sempre obres y poesies catalanes, una á una, com les pedres qui s'esfondran d'una paret d'en temps primer?” (Obrador 1875: 777-778)

Ara bé, a partir de la conquesta de Mallorca pel rei Jaume I, fins avui en dia, és de l'única època que conservam materials de la cultura popular, i Obrador en aquest article, els classifica en dos grups; un com a documents que contenen fets històrics i per la qual cosa, tenen una data, en canvi, el segon grup, el més abundant, que són els que narren històries amoroses, festives, sagrades o altres assumptes.

“Convé abraçar com una época sola y distinta de les altres tot el temps transcorregut desde la incorporació definitiva de Mallorca á la corona d'Aragó, fins al dia de vuy. Aquesta época es, per lo tant, la sola que'ns pot oferir materia d'estudi, per la sencilla y clara rahó de que en ella hi van compreses totes y cadascuna de les poesies vuy conegudes. Considerades aquestes en conjunt, presentan dos caràcters distintius: unes que's referexen á fets de historia coneguts, y de les quals per axò's pot determinar la data certa; y altres (que son les més abundants y variades), que ja sien amoroses, festives,

sagrades, ó pertanyents á altres asuntos, no's pot precisar sa major ó menor antiguedat sino tenguent en conte la seua característica estructura, les formes de llenguatge, sa especial versificació y altres qualitats consemblants á les ja dites.” (Obrador 1875: 780-781)

A partir d'aquest article podem veure l'actitud d'Obrador envers a la cultura popular de Mallorca. A través de les paraules veiem un Obrador decebut i que no entén perquè fins fa tan poc no s'ha estudiat la nostra cultura popular. Sap que al llarg dels segles han passat moltes civilitzacions per Mallorca, però de les quals no en tenim res, ja que ningú es va dedicar a estudiar aquests materials populars.

En relació amb aquest article, cal citar-ne un altre que va escriure el mateix Obrador, “Apuntacions y mostres de poesia popular mallorquina”, publicat a *La Renaixença*³⁴. Aquest article es divideix en dues parts, i en la primera torna a publicar l'article comentat fins ara; a la segona part hi adjunta trenta-set cançons que ha anat arreplegant per tota l'illa. A més, hi comenta les cançons que hi adjunta.

Es centra amb aquelles cançons que formen part de la cultura mallorquina, i en diu que aquestes poden ser de dues maneres, les curtes anomenades “Gloses” i les llargues, que són pròpiament les cançons. Ara bé, totes elles tracten temes molts diversos, per això es divideixen en cançons amoroses, satíriques o festives i cançons religioses. Al llarg de l'article, Obrador fa un comentari de cada un d'aquests grups i en posa diversos exemples. De les cançons d'amor diu que sempre se'n veu “l'espontània intensitat del sentiment que les inspira”. D'aquestes cançons n'adjunta diverses mostres, tant de curtes com de llargues, ara bé, de llargues diu que n'hi ha moltes, i es limita a mostrar aquelles que no són tan conegudes. Sobre cada una d'aquestes cançons comenta el tema que tracten i si es poden relacionar amb altres versions, és a dir, en fa un treball comparatiu.

Referent a les cançons religioses, diu que també es diuen cançons de sants, i que aquestes, dins la cultura mallorquina, són més abundants que les amoroses i festives, ja que moltes són recomanades per la seva bona forma i per l'agradosa senzillesa de conceptes. A més, diu que contenen les idees tradicionals del poble, la fe, la relació amb els miracles i fets sobrenaturals. D'aquestes cançons també n'adjunta diferents mostres.

---

³⁴ Any 10, tom 2, núm. 3 (1880), pàg. 111-116; núm. 4 (1880), pàg. 166-173; núm. 5 (1880), pàg. 207-2015.

I respecte a les cançons festives i satíriques en diu que són molt abundants i que els glosadors són les que més creen. A més, diu que són cançons que mostren la part ridícula de les coses, contenen acudits originals, respostes que deixen sense paraula a l'home, mostren una certa malícia, agudesa i espontaneïtat. També diu que en alguna d'aquestes cançons hi podem trobar algun tema grosser, o d'altres relacionats amb la política del moment. I a l'igual que ha fet amb els demès apartats, aquí també hi adjunta algunes mostres d'aquestes cançons, de les quals va comentant quin tema tracten.

Un altre article destacat d'Obrador és "El folklore y la educación infantil". Aquest és un dels articles més importants que va escriure, ja que ens parla de dos punts interessants, com és l'origen del folklore i la seva relació amb la psicologia infantil. L'article es divideix en dues parts, en la primera es centra en donar a conèixer el concepte de "folklore", ja que com diu en l'article, és un concepte que ell no coneixia, però que fa referència a la ciència popular, al saber del poble. A partir de la definició que en dona, es considera folklorista des de fa temps.

A més, en aquesta primera part, demostra que ja té una gran formació sobre la cultura popular, ja que fa referència als folkloristes més destacats de l'època. Entre aquests hi ha en Milà i Fontanals, a qui li agraeix haver-lo introduït en la tasca de recol·lector; a més, també hi cita autors de renom com Machado, Nuñez de Arce, Joaquín Coelho, entre d'altres.

En aquesta primera part, Obrador ha anat ampliant el seu coneixement sobre la cultura popular, n'ha conegut autors importants, i a més, es pot dir que és l'introduïdor del concepte de "folklore" dins la cultura de Mallorca.

En tant a la segona part, Obrador relaciona el folklore amb l'educació dels infants. A part d'escriptor, també va ser professor i pedagog, i possiblement per aquest motiu va estudiar quines relacions s'establien entre el folklore i l'educació infantil. Així doncs, al llarg d'aquesta segona part, ens va explicant que els nins des de petits s'interessen per les rondalles i cançons populars, ja que molts de jocs comencen a partir d'alguna d'aquestes cançons.

"Es tan fácil como frecuente, en la vida real, el observar la marcada afición que sienten los niños, desde sus primeros años, hacia los cantos y narraciones Populares. Nada más común en ellos que el juntarse en corro, á la postre de algun juego ó pasatiempo fatigoso, y concentrar toda su atención en las pintorescas peripecias de un relato fantástico, [...] Gran número de juegos infantiles no pueden ponerse en acción sino mediante un cantar ó estribillo rimado que les da carácter propio, [...]" (Obrador 1884: 201)

A més, en el següent fragment diu que és molt important que els mestres vegin les rondalles i les cançons populars com un activitat per ensenyar els nins, ja que és una manera afectiva d'aprendre les coses pròpies de la nostra cultura. Tot i això, diu que hi haurà professors que pensaran que això ha de ser una tasca a part, que no es pot incloure dins l'ensenyança. Ara bé, Obrador seguirà veient l'important paper que fa el folklore dins la pedagogia infantil, ja que permet ensenyar de manera més entretinguda i eficaç.

“Numerosas observaciones de este genero havia tenido ocasion de hacer, sin proponérmelas, en mis pasados años de aprendizaje pedagógico, y es bien de suponer que muchos compañeros de profesion de hallarán en igual caso. Sin embargo, por más que ya hoy dia se va reconociendo el valor educativo de ciertos juegos y cuentos de carácter popular, pocos seran los educadores que hayan parado mientes en el alcance de estos hechos y que, tomando pie de tales observaciones, hayan llegado á penetrar de un modo cabdal la estrecha relacion que existe entre el *Folk-Lore* y la *Pedagogía*.” (Obrador 1884: 201)

Referent a aquesta segona part de l'article, cal dir que ens permet veure que Obrador en aquell període, ja tenia una visió molt moderna sobre la pedagogia, ja que anava més enllà del que assenyalaven els llibres, valorava a partir de la cultura pròpia i ampliava els coneixements sobre l'ensenyança dels nins.

A part dels dos articles esmentats, Obrador en va fer d'altres tals com “En Marià Aguiló y son Romancer Popular de la Terra Catalana” publicat a *La Il·lustració Catalana*³⁵. Aquest article parla sobre la important tasca que havia fet Marià Aguiló, però a la vegada serveix per ampliar l'article que havia publicat anteriorment a la revista *El Isleño*³⁶, “Nuestra poesia popular”, on anuncia la publicació d'Aguiló i en fa una critica al poc interès i dedicació que hi ha a Mallorca per la cultura popular. Respecte a l'article que en fa sobre l'obra d'Aguiló, cal dir que és un treball molt extens i que resta inacabat. El seu principal objectiu és donar a conèixer la gran tasca feta per Aguiló. Com descriu el mateix Obrador, es tracta d'un “art exquisida é insuperable, la feyna delicadíssima y gelosa d'abellir, polir y retornar colors nadiues a la nostra poesia popular, ab lo mèrit més alt y la extrema dificultat d'aqueix treball de miniador” (Obrador 1893: 244)

Obrador divideix aquest article en tres parts. A la primera es centra en elogiar el gran treball dut a terme pel seu amic i company Marià Aguiló. Al principi, ens mostra la figura

---

³⁵ Any 14, núm. 315-316 i 318 (1893), pàg. 242-245, 263-266 i 291-294.

³⁶ Any 34, núm. 10.928, pàg. 1.

d'Aguiló com a folklorista. I després, pretén destacar el treball del seu amic, ja que a part de reunir una gran informació, està molt ben presentat i ordenat. A més, també hi fa referència constant al pròleg, ja que Aguiló hi ha sabut explicar molt bé el que pretenia aconseguir, fet pel qual Obrador el justifica per haver tardat tant en publicar-la.

En la segona part, Obrador es centra en fer un resum sobre les èpoques anteriors a la publicació d'aquest article. I repassa quin ha estat l'interès que hi ha hagut per la literatura popular, tant a Catalunya com per tot Europa. A més, en aquesta segona part, també fa referència a la tasca folklòrica que han dut a terme altres autors importants del moment, com és el cas de l'obra de Briz, *Cançons de la terra* (1866-1884) i la del seu mestre i amic, Milà i Fontanals, *Romancerillo catalán* (1882).

Finalment, en la tercera part de l'article, torna a fer referència al treball dut a terme per Aguiló, ja que explica com ha aconseguit aquest objectiu, en què es basa l'obra, i en torna a mostrar la importància d'aquest treball per la cultura popular catalana.

Així doncs, a partir d'aquest article podem veure que pensa Obrador sobre el folklore del moment. Al llarg de l'article, a part de veure com exalta el treball d' Aguiló, també podem veure com critica la societat catalana per haver tardat tant en començar a reunir materials folklòrics. Ara bé, el fet de ponderar tant la tasca del seu company, també ens ha permès entendre que Obrador defensa aquells treballs que es centren en la cultura, i a més, aquells que estan ben fets, ja que al llarg dels comentaris que en fa, podem entendre que l'obra que ha fet Aguiló, per la seva qualitat i rigor és la que més li agrada de totes les que han sortit fins al moment.

CONCLUSIÓ

A l'inici d'aquest treball dèiem que teníem una sèrie de documents sobre la vida i obra d'Obrador, i l'objectiu que ens proposàvem era donar a conèixer la seva figura i la tasca literària que havia dut a terme, centrant-nos especialment en la seva obra folklòrica. Així doncs, vam dividir el treball en diverses parts, de les quals en podem treure unes conclusions.

Referent a la primera part, ens adonam que des d'infant ja destacà per ser un bon estudiant, fet que li permeté anar a Palma a cursar els estudis de segona ensenyança. A l'institut va fer amistat amb companys que posteriorment esdevingueren escriptors de renom, i tingueren com a professor a Pons i Gallarza, qui els va introduir dins la literatura. A més, conegué altres autors importants, i de cada un d'ells n'agafà alguna cosa. Per exemple, de Jeroni Rosselló en tragué el seu interès per Ramon Llull i per la cultura popular alemanya.

Un cop finalitzats els estudis secundaris, decidí seguir la seva formació i es matriculà a la universitat de Barcelona per cursar Filosofia i Lletres. Tingué com a mestre a Manuel Milà i Fontanals, el mestratge del qual el deixà meravellat. A partir d'aquest període començà a conrear una obra literària bastant intensa.

Durant els anys de joventut no abandonà la seva tasca intel·lectual i se'n anà a Venècia, on va fer de professor dels fillols de l'Arxiduc Lluís Salvador, i aprofità per ampliar els seus coneixements sobre Llull. Al 1900 tornà a Mallorca, on seguí la publicació de textos lul·lians que havia començat el seu amic Jeroni Rosselló. Convertint-se així, en un dels principals estudiosos de Llull. A més, serà enviat per l'IEC a visitar les biblioteques de Munich i Milà, on recollí codis lul·lians i copià *Blaquerna*.

Al llarg d'aquesta primera part, també vam poder veure que va conrear una important obra literària, i a partir de les publicacions a diverses revistes de l'època en podem conèixer una part. La seva obra es centra principalment en donar a conèixer molts aspectes de la nostra cultura, ja que fa una important recerca de documents folklòrics. I també, en treballar sobre la figura de Ramon Llull. No obstant això, amb una dedicació menor, es va interessar per la poesia, la prosa, el teatre, el periodisme i la traducció.

Com hem dit, les seves dues passions foren el folklore i Ramon Llull. A partir de la seva estada a Venècia va adquirir grans coneixements sobre Llull, quan va tornar els va posar

en pràctica ràpidament i va esdevenir director tècnic de la Comissió Editora Lul·liana. A més, va esdevenir un dels principals lul·listes tant de les illes com fora d'elles.

Referent a la seva etapa com a folklorista, cal dir que fou Milà i Fontanals qui l'introduí dins aquest camp de recerca. El treball que va dur a terme el podem dividir en quatre apartats: la creació de poemes basats en la cultura popular, traducció, recopilació i teorització i divulgació.

Durant el 1868 i 1874 es dedicà a recollir molts de materials folklòrics, com cançons, rondalles, parèmies, les quals anirà publicant al llarg del temps en diverses revistes de l'època. A part de recollir materials, també compongué alguna cançó basada en la tradició popular. A més, durant els anys 1873 i 1880 es centrà en traduir poemes especialment de la cultura alemanya. I tots aquests coneixements, li permeteren escriure diferents articles relacionats amb la cultura popular i el folklore, alguns dels més destacats són "Sobre les èpoques de la poesia popular mallorquina" i "El folklore y la educación infantil".

Un dels objectius del nostre treball era donar a conèixer la figura de Mateu Obrador com a folklorista, però per explicar això, primer ens vam centrar en estudiar quin era el context en que va treballar. Així doncs, en la segona part d'aquest treball, ens situarem al segle XIX. I ens vam adonar que va ser a finals d'aquest segle quan arribà el moviment folklorista a Espanya. Dins l'àmbit català és la Renaixença que desperta l'esperit catalanista i es fomenta la recollida de material folklòric. Apareixen autors que comencen a publicar reculls de mostres populars, alguns dels més destacats són Francesc Pelai i Briz, Manuel Milà i Fontanals, Marià Aguiló, entre d'altres.

L'interès que hi ha a Catalunya per la tradició popular també es dona a Balears, i és dins aquest context on situam Mateu Obrador, que tot i no destacar com un dels principals folkloristes, du a terme un important producció folklòrica.

Finalment, en la darrera part d'aquest treball estudiem amb més profunditat com va ser l'obra folklòrica d'Obrador, la qual es caracteritza per incloure traduccions de poemes o rondalles de la cultura alemanya, per compondre cançons basades en temes de la literatura popular, reunir diversos materials folklòrics i escriure diferents articles relacionats amb la cultura popular.

Referent a les rondalles que va reunir Obrador, cal dir que cap d'elles no estan publicades en cap llibre, i possiblement per aquest motiu no han estat catalogades pel "RondCat", una base de dades que cataloga les versions recollides i publicades de la narrativa oral en llengua catalana. Ara bé, hi podem trobar altres versions que s'hi poden relacionar.

Referent a les cançons que va compondre, cal dir que es basaven en temes de la tradició popular, però no va esdevenir cançons populars, per això, tampoc no apareixen al *Cançoner Popular de Mallorca*. Només la famosa cançó de bressol, *Vou-veri-vou* que hi està recollida en diverses versions.

En definitiva, al llarg d'aquest treball podem veure que Obrador va ser una gran persona, sempre va estar actiu i que va crear una important obra literària. Ara bé, per diverses raons, tant personals, com per la societat en que va viure, ni la seva figura ni la seva obra, fins al dia d'avui, han estat reconegudes com cal.

Per concloure, podem dir que amb aquest treball hem aconseguit reunir el que ha estat la vida de Mateu Obrador i com s'ha relacionat amb la seva obra. A més, el fet de centrar-nos especialment en la seva tasca com a folklorista ens ha permès analitzar tots els treballs que va fer sobre aquest gènere i classificar-los. Així doncs, en un mateix treball hi tenim el que va ser la seva vida i com va anar cultivant una de les seves grans passions, la cultura popular.

BIBLIOGRAFIA:

ALCOVER, Antoni M^a (1909): “En Mateu Obrador i Bennàsser”. *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, 26. Núm. 363. Juny de 1910.

AMADES, Joan (1950): *Folklore de Catalunya*. Editorial Selecta, Barcelona.

COSTA, Miquel (1910): “In Memoriam”. *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana* 26, núm. 383. Juny 1910.

GINARD BAUÇÀ, R. (1966-1977): *Cançoners populars de Mallorca*, 4 volums, Mallorca, Moll.

GUISCAFRÈ, Jaume (2011): “Mateu Obrador, Folklorista”. *La recerca folklòrica: persones i institucions*. Novembre 2012. Institut Alacantí de Cultura Juan Gil-Albert i Arxiu de Tradicions de l'Alguer.

GUISCAFRÈ, Jaume (2008): *El rondallari Aguiló. Transcripció, catalogació i estudi introductori*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

OBRADOR, Mateu: “Apuntacions y mostres de poesia popular mallorquina”. *La Renaixensa* 10, vol. 2, núm. 3 (1 d'agost, 1880); núm. 4 (31 d'agost, 1880); núm. 5 (15 de setembre, 1880).

OBRADOR, Mateu (1883): “El folk-lore y la educacion infantil”. *Boletín de la Institución mallorquina de enseñanza*. Volum III, 1884. Local de la Institución-Gloria, 20. Palma de Mallorca, 1885.

OBRADOR, Mateu: “Just dues paraules”. *Museo Balear de Historia y Literatura, Ciencias y Artes*, núm. 12, 1877.

OBRADOR, Mateu (1875): “Les fulles de pols d'or”. *La llumenera de Nova York* 2, núm. 12. [En xarxa] <<<http://www.bnc.cat/digital/arca/>>> [Consulta: 27/03/2013]

OBRADOR, Mateu (1892): “Més adagis”. *La Roqueta*, núm. 227. Palma, impremta de Mossèn Alcover, Calatrava, 68. 1974.

OBRADOR, Mateu (1875): “Sobre les èpoques de la poesia popular mallorquina”. *Museo Balear de Historia y Literatura, Ciencias y Artes*, any 1, tom 1, Palma de Mallorca, 1875.

PONS, Antoni (1928-1931): “Mateu Obrador i Bennàsser. Esboç biogràfic”, *La Nostra Terra*, núm. 11 (novembre de 1928), 12 (desembre 1928), 13 (gener 1929), 14 (febrer 1929), 15 (març 1929), 16 (abril 1929), 17 (maig 1929), 18 (juny 1929), 19 (juliol 1929), 21 (setembre

1929), 22 (octubre 1929), 23 (novembre 1929), 25 (gener 1930), 27 (març 1929), 29 (maig 1929), 30 (juny 1929), 31 (juliol 1929) i 46 (octubre 1931).

PONS, Miquel (1984): "Mateu Obrador en el 75 aniversari de la seva mort". *Felanitx. Fires i festes de Sant Agustí*. Ajuntament de Felanitx, 1984.

PONS, Damià (2010): *Trajectes literaris: de Mateu Obrador a Baltasar Porcel*. Lleonard Muntaner Editor, Palma de Mallorca.

PRAT, Juan José (2008): *Bajo el árbol del paraíso. Historia sobre el folclore y sus paradigmas*. Cyan, Proyectos y Producciones Editoriales, S.A.

ROSSELLÓ, Ramón (2008): *Mateu Obrador Bennàssar: Biografia i obra literària*. Gràfiques Llopis, Felanitx, 2008.

RondCat: <http://www.sre.urv.cat/rondcat/cercar.php?lang=cat&func=cercar>

ANNEXOS D'OBRADOR

ANNEX 1:

MAL D'AMOR

Font: *Calendari Català,*

Resum: És una balada que va escriure Obrador el novembre de 1870. Conta la història d'una jove que tothom pensa que està malalt, però cap metge en troba la cura. El problema de la jove és que està enamorada, i des de que se'n ha anat el seu estimat ha entristit. Ara bé, es recupera quan un bon dia sent des de la finestra una veu que li canta, i és el seu estimat. Es tracta d'un tema molt recurrent dins la poesia popular.

Figurau-se, com' res, missa...
a coati, ja veu q' el fossi en celis, y
la el vol fa ams altres, y com tam des
a habolen, pareia que una baraya
n. Mirau, vas matosa, se hay la tant

Ja in es fuyta sa bona casa,
que ja in casavellayan, y més gust los

jos.
der
y es
L
ulo

- 11 -

MAL D' AMOR.

(BALADA.)

.....! Amor!
Joya del cor que suspira!
(Joglar de Mayiorecha.)

Consirosa está la nina,
Son mirar n' es trist y dols,
De sa cara abans riallera
N' es mustig are l' color.

¿Será l' mal de la nineta
Mal d' amor?

Ja no juga ab sas amigas,
Pé l' jardí ab ellas no corr',
De las flors puras com ella
Sols li plau lo grat olor.

¿Será l' mal de la nineta
Mal d' amor?

Ella parla tota sola,
Par que tenga ocult dolor,
Y suspira, y de la lluna
Plauli la blanca claror.

¿Será l' mal de la nineta
Mal d' amor?

Y diu...

Mal d' amor
Ja no juga ab sas amigas,
Pé l' jardí ab ellas no corr',
De las flors puras com ella
Sols li plau lo grat olor.

¿Será l' mal de la nineta
Mal d' amor?

Ella parla tota sola,
Par que tenga ocult dolor,
Y suspira, y de la lluna
Plauli la blanca claror.

¿Será l' mal de la nineta
Mal d' amor?

Y diu:—; Mon bé, vina y torna
Alegria ma tristor;
Del dia que t' en anares
Ab ansia 'sper ton retorn!—

¿Será l' mal de la nineta
Mal d' amor?

Y de fit en fit se mira
Lo cèl blau que n' es hermós;

Y allavors la veu d' un àngel,
Dolça y pura, par qu' escolt

¿Serà l' mal de la nineta
Mal d' amor ?

Ay ! que d' aquesta manera
Dias ne passen ben molts,
Y á la pobreta malalta
No la curan metjes, no.

¿Serà l' mal de la nineta
Mal d' amor ?

Mes, una veu coneguda
Respon a n' el seu clamor,
Ella riu... son còr batega,
Li batega d' emoció.

¿Serà l' mal de la nineta
Mal d' amor ?

Baix de la seua finestra
N' han cantada una cansó...
¡ Ab aquin goix que l' escolta !
¡ Bé coneix al cantador !

La nina ja no 's malalta,
Que l' seu mal n' era de amor.

embre — 1870

MATEU OBRADOR BENNASSAR.

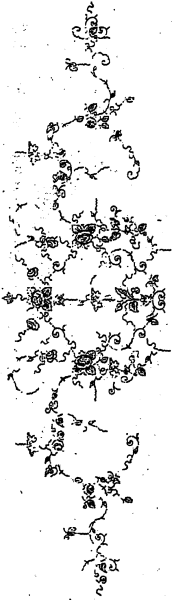

ANNEX 2:

ROMANÇ DE LA CONQUESTA DE MAYORCHA

Font: *Jocs Florals de Barcelona*, Any XII, 1871. Pàg. 169-176.

Resum: Es tracta d'un romanç, en el qual es conte com el Rei en Jaume I parteix amb el seu exèrcit, per tal de dur a terme la conquesta de Mallorca. Durant el viatge conte que van tenir molt mala mar, tot i això, van decidir seguir endavant fins a arribar a l'illa desitjada. Un cop van arribar van començar la seva lluita contra els sarraïns, fins que conqueriren Mallorca.

ROMANÇ

DE LA

CONQUESTA DE MAYLORCHA.

(A MON AMICH EN NICOLAU DE COTNER.)

A Maylorcha i tan bon dia i a Maylorchà !...
(Jarsifi. — Cap. XIV.)

I.

De Salou en lo port ample
Gran estol s'ha apareyllat,
Car lo Senyor Rey En Jacme
A Maylorcha vol anar.
Sagrament n'han fet sos nobles,
E hé que lo compliran,
D'anar tots á la conquesta,
Pel jove Rey capdellat.
A Lleyda tost n'ha sabudes
Noveyles, lo Cardenal,
E al Rey, al Bisbe é als nobles
Volonters los ha crohats.
E après que la creu han presa,
Tots cuytan é 'n son rigats,

Dementre lo jorn arriba
 En que lo stol partirá.
 E 's parla solís del viatge,
 E los carrers plens estan
 De la gent qui s' apareylla
 De tot ço qu' obs li será.
 E cusen beyles senyeres
 Les fembres de la ciutat,
 Que durán á la victoria
 A sos marits é germans.
 E son repós pert á platja,
 Hont bé ne son ocupats
 Los mariners qu' appareyllan
 Les tartides é les naus.
 Desegual d' aytal gaubança
 No n' es la menor edat,
 Si que molts d' infants s' ajustan
 Querént loch de guerrejar:
 Per escuts han vestedures
 E canyes per llances han,
 E 's uns defenen Maylorcha,
 Els altres batayla hi fan,
 E 's donada la victoria
 Als ardit é prous crestians.
 Venchen lo Rey ab los nobles,
 Los barons é los prelats,
 E 'l dia cinq de Septiembre
 Ordona ánciores levar:
 E 's meten en les galees
 Los peons é los cavayls,
 E aytants son qu' anarhi volen,
 Que ne son pòques les naus.
 Ab lo Rey van á Maylorcha
 Son avoncle En Nuno Sanç,
 En Guillem, lo de Moncada
 Et En Ramon, son germá.

Lo bisbe de Barcelona,
 En Corveyó, n' Almany,
 N' Ager, lo Comte d' Ampuries,
 E n' Jaspert de Barberá,
 En Cruylles, en Pere Maça,
 E milia d' altres n' hi van,
 Qu' en les conquestes é guerres
 No volen son Rey leixar.
 Aprés de tots lo Rey entra
 En la galca més gran,
 E partir envérs Maylorcha
 Ordona á tots los capdals.
 La mar n' es embiauquehida
 Ab veles d' ayantés naus,
 Qu' inflades per fresch oratge,
 Navigan é liny se fan.
 Mes, ay! que deis qui parteixen
 Deu sab los qui tornarán,
 Per ço, de mullers é mares
 Plena la platja n' está.
 Qu' ab lágremes als ulls diuen
 Adeu á n' els qui s' en van,
 Pregant á la Sancta Verge
 Qu' els torn àb vida á la llar,
 E negunes d' allá 's mouen,
 Entró que los de les naus
 Perden poch á poch de vista
 Los alts picchs del Montserrat.

II.

En alta mar ja se troban
 Totes les naus é galees
 Qu' emportan al Rey é l' host
 A la desijada terra.

En Pere Marteyl n' ha dit
Que l' Ylla n' és la pus beylla;
Per ço, cobeig d' esvaziria
Dins lo còr del Rey vá encendre.
Lo stol qu' á Maylorcha vá,
Vint milies n' es luny de terra,
E vehent la mar suau,
Tots bon viatge n' esperan.
Mes tost un vent de lleveig,
Desfét los ix á carrera,
E 's leva fèresta nún
De la part de la Prouença.
Tots los capdals de les naus
Açò vehent, desesperan,
E acostantse tots al Rey,
Li diuen d' eixa manera:
— Senyor, covinent será
Que tots ens torném arera,
Car la mar s' es remoguda
E 'ns menaça gréu tempesta. —
— ¡ Certes, qu' açò no he de fer
Dix lo Rey ab veu valenta,
Entró que tota Maylorcha
No n' haguem presa é conquosta.
Si 'ns ajuda Deus del cel,
Ab la sua gran potença,
Menysprearém lo perill
Qui sembla que vos fa tembre.
De la nau en lo més alt,
Posatz hi encesa lanterna,
Per ço que les altres naus
Per entre 's escuyis no s' perdán. —
Dix lo Rey, é així fo fét;
E creixia la tempesta,
E los bramuls de la mar

Als pus valents espaventan.
E s' ouen crís é singlots,
E braços al cel se levan,
E ja no hi cal lo tímó,
E 'l vent les veles esqueixa.
Lavors lo Rey ardit
Gira al cel la vista seua,
E ploros, genoyls ficats,
Ab gran fervor aixís prega:

III.

— ¡ Senyor Deus meu, salvatznos
D' aquest dampnós peril;
A l' host, oh Deus, salvatzla,
Açò vos prech homil!
¡ Vullatz que no peresca
Del mar irat al mitx!

N' es la primera volta
Qu' empresa he començat
Contra los mesquins maures,
Per vostre nom alçar.
¡ Senyor, donchs, alargatzme
Potent, la vostra ma!

Del regne de mos pares
Hereu me feren Vos,
E per vostra pietança
Ne so Rey é Senyor:
E que perescam ara,
Bon Deus, no ho volrétz, no.

¡ Haguetz, oh Deus, membrança
D' estol d' ayntantes naus!

Guardatz què quaix pereixen
Si Vos no 's desinuratz!
Vejatz quantés de fills vostres,
Si no m' ausitz, morrán!

¡E Vos, la Verge Mare,
La stela de la mar.
Faitz que tots á Maylorcha
Poguám, sauls, arribar!
¡Membraiz qu' es sarrahina
La beyla é gran ciutat!

Ne fas sagrament ara
Que si á l' Ylla arribam,
A vostre honor, esgleya
Fort beyla n' hac d' alçar,
E 'n dirán maraveyies
Los segies qui vendrán. —

IV.

Aixís pregava 'l bon Rey,
E la tempesta 's calmava,
E en lo' còr dels navegants
Renaixia l' esperança.
L' ombra negra de la nit
Fugá, é venia 'l alba;
E quant lo sol me va eixir,
La mar n' era asossegada,
E enfre la boyra, la luny,
A Maylorcha s' ovirava,
Hont lo sol daurava 's cims
De sos puigs é ses montayes.
— ¡Maylorcha! — cridava l' host,
— ¡Lá n' es Maylorcha! — cridava;

E al Rey paréch beyla terra,
Com may n' hagués vista d' altre.
Aplegar tóst á la Ylla
Quiscun, de son còr, frissava,
Les hores n' eran diades.
Mes, les naus se feyan próp
E l' Ylla mes gran semblava,
E s' hi veyan sarrahins
Qui prés del mar s' ajustavan.
Mes, ¿que té En Jaume, lo Réy,
Que n' ix lo foch de sa cara,
Que branda sa spasa nua,
Et esguarda ab vista irada?
Eyl n' ha vist los sarrahins,
Qui sa potença blasmanen,
E cuyta de los ferir.
D' haver ab eyils greu batayla.
Les naus ja arriban á terra,
Cavaylers ja desembarcan,
E appareyan lurs cavayls,
E vesten èim é cuyrassa.
Dejs primers ha eixit á terra
L' ardit Ramon de Moncada,
Qu' emportant lo gonfanó,
Als sarrahins vá á combatre.
E molts n' hi van darrer' eyl,
E s' dona tost la batayla,
E 's crestians com á lleons,
En los maures fan matança.
Lo Rey n' es eixit á terra,
E tost dix ab vèu irada:
— ¡Mal sia á nos! la primera
Victoria s' es alcançada
Sens que hi fossem: ¡Cavaylers!
¡Quiscun prenga spasa é lança,

—(176)—

E venga á combatre ab Nos! —
E son roci speronava. —
E occiuren molts sarrahins, —
E la victoria guanyada. —
Ne fo pel Rey d' Aragó —
Comença de moltes altres. —

55

Matéu Obrador y Benneser,

(de Felanitx. — Mallorca.)

Febrer de 1871.

XV

—(177)—

Premi extraordinari d' una Medalla de plata.

LA COVA D' ARTA.

ANNEX 3:

LOS TRES FILLS DEL REY

Font: ROSSELLÓ, Ramon (2009), *Mateu Obrador i Bennàssar. Biografia i obra literària*. Gràfiques Llopis, Felanitx. Pàg. 40-50.

Resum: Es tracta d'una rondalla que recull Obrador el maig de 1872. És una història sobre els tres fills d'un rei, els quals decideixen partir del palau durant un any. Tot i partir un darrera l'altre, decideixen separar-se i cada un fer el seu camí. A partir d'aquí hauran de fer front a diverses situacions, i quan aconseguiran superar-les, es casaran i esdevindran reis de tres regnes diferents. És una rondalla que equival al tipus ATU 300+303.

LOS TRES FILLS DEL REY.

(RONDALLA POPULAR MALLORQUINA.)

I.

Llargas, molt llargas de passar son les vetllades d'hivern, mes encara si l'cel está nigulat y ploviscós, y no s' veu en tot ell ni la lluentor d' un sol estel.

Quant de lluny comensa á sentirse remor de trons, y els pastors y misatjes s' en menen les ovelles y demés bestiar cap á les estables y sestadors, ja post el sol, llavors s' arpegan los pajesos cap á la *posesió*, ahont tot arribant deixen ses eynes fins al endemá, y traguentse los fumadors la pipa de sa taleca ab ses armolletes y canó de canya ab l' esca, comensen la fumada, parlant del temps y la cullita, mentres les dones encenen foch en la cuyna, y posen á escaufar al fogó, l' olla de escudella que n' han cuita l' dematí, y que de la dinada ' ls ha quedat.

Quant lo foch de tronchs y sarments n' es ben encés, tothom s' en entra, y fa rotlo al entorn de la foguera, despres d' atiada uns cuants pichs y tirada la cenra de la pipa; llavors l' *amo* ó l' *padri* se despenja del coll lo rosari fet de grans de pomissó ab creu de canya prima; y cridats els de fora que no s' torben á entrar, se senyen tots *per lo senyal*, y comensen á resar la cuotidiana y may interrompuda devoció del sant Rosari.

No son tots los del rotlo gents fetes y crescudes; també mesclats s' hi veuen alguns bergantells y jovensanes, tots robusts y sans, y sobre ' ls genolls de la *madona* algun ninet de cabells rossos y galtes vermelles ab los ulls mitx clucats per la son, encare que be ' ls obri quant arriba l' hora del sopar.

Acabades las cinch desenes y dits l' oferiment y la *salve*, comensa l' qui diu devant la llarga processó de *Parenostres*, á sant Joseph *perque mos don bona anyada si convé*; á sant Francesch *perque mos don nostro pa de cada dia*, á santa Bárbara *perque mos alliber de trons y llamps*, á sant Marsal *perque*

mos guard d' esquinencia, als antepasats, á las ánimas, y molts d' altres: acompanyant el *trech, trech* de les dones que trenca faves per courer l' endemá, y acabant per lo de *alabat sia l' Santíssim Sagrament pera sempre amen*, tan bon punt que la taula es posada y fetes les escudelles. Llavors pren cadascun son lloch y comensa l' sopar, sens qu' á tal hora nigú s' trobi desmenjat.

Despres d' aixó, los missatjes parteixen cap á las païsses á donar recapte als animals; y mentres tant que les dones filen ó aspíen la fuada, la *padrina* sol contar als infants alguna rondalla perque no s' caiguen de son. Tant prest que comensa, obrin tots uns ulls com uns salers y s' arremolinen entorn d' ella, escoltant sempre ab bona orella fins y tant que la rondalla es acabada.

Ab lo qu' havem dit, figürens nostres lectors una escena pareguda á la que venim de pintar are y llegesquen, si ' ls dona gust, la rondalla de *Los tres fills del Rey*, qu' un vespre d' hivern sentírem contar dins una cuyna de *posesió*, entorn del foch; prometentlos que si no los desplau la tal rondalla, y Deu mos dona vida per aixó, pot ser los necontem d' altres no menys bones y pulides.

Are per are, comensém.

II.

Aixó era y no era, bon vialje fassa la cadarnera; per mí un sach de doblés, y pe ' ls qui m' escolten altre tant més.

Aixó era un rey que tenia tres fills; el mes gran havia nom Pere, el segon Jaume y el tercer, qu' era l' mes petit, havia nom Bernadet. A tots tres estimava son pare per igual; lluny de lo que fan molts de pares que per estimarne massa á un tot sol, barrejfen als altres.

Un dia, En Pere digué á n' el rey:

—Mon pare, ¿voldríeu dar-me llecencia per anar á trescá l' mon?

—¿Perque, fill meu?

—Per veurer viles y ciutats de les d' enfora, y per aprendre á coneixer los homens bons y los dolens. *

—Queda t', fill meu, aquí, qu' aixó t' ho mostraré.

—Tirau, mon pare; voleuho.

—Ves t' en, donchs; mes fem promesa que dins un any y un dia haurás tornat aquí.

—Promesa n' fas.

Y el Rey li va donar un cavall, un ca, y una bossa plena de doblés; y abrassant á son pare y sos germans, lo fill major va ser partit.

L'endemá En Jaume digué á n' el rey:

—Mon pare, voldríeu dar-me llecencia per anar á trescá l' mon?

—¿Perque, fill meu?

—Per veurer viles y ciutats de les d' enfora, y per aprendre á conèixer los homens bons y los dolents.

—Queda t', fill meu, qu' aixó t' ho mostraré.

—Tirau, mon pare, voleuho.

—Ves t' en, donchs; mes fem promesa que dins un any y un dia haurás tornat aquí.

—Promesa n' fas.

Y el rey li va donar un cavall, un cá y una bossa plena de doblés, com ho havia donat al fill major; y abrassant á son pare y son germá, lo fill segon va ser partit.

L'endemá també En Bernadet digué á n' el rey:

—Mon pare, ¿voldríeu dar-me llecencia per anar á trescá l' mon?

—¿Perque fill meu?

—Perque havent partit mos germans, m' anyor, y me trob' trist, y voldria anar ab ells per guardarlos de perill.

—Queda t' fill meu, ab ton pare; que si perill corren los germans, fugir d' ell ja n' sabrán, perque son homens fets. Mes tú es jo-vencell encare y no t' cal fer tal com ells.

—Ab aixó y tot, voldria ab ells anar.

—Queda t', aquí, fill meu, y t' daré tantas joyas ricas y joguinas, que molts enveja t' tendrán.

—No vull, mon pare, joguinas ni joyas; mes lost voldria partir.

—Queda t', fill meu, que si t' en vas, gran pena jo n' tendria.

—Tirau, mon pare, voleuho.

—Ves t' en, donchs; mes fem promesa que dins un any y un dia haurás tornat aquí.

—Promesa n' fas.

Y el rey li va donar un cavall, un ca y una bossa plena de doblés, com ho havia donat als altres fills: y abrassant llarga estona al rey son pare, també En Bernadet va ser partit.

Y veus aquí qu' En Pere lo primer jorn fé poca via; En Jaume ne fé un poch més, y En Bernadet mes que tots dos, de módo y manera qu' al tercer dia, sens pensarho, se véren junts.

Y plegats caminaren quatre dias; y al qui feya cinch, trobárense á un lloch en que l' camí s' xapava en tres, en mitx dels quals hi havia una ausineta jove carregada de fulles y aglans.

Y digué llavors En Pere:

—Germans, ¿quin camí dels tres hem de seguir?

Y En Jaume diu:

—No 't sé.

Y diu En Bernadet:

—Fassem, germans, lo qu' are vos diré: Per tots seguir la sort que Deu mos do, posem junts los cavalls, y esperonemlos després, sens tocarlos la brilla; cada un prendrá per un camí, y aquell camí mateix cada un de noltros seguirá. Mes, per haver cumplida la promesa que férem á mon pare, pactem de reveuernos d' aquí un any y un dia en aquest mateix lloch; y si algun del tres no comparegués, aqueixa tendre ausina mos dirá quina es estada la sort seua. Si ses fulles rajen mel y aigua, bona ventura; si rajen sanch, mala sort; y en aquest cas, el que primer arribe, 'nirá á cercar als altres per veurer que n' es d' ells y alliberarlos de perill.

Dit y fet.

Posaren junts los cavalls, tal com havia dit En Bernadet, y ficant los esperons sens tocarlos la brilla, partí el d' En Pere pe' l' camí de l' esquerra, el d' En Jaume per lo del mitx, y el d' En Bernadet pe' l' camí de la dreta; y lo mateix feren los tres cans, que vejent partir sos amos, corregeren cada

un derrerera l' seu, lladrant y pegant bots mentres corrien.

—Padrina, ¿qu' eren grossos els cans?— interrompé en aquest punt un dels allots.

—Mitx pam més alts que tú, y ab unes barres, que trossejaven machs, como ells volien.

—¡Oy, quina por devien fer!

—*Y et devien menjá ted nines doentes,*— digué una petita qu' encare no s' alsave de dos peus.

—Si, petiteta, — respongué la padrina. — Per aixó, tú sies bona allota, y no t' mossegarán.

—Padrina, tench son.

—Y jo no; ni voldria aná' á colgar fins que fos acabada la rondalla.

—Deixemho per demá vespre— digué la padrina—perque bon tros encare n' queda, y demá mos hem d'aixecar surtint el sol.

Y així ho feren, tal com dit ho havia sa padrina; y al endemá vespre, torná á seguir la rondalla comensada, ab molta atenció per part del auditori jovensá, que sebrerne la fi molt desitjave. *(Seguirá.)*

M. OBRADOR BENASSAR.

LOS TRES FILLS DEL REY.

(RONDALLA POPULAR MALLORQUINA.)

(Continuació.)

III.

Partit qu'haguéren los tres germans, cadascun pe' l' camí que 'ls havia donat la seua sort, succehí qu' En Pere, l' germá major caminá dies y dies, y al qui cumplia set selmanes de son departiment, li paregué veure d'enfora una gran ciutat voltada de torres y murades; y caminant sempre cap á ella, hi va arribar á l' hora baixa del dia que vengué devant, just quant comensava á fer ja fosca negra.

Tant prest que entrá dins la ciutat, li aparegué sentir renou y crits d' esglay que donava molta gent en mitx d' una gran plassa arplegada; ahont ell va arribar, colcant en son cavall y seguit del ca fael que ni un punt d' ell s' allunyava.

—¡Germá,—va demanar á n' el primer que s' veu devant,—no m' diriau qu' es aixó que passa aquí, que fa anar á la ciutat tota en revolt?

—Foraster sereu, bon cavaller, que m' demanau aquesta cosa.

—Foraster som.

—Sapiau, donchs, que aquest renou y crits qu' haveu sentit, y que duran encar' are, son perque, ja fa dies, mos ha comparegut un animal que ningú li sab el nom, lo qual es molt ferest, cubert de escates, ab set caps y set llengos verinoses; y en lo temps que fa qu' ha aparegut, ha fet grandíssim mal, llevant la vida á molta gent qu' ell ha trobada. Aquest lladrar de cans qu' are sentiu, vé de que li afúan cans de bou y llopers; pero á tots los mata així que l' tocan, y ningú es prou ariscat per matarlo. Ab tot aixó, el senyor Rey ha manat fer pública crida, diguent que á n' el qui l' mat, li donará l' diamant mes gros de sa corona, juntament ab la ma de sa filla la princesa Magdalena.

—Mercé vos fas, germá, de quant m' haveu contat.

—Manau, senyor, en lo que puga servirvos.

Y En Pere li doná una moneda d' or, y s' en aná cap á la plassa.

En mitx d' un rotlo gran de gent armada ab llanses y destrals, s' hi veyá un animal de forma estranya, paregut, encare que mes gros, á una tortuga: per tot lo redó tenia set caps ab amples boques que li feyen verdencia salivera, y demunt s' esquena llúan ses escales ferides per la rojenca claror de les teyes y fogueres. Al entorn d' ell s' hi veyen alguns cans escorterats, y alguns altres qu' encare grinyolaven entre les basques de la mort; sentintse en mitx de tot los forts bramuls que l' animal llansava, capássos ells tots sols de congelar la sanch en les venes del mes valent y ariscat que no fos estat En Pere.

Al punt se va sentir un crit:

—¡Feis pas, qu' ell diu que'l matará!

Molts qu' aixó sentiren, de sopte se giraren, y véren un noble cavaller, colcant en son cavall, menant un cá gros, gros, y ab la espasa

lluenta en sa ma dreia; el qual malavetjava á ferse pas per mitx de tanta gent, en direcció al centre ahont estava l' animal.

Y uns li deyen:

—¡Senyor, no' us arrisqueu qu' us matará!

Y altres:

—¡Anau, bon cavaller, qu' ab l' ajuda de Deu y de Maria, soscayre no tendreu, y noltros per vos hem de pregar!

—Dexaum' hi arribar, —va dir En Pere— y tots veureu lo que som capás de fer, si Deu ho vol.

—¡Coratge!

—¡Avant!

—¡Visca l' valent!

Y en mitx dels crits del poble que confonien y aixordaven, En Pere entrá en el rollo, y

—¡A mí, moret!— cridá á son ca.

Y al punt l' animalot, pegant set siulos, va dar un salt y vengué á caurer baix de les poles del cavall, mentres que l' ca á ell s' afuava, y ab set cops d' espasa, En Pere li va tallar tots los set caps, surtint dels colls tallats set brolls de sanch negrenca que féren ample bassa.

Un crit de goitx y de victoria s' alsá fins á n' el cel, mentres que En Pere, baixant de son cavall, maná al home de mes prop que li tragués les llengos dels set caps; les quals tretes, va embolicar á dins d' un mocador, deixant los lletjos caps tirats per terra.

IV.

L' endemá dematí, s' en aná en Pere á n' el palau del Rey de la ciutat, vestintse abans ses robes millors d' or y argent brodades, y que la reyna sa mare li havia donat abans de sa partida.

Així que va arribar al dit palau, sentí remor y conversa de molta gent que á dins hi havia, y acostant s' hi mes aprop, pogué escoltar moltes lloanse; que s' feyen del cavaller que l' vespre abans havia donat mort al animal de los set caps y les set llengos verinoses.

Sorpresa li doná l' sentir aquesta conversa que tenian alguns, á la entrada del palau:

—Bona sort ha tenguda l' comte En Jordi d' haver mort l' animalot, perqu' are s' casará ab la bella Magdalena.

—Mes diuen que á n' el Rey molt de greu li sab de donarlahi per esposa. Ja sabeu tots, —afegí baix, baix, el que aixó deya, —qu' el tal comte dú mal' ombra, y que s' moteja si algun jorn va ser traydor.

—Pero, á la fi, paraula de rey no pot mentir, com diu l' adagi, y el rey no tendrá altre remey que cumplir lo que prometé fa molts pochos dies.

—Veritat es.

—Germans—va dir En Pere mesclantse en la conversa—¿quí es aquest tal comte de qui parláveu fa un poch?

—El qui matá l' fer animalot anit passada, con tota la gent sab.

—¿Y el Rey ha cregut que vá ser ell qui l' vá matar?

—¿Y perque no, si l' compte li ha presentat los set caps qu' aquell tenia?

—¿Ah, traïdor, mal cavaller!—cridá En Pere encós d' enuix, entrantsen tot depressa en el palau.—¿Es á dir que n' hi ha de deslleals en aquesta terra que volen haver profit y gloria furtant los fets dels altres mes valents y nobles que no ells? Digau al Senyor Rey, —afegí dirigintse á alguns criats, —que En Pere, l' fill major del Rey de les cent viles, li demana entrada en son palau perque molt té que dirli.

Los criats obehiren á lo que En Pere los manava, y entrant per allá dins, tornáren sortir prest, diguentli qu' entrar podia.

Així ho va fer En Pere, y al punt va trobarse á presència del Rey y de la cort allá juntada.

Veus aquí lo qu' ell va veure així qu' entrá.

En la sala mes gran del palau qu' estava de vermell endomassada, hi havia assegut en el seu trono el Senyor Rey ab la Reyna devor' ell y á sos costats les tres princeses

filles seues, la major de les quals havia nom Na Magdalena. Omplian bona part de la gran sala moltíssims cavallers y homens d' armes que duyen ricas vestes, y en mitx d' ells el comte En Jordi ab un criat al costat seu, que servava dins una palangana d' or los set caps del animal que tant que fer havia donat.

En aquest punt li deya l' Rey:

—Dispost estich, bon comte, á cumplirvos la promesa, donantvos á ma filla major per muller vostra.

—Molt vos he d' agrahir, Rey y Senyor, qu' així ho fassau, encare que no meresch mercé tant gran.

—Per cert, que dita haveu sencera veritat, comte traïdor, de que no mereixeu tan alta honra com vol fervos el Rey, enganat ab vostres paraules mentideres.

Com si 'ls hagués picat un escorpí, tots se giraren sentint les tals paraules, y véren un cavaller gentil y ben posat que, la gorra en l' una ma, y ab l' altre estrenyent la creu de l' espasa que portava, s' en venia cap al Rey, fent ceyes á n' el comte que l' se mirava embadalit.

Passat un curt espay, durant el qual altre cosa no s' sentí mes que l' rum, rum dels qui tot baix parlaven, va dir el Rey:

—¿Y qui sou vos qu' així veniu á mon palau, parlant de tal manera qu' ofendrer pot y més á un cavaller?

—Jo som, Senyor, un que 'us avisa d' un tort y d' un engany que so' us vol fer. Som el qui verament matá l' animal anit passada, y que per tant vench á que vos cumpligueu tot alló qu' haveu promes.

—¿Com així, donchs?—va dir el Rey.—¿Per ventura varen ser dos els matadors? Aquí teniu al comte En Jordi que vé de dirme lo mateix, demanantme també l' cumpliment de ma promesa. Y en prova, veis aquí los set caps del animal, qu' ha duits per mes rahó, cumplint la condició per mí posada.

Y mentres el Rey parlava, la cara del comte tornava de set colors, de tant empaigait qu' estava; y no cal dapte, que en canvi

d' haver de sufrir les ullades de foch qu' En Pere li llansava, mes tost hauria volgut estar set canes devall terra.

—Bé es ver—va dir En Pere—que porta los set caps, com si los hagués tallats ell mateix al animal. Mes perque are vejeu la veritat del cas—afegí posantse mans plegades, y en sos llabis mostrant una mitja rialla de despreci,—perque surte ben patent la mentida y felonía del mal comte, preniu els caps de un en un, y miraulos dins sa boca.

Així ho maná l' Rey á un criat, y regonéguts tots set, se va trobar que ninguns tenían llengo, la qual els havia estat tallada.

—Aquí teniu, Senyor,—va dir En Pere, traguentse l' mocador de la escarcella—les llengos que los faltan, y que jo los vaitx, tallar, tant prest que l' animal vaitx haver mort.

—Rahó teniu, bon cavaller,—respongué l' Rey.

Y llavors cridá á n' el comte:

—¡Fugi de devant mí, home dolent, mal cavaller, ja que furtau l' honor per altres ben guanyat!

Y el comte avergonyit surtí, cap baix sens dir un mot, de la sala del palau; y arribat á la porta, muntá en lo seu cavall qu' allá deixat havia, y ficantli ab rabia els esperons, se posá á correr, cap enfora de ciutat, com si l' mal esperit el s' endugrés.

Y la rondalla diu que l' comte En Jordi encare corre, sens un punt de repós; perque de part darrera s' sent una bruixa que l' encalsa, y qu' ab una riallassa escarnidora li va dient á cau d' orella:

—¡Cavaller, mal cavaller! ¡Mal vares fer, mal vares fer!

(Acabarà.)

M. OBRADOR BENASSAR.

LOS TRES FILLS DEL REY.

(RONDALLA POPULAR MALLORQUINA.)

(Continuació.) (*)

V.

Han passat tres setmanes desde succehí lo que vos vaitx contar anit passada.

En aquest temps, grans coses han vistes les gents de la ciutat, y entre totes elles, les que mes han fet parlar la gent han estades les noçes d' En Pere ab la princesa Magdalena.

No vull perdre temps en contarvos per menut tot lo que s' ha fet ab tal motiu; prou n' hi ha hagut de regositjos, dinars per pobres y saraus; prou n' hi ha hagut de repicar campanes, de fer processons y endomassar carrers y plasses; prou n' hi ha hagut de couets y rodelles fins á mitja nit en los jardins hermosos del palau; res de tot aixó vos vull contar, perque basta dirvos que ab En Pere Na Magdalena s' es casada, y que s' ha fet tot quant pertany á un casament de fills de Rey.

En Pere de llavors ensá ha viscut sempre en el palau, el Rey el tracta de *fill meu*, y par que desde s' casá, s' haja tornat mes gentil y cavaller, y Na Magdalena, la princesa dels ulls clars, dels cabells caragolats y de les galtes vermelletes, par també que, si pot ser, s' haja tornada mes hermosa.

Al cap de les tres setmanes que 'us he dites, havien ja passat les festes y algatzara; y un dia, á l' hora baixa, se trobaven En Pere y sa muller Na Magdalena tots solets á una galanía del palau que mirava á n' el ponent, recolzats un al costat del altre demunt los bandolats de pedra viva.

—Esposa, esposa mia,—deya En Pere mitx riguent—y com estich de bé á n' el teu cos—

(*) Per motiu de la notable extensió que ténen alguns dels treballs que van en aquest nombre, no mos ha estat possible inserta l' acabament de la Rondalla, que donarém en el qui seguirá.

ta! Devora tú, me sembla mes pur lo blau del cel, mes fi l'olor de la floreta, mes tendre la cansó del auellet y mes llampant lo raig de llum que l'sol envia de dalt de la montanya, á l'hora en que á la vista no enlluerna.

—Marit, lo marit meu,—Na Magdalena responia—bé es ver lo que diuen els glosadors y cançoners, que l'amor ho pinta tot color de rosa. També á mí m' sembla lo mateix, per lo molt que 'us estim, com es tant bona veritat.

Y els dos novijs quedaven mirantse l'un al altre, y la ditxa de l'amor que sols sent l'ánima en ses ullades resplandia, y per entre 'ls arbres del jardí marruquejaven dues tórteres que componien son niuet.

—Esposa,—digué En Pere al cap de temps—no m' négues per mes dies la mercé que m' tens promesa. ¿Volsme dir quin es aquell castell de pedra marbre que s' veu allá lluny, lluny?

—Marit, parlem d' un' altre cosa, y deixa anar per amor de Deu aquest castell.

—Pero ¿per qué no m' vols tú satisfer ab una cosa tant petita?

—Es que no t' ho vull dir, perque llavó 'hi voldrás anar.

—No tengas por, que no hi 'niré.

—Jo t' dich que sí: y el pensarho no mes ja m' dona esglay.

—Tira, Magdaleneta, esposa mia, digamhó, qu' altre cosa no t' deman.

—¡Jesus, bon Jesus meu! Si tant ho vols, ja t' ho diré: mes Deu fassa que no mos ne venga ningun mal. Aquest castell que veus tan lluny, tan lluny, tot fet de pedra marbre mes blanca que la neu, es el *Castell de Liorna que qu' hi va no torna*, y s' anomena així perque de tanta gent que hi es anada, no n' es tornat ni un que puga haver contat lo que passa en tal castell.

—Si així es—diu En Pere—per cert que jo hi 'niré y no m' torbaré á tornar.

—¿Ho veus com jo t' ho deya?—va dir ab desconsol Na Magdalena—¿No veus que si t' en vas ben trista m' posaré?

—No tengas por de res, esposa mia, que

ja sabs mon ardiment abont arriba; demá demá m' en hi aniré y passat demá ja hauré tornat, si Deu ho vol.

—No hi vajes, mon marit.

—Res del mon seria prou per ferme torná arrera; perque als valents pertany acometre empreses perilloses per haverne guany y fama. ¡Criats, donau recapte á mon cavall, y teniulo ensellat per demá dematinada, al trench de l' auba!

Y de res valguéren los prechs y llágrimas de sa esposa perque En Pere deixás d' anarsen; mes al matí vinent va ser partit ab son cavall y el ca valent, camina, caminarás cap al castell.

Tant com s' hi feya aprop, anava destriant moltes y belles estátues qu' á dins d' ell 'hi havia, unes de persones y altres d' animals, á cavall unes, altres á peu, y totes tant ben fetes, que no hi havia esculptor que millor les hagués pogudes fer; y eran totes de pedra marbre tant blanca y tant pulida, que semblava mes que pedra un pa de sucre del que s' ven á preu mes alt.

Quant arribá á la porta, pegá tres cops de baula, y respongué una veu de dins:

—¿Qui es?

—Obriu, si voleu, qu' es gent de pau.

—Ja hi vaitx.

Y al cap d' un poch s' obrí la porta, y comparegué devant En Pere una vella, que de tan vella qu' era, semblava tenir quatre-cents anys.

—¡Bon dia, padrina!—digué En Pere ab estranyesa, vehentse aquell vestigle devant d' ell.—¿Podríame mostrar aquest castell que pareix que vos guardau?

—Si, senyor, bon senyoret,—digué la vella ab veu escanyada y tremolosa,—entrau aquí adins y mirau tot quant voldreu.

Y En Pere passá envant sens baixar del cavall, mentres son ca pegava bots y feya festes á la vella.

—¡Senyoret, bon senyoret, fermau el vostre ca, que no m' mossech!

—No tengueu d' ell mica de por, que no vos mossegará.

—¡Fermaulo, senyoret, que no m' mossech!—torná á dir la vella esporuguida.

—Deixau anar la por! ¿vos creis que are tench corda ab la que l' puga fermar?

—Preniu aquest cabell que vos daré.

Y la vella s' dugué la ma á n' el cap, s' arrancá un cabell que semblava un bri d' estopa, y l' allargá á n' En Pere qui se la mirava tot riguent.

—¿Pensau qu' un cabell vostro seria prou per fermá l' ca?

—¡Ja ho crech! ¿Y porque no? Preniu lo y ho veureu.

—Vejam, idò,—va dir En Pere allargant la ma, per riurer de la ximpleta de la vella.

¡Ay! ¡Valgam Deu! ¿Y qu' es estat?

Tant prest qu' En Pere va tocar el blanch cabell, cavaller, cavall y ca, tornárense en un punt, de pedra marbre, axí com antes estaven y sens moure s' poch ni molt; mentres la vella los mirava ab uns ulls d' òliba que feyen feredat, y anava cantant ab veu de diable:

*Castell de Liorna,
Qui hi va no torna;
Ningú qu' haja arribat
S' en es tornat.*

¡Ay de vos, trista princesa, qu' haveu perdut vostron marit!

¡Ay de tú, lletja vella, mala bruixa, qu' has entelat el goitx de la princesa! ¡Ay de tú, mala bruixa, qu' has esfullat la flor de los amors!

VI.

Mentres tant, se va cumplir un any y un dia de la partida dels tres germans.

En tot aquest temps, En Jaume l' germá segon trescá moltes de viles y ciutats, va ser rebut així com mereixia son estament en moltes corts de reys y prínceps, y trescant d' un lloch á l' altre, apréngué á coneixer los homens bons y los dolents.

Fael al pacte qu' ab sos germans havia fet, comparegué, al dia assenyalat, en el punt ahont se deixáren; y arribat á l' ausineta sembrada al mateix punt en que l' camí s'

xapava en tres, va veurer, per son mal, que ses filles gotejaven sanch vermella.

—¡Valgam Deu y la Verge!—va dir el; així que ho vé;—¿será que mos germans algun soscaire haurán tengut? Depressa són partit á sebrerho. Mes, ¿per quin camí prendré, Deu meu? Envant, y ja ho veurem. Anem primer á cercá En Pere, com á germá major qu' es de tots tres.

Y així ho va fer com ho va dir. Feu prendre son cavall pe' l' camí que parlí En Pere, y se li va fer un núu á sa boca del cor quant després de quatre dies de viatge arribá á una ciutat tota endolada, en la qual ses campanes tocaven per mort rich.

—¿Pot ser toquin pe' En Pere?—va pensar. —¡Deu no ho vulga, si convó!

Y arribat á n' el palau, y havent dit en presencia del Rey y les princeses qui era ell, rompéren totes á plorar junt ab son pare que, encare de ser home y ser valent, no tenia els ulls aixuts.

Contárenli entre plors la trista sort del seu germá, qu' havent partit un dia demalí cap al castell, sens volerse escoltar lo que Na Magdalena li contava, s' en havia anat ferm y resolt; y de llavors ensá no n' havien tornat sebrer ni la pols.—Havien enviat alguns criats porque l' cercássen; però cap d' ells havia tornat tocar comparació; per tot lo qual el tenien per ben mort; y per ell vestien ja dol rigurós, y havien fet cantar moltes misses y absoltes pe' l' bon repós de la séua ánima.

Res mes havia de mester sebrer el bo d' En Jaume; així es que sense escoltar ningú de tots quants el predicaven, partí al mateix instant cap al castell, porque roegava son cor el gran desitx de salvar al seu germá.

Colcant en son cavall y seguit del ca fael, arribá á la porta tancada ab pany y clau, y va tocar.

—¡Toch, toch!

—¿Qui es?

—Obriu, si' us plau.

—Ja hi vaitx.

Y al punt obrí la porta aquella vella; que de tant vella qu'era, semblava tenir quatre-cents anys.

—Bon dia tenga, senyoret.

—Bon dia que Deu mos dó. ¿Sabrieu dir-me per ventura qué s'es fet de mon germá; que vengué á n'aquest castell, y de llavors ensá res mes s'en ha sabut?

—¡Oh, prou que le hi diré, bon senyoret! Mes abans d'aixó, que ferm' aquest canot, que no m'mossech.

—No tengueu d'ell mica de por, que es ximple y ensenyat.

—¡Que l'ferm, bon senyoret, p' el meu conort!

—¿Y com tench de fermarlo, bona vella, si no tench corda ni cadena per aixó?

—Que l'ferm ab un cabell que li daré.

—¿Estau beneyta ó botxa, bona vella?

—No, senyor, bon senyoret; que l'pren-ga' y provará que no l'engan.

—Vejam, idò.

¡Ay! ¡Valgam Deu! ¿Y qu'es estat?

També el pobre En Jaume s'ha deixat enganar per les paraules mentideres de la vella; y tant prest que l'cabell ha tocat ab los seus dits, cavaller, cavall y ca s'han tornats de pedra marbre, en el temps de dir *amen*.

¡Y quin desconsol no han de tenir el Rey y les princeses filles séues, vehent que tampoch torna á la ciutat el pobre En Jaume!

Y els dies passen, y surt el sol y el sol se pon moltes vegades, y el germá segon encare no's tornat. Llavors el dol se renovella, y els capellans tornan cantar misses y ab-soltes pe' l' bon repós dels dos germans.

Mentres tant, quant les estrelles senyalan mitja nit, si bé escoltau, sentireu dins del *Castell* la mala vella que canta ab sa veu d'òliba:

*Castell de Liorna
Qui hi va no torna;
Ningú qu'haja arribat
S'en es tornat.*

(Acabarà.)

M. OBRADOR BENASSAR.

LOS TRES FILLS DEL REY.

(RONDALLA POPULAR MALLORQUINA.)

(Acabament.)

VII.

¿Voleu are sebrer lo que va ser d'En Bernadet, del dia ensá en que s'departí dels seus germans?

Per aixó basta dirvos que trescant també per moltes viles y ciutats, arribá á una d'elles en que l'Rey estava en guerra ab un príncep veinat seu; que va prendre bona part en les batalles que s'donaren, cobrant fama de valent; qu'en certa ocasió va salvar la vida y doná la victoria al Rey aquell, el qual per degut agrahiment li concedí preuats honors, el tengué sempre de bon grat en son palau y no l'deixá partir d'allá mentres tant qu'En Bernadet no li feu sebrer el pacte qu'havia fet ab sos germans.

Cumplits l'any y un dia assenyalats, En Bernadet partí de la ciutat, acompanyantlo fins prop d'una hora lluny casi tots els nobles y cavallers y molts d'altres que no ho eran, sens que hi faltassen músiques y banderes, fins y tant qu'ell mateix los digué que s'en tornassen cap á la ciutat; y camina caminarás, al tercer dia despres de sa partida va arribar al lloch paclat y tengué la pena que tots podeu pensar quant va veure l'ausineta que gotes de sanch per tot brollava.

Resolt á aná á cercar los seus germans; l'atzar li va fer prendre l'camí que convenia; y trobantse á la ciutat que teniu ja coneguda, no cal dir que s' renovellá l' mal dol y el sentiment, quant el Rey y les princeses li contaren la desdixada sort dels seus germans.

—O havem de quedar tots tres en el castell—se va dir En Bernadet á éll mateix—ó jo tench de salvar als meus germans, si no son morts.

Y dit aixó, no va pensar ja mes ab altre cosa; y de res varen servir los plors y les pregaries perque deixás d'anarhi, sino que

colcant en son cavall y menantsen també l'ca, va ser partit depressa camí dret cap al castell.

Ja hi ha arribat fins á la porta, ja ha pegat, com es costum, tres cops de baula, y á poch surt á obrirli aquella vella, que de tant vella qu'era semblava tenir quatre cents anys.

—Bon dia tenga, senyoret. ¿Qué cerca per aquí? ¿Vol entrar en el castell?

—Lo que vull es que m' digueu are mateix qu' heveu fet dels meus germans, que no fa molt de temps aquí venguéren.

—Senyoret, jo le hi diré. Pero, que ferm abans aqueix canot que no m' mossech.

—Deixau anar el ca, y treisme ben de pressa els meus germans. Res tench per fer-marlo.

—Tenga, senyoret; aqueix cabell li servirá.

—¡Afora bruixeríes!—crídá En Bernadet ab creixent ira, coneguent que de bon-deveres era bruixa aquella ab qui parlava.— ¡Mostrau-me els meus germans, vos dich, are tot d'una!

Per tota resposta, la vella pegá un salt fins devora En Bernadet, y li tirá l' cabell perque l' tocás; mes ell va ser tant llest á fer recular el seu cavall, que no l' pogué tocar, anant á caurer el cabell demunt el ca, que s' va tornar de pedra marbre.

—¡Ah, mala bruixa del diable!—crídá En Bernadet treguent sa espasa.—Are sí que conech tes males arts! ¡Depressa fé tornar aqueixes estatués lo que son, que sino t' aspidaré com á una serp!

—¡Senyoret, no m' mateu y faré lo que m' manau!—digué la vella tremolosa.

—¡No tens remey, si no fas via!—crídava En Bernadet ventant s' espasa per demunt el cap de la vella.

—¡Ja hi vaix, bon senyoret: per pietat, no, no m' mateu!

Y la vella morta de por, tragué una caldera en que hi havia una cosa que pareixia pega fusa, y ab ella comensá á untar les estatués que tant com eran untades, tornava cada una á son estat natural y primerench.

Y era marevella veurer com homens y dones s' axecaven, fregantse els ulls com si des-

pertassen d' un llarch so, y animantse poch á poch, se coneixian uns als altres y quedaven mirantse tots estorats, com si se demanassen á ells mateixos com y de quina manera se trobaven en tal lloch.

En Jaume va ser un dels primers qu' apareguéren, y també En Pere al cap d' un poch; los veu En Bernadet, devalla del cavall y corre cap á ells; los quals vejentlo venir, estenen els brassos y los tres quedan abratsats per llarga estona.

La vida y algatzara tornaven al castell que poch abans pareixia un cementeri, y molta gent fora d' ell ja surtia, prenguent per el camí que duya á la ciutat.

La vella, mentres tant, untava altres estatués. Vellada p' En Bernadet qui d' aprop l' amenassava, arribá á un dels recons de més enfora; untá dues estatués que hi havia y tornaren al moment dues belles donzelles, una de les quals duya en son cap rica corona de princesa; y l' altre qu' era la més petita, duya també penjada al coll una hermosa garlanda de fines perles casi tant grosses com vellanes.

Los tres germans quedárense admirats y ben sorpresos devant de tals belleses, y ab paraules de cortesia les demanaren qui eran elles.

Llavors la major los respongué qu' eran germanes y filles del príncep que temps enrera havia posseit aquell castell; que per l' enveja que la mala bruixa les tenia, varen esser ab sas seues males arts encantades feya ja mollíssims d' anys, quant despres de mort son pare, quedaren elles senyores del castell; que los agrahien molt y molt la mercé que les havien feta; y sobre tot aconsellantles qu' anassen sempre ben alerta á n' aquella mala bruixa qu' á manco pensar, los ne faria qualqu' una de les seues.

Res mes hagueren mester dir els tres germans; sino que tant prest que la vella hagué acabat d' untar totes les estatués, s' en anaren cap á ella, y sens escollar ses paraules llastimeres en que perdó demanava, li afuaren els tres cans que, tirantse demunt ella,

en breu la feren trossos, y llavors acudiren al castell esbarts de voltons y esparvers que prengueren cadascun la seua part, tornant després d'això á prendre la volada.

Y veus aquí com rebé son cástich merescut la mala vella que tant de mal havia causat á molta gent y havia fet vestir de dol á la princesa Magdalena.

VIII.

Quant la padrina arribava á n'aquest punt de la Rondalla, comensaven ja á apagar-se 'ls tions de la foganya, y alguns dels qui escoltaven li demanaren si faltava encare molt per acabar.

—Jo trob'—digué la padrina—que per lo que falta contar, no ho paga deixarho per demá vespre; vos diré tant sols, per ferho curt, que 'ls tres germans tornaren á la ciutat y foren rebuts com podeu pensar, mudantse tant de dol y sentiment en goitx y alegría, com era bé de dret.

També vengueren ab ells les dues princesses del castell; y poch temps despres, En Jaume se va casar ab la major y En Bernadet ab la petita, hermosa com un sol y qu'havia nom Catalineta.

Després d'aixó, En Pere s'va quedar en la ciutat, y quant va morir el rey son sogre, heretá la seua corona y sos estats, y se sab que va ser un rey molt savi que governá ab molt d'acert; En Jaume s'en aná ab la seua esposa á viurer en el castell que d'aquell dia en avant s'anomená *El Castell de la Encantada*; y En Bernadet y Na Catalineta sa muller s'en tornaren á la ciutat del Rey son pare; varen esser rebuts ab grans festes y alegría, y quant aquest morí, varen esser també los *Reys de les cent viles*, y així visqueren fins que moriren y si no son morts, encare son vius.

Y llavors la padrina, girantse á n'els petits, los digué per acabar:

—Ab tot aixó que 'us he contat, deveu aprendre á no tenir en poch als germans

vostres mes petits, ni motejarlos de *caga-nius* per fer d'ells befa; y sino, pensau quina hauria estada la sort d'En Pere y En Jaume, si no haguessen tengut per germá petit á En Bernadet.

Y are tres *Ave-Marias* podem resar, perque la Mare de Deu nos vulga ajudar, y anem tots cap al llit, qu' á l'hora en que 'ns trobam, ja no es hora de veillar.

Mallorca—1872.

M. OBRADOR BENASSAR.

Publicat el 1872 a "Revista Balear".

ANNEX 4:

EL FRARE BOITX

Font: ROSSELLÓ, Ramon (2009), *Mateu Obrador i Bennàssar. Biografia i obra literària*. Gràfiques Llopis, Felanitx. Pàg. 51-53.

Resum: Es tracta d'una rondalla que publicà Obrador el juny de 1872. Conta la història sobre un frare que va sortir del convent per aconseguir almoïna. Ara bé, el que anava aconseguint era perquè s'aprofitava de les desgràcies dels demès, fins que un dia, la seva tècnica no li funcionà i va ser ell qui fou enganyat. Es tracta d'una rondalla que equival al tipus ATU 1655.

EL FRARE BOITX.

(RONDALLA POPULAR MALLORQUINA.)

I.

Sempre del mon s' es tenguda per bona veritat aquella qui diu que *Qui tot ho vol tot ho pert*, lo mateix que aquella altre de que *Tant d'estrenyer la garba se romp el venci*, y la que jo vull afegir are perque trob que cau bé á la rondalla que en breus paraules vos contaré, es á sebrer, que *Aquell que 'ls dits massa estreny acaba per ficarse les ungles en el call de sa ma*.

Per bona y certa prova de tot això que vos he dit, escoltau, si á hé ho teniu, la rondalla del *Frare boitx*, que vos deixarà ben certs y convensuts de tant senceres veritats.

II.

Diu qu' això era un frare pertanyent á una ordre de les que viuen de captiri, y aquest tal frare rebia del prior casi cada any l' encárrech d' anar á cercá almoyna pel convent, per la rahó de que coneixia, pam á pam, totes les voltes, cases y possessions del terme com si tota la vida hi hagués viscut.

Un dia que l' prior le hi va manar, el frare se posá ses espadnyes als peus y ses alforjes al coll, y va ser partit á cercar almoyna pel convent.

Camina, caminarás, arribá á una possessió y trobá la madona y ses filles qui triaven faves.

El frare entrá y diu:

—Alabat sia Deu.

—Pera sempre sia alabat. ¿De qué anau, fraret?

—Vench á captar almoyna per amor de Deu.

—De bon toch arribau—digué la madona. Justament are no tench res aparellat. ¿Voleu una fava, fraret?

—Daume la fava, y Deu vos pach la caritat.

Y una de les filles la hi doná; el frare la posá dins ses alforjes y va ser partit.

Arriba á una altre casa:

—Bon dia, madona. ¿No m' farieiu favor de guardarme aquesta fava mentres vaitx á la casa del veynat?

—Posaula demunt sa taula, que ningú la tocará.

El frare la hi deixá, y quant torná de la casa del veynat, diu:

—¿Madona, voleume donar la fava qu' he deixada?

—Preniula, fraret.

—Jo no la veitx aquí ahont estava.

—Ydò serà qu' un gall vos la haurá presa.

—O la fava ó l' gall, ó l' gall ó la fava.

Y el gall li hagué de donar.

Parteix el frare y arriba á una altre casa:

—¿Madona, voldrieu guardarme aquest gall, mentres aniré á acabar la volta?

—Tancaulo dins l' assoll, y ningú l' vos tocará.

Així ho fé l' frare, aná á acabar la volta, y quant torná, diu:

—¿Madona, m' voleu donar el gall?

—¡Ay, fraret! Al temps que vos n' haveu anat, el porch s' ha menjat el vostro gall.

—O l' gall ó l' porch, ó l' porch ó l' gall.

Y no tengué la madona altre remey mes que donarli l' porch; el frare l' fermá ab una cordeta y el s' enmená tot satisfet.

Fins aquí no anava malament; ab molta satisfacció del frare, la fava produia bons auments.

III.

Ab lo porch derrera, derrera, arribá l' frare á una altre casa y diu:

—¿No m' voldrieu guardar aquest porch, fins d' aquí á una estona qu' hauré tornat?

—Fraret, podeu formar-lo dins l' estable y ningú l' vos tocará.

Fermat el porch, s' en aná l' frare á cercar almoyna per amor de Deu, y arriba altre volta.

—¿Voleume donar el porch que 'us he deixat?

—¡Jesus, fraret!—digué la madona.—Al temps que no hi éreu, la mula ab una cossa l' vos ha mort.

—O la mula ó l'porch, ó l'porch ó la mula.
Y per mes que la madona fé y desfé, la mula li hagué de donar.

Y el frare tot content ja hagué acabat d'anar á peu y de sufrir el pes de ses alforjes.

Arriba colcant á una casa:

—¿Voleume guardar la mula, fins d'aquí á un poch, que tornaré?

—Fermaula, fraret, ahont voldreu, que ningú la tocará.

Y quant el frare s'en hagué anat, Na Catalineta diu á sa mare:

—Ma mare, ¿voleu que vaja á abeurar la muleta del frare, qu'está morta de sel?

—Veshi: no t'fasses mal.

Y Na Catalineta s'en mená la mula al pou per abeurarla; y la mula beu qui beu, beu qui beu més, tant va beurer, que quant torná á la casa s'ajegué y morí d'infló ó mal de ventre.

Y arriba l'frare:

—¿Madona, m'voleu donar la mula qu'he deixada?

—¡Ay, fraret! ¡Si vos sabesheu que Na Catalineta, ma filla, l'ha volguda abeurar, y de tant de beurer, la muleta vostra s'es morta!

—¿Ay, sí?—digué l'frare enutjat.—¡O la atlota ó la mula, ó la mula ó la atlota!

Sa mare, podeu pensar, plora qui plora y Na Catalineta lo mateix; però á la fi ¡cercau altre remey! el frare «ó la mula ó la atlota» y posant Na Catalineta dins ses alforjes, se les carregá al coll y s'en aná, deixant sa mare ab uns plòs may vist.

A un oratori de prop tocavan missa. El frare volgué anar á oirla, y entrá á una casa:

—¿Madona, voleume guardar les alforjes, y aniré á oir aquesta missa qu'are tocan?

—Penjaules á una estaca, que ningú les tocará.

Y Na Catalineta conegué ab la veu que aquella qui parlava era sa tia qu'aquell dia pastava, y quant el frare hagué surtit, se posá á cridar ab trista veu:

—¡Tieta, feisme una coqueta del nas fins á la boqueta!

—¿Quí m' crida per aquí? ¿Qu' eis tú, Catalineta?

Y la tia desfé les alforjes y tragué sa nabodeta qui plorava.

Quant Na Catalineta li hagué contat tot de la mula, digué la tia:

—No plores, per amor de Deu, que tot té remey en aquest mon.

Y agafá un gatot que tenia, com un cabrit de gros, y ab un pa calent, una sobrassada y una pessa de formatje el me tencá dins les alforjes, y diu:

—Catalineta, amaguet devall el lit que l'frare ja torna.

—Ave-Maria—digué l'frare entrant.—Deixaume prendre les alforjes.

—Aquí son, fraret—digué la tia.

—Tot sia per amor de Deu.

—Anau, fraret, qu'això no's cosa.

Y partí l'frare ab ses alforjes; y are veureu quin mal cor que tenia, que no le hi podia tenir mes.

IV.

Cansat del pes de les alforjes, y tot enutjat per la pérdua tenguda, el frare caminava poch á poch marmulant d'aquesta manera:

—Quant tot m'anava bé, tant que d'una fava havia trela una mula que m'hauria alliberat de la fatiga del camí, aquesta atlota esburbada tot m'ho ha tirat á perdre. ¡Deixa fer, que bé la m'pagarás!

¿De qué m'serveix á mí aquesta inútil càrrega, sino d'embarás y cansament? ¡Ah, mala atlota! Jo t'tench de cremar per la mala passada que m'has feta. ¡Així sabrás que cosa es malar mules de frare!

Y així anava diguent mentres s'allunyava de les cases y entrava dins un bosch.

Quant va ser al mitx d'ell, girá la vista á totes parts, per si acás algú l'mirava, y no vejent una ánima en tot allò, posá les alforjes en terra, y per dur á efecte sa mala intenció, encengué una grossa fogatera ab fenás y branques seques.

Llavors comensá á desfer les alforjes, y cego de rabia, quant fé l' foch bona flamada, les prengué per un cap per buidar á dins el foch lo que en elles hi havia...

¡Are si que sabrás que cosa es demanar ó la mula ó la atlota!

Quant ell pensava veurer Na Catalineta acabant sa vida dins les brases, quant pensava deixar sa venjansa satisfeta, li surt el gatot que fins llavors no havia dit res menjant pa blan y sobrassada, y al veurerse dins el foch, doná un salt y aferrantse als hàbits y barba del frare, comensá, entre remèulos y bufades, á raparlo y á mossegarlo de tal manera, que caigué l' venjatiu frare mitx esmortit, tot fet un Llatzer, qu' el mirarlo feya llástima.

Al cap de llarch temps, (y no morí perque Deu no volgué) s'alsá d'en terra com millor va poder, se carregá al coll ses pansides alforjes y tot prenguent pel camí del monestir, no s'aturava de dir ab fosca veu, mentres girava 'ls ulls per totes parts:

—D'una fava he hagut un gall; d'un gall he hagut un porch; d'un porch he hagut una mula; d'una mula he hagut una atlota.... (y alsant més la veu); ¡y d'una atlota he hagut un gat que tot, tot m' ha escarrinxat!...

Quant arribá al convent, no l'coneixian; li demanaren, y no respongué res; y posárenlo á son llit, perque semblava haver de donar l' ànima á Deu.

V.

Si anau al tal convent, y demanau el *frare boix*, vos menarán á una cella, ahont veureu un vell magre y esblanquehit, que qualsevol cosa li demaneu, vos mirará ab vista fosca y vos respondrá:

—*D'una fava he hagut un gall...* y acabant, tornarà comensar la mateixa cansoneta.

Y això es la rondalla que vos he dit; y si no vos agrada, tiraula demunt sa teulada.

M. OBRADOR BENASSAR.

Juliol.—1872.

ANNEX 5:

LA VERITAT

Font: *La Renaixença: Revista Catalana de Ciències i Arts*. Any 3, núm. 5 (1873), pàg. 60-61.

Resum: Es tracta d'una traducció de la poesia alemanya, i a través d'una dona anomenada Veritat, se'ns conta el problema que suposa dir sempre la veritat.

ANNEX 6:

LA DE NA FUSTOTS

Font: OBRADOR, Mateu (1873). *Poesies*. Pàg. 348-352.

Resum: Es tracta d'una rondalla de Mallorca. Conta la història de na Fustots, una jove que troba el rei quan se'n va de caça. El rei queda sorprès amb aquesta jove, i per això li diu que si supera una sèrie de proves es podran casar. Ara bé, les proves semblen impossibles, però na Fustots les aconsegueix superar gràcies al seu enginy. Així doncs, el rei es casa amb na Fustots i aquesta se'n va a viure al seu palau. És una rondalla que equival al tipus ATU 875.

LA DE NA FUSTOTS

RONDALLA POPULAR MALLORQUINA

Axò eren dos joves qui se'n anaven a caçar, y mentres eren a la garriga, ls agafà una brusca, que's varen haver d'arreconar, y veren unes casetes blanques. Hi anaren y trobaren una atloia de sobre una vintena d'anys, qu'era garrida peió com a mal fetota, dexadota: y li deyen na Fustots.

Aquells dos joves eren el rey y l'altre un comte.

Y li digueren:

—¿Y ara, qué fas?—Ella filava y digué:

—Estar.

—¿Y com has esitrat, qué fas?—Diu:

—Embolih. —Y cada instant s'ascevera y's tornava asseure.

Y li digueren:

—¿Y ara qué fas, tant d'axecarte?—Diu:

—Cuyñ.

—¿Y que cuynes?

—Allò que s'alça y s'abaxa.—digué na Fustots.

Y ells, riu que riu, li digueren:

—¿Que no tens pare ni mare?—Diu:

—Sí.

—Y ahont es ta mare?—Diu:

—A cercar camarrotes.

—¿Y ton pare?—Diu:

—A tràurels de casseva.—

Y no porien més de riure aquells dos, y li digueren:

—¿Y que no tens cap germà?—Diu:

—Sí.

—¿Y ahont es?—Diu:

—A caçar.—

La brusca ja s'espassava, y aquells dos no se'n anaven per sentir dir bestiades a n'aquella atloia.

Y digueren:

—¿Y qué caça l teu germà?—Diu:

—Du'ls vins y dexa'ls morts.—

En aquest instant arriba sa mare de l'atloia.

—Bon dia tengan ¿Com los va? ¿Que'ls n'ha dita colcuna na

Fustots?

Respongueren:

—Ella'ns ha fet riure un poch.

—Jeshi! Jeshi! ¿Y que'ls ha dit?

—Ens ha dit qu'estirava y qu'embohicava.

—¡Oh, vés qué ha dit! ¿No veu que filava fil per fer robar? ¿Y

qué ha dit més?

—Que cuynava allò que s'alça y s'abaxa.

—Jeshi! ¿No veu que cuynava ciurons, y com bullen s'alcen

y s'abaxen?

—Llavors ha dit que son pare era a tràurels de casseva, y que

son germà caçava y duya'ls vins y dexava'ls morts.

—¡Ja ho es bestial! Si l'havien de dexar anar, qu'es més joanal

—diu sa mare.—Los ha dit axò que los tran de casseva, perque

son pare es a sa rota a traure rabasses; ja veu que les lleva del seu

lloch, y del germà ha dit que duya'ls vins y dexava'ls morts, per-

qu'en fer mal temps, se'n và a darrera les cases a matar-sc'ls poyrs,

y du'ls vins y dexa'ls morts. Ja veuen, senyors, qu'es ver lo

qu'ha dit.—

Y ells, tantes rialles may.

Se'n anaren a acabar sa caçada, que ja no plovia y comenaren

que dignessen a son pare que l'endemà a les nou fos a *palacio*, y

que no faltàs, pena de la vida.

Com son pare arribà de sa rota, li digueren, y ell tot reigiriat

pensant que no'l matessin, temia d'anarhi.

Sobre tot, l'endemà a les nou, s'encamina a *palacio*, y trobà

un criat que'l menà a n'el rey. Se feren bona escomesa: va ésser

al contrari de lo que s'pensava'l vell, fent contes que'l matarien;

li donaren berenar, com hagué berenat, va anar davant el rey, y'l

rey li donà dues douzenes d'ous trencats, que ls dugué a na Fustots,

que'ls hi posés una lloca, y com los tendria nats que'ls hi duguéts.

—Y demà demati, a la mateixa hora d'avuy, tornaren y'm

duren sa resposta.—

El vell tot enfadat, perque veya que no podia ésser tal cosa...

(m'he descuidada). Y si'ls ous naxien, el rey feya promesa a na

Fustots de casarse ab ella.

El vell, plorant, digué'ls ous a sa filla, y ella digué:

—No estigueu reigirar, mon pare; anit no teniem de qué sopar, y fetem una truya. —

Soparen dels ous y tengueren sa panxa plena.

L'endemà demanà, abans de partir son pare, li donà na Fustots un plat de farina d'ordi ben prim cernuda, y digué:

—Diréu a n'el rey que sembli aquesta farina, y quan l'ordi serà granat, jo li duré'ls polls, y engraxaràn de la farina que haurà sembrada. —

El rey quedà astorat d'aquella resposta y com el vell se'n tornà, li donà un paner gran que li digués plé de rialles.

—Y vós, demà, tal hora com avuy, tornaréu ésser aquí ab el paner plé de rialles. —

Ell, tot enfadat perque veyá qu'eren impossible aquexes coses.

Com arribà a casseva, digué sa filla qui'l va veure plorant:

—Què us ha dit?—Diu:

—Que demà li duga aquest paner plé de rialles.

—No estiguen enfadat per axò. —

Y era la causa qu'ella feya y deya aquexes coses perque era fadada de set fades. Diu:

—Anéu a caçar aucells vós y'l meu germà, y duréu aucells de cada casta. —

Se'n anaren, tornaren y digueren dues taleques d'aucells.

Na Fustots los plomà a un ses ales, a l'altre'l pit, a l'altre sa coua; no n'hi havia cap de germà. Los posà dins el paner, y los se'n dugué son pare a *palacio*; y havia tota la sala plena de gent, senyors y senyores, qu'esperaven les rialles; y'l vell, com era pel camí, per fer quedar sa filla millor, destapava'l paner y feya grans rialles y tot d'una tapava, com que la rialla s'hi quedés dedins.

Com arribà y veé tanta gent donà'l paner a ne'l rey, y'l destapà, y tots els aucells fugiren; un qui's posa damunt el cap d'una senyora, l'altre damunt el cap dels criats, y tothom s'esclafà de rialles y varen ésser les rialles de na Fustots.

El rey digué que s'hauria forgat de casar ab ella, per la promesa que li havia fet; y per desferren, digué a son pare que li dignés que l'endemà, al capvespre, a les chinch, los surtis a camí a tota sa comitiva, a tal part, y que no havia d'anar ni vestida ni despullada, ni a peu ni colcant, ni pel camí ni fóra del camí.

A ella, axí com qu'era fadada, no li era rés impossible.

Se despullà y's posà uns grans flats per tot el seu còs; llavors cercà un boch molt gros, y parti. Pegava bot damunt el boch y ell alçava ses anques y la tirava a l'ayre; tornava damunt el boch y tornava tirar a l'ayre.

Com va ésser allà hont el rey li havia dit, de damunt *palacio* la tromparen, y veren que hi anava ni colcant ni a peu, ni vestida ni despullada, ni pel camí ni fóra del camí.

Sobre tot, el rey li envià un criat dientli que se'n anés a vestir ve y que li enviaria una carroça y aniria a *palacio* y's casaria ab el rey.

Se'n tornà a casseva, se vestí de reyna y se'n anà a *palacio*.

Allà trobà comtes, marquesos, cavallers, tot *palacio* plé. Li feren gran cortesia y ella també, y ara veuràs quin'altra se'n tragué.

En els cotxos hi havia diferents animals, cavalls y égos, y tots estaven a una estable gran.

Com se'n anaren a casar, dexaren els cotxos, y una égo d'aquelles fe una pollina, y la pollina se'n anà a posar davall la panxa d'un cavall, y com els senyors y tothom arribaren del casament, digueren a n'el senyor de les égos que una havia feia una pollina, però qu'estava baix la panxa d'un cavall.

L'amo del cavall pretenia la pollina, y l'amo de la égo també. Si es mèvà, si es teva, sobre tot, la pollina va haver d'ésser de l'amo del cavall.

El rey digué a la reyna, qu'era na Fustots, que si donava cap consell, la tornaria enviar a casseva; y ella li va dir que si se'n anava se'n havia de dur lo que més estimaria de *palacio*.

Va dir el rey:

—Be. —

L'amo de l'égo digué a la reyna:

—No'm donaria un consell sobre de la pollina, perque sigui meva, que n'es y no la'm volen donar?—Diu:

—Com anirém a passejar, tu romà y vestit de pobre, y vènten a fer un clot en mig del camí, y com passaràn, que't diràn:—*Qu'has de fer d'aquest clot?*—tu has de dir:—*Tench de sembrar sardines.*—Y diràn:—*De beneyl!*—Y tu diràs:—*Tan es fácil sembrar sardines, com els cavalls fer pullines.*—Y la't donaràn. —

Com el rey passava ab son cotxo, va veure aquell homio que picava, y li digué:

ANNEX 7:

NA FRANCINETA

Font: OBRADOR, Mateu (1873). *Poesies*. Pàg. 344-346.

Resum: Aquesta és una balada escrita per Obrador al 1873. Conta la història de na Francineta, una jove que va al ball del poble, es posa els seus millors vestits i l'anell de la seva mare. Al ball, el fill major del comte s'enamora d'ella i la treu a ballar. Mentre ballen li pren l'anell, sense que ella se'n adoni. Així doncs, després del ball la anirà a cercar i ella es casarà amb el comte.

Sons d'armes y veus d'enmig
ja s'hi acosten y sorollen...
¡Tu, Jodes, tu'l trahiràs...
¡Oh, la besada fellonai!
¡Adeu, Jesús!... Deu del cel,
complettes són vostres ordres,

cal morir y cal guanyar
la victòria redempcionai

Fill de l'home, ja ets fill del cel,
alça'l cap, y no tremoles;
que per tu, Jesús se'n va
a morir al pal d'afontali!

III

Quan les altures del Thabor dauava
la primera claror del dematí,
en solçat tranquila romanià
l'hort de Getsemani.

Prop de la pedra que, la nit passada,
Jesús huntejà de sanch y plors,
una herba de fulles retallades
hi badava ses flors.

Y cada flor representava's símbols
de la passió y la mort, en bell conjunt:
la corona d'espines moradenques,
y los tres claus damunt.

NA FRANCINETA (Colòda)

I

A la nit hi haurà gran ball
vuy a la vila:
hi aniran tots los fadrins
y les fadrines.

Guitarres y violins
faràn musica,
glosadors hi cantaran
cançons pulides.
Peis carrers ja han escampat
murtia florida;
y a la plaça hi hà festers

y banderines,
Fluviols y tamborins
y xirimies

van sonant, y tot lo món
se regosijia.

II

La collada dels fadrins
tresca la vila:
—Francineta, vas al ball
ab tes amigues?

—Hi anirà, si Deu ho vol.
—Be; donchs, fés via,
que ja anem a començar
dins d'hora y mitja.—
Na Francineta ja s'vest
de ballarina,
ja li posa oli d'olors
la seua dida

y's cabells rossers com l'or
ja li penina.

Sabateres ab floquet
y blaugues mitges,
giponet ben ajustat
y faldellines

d'escambrey ab entornpen
de musselina;
volanter brodat de punt
y rantes fines,

cordoncillo de vint pams
y joyes riques
que sa mare li llegà
quan se moria.

Se passa al dit un anell
de venturines,
que tot l'aney ne té estroçiat
dins capsa fina;
al mirall s'hi mira un poch,
s'hi veu bonica,
y contenta cap al ball
se'n va ab sa dida.

III

Del vell come'l fill major
baxa a la vila
per veure'l ball dels fadrins
y les fadrines.
Na Francineta se'n ve
quan ell arriba;
d'ella'n queda enamorat
quan se la mira.

—Glosadors, los glosadors,
¡quí es la nina

qu'ara acaba d'arribar
tan enllestida?
—Francineta's diu, senyor,
la més bonica,
la que'n porta d'escambrey
les faldellines.—
Ja s'hi acostarà'l jovincel
a la fadrina:

—¡Sonadors, sonau, sonau!
¡Vols ballar, nina?
—¡Ah, jo ballaré senyor
si ho vol la dida.

—La dideta, ¡voleu vós
que balli' la nina?
—Ayi, senyor, màssa bona es
la companyia.—
Ja li pren la blanca mà,
volten y giren;
y sens que se'n adonàs
la ballarina,
del ditet li tran l'anell
de venturines.

IV

—Francineta, per què estàs
plorosa y tristat?
—L'anell d'or ah'en el ball
vaig perdre, dida.—
Passa un dia, n passen dos,
y al tercer dia,
del vell come'l fill major
content arriba.

—Francineta, Deu te guar;
per què estàs tristat?
—Un anell vaig perdre al ball,
que molt valia.
—Al qui ara te'l tornas,
¡quí li daries?
—L'unsu d'or que'n va pagar
la mare mia.
—No'n vol, no'l pren en diners;
lo que desitja

feme prest l'anell nupcial
de tu y ell, nina.

—Doncumen rahó, senyor,
de quí tindrà.

—Fill major d'un comte n'es
lo qui t'estima.—

La donzella baxa'ls ulls
d'empagahida.

—¡Francineta, vols esser
la esposa mia?

—Ayi senyor... per mi... no sé...
Si ho vol la dida...

—La dideta, ¿voleu vós
que m'aym la nina?

—Ayi senyor, passat demà
jo us ho diré.—

Y

Com antany, hi haurà gran ball
vuy a la vila;

hi aniran tots los fadrins
y les fadrines.

Glosadors hi cantaran
cargons pulides,

guitarres y violins
farán musica.

Na Francineta també
baxa a la vila;

mes, miteu que no va al ball
sola ab sa dida;

de bracet va ab son marit,
aquell qu'un dia
li va pendre l'anell
de venturines.

LLAGRIMES

I

Ones de sal y d'escuma,
ones blaves de la mar
que damunt l'arena humida
vol desleys sens auray,

a les meues esperances,
justament vos assenblau,
que naxen, crexen, s'acosten,
y moren en arribar.

¡No tenu present si'm veru
un vespre de temporal,
al cap d'annunt d'una roca
abocada dins la mar!

¡No'm dirieu si trobareu
més amargues que la sal
les llagrimes que corren
dels meus ulls, galtes avall!
Amargues sou, ben amargues,

ones blaves de la mar;
més deuen esserho encara
d'aquella vegada ençà
que vos mesclareu ab llagrimes
un vespre de temporal.

II

No vages may, blanca bella,
no vages may per dins mar,
que si per cas hi caygueses,
(blanca bella, ¡Den te'n guardi!)

Be pron que t' podrien treure,
be t' podrien axugar,
be te'n podrien du'en fora,
lluny, ben lluny de la mar gran;
si no més una glopada
dins ton cor hagües entrat

y hi fos mesclada una llagrina,
una y no més, del meu plant,
sabres, tota la vida.

quan ta de fel deu plorar
un qui estima ab tota l'anima
y no espera esse estimat.

PONCELLES

A UN AMBICÍOS

CONSELL

Amich, massat veig desviure
en el món per estar be,
y no'més parles de rendes,
de negoci y de diners.

Quan veig que t'anyses tant
y que no dorms ni reposes,
castim dones que pensan
si t'has begut la memoria.

Tres cases dius qu'has comprades
y encara no estàs content,
y cerques trasts y r'anyses
per alçarne encara més.

¡Que t' deus pensar esse etern
en aquest món, ahont redoles!
¡Ó romandràs per llavor
quan tots serém dins la fossa?

Amich, massat veig desviure...
home, ¿vols un consell meut?
En el cel fèsthi una casa,
y en el món... ¡vés a lloguer!

¡Vols un consell d'un amich?
Ménja y bèu, fés bones obres,
està alegre, y ja ho dirán:
¡tot lo demés són violés!

¡FINS Y QUAN?

LA MONJA

Lleuger espart de coloms
que volategen per l'ayre,
vola més que volaràs,
may aturen la volada.

Dins la cel·la del convent
suspira una bella monja,
tota ja nit, llum encés,
tot lo dia, resa y plora.

Ja se posen, no se posen,
ja'n devalla un, ara un altre,
ja se'n toimen cel amunt...
May paren, ni may se cansen.

De la monja jove y bella
se'n conten moltes de coses,
y una historia trista, trista,
d'abans de tancar-se monja.

No volen tant, colomets
de les meues esperances.
¡Ay, colomets, qui poguéss
fermarvos a tots les ales!

Tres anys d'enamorament,
un tracte fet d'unas nocces,
y un bell jove qui morí...
¡Véus aquí tota l'història!

ANNEX 8:

LOS FILLS DE REY

Font: *La Renaixença: Revista Catalana de Ciències i Arts*. Any 4, núm. 7 (1874), pàg. 89.

Resum: Es tracta de la traducció d'una cançó popular alemanya, en la què se'ns conta la història de dos fills de reis. Aquests estaven enamorats un de l'altre, i per tal de poder estar junts, ell havia d'anar nedant fins al palau de la princesa. Ara bé, el príncep no aconseguí arribar-hi, i la princesa es llançà a la mar per morir al costat del seu estimat.

ANNEX 9:

LES FULLES DE POLS D'OR

Font: *La llumenera de Nova York*, any 2, núm. 12 (1875), pàg. 3

Resum: Es tracta d'una balada en la què es fa referència al desamor , però en comptes de parlar sobre una persona, es fa referència a una planta, a la qual al principi se li té molt d'afecta i després és oblidada.

SAS FULLAS DE POLS D'OR

(BALADA.)

Tenia una floreta
del color mes hermós,
de mel era son càl/.er,
sas fullas de pols d'or.

Com un aixam d'abellas
las ninas pe'l entorn
volaban amorosas
jugant, fentli patons
y xuclant de son calzer
la mes rica dolsor,
mentres amanyagaban
sas fulles de pols d'or.

La floreta s'obria,
senzilla, à son amor,
ellas... besa que besa...
fins qu' un dia, ;ay dolor!
tot jugant li robaren
sas fullas de pols d'or.

Perdudes ja las galas
y satinats colors,
las ninas-papallonas
axecaren lo vol.

Al veures despreciada
la flor, doblegà 'l coll,
puntxantse ab las espinas

que guardaba en son tronch.

... Ferida, la pobreta,

llensà un crit de dolor

y un sospir à sas f'ullas,

sas fullas de pols d' or.

MIKAMIS .

SANT ANTONI DE LA ANEGDA , 2 MAIG 1875.

(REVISTA LA LLUMANERA DE NOVA YORK)

ANNEX 10:

SOBRE LES ÉPOQUES DE LA POESIA POPULAR MALLORQUINA

Font: *Museo Balear*, núm. 23 (1875), pàg. 776-781.

Resum: Es tracta d'un article escrit per Obrador, en el qual recorda el passat de la nostra cultura i el que ens ha arribat de cada època. Divideix l'article en dues parts, a la primera hi revisa tots els períodes de la cultura i els fets memorables que hi han tingut lloc. I en la segona, fa una crítica perquè no s'ha estudiat res sobre la poesia popular de Mallorca. Sap que hi ha hagut moltes civilitzacions, però de cap d'elles no se'n han conservat res, i per això no tenim mostres de la cultura popular d'abans de la conquesta del Rei en Jaume I.

SOBRE LES ÈPOQUES

POESIA POPULAR MALLORQUINA

I.

Mallorca presenta a tots aquells qui s'acompanyen en recordar lo passat, una historia rebulida de memorables fets, comensant pels temps més antiquissims fins a arribar a los diades, de trista recordansa per tot mallorquí y català, en que 'ns feron agermanar ab gent forana que, si prou s'agrada de retreure les nostres gestes glorioses, sabé en canvi d'axò esquinçar los nostres furs, solerrar una part una les nostres libertats y mancar la vida independent que 'ns havia donat Deu, perque l'haviem merecuda.

Trescant algunes encontrades de Mallorca, no costa gaire pena trobar monuments dels que anomenam a

que 'ns havia donat Deu, perquè l' havien merescuda.

Trescant algunes encontrades de Mallorca, no costa gaire pena trobar monuments dels que anomenam *clapers* o *talayots*, obra dels celtics y pelassgos, y que son un testimoni patent y gens dupiós de que aquests primitius pobles venguéren y ocuparen tota la ylla, al metex temps que dominaven també bona part del territori del Laci, de la Galia y de la Hesperia. Los pobles grecians y cartaginesos, (sobre tot los últims), coneguéren totuna la importancia que per son comerç tenian Mallorca y ses altres ylles veïnades; y Mallorca fou per temps valiosa colonia de la rival de Roma; y segons opinió no plenament comprovada, fou lloch de naixement del famós Aníbal, que tan alts fets fou dur à terme. Romana després, quant los romans s' en-senyoriren de la Espanya; gòtica durant la dominació dels goths, Mallorca fou presa dels serrents de Mahoma, tant prest que 'l ceptre den Roderich caygué y s' en anà à fons en la corrent del Gualalete.

Y Mallorca fou moresca anys y més anys, y 'ls catalans
 y mallorquins y s' emanciparen d' ella per primera volta quant lo
 Berenguer tractà de conquerir-la; més no va
 poder En Berenguer y genovarts faltaren al tracte
 comte En Ramon si 'ls pisans y genovarts faltaren al tracte
 esser culpa de la mar adornà encare per llarch temps el
 fet y la perla de la mar dels kalifes de Córdoba y Granada.

En jorn, Deu fou servit d' enviar un príncep gran a la
 terra catalana; el Xech de l' ylla gosà menysprear el seu
 poder; Havors l' alt En Jaume y sos Barons dugueren
 a compliment aquella gesta qu' està esperant encare l' Ho-
 mero que la canti. Mallorca fou cristiana.

Y quant morí 'l rey Conqueridor, Mallorca fou l' heren-
 cia del fill qu' havia nom com son pare; y tengué ceptre y
 corona, y bastí palaus, castells y viles; y viu passar el
 gloriós reynat del segon Jaume, y el benavirat den Sanxo
 y rey pacífich; més un monarca de malvestat y de injusticia
 gosà esquinçar lo testament del seu besavi; Lluchmajor viu

Mallorca
sanch los qui estimavan la dolça libertat y la perdua in-
dependencia.
gueren de plorar llàgrimes de
per que abans

II.

Sabudes ja, y senyalades are de bell nou, les èpoques
culminants de la historia mallorquina, no cal dir que res se
sab en quant á les primeres, en lo que pertoca á la poesia
popular de nostra terra.

Quant es un fet que no ha menester prova, que la boya
de la antigor enfosquex, si no amaga de tot á vegades, los
fets de més trascendencia á n' els investigadors més dili-
gents, no es d' estranyar que, essent axí, no quedi rastre

alguna ni mostra de la poesia popular d'aquelles poques. Si en les literatures més fauoses de la antiguetat, la grega y la romana, los més entesos escriptors que parlant, estudiant son maxonment y ses primers poetas van (per dirho axí) a los fosques, guats solament per la escassa claror d'un ó altre esvorellat y tosc fragment y més no hem de trobar el metex bryt, en la invenció histórica de la nostra antiga poesia popular? Y solament, contribuex sens dubte á n' aquesta falta y bryt qu' hem observat, el canvi ó variació repetida de les llengües. Celta ó pelásgica, fenicia, grega, cartaginesa, llatina, gòtica, moresca y després catalana; veus aquí les llengües que s' haurán parlades á Mallorca desde 'ls temps primitius fins á vuy en dia. ¿Y com ha d' admirarse ningú de que no se conservi en cap dels primers idiomes, si fins y tot observam y lamentam, el dia de vuy, que desapareguen y se perden pera sempre obres y poesies catalanes, una á una, com les pedres qui s' esfondran d' una parer d' en temps primer?

Axò no val...
 ...

Son...
 ...
 ...

perden pera sempre obres y poesies catalanes, una a una, com les pedres qui s'esfondran d'una paret d'en temps primer?

Axò no vol dir que 'ls pobles que en aquell temps vengueren à Mallorca no tenguessen la seua poesia peculiar y característica; lluny de duptarho, n'estàn convenuts ferm, perquè som d'aquells qui creuen que la Poesia es necessaria à l'home com l'ayre y com el pa.

¿Qui dubta que les families de l'edat de la pedra, del ferro ó bé del bronzo, havian de tenir, per exemple, lo seu cant funerari, per entonarho després d'haver soterrat al qui fnava, dins el titànich sepulcre format per les tres pedres, la més petita de les quals, nosaltres, *celtes ó pelasgos ben degenerats per cert*, no fòrem prous per bellugar?

Y si anam més envant, y 'ns posam devant la vista aquells terribles *mandroners* de l'època cartaginesa y de la romana, comandats per Aníbal, y que, mandró à la ma, mandró al front, mandró à la cincia

Qui dupta que les families de l'edat de la pedra, del ferro ó bé del bronzo, havian de tenir, per exemple, lo seu cant funerari, per entonar-lo després d'haver soterrat al qui finava, dins el titànich sepulcre format per les tres pedres, la més petita de les quals, nosaltres, celtics ó pelasgos ben degenerats per cert, no fórem prous per bellugar?

Y si anam més envant, y 'ns posam devant la vista, aquells terribles mandroners de l'època cartaginesa y de la romana, comandats per Anibal, y que, mandró à la ma, mandró al front, mandró à la cinta, un per quant l'altre no servia, llansavan aquelles pedres que matavan un home si l'aplegavan, y feyan estelles l'escut d'un centurió romà; hem de creure per força qu'havian de tenir son hymne de victoria per després de la batalla, y també la cansó de la

P A L L E R .

parvovansa quant trespassant les neus dels Alps anaven
cap a Roma, y l'hora baixa, á posta de sol, los venia
pensament de la seua terra, se jora del bellviure y de la pau
que no tenian.

També 's goths havian d'aportar altres cançons, as-
pres com el terreny d' allà hont venian, valentes com l'
egüinar dels seus cavalls, guerreres com los cops de l'
famea y de la clava demunt l'escut, y fortes com los ren-
clins de la seua honorada cabellera.

!Y quant y més aquells d'Arabial No hi ha que posar en
dupte que aquest poble oriental, poeta per essencia, de
imaginació ardenta y voladora com la ventada dels seus
arenals, va dur també á l'ylla, no ja sos cants de onoma

proe com el ventany d'alla hora, perar altres cançons, per
equinar dels seus cavalls, guerrerens com los caps de la
pauca y de la clava demunt l'escu, y ferbis com los
dijes de la sona honorada caballera.
Y quant y més aquells d'Arabia! No hi ha que pressar en
dopia que aquest poble oriental, poeta per essència, de
imaginació ardenta y voladora com la ventada dels seus
apenals, va dur també a l'ylla, no ja sos cants de guerra
y de victoria dictats per son profeta en los versicles del
Coran, sino també les gestes dels seus antecessors, les
adoracions á son Alá, y més que tot los dictats d'amor,
los Moanses á ses huris, les cançons llanguides y amoroses,
dolses com el fruyt ben madur de la pannera de l'Arabia,
galanes com lo balanceig de les pannes vinculadisses, y
fetes aposta per acompanyarse poch á poch ab les manlo-
hines y dolsaynes.

Una antiga crònica moresca del temps de la dominació
dels Xechs, publicada fa uns quants anys en Honoua inclou

Una antiga crònica moresca del temps de la dominació dels Xechs, publicada fa uns quants anys en llengua anglesa, (1) ha revelat el nom d'un poeta arabi de Mallorca, que cantà en sos poemes les més excelsos labors a l'ylla d'or, la potestat dels kalifes, y les benediccions qu'Ala enviava als bons creents qui l'adoravan. Ibun-l-labbonah es el nom d'aquest poeta, y se sap que compongué un *kassidah* ó poema, dedicat à n'el Xech que, à les hores, en l'ylla governava. (2) Y al posar aquest poeta en primer lloch d'antiguetat, ja 's tendrà en conte que passam per alt el poema llati de Laurenci Veronese, que conta 'l conquestament de l'ylla pel Comte Ramon Berenguer ab la ajuda dels pisans

---

(1) *The History of the Mohammedan Dynasties in Spain, etc.* by Ahmad ibn...

MUSEO

Y renovosos, en l'any III4, perquè si bé es veritat que aquest poema té realment preuat interès historial, en canvi, qui 'l'hegosa no haurà mester arribar a la fi d' ell per comprendre que de cap manera 's pot incloure en la esfera de la poesia popular.

Passant à l' época de la dominació catalana y aragonesa, llavors es quant admira y se fa estrany el no trobar poesies que conten y exalcen los alts fets que 's duguéren à terme en aquells dies, particularment en el primer segle posterior à la conquista. Mes aquesta carencia completa, al nostre entendre no dona 'l dret de suposar que no s' haguéssen compostes poesies y cançons que, com el poema alt En Jaume, y perpetuassen los gloriosos noms de Ramon Sans, den Huch d' Aragona.

comprendre que de cap manera s'ha de considerar
de la poesia popular.

Passant a l'època de la dominació catalana y aragonesa, llavors es quant admira y se fa estrany el no trobar poesies que contenguen y exalcen los alts fets que s'duguéren a terme en aquells dies, particularment en el primer segle posterior a la conquesta. Mes aquesta carencia completa, al nostre entendre no dona l' dret de suposar que no s'haguéssin compostes poesies y cançons que, com el poema artístich del nostre Ramon Lull, celebrassen la victoria del alt En Jamme, y perpetuassen los gloriosos noms den Nuno Sans, den Huch d' Ampuries, dels Moncades, del Bisbe Berenguer, y altres y altres. Si havem admesa com a necessària la existencia de la poesia popular en les èpoques anteriors, per forsa haurém de creure que existí també, y més abundosa y perfeta si importa, en l'època de la independència mallorquina. Lo que pot donarse de bon grat es que, després de la funesta jornada de Lluchmajor, los trovadors mallorquins quedarian muntats en cavalls i a cavall

puésseu compostos poesies y cançons que, com si podesseu compositos Raimon Lull, celebrassen la victoria del arxiscrí del nostre Ramon Lull, celebrassen los gloriosos noms den Noy Jaume, y perpetuassen los gloriosos noms den Noy Sans, den Hoch d' Anpuñies, dels Mocarides, del Bisbe Berenguer, y altres y altres. Si havreu alguna com á ne cessaria la existencia de la poesia popular en les epoques anteriors, per forza hauríem de creure que existi també, y més abundosa y perfecta si importa, en l' época de la independència mallorquina. Lo que pot donarse de bon grat es que, després de la funesta jornada de Lluchmajor, los trovadors mallorquins quedarian muts y esporuguits devant les exemplars justicies den Centelles y dels qui'l succehiran, envers los feils á la causa desdixada; porque ben segur es que, á les hores, no havien de cantar hoanses den *Pere quart*, ni cap d' ells havia d' anomenar virtuts glorioses á les seues crueldats y fellonies.

Després d' axó, convé abraçar com una época sola y distinta de les altres tot el temps trascorregut desde la incorporació definitiva de Mallorca á la corona d' Aragó, fins al dia de vuy. Aquesta época es, per lo tant, la sola que 'ns pot oferir materia d' estudi, per la sencilla y clara rahó de que en ella hi van compreses totes y cadascuna de les poesies populars viv concebudes

panacienta materia y
quo, després de la funesta jornada de Lluchmajor, nos tro-
vadors mallorquins quedarian muts y esporuguits devant
les exemplars justícies den Centelles y dels qui'l succehi-
ren, envers los fecls á la causa desdixada; porque ben
segur es que, á les hores, no havien de cantar loanses den
Pere quart, ni cap d'ells havia d'anomenar virtuts glorio-
ses á les seues crueldats y felloníes.

Després d'axò, convé abraçar com una época sola y
distinta de les altres tot el temps trascorregut desde la in-
corporació definitiva de Mallorca á la corona d'Aragó, fins
al dia de vuy. Aquesta época es, per lo tant, la sola que 'ns
pot oferir materia d'estudi, per la sencilla y clara rahó de
que en ella hi van compreses totes y cadascuna de les
poesies populars vuy conegudes.

Considerades aquestes en conjunt, presentan dos caràc-
ters distintius: mes quo 's referexen á fets de historia con-
eguts, y de les quals per axò 's pot determinar la data certa;
y altres (que son les més abundants y variades), que ja

que amoroses, festives, sagrades, ó pertanyents á altres generacions, no s'hi pot precisar sa major ó menor antiguedat segons tinguent en compte la seva característica estructura, les formes de llenguatge, sa especial versificació y altres qualitats consorblants á les ja dites.

Hi ha que alegir que 'l nom d' autor raríssima vegada implica data certa, perquè massa es sabut que en les poesies populars, de deu vegades non, no hi ha més autor que 'l poble, com demostra 'l nom que tenen, y el poble es qui les tren, les apren, les canta, les conserva y les transmet, mitjanles per instinct com á llegat que li pertoca, y com á tresor riquíssim y preuat.

M. OBRADOR BENASSAR.

ANNEX 11:

LA MAL CASADA

Font: ROSSELLÓ, Ramon (2009), *Mateu Obrador i Bennàssar. Biografia i obra literària*. Gràfiques Llopis, Felanitx. Pàg. 58-59.

Resum: Es tracta d'una balada escrita per Obrador el 1875. La dedica al seu amic Bartomeu Ferrà. Conte la història d'un jove que cantava davall la finestra de la seva enamorada, i al llarg d'aquests versos conta com s'estimava la parella i recorda els bons moments viscuts.

LA MAL CASADA.

DEDICADA Á MON AMICH

EN BARTOMEU FERRÁ,

AUTOR DEIS *Plants d'amor*.

Diuon que mata l'amor
Y jo dich que no 's axi,
Perque si l'amor matás
Ja m' haguera mort á mi.

CANÇÓ POPULAR.

— «Si no estás, Ayna Maria,
Desvellada dins la cambra
Y has pogut dormir un so
Desque, en mal punt, te casaren,

Ton so jo vench á trencar
Per la darrera vegada,
Ans d'anarme'n fora terme
Per no veure't morir martre.

Obri un través la finestra,
Y si caminas descalsa,
Posahi esment, á les fosques,
A no pegá' ensopegada;

No fos cosa qu'aquell jay
Adormit en l'altre cambra
Se desxondís y 't renyás
Per ser venguda á escoltarme.

Quant la lluna 'm peg' de ple,
Ja 'm donarás una ullada
Y repara si m' assembl'
Al fadri d'altres diades.

Temps era temps que gaudiem,
Temps era temps que folgavem...
¡Qui 'ns haguera hagut de dir
Lo que s'ha estrevengut are!

Anys fa tal dia com vuÿ
Que 'ns varem donar paraula
En el ball de la revetla
Ahont la primera ballàres.

Glosadors cantaven gloses,
Sonadors destres sonaven
Quant tot bax me prometérés
Ser la meva enamorada.

¿No 'u tens present, bona amor,
Quines estones passavem
Com ens haguérem promesos
Per sempre mes un al altre?

Com, á entradeta de fosca,
En el portal m'esperaves
Per veure'm venir de lluny
A festejar, de vetllada;

Com, d'estiu, tots dos preniem
La fresca bax de la parra,
Y d'ivern, devall teulat,
Fent rotlet ens escaufavem;

Com vora del foch, filant
Ens contava la teva àvia
Rondalles de pastorettes
Qu' ab fills de Rey se casaven;

Com seyes en tots los balls
Al cap de la bancalada,
Y 'ls glosadors, cada punt,
De tú 'n treyen codolades;

Com sembràvem clavellers,
Vaumes d'olor y baladres,
Y 'ns baratàvem brotets
D'aufabaguera y vidauba;

Com anàvem á cullir
Taronges y peres d'aigua,
Pomes y melicotons
A l'horta de Binifarda;

Com á la Mare de Deu
Del puig de *Bon-any* muntavem
Per Maig, á ferli novena
Perque 'ns donás bona anyada;

Com, els diumenjes y festes,
Per vila á fer volta anàvem,
Jo ab guardapits florejats,
Calces blaves y xamarra,

Tú ab rebosillo de punt,
Botons d'or com á vellanes,
Cordoncillo y creu de pedres
Y sabateta escotada;

Com, després de la verema,
Ens feren les noviançes,
Y aquell llit entorcillat,
Y la caxa llavorada...

¿Que n'es estat, bona amor,
De tants de goigs y gaubances?
Son boyres que 's varen fondre,
Estelets qui s'apagàren.

Mes valria, estimadeta,
Per la sort que t'ha tocada,
T'haguéssin tancada monja,
De viu en viu soterrant te.

T'en prendrà com a la flor
Que crex sens sol ni rosada;
Ningú t'encobehirà,
En lloch veuràs bones cares.

A les teves cansonetes
Ningú hi respondrà, si cantas,
Y si ploras, de tes penes
Ningú nat s'en sabrà playe.

Si't demana'l teu marit
En veure't, color trencada,
De que t'has enmalaltida,
Fesli esmentar lo que passa

Al bri de blat si'l calcigan,
Al pex si li manca l'aigua,
A l'eura si'l mur li esfondran,
Al dia si'l sol s'amaga.

Are si que t'escaurà
La cansó que't cantussava
La dida quant t'adormia,
Les nits d'ivern, dins sa falda;

La que mes tart deyes tú
Quant els clavellers regàvem:
«Vola, vola, rossinyol,
»Deu te do llarga volada,

»Ja diràs a mos parents
»Que mon pare m'ha casada,
»Que m'ha casada amb un vey,
»Amb un vey barba gelada...»

¡Ay, poncelleta garrida,
Males mans te malm:nàren,
Al punt que't volgué collir
Aquell qui tant t'estimava!

Si't veus a teni una filla,
No vulgues que la't mal casen
Per amor de l'interés,
Com varen casar sa mare.

Si un dia vas al fossar
A dur un ciri a les ànimes
Y reparas el meu nom
Escrit demunt pedra marbre,

Ja'm diràs un *Pare-nostre*
Y revivarán encaie
Els ossos meus, d'alegria
Sols de sentir tes petjades.» —

Axó cantava un fadri,
A l'hora del trench de l'auba,
Just a bax de la finestra
De la qui fou sa estimada.

Y diu qu'ella quant el veyá
Poch a poquet allunyarse,
Par que'l cor se li nuás
De pena qui l'aufegava

Y mentres demunt el llit
Tombava estesa, axugantse
Ab el doblech del Hensol
Un riu de bullentes llágrimes,

Esmaginava sentir
La trista veu qui cantava:
«Vola, vola, rossinyol,
»Deu te do llarga volada...»

M. ORRADOR BENASSAR.

Abril-1875.

ANNEX 12:

L'ALT EN JAUME D'ARAGÓ

Font: ROSSELLÓ, Ramon (2009), *Mateu Obrador i Bennàssar. Biografia i obra literària*. Gràfiques Llopis, Felanitx. Pàg. 88-91.

Resum: Es tracta d'un romanç escrit per Mateu Obrador, el qual va publicar el 1876 al *Museo Balear*. Al llarg d'aquests versos conta quan les tropes del Rei en Jaume I arribaren a Mallorca i van fer les primeres batalles contra els sarraïns. A més, ens mostra que Jaume I era un guerrer jove, i que tenia molta voluntat per aconseguir tota l'illa. També hi podem veure com s'hi narra la mort dels Moncada.

L' ALT EN JAUME D' ARAGÓ.

Romane premiat ab la MEDALLA D' OR que oferiren los mallorquins amadors de les glories y la llengua patries, en lo Certámen de Valencia pel VI Centenari de la mort del Rey En Jaume.

... e hach tot son cor e sa voluntat
de guerretjar ab sarrahins.
(DESCLOT.)

I.

Bella terra de Mallorca
Ja la abordan catalans;
¡Ay moresca mitja lluna,
Guarda á caure en fosquedat!
Los primers qui son en terra
S' en allunyan de la mar;
Des que als sarrahins oviran
Lo mareig los ha espasat.
Cavaller d' espasa llarga,
¡Quí ets tu, que 'l primer vas?
Pros Ramon, lo de Moncada,
¡Ben parlat, si 't diuen brau!
Mas guarda, Ramon, estira
La brida á n' el teu cavall,
Que ton rey tendrá gran pena
Si li trencas el devant.
Veus, ja surt de la galera,
Veus, ja vol corre á lluytar,
Y no té repós, y 's crema
Si 'n veu que li son devant.
Per fora de l' elm li volan
Renclins de cabells daurats;

Talment Sant Miquel archàngel
Sembla á qui 'l veu caminar.

Té 'l cos prim, grosses les cuxes
Y nirviudes té les mans;
Als guerrers de bones talles
Los guanya de més d' un pam.

Revoltat dels barons sembla
Igual qu' un boldró de blat
Com traú més amunt la espiga
Que 'l sembrat que hi ha al voltant.

¡Ay de tu, Xech de Mallorca,
Qué de cares pagarás
Aquelles dues galeres
Que menavan gent de pau!

Poch asmáres de respondre
Al missatge En Jaume Sans
«¿Quín es ell, per demanarme
Que li torn' abdues naus?»

¿No sentires lo que 't deya?
«Mon rey es fill, si no ho sabs,
D' aquell rey Pere que, á Úbeda,
Tots los teus esquebrantá.»

¡Ay lo Xech! ¿no 'l conexas?
¡Massa que 'l conexas!
Mal te cost' la conexensa
Moltes llágrimas de sanch.

Corre, vé á Santa Ponça;
¿Galeres t' han dit que hi ha?
Dues n' hi deus, y ab doscentes
Ara ell les vé á resquitar.

Los seus avis cobejavan
Per sa corona comtal
Eixa perla de Mallorca,
Bella perla de la mar.

Ell vendrá, y 'n ferá benes
Del turbant que dus al cap,
Y 'n ferá de la Almudayna
Estables pe 'ls seus cavalls.

Si t' en vas á morería,
Ja dirás als reys alarbs
Que no fassen presonerés
Tarides de catalans:

Ni que enutjen un rey jove,
Un rey jove de vint anys,
Que en son elm un drach hi porta,
Y á l' escut barres de sanch.

II.

—«¡En nom de Deu, oh barons!
Veys allá l' host sarrahina;
En Moncada y los Templers
Ja hi son tots y l' han ferida.»

Si vos heu posat perpunt
Y lligat la capellina,
Si teniu llança avinent
Y la espasa portau cincta;
¡Firam, cavallers! Anem
A dirli á n' el Xech de l' Illa
Jo qui som, qu' ell en mal punt
Va dir que no 'm conexas.»

Com un lleó bramolant
En mitx d' un remat se tira,
Y astorat fuig lo pastor
Travessant camps y garrigues,
Y lladran los cans de lluny,
Y á acostarse no s' arriscan,
Mentres el lleó beu sanch
Y s' afarta de carn viva;

Talment lo rey avançant
Ab los guerrers qui 'l seguian,
Desconcerta y espargeix
L' host moresca qui fugia.
Traqueteix de calabruix
Eran los colps que plovia,

Llançes trepanant ausberchs,
Espases rompent llorigues.

Allá va 'l Rey d' Aragó
Tot xop de sanch sarrahina,
Escapsant testes d' alarb,
Com la falç qui sega espigües.

Son cavall desenfrehit
Polsós, fumejant corria
Lo meteix qu' un esperver
Derrera un vol de velzies.

N' Eximenis y En Pomar
Y En Nunyo Sans qui 'l seguian
Ja l' aturan fortament
Y l' estiran de la brida.

—«Tots avuy, Senyor En Rey,
Som perduts per tropellia;
¿Voleu ara, cor cuytós,
Que hi dexem açí la vida?»

—«No 'us cal que tant m' atureu,
(Despagat ell responia),
No som lleó ni leupart,
Ni tampoch orat me diuen;

Mirau, mirau los alarbs
Qui tornan; pot ser suspitan
Si 'ls cavallers d' Aragó
Al valor li han dit follia.»

Fica esperons al cavall,
Qu' altre volta s' esperita,
Y espasa alta envers de l' host,
Senyera tesa, corria.

—«¿Veus la Senyera del Rey!»
Deça y dellá, tothom crida;
Ja s' en puja, coll amunt,
Y 'ls alarbs per tot fugian.

—«¿Ahont anau, Senyor En Rey?
La victoria ja es cumplida.

—Alamany, á entrar anit
Dins la ciutat sarrahina.»

—¿Qu' es lo que mirau, Senyor,
Que los ulls vos fan espises?

—Allá lluny hi veig lo Xech,
Capa blanca s' ha vestida.

—Los guerrers ne son ujats
De lluytar tot lo sant dia.

—Demá vespre haurán repos
Demunt blanes alkatifes.

—¿Ahont anau, Senyor En Rey?
—Berenguer, á les mesquites,
Perque vos demá hi canteu
Llahors á Santa María.»

—Senyor, no 'us acuyteu tant.
—¿Per qué no cuytar, En Bisbe?
—Ab vos parlaré, Senyor...»

Una paraula li ha dita,
Y de sopte un crit d' esglay,

Com de pantera ferida
Que li roban sos petits,
Per valls y puigs retentia.

La ma dreta alsa lo Rey,
Dementres que li corrian
Dues llágrimas de foch
Per ses galtes colorides:

—«¡Morts tots dos!... Aquesta sanch,
Catalana ha feta l' yllá.
¡Val Deu, que 'ls hem de donar
Una revenja cumplida!»

III.

A demunt dues lliteres
Fetes de fullatje y tronchs,
Encubertades de negre,
Allargats están tots dos.

En Guillem jau demunt una,
Jau demunt l' altra En Ramon,

Ulls cluchs, estirats los braços,
Y esmortida la color.

Absoltes comença 'l Bisbe,
Amen, diuen los Barons,
Lo Sagrista, ab creu alçada,
Está dret en mitx de tots.

Del llinatge dels Moncades
Cap n' hi ha que diga un mot;
Tots miran al Rey, y estrenyen
Fortment de la espasa 'l pom.

A l' hora que 'l sol sortia
Entre núvols de colors,
Tapavan de terra 'ls cossos
Den Guillem y den Ramon.

Quant la lluna enmirallava
La mar gran ab sa claror,
Dels pinars y de les ones
Sols s' oian les ramors.

Tan bell punt trencava l' dia,
Tothom s' aplegava entorn
Del Rey, qu' ab veu tronadora
Los sermona coratjós.

Ab una má serva y venta
La senyera d' Aragó;
Ab l' altra má los ensigna
La ciutat qu' esguardan tots.

¡Com ne fa de bella vista,
Voltada de bastions,
Tota plena de palmeres,
Mesquites y miradors!

Quant lo sermó començava,
Capejavan los Barons
En senyal de que 'ls plauia
Lo que deya son Senyor.

A mitjan lloch no era encara
Y s' alsavan grans clamors,
Veus plorant als morts, mesclades
Ab sagraments de rencor.

Quant lo parlament finia,
Los cavalls pegavan bots.
Sentint sons d' escuts y llançes
Y punyides d' esperó.

Los servents alsan y aplegan
Les tendes y pavellons:
—«¡Esvahim! tost á guanyarla!
Qui romanga, ¡mal traidor!»

Endevant l' host catalana
Avança com un fibló;
Al ayre van crits de guerra,
Al ayre van gonfalons.

Y l' alt En Jaume qui clama:
—«¡Sant Jordi! ¡Visca Aragó!
¡Catalans meus, ara es hora
De dirli á n' el Xech qui som!»

M. OBRADOR BENNASSAR.

Publicat el 1876 a "Museo Balear".

ANNEX 13:

JUST DUES PARAULES

Font: ROSSELLÓ, Ramon (2009), *Mateu Obrador i Bennàssar. Biografia i obra literària*. Gràfiques Llopis, Felanitx. Pàg. 122-124.

Resum: Es tracta d'un recull d'adagis que fa Obrador, i els envia a Bartomeu Ferrà, el qual anteriorment li havia demanat si el volia ajudar amb aquesta tasca. Tots aquests adagis que recull Obrador, es caracteritzen perquè comencen amb la paraula *qui*.

JUST DUES PARAULES.

Amich Bartomeu Ferrá:

Content m' has fet, pots estarne ben segur, de dirigirte á mi en particular, quant escriguéres aquell articlet de BRINS Y GAVELLES, derrerament publicat en el nostre MUSEO.

L' he fullejat y assaborit ab aquell gust especial de tot bon mallorquí amador de les coses grans y petites de la seua terra; y no faría cas de tenirne cada día un de semblant per llegirlo de bell nou, en estar llest de les feynes quotidianes.

Tens rahó de lo que hi dius. En la nostra literatura popular, ample es el sementer, y poquets los segadors. Y no es que 'l blat no sia bo, y la tasca no puga retre ferm; sino que 'ls segadors, uns s' estiman més anar darrera altre conró, d' altres n' hi ha qui diuen «*Ja ho veurém en lleure*», y alguns en sé també (no tant perdonables) que al blat recullit l' acaramullan á dins sitges y l' estojan, en lloch de ferne pa qu' assaciás á tots aquells qui 'n son afectats, y que si no hi prenen gust de menjarne, es perque los ho donan mal pastat, ó á roagons, ó devegades ab mal gust de floridura.

Sí que 't vull aydar, en lo que puga. Fassem gavelles ara, y garberes més envánt. Acaramullem, sense perdre cala, tots quants de materials poguem heure, per dins ciutat y per la pagesia, pel pla y per la muntanya. Fassem bell munt de cansons y codolades, de rondalles y tradicions, de modismes y endevinalles.

¿N' hi haurá que mos ho criticarán? Casi no ho crech, y si n' hi hagués un ó altre, ab la teua copiosa llista d' adagis ja 'n tenim demés per taparli sa boca.

¿Que diu qu' axò es feyna perduda?—*Qui manco hi sab, més hi diu.*

¿Que 'l jornal no mos retrá?—*Qui fa lo que pot, no está obligat á més.*

¿Que no mos toca á tu ni á mi ferho, sino als més sabis y entenents?—*Qui escudella d' altri espera, freda la se menja.*

¿Que á qualcú li caurá malament, y pensaré que anam derrera sostréureli sa feyna?—*Qui mal no fa, mal no pensa.*

¿Que no tendrém eya de trobar y replegar bones gavelles?—*Qui les cerca, les troba.* ¡Fassem via, y ja ho veurém!

Y si ara no podem seguir tan bella tasca en les planes d' aquest MUSEO ¿qui t' ha dit que no puguem ferne un bon tomet de la BIBLIOTECA BALEAR qu' ara comensarém á publicar, y per ventura axí encara anirá millor?

Mentres tant, no 't sabrá greu que, de passada, afegesca un manadet de *brins* á la teua *garba* d' adagis que comensan ab la paraula *Qui*. Confés que no m' he mossegades les ungles per trobarlos; m' han acudit llegint, llegint tots aquells teus. Composts de dues parts consonantades:

Qui no pensa en demá, no sab que 's fa.

Qui té terra y no la veu, se fa pobre y no 'u creu.

Qui juga, sa bossa s' espluga.

Qui s' aconseya tot sol, tot sol plora son dol.

Qui fa bé á n' el comú, no 'n fa á ningú.

Qui de tot s' en riu, aquell es qui viu.

Qui d' estiu se passetja, d' hivern tastanetja.

A n' á *qui* has de doná diná, no li plangues es berená.

Sense rima ó consonancia, m' han acudit aquests:

Qui no fia, no es fiat.

Qui envant no mira, enrera cau.

Qui es nat per un sou, may arriba á sèt doblés.

Qui sembra carts, espines cull.

Qui pletetja ab Deu, may guanya.

Qui es má, que juch.

Qui no fa feyna, no menja.

Qui no té diners en bossa, que tenga mel en boca.

Qui es pastor, que munya.

Qui á n' el cel escup, á sa cara li torna.
Qui es bo pes pla, que ho sia per la muntanya.
Qui no pot segá, espigola.
Qui vol es bessó, que rompa sa metla.
Qui vol bistia sense vici, que vaja á peu.

D' aquells qui corresponen á la tercera secció, no m' en ha recordat altre sino el de «Mes fa el *qui* vol que el *qui* pot.» Aquests no acudexen tan facilment á la memoria, perque no comensan de totduna ab lo mot *Qui*, y no son per axò tan avinents.

Hi ha també una frase molt usada en bon mallorquí, per quant un vol manifestar que no s' en entén ni sab res de la cosa que 's tracta. Tú l' haurás reparat sovint á n' aquest modisme:—«¿*Qui* m' ha fet á mi..... tal cosa?»

Pens ara que hi ha algunes cançons populars que ténen que veure ab axò, y poden contarse com á *brins* de la matexa *garba*. ¿Sabs aquella que diu, si mal no m' err?

Mal *qui* fa, mal *qui* no fa,
Mal *qui* diu, mal *qui* no diu,
Mal *qui* plora, mal *qui* riu
Y axí, mal per tot hi ha.

També haurás notada aquella altra, que no es única en son género:

M' en vaig aná á cercá arbosses
Amb una de Cauviá;
Qui se posa amb bestia
No 'n pot haver sino cosses.

Per vuy, prou. Val més que de tan abundosa materia en parlem ab més espay, y no ferne escapolons. Ara que tu y jo en certa manera hem donat paraula á la gent qu' axò llegendesca, d' emprende aquest tay, s' es mester no ronsetjar, sino fer feyna com uns escaraders. ¡Ala, envant, y fora vessa! *Qui té quimera, no dorm*.

M. OBRADOR BENASSAR.

Publicat el 1877 a "Museo Balear".

ANNEX 14:

SA LLEBRE I S'ERISSÓ

Font: *Lo Gay saber*, any 1, núm. 22 (1878), pàg. 347-349.

Resum: Es tracta d'una traducció que fa Obrador d'una rondalla dels germans Grimm. Conta la història sobre un eriçó que es vol venjar d'una llebre, la qual l'ha menyspreat per la seva mida. L'eriçó aprofita una competició per enganyar-la i així aconsegueix guanyar el que s'havien apostat. És una rondalla que equival al tipus ATU 72 D.

tenia per costum de menjarne amb sa familia y cuí-los com si fossen seus.

Dit y fet.

El compare Erissó va rodà sa clar de sa porta y ja va essé partit. Encare no era dues passes enfora de caseru, y justament quant passava per devant un romaguet que hi havia vehinat des camp ahont s'hi feyen es nabs, se topà amb la comare Liebra, qu' havia surtida amb tal intenció, per anà á veure que feyan ses seves cols.

Encare s' Erissó no hagué adnada sa liebra, com va pensar totduna femi una de ses seves, y la va escometre amb molta cordesia.

Pero sa Liebra, que feya molt d'entouada y vridiosa, no li va tornà sa escomesa, sino que li va dit, amb ayre atsonadé.

—Quin senyal que corres y vas pesa camp en tan bon dematí?

—Valg é fé una volta—diu s' Erissó.

—Ja fé una volta—diu s' Liebra, riu que te riu;—com que sia de paré que per fé axó hauries de baratá de carnes.

Aquesta resposta no li va caure bé á s' Erissó; res nat del mon al treya tant des soch com es treuvelí ses carnes, porque les tenia tortes de naixament.

Diu à sa Liebra.

—Tu t'ús deus fé comtes que ses teves carnes valen mes que ses meues?

Diu—Ja s' de rahó!

Diu:—Axó está per veure. Pos messions que si mos provam á corre, jo corr més que tu.

Diu sa Liebra:

—Ámb ses teves carnes fortes? Tu t'ús, dius per riu y vas de verbes: pero si n' és, messions van?

—Qu' es que posam?

Diu:—Un escudet d' or y una botella d' aygor-dent.

—Feta está sa barrina—diu sa Liebra,—foca, foca, y ja poreu essé partita arc matex.

Diu sa Erissó:

—Daxo, daxo, que ningú mos empeny: jo encare estich deij, y m' on veig á canera á pegá una bossinada. Dins miña horeta torni essé aquí.

Sa Liebra li vengué bé, y s' Erissó va essé partit. P' es camí enava diguentse à ell matex:

—La comare Liebra confia de ses seves carnes llargues, pero jo li fench de fé ca garceta. Ella vol fé moit de Pere-Mateu, pero es curta de gam. bails y ferà bo pagá la festa.

—Quant arribá á casera, digné á sa seva dona.

—Comaré Erissona, vestex te depreca, qu' has de vent á n' es camp amb jo!

Diusa dona:—Qu' escetat, qué hi hares de nou?

Diu:—He posat á sa Liebra de messions un escudet d' or y una botella de aygor-dent, que jo li gos à corre, y tu també n' has d' essé.

—Pero, homo de Deu!—diu sa Erissona alsant es cap,—que t' has begut es seny? ¿Com pre-tengrosaci á corre á sa liebra?

Diu—Calla dexa fé t' qui sab y no t' necleses en lo que no t' importa. Mxy t' has d' atfex en ses negocios d' ets homos. Fé via, vestit y anem amb jo.

loch, s' ha d' adrecontá des mes petit, en que sia y tot un Erissó; y segonament, si vos casan, es lo que trien dona des vostro estatant, y que vos assemblen en tot y per tot. Si son Erissó té-llu osment que sa vostra dona sia Erissona; y axí m tot lo domés.

MATHEU ONADOR BEN-ASSAR.

MUSICA DEL CEL.

(LEGENDA IRLANDESA)

Un cap al tart d'estiu, un frare estava passejant per lo jardí del convent.

A cabús sos veus meditava sobre diferents pas-sajes dels Salms que acabava de llegir. Un d'ells deya: «A los uils de Nostre Senyor, mil anys no son mes que un dia.»

Lo frare reflexionava, reflexionava sens poguer enfondreir be lo sentit d' eixas paraules.

Veus' aquí que un ancell enfiat dalt de un ar-brer comensá á cantar. Lo frare en fóta, sa vida havia sentit cany com aquell. La melodia era ún hermosa que no semblava sino cosa del cel.

L' ancell pegá volada y se 'n aná á un arbre mea lluny: lo frare atravessá la tanca del jardí, á fi de no pèrdren' una sola nota.

L' ancell pegá altre volada y t' frare s' posá á seguit. Son esperit, sa ánima entera, estavan encantats per la dolca melodia.

«En lo mateix cel, se deya, no hi pot haver mú-sica mes divina.»

«Quan t' ancell parvá de cantar, va semblant al bon frare que queya del cel á la terra.

«Va entornasen al convent, y quan va arri-var á la porta per ahont havia exit, va trobar en lloch d' ella una pared, unas torres y un gran portal.

«Ah es digné el: ¿es que potser somno?

Després tocá la campana y la portella s' va obrir.

—¿Que volen? digné lo portier, qual cara, y traio gran desconegut pel frare.

—¿Lo que vuol, germá? Entrar, fer lo reso y anarrem al lit.

—Al lit! Inrahonem com si fossen de la casa y son un foraster. ¿Qui sou germá?

—Jo 'us ho deuria preguntar á vos. No fa mit-ja hora que hi havia aquí un jardí: en lo bosch, ja vingut un ancell que cantava ab una tan dolca melodia que de segur era baixada del cel, y jo pera sentir lo atravessat la tanca, y ara 'n tro-va ab atans parets y portas all ahont no li havia mes que un cloe de fusta y devant un porrer des-conegut que no 'm recordo haver vist may.

Per allí prop passavan uns frares y s' aturaven á veure lo que era alló. Empero lo mateix que 'l portier se quedaren seixos onfondricho.

Llavors li preguntaron com se deya lo prior del convent quan ell se 'n havia anat y quin rey regnava.

Y t' frare 's digué t' nom y ells manejant tris-tament lo cap lo cregeren per boig.

Un d'ells va dir: «Portemlo devant lo germá tal y el portier nos traurá d' apuros.»

Lo portieran per passadisses y cellas que ell no havia vist may y tots s' estranyavan del seu traio, com ell s' estranyava del d'ells.

«Quan lo vell frare hagué escoltat la historio del non vingut, digné: «Comans, quan jo veig entrar en ex convent, que encare era molt jove, vaig sentir á dir á un germá llavors tan vell com jo ara, que quan no era mes que un novici lo mes vell dels frares acostumava á contar que germá fulano una tarde se 'n havia anat y que may mes se 'n havia sapigut res.»

—Jo so aquest pobre germá perdut. Déu Nostre Senyor, ha volgut férme comprendre aquell ver-sicol que llegia aquella tarda: «mil anys no son mes que un dia devant ell.» Mil anys passats escoltant aquest ancell del no m' han semblat mes que un instant. Veus' aquí que he viscut al-bes á mes del temps que devia viure. Pare, re-beu ma confessió y doname los últims sacra-ments, porque jo no crech que pugui permandá-xer per mes en eixa terra.

Y t' bon frare morí á la mateixa nit, ab la mort dels sants.

F. M. Y L.

LA PINYA D' OR.

COMEDIA DE MAGICA EN CUATRE ACTES Y EN VERS.

May dirian á qui sembla.
Digueu, rumiémbi, vajal
Soc. 3. A qui?
Nxe.
Soc. 1.
A Cosme.
Porta t' pit... Vingan los brassos;
las ancas... la de la dreita...
las esquere... vingan las camas...
Los peus... ¿qué no 's hi troben?

Soc. 3. Si, mes busco una sabata.
Soc. 1. Porta, corrent.
Soc. 3. (Trabente.) Aquí está.
Soc. 1. Ja tenim feta la estina.
Nxe. ¿Qué devia ferme l' os?
Soc. 2. Porsor per quan tingús gana.
Soc. 1. Mes no 'n ha menjat pas gota.
Soc. 2. Aixó no 'n sabem nosaltres.
Soc. 1. No 'n veus?
Soc. 2. Oh sí, t' veig vestit y qui sab si á dins hi mances?
Soc. 1. L' observació me convens.
Soc. 3. ¿No hi queda res á la saca?

ANNEX 15:

APUNTACIONES Y MOSTRES DE LA POESIA POPULAR MALLORQUINA

Font: *La Renaixença: Revista Catalana de Ciències i Arts*. Any 10, tom 2, núm. 3 (1880), pàg. 111-112; núm. 4 (1880), pàg. 166-173; núm. 5 (1880), pàg. 207-215.

Resum: Es tracta d'un article escrit per Obrador. I al llarg d'aquest treball hi recorda el passat de la nostra cultura i el que ens ha arribat de cada època. A més, també hi adjunta una sèrie de cançons que ha anat recollint. Aquestes les divideix en amoroses, religioses i festives, i de cada un d'aquests apartats en fa un comentari.

que estava reduhida la literatura del seu temps de la noble Espanya, que ab tanta galanura y ab tant de profit mançjava l' estil festiu; nos trobem ab en Breton de los Herrerros, á qui no 's pot negar la palma entre 'ls escriptors elegants y castissos; y 'ns trobem ab en Mesonero Romanos, qu' encara avuy dia està donant probas d' aquella jovialitat que signé objeete de mereescuts elogis del mateix Figaro.

Véigis donchs, com la Musa alegre es mereixedora de tant de respecte y consideració com las altres germanas sevas; respecte y consideració que desitjem, no sols per part dels que parlan d' ella, sino també, y més especialment, pels que per ella 's senten inspirats.

..

Los certámens literaris de Catalunya en general, eran, fins poch temps ha, esclúsvament serios; sens dupte hi havia 'l temor de que 'ls escrits festius habian de títlosi perdre la formalitat; pero aquesta preocupació, que no es altra cosa, va perdense y las composicions alegres van prenent lo lloch que 'ls pertoca en la majoria dels actuals concursos. Aixó, que per alguns es fer una concessió, per mí es cumplir ab un deber que tenen tots los que per l' avensament de nostras llettras s' interessan. En lo terren literari, lo mateix que en lo terreno jurídic, donar á cada qual lo que li pertany, no es gracia, sino que es justicia.

Aquest resultat, no pot negarse que en molta part es degut á la iniciativa d' algunas associacions particulars. «L' Aranyan», la Societat que avuy nos proporciona la festa que celebren, mereix en aquest sentit l' aprecci dels amants del renaixement literari catalá. Aixís es de reconéixer, y no més sento que al expressarho en aquest moment, no ho fassé una veu més autorisada que la meva; si bé que aixó es un fet, y com tots los fets que publica y notoriament son lloables, l' historia 's cuidarà de donarli l' enalliment merecut. Jo no faig més que consignarho.

HE DIT.

APUNTAÇÕES Y MOSTRES

DE

POESÍA POPULAR MALLORQUINA

I

ÉPOQUES DE LA NOSTRA POESÍA POPULAR

MALLORCA presenta á tots aquells qui 's complaen en recordar lo passat, una historia rebhida de memorables fets, comensant per los temps primitius fins arribar á les diades de trista recordansa per tot mallorquí ó catalá, en que 's vejéren mancabades les llibertats antigues de atalagadora recordansa.

Trescant algunas contrades de Mallorca, no costa gayre pena trobar monuments dels que anomenan *clapers* ó *llyrots*, obra dels celas y pelasgos, y que son un testimoni gens dúplos de que aquets primitius pobles ocuparen la nostra illa, al mateix temps que dominavan també bona part del territori del Latium, de la Gallia y de la Hesperia. Los pobles grechs y los cartaginesos haguéren de coneixer la importancia que per son comers tenían Mallorca y ses altres illes vehines; y Mallorca fou per temps

vallioss colonia de la rival de Roma. Romana després, quant los romans s'ensenyoriren de la Espanya gòtica durant la dominació dels gòths, Mallorca fou presa dels servents de Mahoma, tant prest que 'l ceptre den Roderich caygué y s'en anà á fons en la corrent del Guadalete.

Y Mallorca fou morsa a anys y més anys; y 'ls catalans la vèren y s'enamoraren d'ella per primera volta quant lo comte En Berenguer tractà de conquerirla: mes ell no 'n tingué culpa si 'ls pisans y genovars 'l fallaren al tracte fer; y la perla de la mar adorná encare per llarch temps lo turbant blanch dels kalles cordobesos.

Un jorn, Deu fench servit d'enviar un gran rey á la terra catalana: lo Xech de l'illa gosá menysprear lo seu poder; llavors l'alt En Jaume y sos Barons dugueren á cumpliment aquella gesta que está esperant encare l'Hero que la cantí.²

Y quant morí 'l gran rey Conqueridor, Mallorca fou la heretat del fill que portava 'l nom de son pare; y tingué ceptre y corona, y bastí palaus, castells y viles, y veié passar lo fructuós reynat del segon Jaume, y 'l benavirat den Sanxo, 'l rey pacífich: mes un monarca de malvestat y d'injusticia gosá esqueixar lo testament del seu besavi: Luch-major via en mal' hora la lluya sanguinosa dels qui 'l gran Rey havia fet germans; y los críes de victoria per En Pere del punyal olegaren los cants de mort y les pregaries que 'ls pochs lleals deyan p' el bon repós den Jaume 'l desdixat. Tot acabá á les hores: lo sol de la corona mallorquina se va pondre per no sortir may més: y vingué més tart el dia en que á Aragó y Catalunya també ploraren llágrimes de sancn los qui estimavan les antigues libertats y la propia independéncia.

Sabudes ja de molts, y senyalades ara de bell nou, les épques culminants de la historia mallorquina, no cal dir

¹ Entén notar, com á petit detall etnogràfic, que 'ls llançes País (Pitx cascallans) y Genovars, com també el d'Anani son molt comuns en tota l'illa.

² La lectura d'alguns fragments del poema *Mallorca Cristiana* del Mestre Sr. Calvet, fa deslligar la publicació completa d'aquest poema.

que res se sab en quant á les primeres, en lo que pertoca á la poesia popular d'aquesta terra. Si en les literatures més famoses de la antiguitat, (la grega y la romana,) los més entesos escriptors que d'elles tractan, estudiant son naixement y ses primeres passes, van casi á les fosques, guiats solament per la poca claror d'un ó altre esvorzellat y tosch fragment, ¿quant y més no hem de trobar el mateix buyt, en la investigació historica de la nostra antiga poesia popular? Y sobre tot contribueix sens dupte á n'aquesta falta y buyt qu'hem observat, la variació repetida de les llengües. Celta, fenicia, grega, latina, gòtica, moresca y després catalana: veus aquí les llengües que s'haurán parlades á Mallorca desde 'ls temps primitius fins avuy dia. ¿Y com ha d'admirarse ningú de que res, ó poca cosa, se conservi en cap dels primers idiomes, si fins y tot observam y llamentam, el dia d'avuy, que desapareguen y se perdan per sempre obres y poesies catalanes, una á una, com les pedres que s'esbaldregan d'una pared d'en temps primer?

Aixó no vol dir que 'ls pobles que vingueren á Mallorca no tinguessen cadascun la seua poesia peculiar y característica. ¿Qui dupta que les families de l'edat de la pedra havian de tenir, per exemple, lo seu cant funerari, per entonarlo després d'haver soterrat al qui finava, dintre 'l tràmich sepulcre format per les tres pedres, la més petita de les quals molts de nosaltres ni fórem prous per bellugar?

Y si anam més avant, y 'ns posam devant la vista aquells temibles *mandroners* de l'epoca cartaginesa, comandats per Anibal, y que, mandró á la mà, mandró al front, mandró á la cineta, un per quant l'altre no servia, llen-savan aquelles pedres que trocejavan l'escut d'un centurió romá; hem de creure per força qu'havian de tenir son himne de victoria per després de la batalla, y també la cansó de la anyoransa, quant traspassant les neus dels

¹ V. lo *Romancero* de D. M. NINA Fontanals.

Alpes anavan cap á Roma, y l' hora baixa, á posta de sol, los venia l' pensament de la seua terra, dejorn del bell viure y de la pau que no tenian.

També 'is companys d' Alarich y d' Ataulf havian de portar altres cansons, áspres com lo terreny d' allá hont ventan, valentes com l' eguinar dels seus cavalls, guerres com los colps de la framea y de la clava demunt l' escut y fortes com los rendins de la seua honorada cabellera.

Y quant y més aquells d' Arabia? No hi há dupte de que aqueix poble oriental, poeta per essencia, de imaginació ardent y voladora com la ventada dels seus arenals, vadur també á l' illa, no ja sos cants de guerra dictats per son profeta en los versicles del Koran, sino també les gestes dels seus antecessors, les adoracions á son Alá, y més que tot los dictats d' amor á ses huries, les cansons llángüides y amoroses, dolces com lo fruyt ben madur de la palmera de l' Arabia, galanes com lo moviment de les palmes vincladisses y fetes apostas per acompanyarse poch á poch ab les mandolines y dolçaynes.

Una antiga crónica moresca, publicada fa uns quants anys en llengua inglesa, ¹ ha revelat el nom d' un poeta arabi ² de Mallorca que cantá en sos poemes moltes lla-hors á l' illa delitosa. Iban-t-laberna es lo nom d' aquest poeta, y se sab que compongué un *Kassidh* ó poema, dedicat á n' el Xech que á les hores en l' illa governava. ³ Al posar á aquest poeta en primer lloch d' antiquedat, ja 's tendrà en conte que passam per alt el poema llatí de Laurenci Veronés que conta l' conquestament de l' illa per lo conte Ramon Berenguer ab la ajuda dels pi-sans y genovarts en l' any 1144, perquè si bé es veritat que aquest poema té realment preuat interés historial, en canvi, qui 'l llegesca, no haurá mester arribar á la fi d' ell

¹ The History of the Mohammedan Dynasties in Spain, etc. by Ahmed ibn Mohammed Al-Makkeri. Translated etc. by Pascual de Ganganos. London, 1843.

² V. la nota 1.

³ Juglar de Mallorca, de D. G. Rosselló. Notes, pàgs. 51 y 52.

per comprendre que de cap manera 's pot incloure dintre la esfera de la poesia popular.

Passant á l' época de la dominació catalana-aragonesa, llavors es quant admira y se fa estrany el no trobar poesies que conten y exalten los alts fets que 's dugueren á terme en aqueils dies, particularment en tot el primer segle posterior á la conquista. Mes aquesta carencia completa no dona, al nostre entendre, lo dret de suposar que no s' haguessen compostes poesies y cansons que, com lo poema artístich del nostre Ramon Lull, celebrassen la victoria del alt En Jaume, y perpetuassen los gloriosos noms den Nunyo Sans, den Huch d' Ampuries, dels Moncades, del Bisbe En Berenguer, y altres y altres. Si havem admesa com á necessaria la existencia de la poesia popular en les époques anteriors, per forsa haurém de creure que existí també, y més abundosa y perfecta si importa, en l' época de la independencia mallorquina. Lo que pot donarse de bon grat es que, després de la funesta jornada de Lluchmajor, los trovadors mallorquins quedarian muts y esporuguits devant les exemplars justicies den Centelles y dels qui 'l succehiren, envers los fets á la causa desdixada; perquè es ben segur que, á les hores, no havian de cantar lloanses den Pere IV, ni cap d' ells havia d' anomenar virtuts glorioses á les seues crueldats y felonies.

Després d' aixó, convé abraçar com una época sola y distinta de les altres tot el temps trascorregut desde la incorporació definitiva de Mallorca á la corona d' Aragó fins al dia d' avuy. Aquesta época es, per lo tant, la sola que 'ns pot oferir materia d' estudi, per la senzillia y clara rahó de que en ella hi van compreses totes y cadaescuna de les poesies populars vuy conegudes.

Considerades aquestes en conjunt, presentan dos caràcters distintius: unes que 's refereixen á fets d' historia coneguts, y de les quals per aixó 's pot determinar la data certa, y altres (que son les més abundants y variades) que ja sian amoroses, festives, sagrades, ó pertanyents á altres

assuntos, no 's pot precisar sa major ó menor antiguedat sino tenint en conte la seua característica estructura, les formes de llenguatge, sa especial versificació, y altres qualitats consembhants á les ja dices.

Hi ha que alegir que 'l nom d' autor raríssima vegada indica data certa; perque massa es sabut que en les poesies populars, de deu vegadas nou, no hi há més autor que 'l *poble*, com demostra 'l nom que ténen; y el poble es qui les treu, les aprént, les canta, les conserva y les tramet, mirantles per instint com á llegat que li pertoca y com á tresor riquíssim y preuat.

(Seguirá.)

MATEU OBRADOR BENNASSAR.

PIIGMAL

I

L Puigmali! Al Puigmali! Sabeu que vol dir aixó? Se tracta de pujar á 3182 metros sobre 'l nivell del mar, segons los enginyers francesos, ó á 2909 tant sols segons la Direcció Geográfica espanyola. Se tracta de pujar al mes alt cim de Catalunya y al segon en altura dels pics dels Pirineos orientals puig sols lo Puy-de-Carlite situat ja dins la France te alguns metros mes d' elevació que nostre Puigmali.

Corden donchs be vosstras espardenyas, dich mal, cal-seuvos be fortas sabatas, de ben groixuda sola, que molta será la neu qu' haurau de trepitjar; emmagatzemen, si podeu, en vostres pulmons bona cantitat d' oxigeno que trobareu á faltar á tals alturas; prepareu be vosstras carns qu' entre 'ls altres frets qu' haurau de sofrir en los cims y lo sol que vos te d' abrusar en lo fondo de las valls heu de quedar primer mes negres y despres mes pelats que si acabessin de sofrir una d' eixas enfermetats que fan mudar la fesomia. Pero no adelantem las cosas que tot vindrá á son temps. Ara m' acur no obstant una cosa que no

APUNTACIONES Y MOSTRES

DE

POESIA POPULAR MALLORQUINA

II

ALGUNES MOSTRES.

DONANT ja per conèxions aquest precedent històric, resta ara per tractar la part més interessant de la matèria, es à dir, les consideracions sobre lo que 'ns queda de la més ó menys antiga poesia popular, y l' estat à que la mateixa es arribada entre nosaltres.

Tenint en conte los coneixements que posseïxen en l' assumto los lectors de LA RENAISSANCE, als quals aquest escrit va dedicat, bé 's compren que no li donarem el caràcter que tindria si fos endressat à gent de fora casa. Quin catalanista desconeix los moltíssims punts de contacte y les íntimes relacions que per força han de tenir la poesia popular de Mallorca y la de Catalunya, com nascudes d' una mateixa font? Mes encara: qualsevol ha sentit dir mil voltes, ó ha experimentat per ell mateix, qu' una cançó popular y dues y tres son conegudes y cantades en los rals de Felanitx ó en los puigs de Valde-

mossa, y al mateix temps en l' Ampurdà y en la plana de Vich y en lo camp de Tarragona.

Vol dir aixó que ab tota intenció prescindirem de tota la part comuna y general que tenen abduhes poesies populars, catalana y mallorquina. Ademés, en lloch d' entretenirnos poch menys que estírilment en descriure punt per punt y en jutjar cosa per cosa tot lo que vinga al cas, farem que l' juhi surte dels lectors mateixos, presentantlos mostres variades de poesia popular de les que temps en dentera reculliam.

Comensant per les poesies líriques, ó fetes aposta per cantar, que son les mes abundants y conegudes, à Mallorca en tenim de dues maneres: les curtes anomenades *Gloses y també Cançons*, (que corresponen à les *Corrandes catalanes*), y las de major extensió, que venen à esser les *cançons* propiament dites. Unes y altres se refereixen à mil assumtos diferents: no obstant, apareix bastant indicada la divisió d' elles en tres seccions independents l' una de l' altra, aixó es: Cançons amoroses, Cançons satíriques ó festives y Cançons religioses.

En les Cançons d' amor ressalta casi sempre l' espontánea intensitat del sentiment que les inspira, una forsa d' expressió que envia pot donar à moltes poesies erudites, y al costat d' aixó, aquella execució senzilla y fàcil, aquells pensaments qu' escanen tant, sense mica de esforços, res de violència, res de amanerament ni fingida exaltació. Hem notat una circumstancia, si 's vol pueril, pero curiosa: quant s' escriuen ó trelladan poesies populars, rara vegada exigeix l' ortografia posar lo signe d' admiració. Son com lo torrentol que cola, cola, ab la corrent acompanyada, per hont l' aygua llenega sens embassarse ni sens que tampoch haja mester murs per deturar la seua forsa: si troba algun rocam corre à les hores brugent y escumosa; pero may inunda 's camps veïns, ni arranca de rel los arbres sembrats allí à la vora.

En prova, aquí van algunes gloses pertanyents à aquesta classe; ab la advertencia que ja leyem abans, tant

per aquestes com per les que seguirán, de que sols ne transcriurém algunes poques, volent donar á aquest escrit les condicions de mostruari : 1

Si ab aygua dels nuls podia donar goig á qui voldria, me posaria á plorar, faria creixer la mar devuyt passes cada dia: y m' en aconhortaria que quant mingú mos veurá, ell me vengúts á matar sols per un instant estar en la seua companyia.

—
El dia que yares ngixé feya la dinda clara; per aixó tu tens la cara blanca com un pa de xexa

—
¡Que de pena pas y call apartat de vos mon bé! m' en pren com al formigüé qui crema devall, devall.

—
Encara que morta fos, cusida dins la mortalla, faria una revivalla si 'm duyan noves de vos.

—
A l' amor vaig dir un dia: —¿Qué farán aquets *guerrés?* (*rivals*) y 'm digué que no temés, que tant sols se divertia: y jo... la por que tanta que no 's divertís demés.

1 En la transcripció d' aquestes poesies populars, hem procurat fins á cert punt satisfer las exigencies ortogràfiques y seguir las formes literariament admeses. Si ab escripturas noçhats les haguessen escrites ab totes las corrupcions y formes locals, poder haurian resultat massa alterades y excòliques. Vaja per exemple: *Si amb aygo dels uys puria; doné goix á qui vultria; em posaria á plorá; faria creix la mar...* etc.

Dat una montanya alegre hi vivia, porque cada dia vos veyá galana ab gran respaldor. Amorela meua, y que vos anyor; y vos may veniu, y si vos torbau no 'm trobareu via, porque seré mort: per una donzella tanta mala sort.

—
Una vida, lues vides: ¿Quantes vides tenu vos? vos tenu la meua vida y la vida de tots dos.

—
Diuén que mata l' amor, y jo dich que no es axí; porque si l' amor matás, ja m' haguera mort á mí.

—
La teua amor y la meua dins una avellana están: ¡Ay, qui la mitxpartida... ay, qui la mitxpartida!...

—
Vos que ab lo mirar matau, mataume, sols que 'm mireu: mes m' estim, qu' are 'm maten que si visca y no 'm mirau. 1

En quant á les *Cansons llargues amoroses*, tantes n' hi ha y tant bones, que 'n podriam transcriure llarga estona. Prescindint d' unes quantes, no per poch hermoses, sino per conegudes abastament y publicades en diferents llocs, com la de la *Porquetrola*, la de : *El Rey te-nia tres filles*—*Totes tres com una plata...*, l' altra tant

1 Noti's la semblansa d' aquest concepte ab lo del mas'tralgal castellan, *Ojos claros serenos*, de Gutierre de Cetina.

bella y ben rimada: *Vola, pola, rossinyol*.—*Deu te dó*
l'aruga volada... y moltíssimes altres que no es precis sis-
quera mencionar, n' apuntarém una que per sa fesomia
exclusivament mallorquina pot ser fins al present no ha
tingut entrada á Catalunya. Per sa especial versificació
perteneix á las que 'n diuen *Codolades*, Vénusela aquí:

Jo 'm vaig posá á festejar
determinat

una jove, d' amagat,
que á car' seua no ho sabíam
y mo'is que m' ho advertíam

que no hi tornás:
Jo qui 'n feya tant de cas...

ni 'ls escoltava,
sino que perseverava
en casar-més.

Un punt molt difícilots
se 'm declará:
que no tornaria entrá

dins ca' mon pare,
ni d' ella una bona cara
no la veuria.

—«Tan mateix, (vaig dir un dia),
Jo renuncy'
jo no vull esser mal fill,
que Deu no ho mana.»

Vaig estar una setmana
sens anarhi:

llavors, l' altra ja hi torní
tot trasmutat,
y ella 'm digué:—«Esmirat,

y qu' heu tengut
el temps que no sou vengut
ni poch ni gens?

¿O son els vostros parents
que 'us corregexen?
—¡Ay! sí, que molt m' impedexen
per escapar.

Més subjectat tench d' estar
qu' un bandejat:
aqueix está enamorat
á m' no 'm teu;

aqueix anar enton teu
no m' establex.

—«Véiam que s' hi ofereix,»
(me va dir ella)
una resposta molt bella
me fé al instant:

—«No 'us enamorau vos tant
are de mí
com jo de vos, serañ.

desque 'us conech:
jo de bades malaveig
y no m' alegr'

y lo meua vida entreg'
á n' el mort?
ja no hi há remey per mí

si no mudau:
Sou com el peix *micolau* (?)
que tots el pelxos fa está

en grans terrures,
oh mirall de mes ventures,
cos precós.....

El final que li sentírem una vegada no 'ns sembla po-
pular, de llegitima procedencia En quant al peix *micolau*,
si no 'ns falla la memoria, creyem haverne llegit alguna
cosa en certa nota d' una edició del *Quijote*; pero que no
explica el sentit en que aquí s' empra la paraula.

Abans de passar á las Cansons d' altre assumto, cum-
plirém el desitx de transcriuren dues més, per lo tendres
y espresives que son, y que ténen el mateix argument; la
mort d' una jove á la flor del mon. Abducs son més in-
ressants per la circumstancia d' esser los autors los ena-
morats ó festejadors de les mortes. Veus aquí la primera:

Venia de Santanyí
que feya fosa resolta,
y p' el caní 'm varen dir:

—Andreu, na Rosea es morta.
Uns me deyan qu' 'era morta,
altres, qu' estava millor:

no sé si ho feyan apostor
per donarme més tristor.
Jo, per saberho millor,
à sa tia m' en aní:

—Tia, ¿que fa na Roseta?...

—Diuem que se vol morí!

Guitarres y violins

per veure si s' alegrava;

y ella que més s' entristia
perque la mort s' acostava.

Crídá son pare y sa mare:

—Dexaume besar la ma;

que sia la darrera hora

que vos torn' fè enquità!

Quant la treyan de ca' sena,

una besada li dá,

y ab un mocadó en sa ma:

—Adeu, Adeu, filla meua.

Aqueixa hermosa teua

pols y cenra han de torná:

Aquets cabells preciosos

no los gosava mirá,

y arc, Deu meu, han d' está

plens d' animals verinosos.

Aquesta versió, única que conexem, nos sembla bastant incompleta y adulterada. Lo final no correspon al bon comensament.

L' altra se refereix á un fet que's succehí á la vila de Sóller, del qual s' en conserva encara la tradició. Un dissapte vespre, una fadrina qu' havia nom Bet Maria i festejá ab son promés fins molt entrada la nit. L' endemá diumenge, volia anar á confessar, y per despertarse de bon' hora, deixá 'l llum encés quant s' en aná al llit. Una espira del llum hi calá foch: ella 's despertá y llenzá un crit d' esglay; acudiren sos pares; mes la desdixada era ja morta. Ohiu com ho conta 'l pobre glosador enamorat:

Devers les onze y un poch
ella encara festejava

¹ Bet, Esbet ó Isabet, formes vulgars del nom *Elisabet*, frequentment usades, com les de *Tyá, Lany, Xacch, Cridán, Quel*, etc. per *Sebastiá, Nicólan, Francesch, Margarida, Miquel* y altres.

y á mitja nit ja estava
abansada en mitx del foch.

A les onze festejava

ab 'l enamorat coral,

y á les doze ja donava

conte á n' el Sant Tribunal.

Quant sa mare s' hi tirá

per mitx d' aquella flamma:

—Bet Maria estimada,

aixecat y da 'm la ma!

!Com 'l hi havia de doná!

y ella ja estava cremada!

Quatre éram qui la portavam

á la seua sepultura,

mirau quina desventura:

els quatre qui la estimavam!

Jo, qui més bé li volia

no la gosava enterrar;

la volia contemplar

sempre, de nit y de dia.

Quatre eran qui la portavan,

tots duyan capa de dol,

y á sa mare se giravan:

—«Nostre Senyó 'us aconsol'»

Com varem esse á la Plassa,

que la duyan á enterrar.

nos possàrem á resar

una Salve á cada passa.

Com forem dins el Roser,

que 'l vas jo vaig veure obrir,

á n' els companys los vaig dir:

—«Tant mateix s' ha de seguir,
enterraum hi á mf primer.»

(*Acarbora*.)

MATEU ORRADOR BENASSAR.

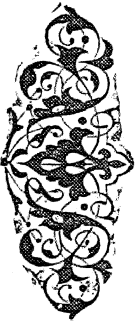
cara'l nom de *separatistas*, com als nostres pares lo nom de *albigesos*.

Cantem, donchs, lliurement; tingam y conservem la llibertat de cantar á la nostra manera y á impulsos de nostre entusiasme individual. ¡La llibertat! Ella es la veritable garantia de vida y de vitalitat pera nostre renaixement, y 'en aquest punt com vos sabeu, y jo sé, estem d'acort.

De totes maneres, jo admiro vostre discurs de Valencia. Obra ample y espayosa via al modern renaixement.

Desifaria ventres y abrasaros pera plorar alhora nostra hermosa juvenut que s' en vá.

FREDERICH MISTRAL.

APUNTACIONES Y MOSTRES

DE

POESIA POPULAR MALLORQUINA

(Acabament.)

En les cançons y gloses religioses, que 'l poble sol anomenar també *de Santa*, s' observa que si bé son més contades que les amoroses, y festives en lo nostre repertori popular, en canvi d' aixó la major part se recomanan per la seua bona forma, y encara més per la agradable senzilles de conceptes que en moltes d' elles s' hi repara. Contenen les tradicionals idees religioses del poble, la fe arrelada del que ignora y creu; la relació de miracles y fets sobrenaturals, qual memoria entre 'l poble se conserva; no faltanhi de vegades candorosos anacronismes, com lo de la Verge y 'l minyó Jesus qu' entran á l' esglesia per ohir missa major, y altres consembiants.

Veus aquí per mostra unes poques cançons d' aquesta classe:

Bon Jesus petit y ros
á una imatge pintat,
per dirvos la veritat,
no 'n trob' altre més hermos.

Bon Jesus, quant vareu nexer,
nasquéreu roseret blanc:
les roses se coloriren
y una bivolhan rius de sanch.

— El bon Jesus sempre plora
y ditu que no hi vull bé;
y jo per ell moriré
ara y a qualssevol hora.

— Qui té set y va á la gerra
y no n'hi ha, ¿qu'ha de fé?
enviarnos, si convé,
Sant Joseph, aygua á la terra.

— Santa Teresa cusia
á l'ombra del seu jardí:
el bon Jesus hi anava:
— ¡Teresa, que fas aquí?
— Jo brodi' una camiseteta,
y es per vos, bon Jesuset.
— Jo la vull ben calenteia
per l'hivern quant farà fret.
— Oh bon Jesuset,
mostrame de lletra;
vos sercu freret,
jo seré monjeta:
Vos sercu freret
del peu de la *Cruz*, (sic.)
jo seré monjeta
del cor de Jesus.

Se fa estimable per la senzilles del quadre la següent,
que pot ser no es desconeguda á Catalunya:

Sant Joseph s'axeca á l'aube,
á l'auba del dematí,
y fa una Hamadaca
de broets de romaní.
Quant ha té ben encaseta,
hi posa l'calderonet,
hi posa sucre y canyella
per encóná l'minyonet.

El minyó no vol callar
en brassos ni en cadira,
sino que vol reposar
en los brassos de Maria.
Maria está á la finestra
y Joseph en el balcó:
— Maria si fas bugada,
posam'hi el mocadó'.
El mocador no es de seda
ni tampoch es d'escambra:
— Maria, si fas bugada,
posam'hi el menuday.

He acabat y no 'n sé pus
d'aquesta bona glosada:
si he fea alguna errada,
perdonatla'm, bon Jesus.

La coneguda ab lo nom de *Parv nostre petit* es molt
recitada per los nins de poca edat:

El Pare nostre petit
Deu l'ha fet y Deu l'ha dit:
En bon hora l'comensam
sopant y dinant:
— Filler meu, ¿d'abont venis?
— De la font de Sant Felu.
— Que portau á la maneta?
— Un libret d'or.
— ¿Qui vos ha donat aixó?
— La Maredeleuta.
Té un filler:
li ha posat nom
Salvadoret
de tot lo mon,
amen Jesus.

N'hi ha una petita colecció d'aquestas cançons que,
com la abans transcrita de Sant Joseph, presentan esce-
nes familiars de la vida íntima de Nazaret.

La Mare de Deu
era teixidora;
teixia velets
per una senyora.

El bon Jesus plora,
demana mamar,
la Verge Maria
el fa estudiar.
El bon Jesus plora,
demana torrons:
la Verge Maria
li fa fer canons.
El bon Jesus plora,
demana confits:
la Verge Maria
li fa desfer¹⁰ 'ls llets,
etc. etc.

Acabartén aquesta secció ab una *glosada* que té de especial la versificació y la estranya transició de l' argument:

A quinze d' Agost 'niré
á Linch, á veure la Santa,¹⁰
perque diuen que té tanta
potestat que Deu li dona:
Per la mar, ven Barcelona
y á n' els mariners ajuda,
y quant té la mar vensuda
s' en torna tota remull:
Mare de Deu, de vos vull
que 'm doneu lo qu' he mestré,
y 'm diguen lo que 'm convé,
que mola volta no truy.
Vullaune acceptar per fill,
y 'us acceptaré per mare,
y á n' el bon Jesus per pare,
y á tots els Sants per parents:
no vull fer trances dolents,
are vull mudar de vida:
Senyor, daume la seguida
per esser bon cristiá,
sols que 'm pugja passejá
per termens y villes grans:
Senyor, no 'm deu largues mans
per anar darrera dones,
perque elles no m's son bones

¹⁰ La Verge que 's venen en lo Santuari de Linch, prop d' Escorca.

per encantar un homo:
venen, y jugan d' un modo,
escoltan, vos ho dire:
— Eximat, que no 'm vols be?
— Calla, que no t' en vull gens.
— Calla, que 's meus pensaments
sempre estan en ta persona.
Jo no sé Deu com no t' dona
potestat pera vent.
— Y tu t' estàs su-aquí
perleta, y no 'n tallas tros:
les rahons per m' son flors
que 'm duen els veynats teus.
De ta mare no 'm sab greu,
perque m' ho ditu á la cara;
tala est tu com ta mare,
tala es ta mare com tu:
sense perjuy de ningú,
jo no sé qué 'n pagaria
d' estar en ta companyia
y qu' estasses tu en la meua;
perque aqueixa bondat teua
no té comparació.¹⁰
!Miserordiá, Senyó!
jo som com un innocent:
caminí com veig caminar,
y corr' com veig corre gent.

Si bé es veritat, com havem dit abans, que molt temps fora mester per agotar la materia tractant de cançons amorsos y de *Sants*, ab més rahó podem alegir are que, en quant á poesies festives y satíriques, la vena dels glosadors mallorquins es de tot punt inagotable, sobre tot entre 's glosadors d' avuy en dia. Poseixen un notable instint nadiu per afinar la parí ridícula y l' defecte de tota cosa, fins y tot d' aquelles que sembla no n' hajan de tenir. Mors d' enginyosa malícia, acudits originals y escayents, respostes d' aquelles que deixen un home sense paraula; agudeza y espontaneïtat: veus aquí en conjunt les qualitats que més son de notar en les cançons festives. Juji's per la mostra:

Jo tenc un guerrer qui du
uns guardapits d' indiana
y una bossa de llana,
y á dedins no hi ha ningú.

Sa mare tenia por
que no li robàs sa fia,
y jo no la hi robaria
si la m carregavan d' or.

Alerta á les enfocades
si anau de casar, fadrins,
que les cases més pintades
solen caure per dedins.

N' hi ha que se fan beates
perque no troban marit,
y quant vé qu' es mitja nit
tot son ratolins y rates.

Bona vida té un ca
si li donan menjar d' hora;
bona vida té la noia
si la deixan comandar.

Les viulettes son traydoras
que no ho poden esser més;
quant s' han menjades les mores
Diuem mal dels esbarzers.

Podria ferse una crescuda colecció de les anomenades
Gloses de picat (en catalá *Fàstichs*). Les següents, ja pu-
blicades, servirán d' exemple:

Jo 'm pensava qu' eras mort
quant no 't veig veure diumenge.
Pero mal' herba may mor
ni bestar la se menja.

A n' el meu enanorat
jo no li vull gens de mal:
Deu li do' pigota y ronya,
tinya y mal de calal.

No hi ha animal més traydor
qu' una dona ó una mula:
en deixantli passar una,
Un homo no n' es senyor.

Si t' en vens, ben arribat,
y si t' en vas, *adios*:
si quedas, un pler me fas,
y si t' en vas, m' en fas dos.

Padrina que no festeja
va de portal en portal,
y té la fruyta venal
y ningú la hi mercadeja.

¡Qué son de conixedós
Els fadrins que no festejan!
Per la vila se passejan
Encollats de dos en dos.

A una fadrina *glosadora* li fan burla porque l' ha de-
xada l' enamorat; y ella ab altiva dignitat respon:

Si l' estimat m' ha deixada,
De cara l' podré mirar:
Al manco m' podré avanar
D' haver' après á caminar
Sense pegá ensopegada.

Un glosador solerich engegá la següent *indirecta* á un
competidor poch destre:

Diuem que les reís de mata
son tan bones per cremar:
tu est tan bo per glosar
com dos carregols per batre.

En quant á les cançons més extenses sobre 'l mateix
assunto, fora llarga la sola enumeració de les que ténen
més nomenada: la que defensa les dones que portan cua
postissa; la d' aquells dos qu' un vespre jugant perderen
tots los diners, y llavors jugaren el vestit, y el perderen
també, y 'ls apuros per anarsen á casa seua: la disputa

entre 'l fadrí y 'l casat sobre qual es millor, dels seus estats respectius, etc., etc. Sia dir, en obsequi á l' imperialitat, que generalment en aquestes poesíes, s'hi nota cert vulgarisme á vegades grosser, ó com diuen los castellans, un xich massa *charró*. *

Ni fins y tot la política contemporànea y 'ls seus manejos s' alliberan de la salitra dels glosadors; com pot veure's per aquestes gloses que transcrivim, compostes fa poch anys per un glosador de Felanitx, ab motiu d' unes eleccions de diputats. Ademés de l' assumto, ténen de molt especial lo metre en qu' están versificades:

Tres partits son que reynan á Espanya
tres partits son que volen reynar;
tres partits qui pretencen ab manya,
veurém, á les llargues, aqual guanyar.

Tres partits son qui ténen disputes,
tres partits son qui 'n tenen sorpreses:
si á n' els ríchs los enñaden les passes,
si los pican, los lleu matarlés.

A có 'meua vengué un senyó:
—Perc Antoni, ¿que m' has de dá 'l vot?
Jo hi vaig invertit ab un garró,
n' hi vaig fer ofertes, y va dir que no.

Pexets de la terra, jo 'us vull avisar:
no doneu el vot, qu' aixó es molt perillós:
tant uns com els altres son bons pescadós
y ab quatre gambetes vos cercan 'galat.

A la nit, per les portes, toch, toch,
despertant al qui dorm y reposa;
per escuses de qualsevol cosa,
«Dám el vot, dám el vot, dám el vot.

Dám el vot, y 't faré rondé,
dám el vot...» y 'n vollian fe,
poca cosa, y abans jo ja ho era.

Ala, pobres, anem á votar,
servirém aquestis quatre senyors;
llavors á ells los farán regidors,
y á nosaltres pobres, ¡já pedra picarl!
«¿Guéssau vist per tot carros bruní?
y les rodets qui feyan estrelles:

parexian aquelles rodelles
que cremán al vespre de Sant Agustí 11.

«Pega, pega, que mos guanyarán,
si arc vas caminant y 't atures:
pega, pega, no plantes les mulles,
no plantes les mulles: les eugues ne fan.»

Pexets de la terra, vos vull avisar:
no doneu el vot, qu' aixó es molt perillós;
tant uns com els altres son bons pescadós,
y ab quatre gambetes vos cercan 'galat.

Per ara, prou: no fos cosa que romanguéssen embafats los benévols lectors de LA RENAISSANCE. Mes, ab tot y aixó, si tractéssim de arrodonar no més aquest lleuger estudi, no seríam encara á la meytat. Faltarien encara per tractar, entre altres materies no tan avinents:

I. Les cansons més antigues, tradicionals y, per dirho aixís, més clássiques, per les quals val la pena de reservar un lloch apart.

II. La poesia popular representada: petites comedies, pastorells, diálechs y entremesos.

III. Les Rondalles, que ab tot y ser en prosa, poden considerarse com á branques de la mateixa poesia popular.

Y per últim, una noticia sobre les costums populars de Mallorca, la fesomia poética dels *glosadors*, l' exámen del camí que sembla pendre la nostra poesia popular contemporánea, y algun altre extrem que podria contribuir al bon conjunt.

Tal volta un altre dia 'n parlarém.

M. OBRADOR BENNASSAR.

Palma de Mallorca, Juliol de 1880.

11 Pesta major de Felanitx, about set haverhi, cada anyada, forsa de tochs agnificals.

ANNEX 16:

S'ASE DUYT Á FIRA

Font: *L'Ignorancia*, núm. 38 (1880), pàg 3.

Resum: Es tracta d'una rondalla recollida per Obrador, la qual es basa en la vivència d'un padrí i el seu nét, què van al mercat a vendre el seu ase. Durant el camí s'aniran trobant diferents persones, i cada una d'elles li diuen el que farien elles si estassin al seu lloc. El padrí, cada cop es deixa influenciar per l'opinió dels demès i va fent el que li diuen. És una rondalla que equival al tipus ATU 1215.

Y dirían:—«Cavallés,
Aquí va axò, y otro talla,
Ja qu' aquests trajos d' edils
Mos vénen un pòch massa amples.

A ca-nòstra mos n' anam,
Y-ja que tots dalt la Sala
Hem duyt es papés bañats,
Perdonad las muchas faltas.»

¡Oh, si axò fos veritat!
¡Oh ditxa tan suspirada!
Cadiretes de vellut,
¡Qui vos vé ben ocupades!
Y mentres tant, ningú 's mou....
Passan dies y setmanes....

¡Vòla, vòla, russiòl,
Déu és dò llarga volada!

MIRANÍUS.

ESTISORADES.

¡Més ne digueren à Cristò!

UN SABL.—Vaja, que per bé que diguen, L' IGNORANCIA ja no es lo qu' era, ni de molt. De primeres, valia qualque còsa y poria passà; però lo qu' es are, de cada dia 's fa més nèa, y ja 'm dona tant de gust còm un pegat à n' es clotell.

UN SENÓ.—¡Tut-turu-rut! Sempre heu veureu! Idò à mi justament are es quant me comensa agrada. A la fi s' es avesada à posà qualque article sério y profitós. De primeres, tot eran vuyts y nous, que tot premut no feya una gota de sustancia. ¡Are, are es quant comensa à ferir à n' es viu, moralisant es pòble ignorant y diguentli ses veritats!

UN JOVENSA.—Jò à tot axò li pas per demunt, y sols no 'u llegesch. Lo qu' à mi m' agrada son ses xeremiades y es coverbos: n' hi ha de hòns. Bè, qu' ara ja no dona tanta lleña còm primé: ántes m' agradava més, quant alupava s' Ajuntament.

UNA SEÑORA.—¡Jesús, feta! y à mi m' agrada pròu: lo que més llegesch son ses poesies, quant son d' aquelles qui s' avènen. Sino que devegades L' IGNORANCIA se trèu unes còses, y fa unes doctories, quant parla d' atlòtes y de casá... Foy! sa méua majó, na Leocadia, ja 'u deya s' altre dia....

UN CAPELLÀ.—No, lo qu' es are, L' IGNORANCIA s' es encarrilada bé, desque som dins sa Corema. Esplica s' Evangèli, encara qu' un pòch massa de corre-guda. Axò d' omplirne just dues columnetes, fa una mica magre. ¡Tres planes n' hi hauria d' havè! Y lleña à n' es protestants: per aquí, per aquí!

UN DESBENFEYNAT.—Jò, si no fos p' es Porros-fuyes, no la compraria; però allò m' entretén. Cada dissapte enviy ses solucions; y sinó, ja 'u repararèu; jò som un Punxa engegat. Tot lo demés, m' en regal; tant m' es si 'u pòsan sério, còm que fassa riure.

UN MISSÉ JOVE.—¡Vaja un entreteniment! Si al manco s' ocupas de política...

Però, per lo que fa, heu porian dexá aná es séus redactòs, y anarsen à prende es sòl. Bè, ¿y que pòt essè un periòdich mallorquí? Me digueren si hey volia escriure..., y jò per ferlos contents, los vatx envià un estudi sobre es divòrci; però llavò m' en vatx penedí, y vatx essè à temps à retirarlò. Si l' arriban à pública, me donan un disgust. Posteriorment he sabut qu' heu havian sentit tant que los ho retirás. Are el posaré en castellà, y l' enviaré à n' En Castelar p' el *Globo*.

UN PAGÉS.—Nòltros la rebem per allà à L' IGNORANCIA, y feym qualque riaya; però se coneix que la fan més p' es ciutadans; no parla molt de nòltros.

UN CIUTADÀ.—Y encara n' hi ha de més. Lo qu' havia de fé L' IGNORANCIA era donà palo à tot bitxo vivent, mossegá fort, y no perdonà à méco. Si no 'u fa axí, pòt aplegá ses eynes.

UN CAXISTA.—¡Sabs qu' es de bò de di «jò faria axò, jò faria axò altre!» Are posá ses mans à dins sa pasta y fé pa avengut, ja es altre còsa.

Are comprench perque es, que avuy dematí m' han feta compòndre aquesta fabula. Jò no sabia ahont anava es tir, y are heu vetx ben cla.

S' ASE DUYT Á FIRA.

A sa fira s' en anavan un Padri y es séu Nèt, menant un ase qu' hey volían vendre. Un traginé, d' aquests qu' en tot s' african, los se mirá y digué:

—¡Oh beneyts! ¿Anau à peu, just perque s' ase vaja reposat, y l' heu de vendre? ¡Oh beneyts!

—Té rahó, (pensá es Jay;) cualca, Tianet; encamellathí, y no 't cansarás.

S' atlòt s' hi posá demunt s' ase, y un tròs més envant, se topàren amb un altre viatgé:

—¿No estás empagahit, grandolás, d' aná ben encamellat demunt s' ase, y qu' es pòbre padri mentres tant se re-benti y vaja à peu?

—Aquest té rahó, (digué es Jay;) devalla, Tianet, devalla, y jò m' hi posaré.

Mentres colcava es padri, en tròban un altre, qui los veu y s' esclama:

—¡Alsa, axò es sa còsa! Se coneix que sab mirá per ell aquest xaruch: ell ben axencat demunt s' ase, y es pòbre atlòt mentrestant ¡que 's rompa qualque dit d' es peu amb una sopegada! bé mos va!

—¡Si que té rahó, (pensá es Jay;) puja, Tianet, puja à ses anques, y colcarém tots dos. Si s' ase 's cansa un pòch, que tenga paciència, qui 'l comprí ja 'l tractorà milló.

Vé que 's topan amb un altre caminant:

—¡Que tal! Jò n' hi faria colcá quatre, en llòch de dos. Mirau de quin mòdo pantetja es pòbre animal. Se coneix que no deu essè vòstro; sino, l' estoviaríau y el plañeríau un pòch més.

Y pensant es padri qu' aquest era de tots quatre es qui tenia més rahó, digué aviat:

—Devalla, Tianet, devalla; agafa en *Fumat* per devant, jò l' alsaré de darrera, y axí l' arribarém à fira reposat, y ningú hey tindrà res que di.

Axi heu féren; però còm varen arribá, y la gent los vé d' aquella manera carregats amb s' ase, se mogué tal lalèa y crits y riayes, que Padri y Nèt dexàren s' ase en banda y per pòch no pegan de cap pe' ses parets.

Amb axò, no res: are que cadascú apliqui el cuento.

GORIET.

XEREMIADES.

A una casa de sa plassa de Sant Francesch hey ha un col·lègi de nines y se-ñoretas.—Fins aquí no hey ha res que di.—

A sa mateixa plassa de Sant Francesch hey ha un municipal de plantó per no dexá entrá gent à dins es claustre.—Amb axò no hey ha res de mal.—

A sa mateixa plassa de Sant Francesch hey ha un caramull de ruines davant per davant des col·lègi sobre-dit.—Còsa que no té res d' estrañy.—

Emperò are vé lo bò: dins Palma está prohibit faltá à sa decencia, y, una de dues, ò tots es qui empran aquelles ruines (de davant es col·lègi de jovenetes) per ferhi roys y caramulls, no faltan à sa decencia, ò ses Ordenances municipals son lletra mòrta sobre aquest asunto.

Dedicam aquesta xeremiada à n' es guarda municipal que está de guarda à sa plassa de Sant Francesch.

Y entre tant recomenam à sa señora màstre des dit col·lègi, que fassi seure ses nines d' esquena à n' es balconcs.

**

—Dins Santañy ha succehit moltes vegades trobarhi monedes y figures y llumetes molt antigues; ¡llástima que la major part d' aquestes còses s' esparge-xen y se fan malbé!

—Psi!... tateix, ¿de que servexen?

—Serveixen per memòria de l' anti-guedat, y ets hòms lletruts les solen guardá amb molt d' aprèci. Es batles haurien de malevetjá à replegarhò tot y ferne un depòsit à sa Casa de la Vila.

—¿Es batles? Ells son es primés que s' en desfan; trèu es conte qu' un d' ells, fá ben pòchs dies, va vendre per no res es séu mul qu' era es mes vey de Santañy.

—Huey! entenguemmos: no es lo mateix una còsa *veya* qu' una còsa *antiga*. Jò he vist alsá cases que à l' hòra d' ara ja son veyes, y sé alagues *antigues* d' or y plata que, valdement no s' usin, valen

ANNEX 17:

COMPLANTA I EL PRESONER

Font: *Revista Literaria de El Comercio*, any 1, núm. 1 (1881), pàg. 4

Resum: Es tracta de dues traduccions de poemes de la cultura alemanya. El primer parla sobre un jove que s'ha de morir, i va pensant que sentiran els seus familiars més pròxims quan sàpiguen que ell ha mort. En canvi, en el segon poema es conta la història d'un enamorat que desitja tenir ales per anar a cercar la seva estimada i partir els dos junts, però veu que aquest somni no es podrà complir perquè està fermat i no pot sortir.

LA SIEMPREVIVA.

I.

Rosás, lirios y clavetes
El viento helado consume,
Sólo una flor sin perfume
Que á la abeja no da miele,
De los áureos crines,
Los ajoures desconcerta,
Selando la roca yerba
Con su palido color.
¿Será inmortal esta flor,
O será que hace inuetat?

II.

Besos de sol no ha sentido,
Corazon al hielo extraño;
Ojlen no siente el desengañio
La ilusión no ha conocido.
¡Ven, espíritu encendido,
Luz y amor! aunque quizás
Mi vida consumirás:
¿Quien nunca ponzonas lleva,
No es que eternamente viva,
Es que no vive jamás.

J. ALCOVER.

CANCION.

Copletes averiados.

Dicen en sus canciones
Que tíznan las maldades,
Lo mismo que carbonés.

No hay tal: sí, por ejemplo,
Tíznan la coticia,
Un pueblo que conozeo
Sería una *Negrita*.

Lector amigo,

*No me preguntés
Por quien lo digo.*

¡Oh! bella teoría
La de la ley moral,
Y el círculo concentrico
Del Código penal!

La ley! Puesto que tiene
Tan corto el charafote,
Vuelva Alonso Quijano
Con su caballo al trote.

Lector amigo,

*No me preguntés
Por quien lo digo.*

Por unos treinta sueltos
Y algunas barafitas
Sé padre que ha vendido.
La honra de sus hijas.

¿Lo oís? Pues todavía
Hay algo más villano:
No falta quien le tienda
En público, la mano.

Lector amigo,

*No me preguntés
Por quien lo digo.*

ALMANZOR.

CANSONS POPULARS D' ALLEMANIA.

I.

COMPLANTA.

¡X' séient encere tan jove,
Per foras haver de morir!
Que hi vestira de trist!
Si ho sabia non pare
No hi podria contentir.
Si ho sabia ma mare,
¡Quants de plors, quants de sospir!
Si ho sabia ma estimada,
Ella s' moriria ab mi.

II.

EL PRISONER.

Si je penava diés estavís,
Voh que vola que volaris,
Devant es I comte me passir.
Com pou havria tresat, l' espij,
Ab forts cops d' ala fent la porta
De la finestra que jo eston tant,
Ella tendria que no sentiria,
Ja llevaria lo forçat.

—¡Ay, anoreta, que ve te maré!
¿Sents, vida mia, renou de diués?
Auen, vida: vira ab mi, vira,
D' equetes pletes alle, d' alle, a

Mon bech salvéje l' agafaria
P' els seus hermosos cabells daurats;
La m' endurá dalt les muntanyes,
¡Quin nu fanam més bé, alle, dalt!
Més, ay! les ales vench ben fermades;
Per més que sia sonor non cant,
No l' sent la mina tota soleta,
Pona que plora que ploraria.

TRAD. DE
M. OBRADOR BONASSAR.

Imprenta de Miquel Roca.

Año 1.

Palma 34 Julio 1880.

Núm. 2.

EL COMERCIO

REVISTA CIENTIFICA, LITERARIA Y ARTISTICA.

REDACTO Y LOS SUSCRITORES.

PRECIO EN VENTA 0'30 DE PTA.

ESCRITORES BALEARES.

CUILLERMO FORTIETA † 30 DICIEMBRE 1873.

(De una fotografía de 1860.)

Dibajo á la pluma por D. Antonio Juxter.

ANNEX 18:

DESITX D'AMOR

Font: *Revista Literaria de El Comercio*, núm. 13 (1881), pàg. 3

Resum: Es tracta d'una traducció que va fer Obrador sobre un cançó popular d'alemanya. Es tracta d'una cançó que conta la història d'una jove que té l'enamorat lluny, i a través d'un rossinyol li diu el que pensa, que l'estima i l'enyora, i per això, li vol fer un anell on posar-li el seu nom i així ell també la recordarà.

dirigien contra el joven, y con un aire de afectada afección, le dijo:

—Ninguno de vosotros toque á este caballero. Y dirigiéndose después al joven:

—Amigo mío, esta es mi mano, le dijo, he hecho mal en olvidarlos, lo reconozco, y os pido perdón.

Todos quedaron sorprendidos, y dijeron para sí que sin duda el conde había oído algo en aquel joven que tan insolente se había mostrado y no respetaba ni á los altos empleados de la hacienda ni á los nobles, y que trataba de jugarle alguna pasada.

Aquel joven era en efecto un pasante de procurador que iba á jugar, y hombre sencillo de puso todo rencor á aquellos caballeros que le tendían la mano.

El conde de Charolais le preguntó que venia á hacer allí, añadiendo:

—Hijo mío, tal vez será una indiscrecion preguntaros.

—No, señor, respondió el joven, que se llamas Mauricio; solamente que delante de todos estos caballeros no quería...

—Entonces, Charolais, llevándole aparte, le dijo: —Amigo mío, venias á jugar para tratar de ganar algunas libras, y poder tener alguna diversion mañana, confesado.

—Una diversión mas que eso, una felicidad.

—¿Cuál? si no es preguntaros demasiado.

—No, señor. Después de la manera leal con que acabais de conducirnos conmigo, vos... que pareáis un gran señor... Yo, que no soy nada... no debo rehusaros la confianza de mi suerte...

—Seria una desconfianza indigna de vos y de mí. Hablad, me interesa esa relacion, y tal vez resultará de esa confianza que ni uno ni otro tengamos que arrepentirnos.

Entonces Mauricio contó que era pasante de un procurador que estaba enamorado de un joven bellísima, de un ángel, de un querubín, con cabellos negros, pie pequetito, ojos grandes y pebaldas cejas, una maravilla, en fin, que se llamaba Anita, hija de un rico tendero de la ciudad.

El pobre pasante llevaba por junto unas ochenta libras y contaba arriesgar veinte y cinco para hacer el casual que necesitaba. Proposíale entonces el conde de Charolais jugar con él. Para esto, después de haber hablado al dueño de la casa, éste despidió á todos los que estaban en ella, y Mandrin, que veía lo que pasaba, y presunió que trataban de jugar alguna mala pasada á aquel pobre joven, se hizo el dormido sobre una silla. Así, cuando se vieron solos, Charolais, separándose un momento con sus amigos, les dijo:

—Podría dispensarme de hacer perder su dinero á ese joven antes de quitarle la querida, como es mi intención, pero quiero ver que cara pone cuando tenga el bolsillo vacío.

Repazando que había quedado en el salon el viejecito dormido sobre una silla, se lo hizo notar uno de ellos al conde; pero éste le contestó:

—Dejadle... dejadle... ese viejo no incomoda.

Pusieronse inmediatamente á la mesa, y Mandrin colocó desde luego doce libras, puso al número diez y seis, precisamente la edad de Anita. El juego era muy sencillo: aquel que jugaba contra él, y que sacaba los números de la bolsa, si sacaba el número diez y seis ó cualquier otro inferior, ganaba tres veces su puesta. Si sacaba superior perdía. Charolais sacó una bola, era el quince; perdió Mauricio.

Prohibió á tomar el desquite, y tomó el número sesenta y ocho.

Observaba Mandrin que como unos Jobs hambrientos iban á devorar á aquel pobre cordero aquellos caballeros. En efecto, Charolais sacó el número sesenta y cinco. Perdió otra vez Mauricio. Volvió á poner al número sesenta y ocho, pero entonces acortándose á su odio Mandrin, le dijo:

—Joven, que os roban.

Volviéndose entonces Mauricio á la mesa de juego, mientras Charolais y sus amigos hablaban entre sí, dijo:

—Pongo el resto de mi dinero al sesenta y ocho otra vez.

Pero al mismo tiempo, arrojándose sobre Charolais, y cogiéndole la mano, le sacó la bolsa número sesenta y cinco que se había aguardado en la mano, y le llamó ladrón.

—¡Como ladrón! ¿qué modo de hablar es ese?

—Sí, ladrón, ladrón, ladrón.

Dió un puntapié á la mesa y derribó al conde de Charolais.

Echaron éste y sus amigos mano á las espaldas, y trataban de castigar á Mauricio que habia descubierto su trampa.

—Si dais un paso mas, si os permitis hablar otra palabra insolente, vais á quedar aquí muerto, tan cierto como la señoría Anita no va á bailar con vos sino conmigo en el bosque de Bolonia.

—¡Ah! exclamó Mauricio retrocediendo delante de las espaldas desnudas.

El conde de Charolais mandó al dueño de la casa que cerrase la puerta, y mirando á la ventanilla, dijo:

—Es demasiado alta para que pueda marcharse el plomo... Varnos, caballeros, y hasta la vista, amigo. Esto os enseñará á venir á una casa de juego y no contar vuestros amores.

—Y no romper mi baston, añadió Conteville. En vano Mauricio imploró perdón de aquellos caballeros. Ya no amenazaba, les suplicaba, lloraba.

(Se concluirá.)

CANSONS POPULARS D' ALEMANIA.

V.

DESTRU D' AMOR.

Cap amich tendi en el mont;

Un estinat hi tenci sols,

I' es lluny! Si pogués parlarli,

¡Quina salut per mon cor!

De part meua, lo bon dia

Ja hi dars, rossinyol,

Y escomentlo ab tendrea,

Digasi si l' anyor poch.

Quant vaja á l' argentaria

Y l' argentet hi trob',

Li diré, si á sa finestra

Hi guanya prenguent el sol:

—Argentet, argentet,

Ja m' faret un anet d' or,

Cuy'dau no t' fassu massa ample,

Ni massa petit tampoch!

—Que venga bé á n' el seu dit:

Demunt, gravauhi mon nom,

Perque es un present que fas

Al estinat del meu cor.

Si una chau d' or jo tenis,
Jo t' obrira mon cor,
Y dintre d' ell hi veurias
La teua marege tant sols.

Si jo tornava auçellet,
Un petit auçell del bosch,
A una branca 'n posaria,
Y quant hagues cantat prou,
Devora tu volaria,
Estimadet del meu cor.

Si tenia ales de tórtora,
Daria al mon un revoltil,
Fins y tant fos arribada
Alí, hont es el meu tresor.

Y quant prop de tu estaria,
Si no t'n deyas res, llavors
Tota plorant m' en n' iria:
—¡Adieu, estinat del cor!

M. ORCADOR BERNASSAR.

Trad. de

LA NOCHE-BUENA EN PARIS.

¡Qué curioso libro podria escribirse sobre la fisonomia que presenta Paris la Noche-Buena y el dia de Navidad!

No será yo quien lo escriba. La tarea sería pesada, superior á mis alcances. Me limitaré á hilar un breve capitulo.

Supongamos que el frío es soportable, y que sin lluvia y sin nieve, sin fango y sin viento, los pasantes recorren los bulveres y las grandes vias, donde el pequeño comercio ha instalado largas hileras de barrancos para la venta de juguetes, frutas, pastas y chucherías de toda especie.

La gente menuda atraviesa la época del año mas feliz para ella. Ninguno de ustedes será tan fiaco de memoria que no recuerde con emocion la incomparable alegría que le causará, siendo niño, la posesion del juguete ó del dulce hallado en el misterioso zapato que hablamos puesto la víspera en la chimenea ó en el balcón.

La gente grande tambien quiere sus regalos: aguinados más ó menos útiles, más ó menos ricos.

Aquí han llegado á ser una obligación social los regalos de Año Nuevo, y hay que elegir entre someterse á la costumbre-ley ó romper con las

ANNEX 19:

SORT

Recollit: *Revista Literaria de El Comercio*, núm. 14 (1881), pàg. 3.

Resum: Es tracta d'una traducció que fa Obrador d'una cançó popular alemanya. Conta la història d'una parella d'enamorats que es vol casar, però la mare d'ella no està contenta perquè la seva filla ja no podrà anar al ball de les fadrines. Ara bé, els dos estimats volen continuar amb el seu amor, tot i les advertències de la mare.

los. Hacía ya algun rato que se hallaban en el bosque de Bolonia y no veía venir á Mauricio, lo que le causaba bastante inquietud.

Entre los varios grupos de gentes que andaban por aquel sitio destinado al placer y la diversion, notábase á Mandrin, del cual se habia separado su joven protegido desde que se habia visto en la calle, porque se hallaba tan asustado del peligro de que acababa de escaparse como en el compromiso en que se encontraba viéndose al lado de un banuido, diversas veces pregonada y puesta á precio su cabeza. Mandrin, de quien hemos dicho que tenia en ocasiones el placer de favorecer á los pobres contra los ricos por su ódio grandísimo á los señores y poderosos de su época que tiranizaban á los pobres, arrebatándoles hasta el honor, estaba allí para poder proteger á Mauricio en cualquier cosa que ocurriese.

El conde de Charolais no podia tranquilizar á Anita, que cada vez estaba mas alarmada al ver lo que tardaba su amante. El conde Charolais la dijo que estaba allí con sus amigos para reemplazarle, y que si no le creia á él mas á propósito para amarle que á Mauricio. Este lenguaje empezó á alarmar seriamente á Anita, que se resistió á ponerse á la mesa cuando la instaban aquellos jóvenes libertinos. Importunados ya con las súplicas y temor de Anita, y medio borracho, Conteville rompió la reserva y dirigiéndose á Charolais, le dijo:

—¿Que aguardáis, señor conde?

—Sorpresa quedó Anita al oír llamar así al que ella tenía por un compañero de su amante.

Charolais entonces la detuvo diciéndola:

—No te defendas.... ¿No quieres que bailemos?

—Déjame, caballero. Ahora comprendo todo.... Sois un gran señor que os habeis burlado de mí. ¿Y mi pobre Mauricio? ¿lo habeis tal vez muerto?

—¡Muerto! ¿por qué?

—Vamos, vamos, conde, dijo Conteville. En aquel momento se vió á Mauricio que venia corriendo, y entró en la fonda perdiéndose entre la muchedumbre.

Anita trató de huir.

Cuando iba á detenerla Charolais se presentó Mauricio detrás de él en el momento en que el conde la estaba diciendo:

—Pues bien, sí, soy un gran señor. Me llamo el conde de Charolais, y ten cuidado, niña, porque los que me insultan ó me ofenden....

—Los matas.... cuando se dejan matar, señor conde, dijo presentándose Mauricio. Entonces Anita se arroja en sus brazos.

—Sí, Anita, tu amante, fu futuro, tu marido, te salvará ó morirá contigo.

Y arrancando el sable á un guardia francés que se hallaba en la fonda se dirigió al conde diciendo:

—Puesto que os habeis hecho pasante de procurador no resistiris batiros conmigo.

¡Batime! respondió el conde con desden. ¡Ja ja, ja!

—¿Por qué no? Yo valgo mas que vos.... soy un hombre honrado y vos sois un pícaro.... porque yo llevo un nombre honroso y vos deshonrais el vuestro y sois un aventurero.... Los verdaderos nobles todo el mundo los respeta, pero á vos os desprecia.

Los amigos de Charolais quisieron arrojarse sobre Mauricio.

Detívolos Charolais y le dijo:

—Vamos á batiros, brithon.... Voy á matarte porque me obligas á ello, y el ruido de esa orquesta que guía á los que bailan, será la que celebre tu muerte. Una espada, una espada.

En aquel momento se presentó el conde de San German, y le dijo:

—Aquí tenéis la mía, señor conde. Estremecidos Charolais al ver á San German.

—Os habla ofrecido que nos veriamos algunos minutos antes de vuestra muerte.... y he venido á cumplir mi palabra.

—Embustes, trampacitas y farsas. Acepto, sin embargo, vuestra espada, caballero.

Comenzaron á batirse. Anita corrió á colocarse al lado del conde de San German ocultando el rostro en sus manos. Batíase bien Charolais, como que en toda su vida no habia hecho mas que el oficio de espadachin. Espectáculo raro era ver allí á dos hombres batirse desnudadamente en un sitio donde el vino y la sangre corrían á la vez, donde la música y los cantares alegres llenaban los aires. De pronto quedó herido Charolais.

El conde de San German se acercó entonces á él, y mirándole, le dijo:

—Os lo habia predicho.

Mauricio dejó su espada y se dirigió á reunirse con Anita.

Pero todos los caballeros cómplices en los desordenes de Charolais quisieron echarse sobre él. Entonces el conde de San German con

un tono imponente de autoridad y estendiendo la mano, les dijo:

—¡Quién se atreverá á amenazar á quien la mano de Dios ha conducido aquí!

—Déjale, déjale, yo tengo medios de corregir á ese brithon sin que lo hagamos por nosotros mismos, y al mismo tiempo dió un grito: ¡Ah de mis gentes!

—¡Ah de mis gentes! gritó á su vez presentándose en medio Mandrin.

Una porcion de gentes, que no eran mas que ladrones distraídos, acudieron gritando:

—¡Mandrin!

Al oír este nombre, Conteville palideció. Entonces uno de los caballeros gritó, llamando á los guardas franceses.

—¡A los ladrones!

Huyeron las mugeres, desapareciendo toda la concurrencia de la fonda, y acudieron los guardas, los amigos de Conteville y los ladrones de Mandrin. Hubo una verdadera refriega, disparóse varios pistolazos, y se dieron sendas estocadas; pero Mandrin y los suyos estaban acostumbrados á esta clase de trances, y salvaron á Mauricio y Anita que se habian agarrado del brazo del conde de San German.

Mandrin pudo retirarse con toda seguridad, y continuó por mucho tiempo todavía el curso de sus peligrosas aventuras y proezas.

El conde de Charolais quedó muerto.

Se habia cumplido la prediccion del conde de San German.

X.

CANSONS POPULARS D' ALEMANIA.

VI.

VI.

VI.

VI.

VI.

VI.

VI.

VI.

VI.

VI.

VI.

VI.

¿Que t' succedirá si t' casass? Deu meil ¿Que t' succedirá?

Com veurás altes fatines Que s' en niran á n' el ball Totes contentes y alegres, Llavors t' en penediras.

Y tu, pobreta nuvia, Prop d' un bras haurás d' estar Dins ca teua, y per ventura Bon mal de capet tendrás.

Per més ben entés qu' estiga, Un foch se pot apagar! Pero l' amor no s' apaga, No s' apaga ara ni may.

Trad. de M. ORADOR BENMASSAR.

EL ABENCERRAJE.

NOVELA HISTÓRICA ESPAÑOLA.

SCRITA

POR ANTONIO DE VILLEGAS (*)

Dice el cuento, que en tiempo del infante don Fernando, que ganó á Antequera, fue un caballero que se llamó Rodrigo de Narvaez, notable contra moros, hizo cosas de mucho esfuerzo, y particularmente en aquella empresa y guerra de Antequera hizo hechos dignos de perpetua memoria: sino que esta nuestra España tiene en tan poco el esfuerzo (por serle tan natural y ordinario) que le parece, que cuanto se puede hacer es poco: no como aquellos romanos y griegos, que al hombre que se aventuraba á morir una vez en toda la vida, le hacían en sus escritos inmortal y le trasladaban á las estrellas. Hizo pues este caballero un servicio de su ley y de su Rey, que después de ganada la villa, le hizo Alcaide de ella, para que, pues habia sido tanta parte en ganarla, lo fuese en defendella. Hizo tambien Alcaide de Alora, de suerte que tenía á cargo ambas fuerzas, repartiendo el tiempo en ambas partes, y acudiendo siempre á la mayor necesidad. Lo mas ordinario residia en Alora, y allí tenía cincuenta

(*) Este libro histórico romántico muy á principios del siglo XV y sobre el hizo esta novela Antonio de Villegas á mediados del XVI, la cual imprimió con otras obras suyas en Medina del Campo en 1577 con el título de: *Inventario de Antonio de Villegas*.

ANNEX 20:

SOMNI DOLENT

Font: *Revista Literaria de El Comercio*, núm. 15 (1881), pàg. 2.

Resum: Es tracta d'una traducció d'una cançó popular d'Alemanya. En aquesta se'ns conta un somni tràgic que ha tingut el jo poètic. Somia que el seu jardí es converteix en un cementiri i que va rompre una canastreta què era d'or. A partir d'aquí es demana que vol dir aquest somni i si és el presagi d'alguna cosa dolenta.

que tener de un exceso de indulgencia, el mejor talento no puede estar al abrigo de las adu-
laciones que se reciben de las personas que se aman.

El conde de Vaudemont, no teniendo hijos, debía pensar en un segundo matrimonio. Muy pronto se supo que habia pedido la mano de Luana de Saboya, hermana del duque de Nemours. Esta noticia llenó de desconuelo el corazon de Mad. de Champy: «La pobre niña va, pues, á tener madrastra! esclamó. ¡Ah! que el cielo tenga compasion de ella.» Y sin pensar en la impresion que estas palabras debian producir en el ánimo de Luisa, que tenia ya cuatro años, las comen-
taba sin cesar. Despues, cuando la niña la hacia preguntas acerca de la desgracia que la amenza-
zaba, su aya le respondia que era preciso somete-
rse á la voluntad de Dios, lo que calmaba los temores de la jóven princesa.

—¿Qué es una madrastra? preguntó un dia á la señorita de Montvert.

—Es un monstruo que hace la desesperacion de las familias, respondió ésta; una mala madre, en fin.

—¡Ay, Dios mio! respondió Luisa con espanto, ¿es pues, una mujer que maltrata á los niños? —Con mucha frecuencia, contestó la señorita de Montvert; despues, arrepiñtendose de las preocupaciones que suscitaba, procuró debilitar-
las, añadiendo que no todas las madrastras son malas: que las habia tambien muy buenas para los hijos de los maridos. Mas la impresion se ha-
bia producido, y cuando el dia de la boda de Juana de Saboya con el conde de Vaudemont, éste ordenó á la princesa Luisa abrazar á su segunda madre, la niña huyó llorando, y nada pudo reducir á recibir las caricias de la que ella llamaba su madrastra.

Antigua por este desvío, pero hallándole muy natural, la condesa tomó contra su marido el partido de Luisa, y se opuso á que fuese puesta aquella misma noche en un convento, como el conde de Vaudemont, irritado, lo habia determi-
nado.

Dos años se pasaron sin que pudiese vencer el desvío que experimentaba Luisa al acercarse la madrastra. Este sentimiento, alimentado por los clamores de Mad. de Champy, habia llegado á ser invencible, y la condesa, desesperando ya de que Luisa la amase, solamente la veía en los dias solemnes para la familia.

A la edad de siete años fué la princesa acom-
pañada de unas viruelas malignas que la pusieron

en el mayor peligro. Temiendo que sus dos her-
manos menores se contagiasen se la trasladó al punto al palacio de Nonnem. Encerróse en él Mad. de Champy con la enferma, sin separarse de ella ni de dia ni de noche, y cayó en tal de-
sesperacion cuando los médicos la dijeron, que la princesa estaba de peligro, que hubo que lle-
varla desmayada á su habitacion, donde estuvo muchos dias sin poder salir á causa de la calen-
tura y del delirio.

(Se continuará.)

CANSONS POPULARS D' ALEMANIA.

VII.

SOMNI DOLENT.

Ant passada, un somni
Funest vaig fer y trist:
Un roman crexia
A dins el meu jardí:
L'hortet en comentari
Semblá que s'convertís.

El pati era una tonha
Sense cap nom escrit:
Les flors y la corona
De colors mistífs,
Semblava que estalidats
Queyan del romaní.

Llavors d'en una en una
Les flors jo vaig collir
Dins una canastreta;
Mes, ay! qu'era d'or fi,
En terra me va caure
Y se va fer boçins.

Y en redolavan perles
A lloure, y entremix
En degolant gotes
Vermelles just robins...
¿Que voldrà di aquest somni?
¿Ests mort, mon car amich?

Jrad. de
M. ORSKOOR BNNMSAR.

EL DINERO!

¡Maldito sea el dinero!
No hay invencion mas vil y desdichada
Que el oro falagiero
Y la plata acunada.
El es hoy el Señor del mundo entero;
Es su bien, es su mal, sin él no hay nada;
Es su jugo vital; y aun tiempo mismo
Es el cáncer que roe su organismo.

¡Maldito sea el dinero
Que causa tanto bien y tanto daño!
Traidor y falagiero,
Que me busca la dicha tan al paso
Cuando está en mi bolsillo prisionero
(Lo cual es bien extraño)
Y solo me hace mal, el fementido
Cuando léjos de mí, por fin, se ha ido....

¡Oh sublime centén, feliz moneda!
Viejo Felix utroque, ¡te maldigo!
Hoy nada me lo veda
Porque hoy estoy mas pobre que un mendigo);
Mas ¡oh! si á mí volveras, aún me queda
Para ti la amistad de un buen amigo....
Y ¡juro que si vuelves, te perdono.
El daño que me causa tu abandono.
C. U. A.
Septiembre 1880.

NOVELA HISTÓRICA ESPAÑOLA.
POR ANTONIO DE VILLEGAS (*)
ESCRITA
(CONTINUACION.)

«Hubo en Granada un linaje de caballeros, que llamaban los Abencerrajes que eran la flor de todo aquel reino; porque en gentileza de sus per-
sonas, buena gracia, disposicion y gran esfuerzo, hacian ventaja á todos los demas; eran muy es-
timados del Rey y de todos los caballeros, y muy amados y quisos de la gente comun. En todas las escaramuzas que entraban, salian ven-
cedores, y en todos los regocijos de caballeria se señalaban. Ellos inventaban las galas y los tra-
jes, de manera que se podia bien decir, que en ejercicio de paz y de guerra, eran regla y ley de todo el reino. Dícese que nunca hubo Abencerraje escaso, ni cobarde, ni de mala disposicion: no

se tenía por Abencerraje el que no servia dama, ni se tenía por dama la que no tenia Abencerraje por servidor. Quiso la fortuna enemiga de su bien, que de esta escendencia cayesen de la man-
ra que oíais. El Rey de Granada hizo á dos de estos caballeros, los que mas valian, un notable é injusto agravio; movido de falsa informacion que contra ellos tuvo, y quiso se decir, aunque yo no lo creo, que estos dos y á su instancia otros diez, se conjuraron de matar al Rey, y di-
vidir el reino entre sí, vengando su injuria. Esta conjuracion siendo verdadera, ó falsa, fue descubierta: y por no escandalizar el Rey, al reino, que tanto los amaba, los hizo á todos una noche degollar; porque á dilatar la injusticia, no fuera poderoso de hacella. Ofrecíronse al Rey grandes rescates por sus vidas; mas él aun escuchallo no quiso. Cuando la gente se vió sin esperanza de sus vidas, comenzó de nuevo á llorarlos: llo-
raban los padres que los engendraron, y las madres que los parieron, lloraban las damas á quien servian y los caballeros con quienes se acompañaban: y toda la gente comun alzaba un tan grande y continuo alarido, como si la ciudad se entrara de enemigos; de manera, que si á precio de lágrimas se hubieran de comprar sus vidas, no murieran los Abencerrajes tan mister-
blemente. ¡Ves aquí en lo que acabó tan esclate-
rido linaje, tan principales caballeros como en él habia! Considera quanto tarda la fortuna en salir un hombre y cuan presto le derriba! ¡Quan-
to tarda en crecer un árbol, y cuan presto vá al fuego! ¡Con cuanta dificultad se edifica una casa, y con cuanta brevedad se quema! ¡Cuántos po-
drían escarmentar en las cabezas de estos desdi-
chados; pues tan sin culpa padecieron con pla-
bico pregon, siendo tantos y tales, y estando en el favor del mismo Rey! Sus casas fueron der-
ribadas: sus heredades emagendadas, y su nombre dado en el reino por traidor. Resultó de este in-
felice caso que ningún Abencerraje pudiese vivir en Granada, salvo mi padre y un otro mio, que hallaron inocentes de este delito, á condicion que los hijos que les nasiesen entrasen á criar fuera de la ciudad, para que no volvisen á ella, y las hijas casasen fuera del reino.»

Rodrigo de Narvaez, que estaba mirando con cuanta pasion le contaba su desdicha, le dijo: ¡por cierto, caballero, vuestro cuento está extraño, y la sinrazon que á los Abencerrajes se hizo fue grande; porque no es de creer que siendo ellos tales cometiesen traicion! Es como yo lo digo, tales como yo lo digo, y aguardad mas y vereis cómo desde allí

ANNEX 21:

EL FOLK-LORE Y LA EDUCACION INFANTIL

Font: *Boletín de la institución de enseñanza*. Tom III, 1884. Pàg. 194-196, 201-203 i 217-219.

Resum: Aquest és un dels articles més importants d'Obrador, ja que en ell hi explica com coneix el terme "folklore" i quina relació es pot establir entre el folklore i la d'educació dels infants. A partir d'aquí, reivindica una col·laboració entre els folkloristes i pedagogs.

EL FOLK-LORE Y LA EDUCACION INFANTIL.

ANTOINETTE DEVIERS.

I.

Hace poco menos de un año que me encontré por primera vez con la palabra Folk-Lore.

Ignorando su significado y al ver que se hablaba de Sociedades y de eruditos folk-loreístas, acudí a diversos diccionarios enciclopédicos. Ninguno registraba el nuevo vocablo; y eso que los habla de tomo y lomo. Tratábase, pues, de cosa nueva, a todo serlo.

Interrogué á un amigo muy versado en lenguas del norte: —Folk-Lore, —me dijo, —vale tanto como *ethnologia popularis*, *ethnologia del pueblo*.

Varios escritos me ilustraron á poco en la materia. Comprendí, en fin, que no se trataba de cosa nueva, sino pura y simplemente de nueva denominación.

En tanto era así, que yo mismo me reconocía folk-loreísta, de años atrás y sin haberlo sospechado. Varios amigos mallorquines, excelentes literatos y poetas, se hallaban, por lo visto, en el mismo caso.

Folk-loreísta se ha dado en llamar ahora á todo aquel que se dedique á estudiar al pueblo en sus múltiples manifestaciones: carácter, modo de ser, ideas, creencias y costumbres, tradiciones, poesía, etc. etc.

Ese estudio, en parte, se ha hecho y se hace en Mallorca; de mucho antes de la vispera. La generación literaria actual ha dedicado atención preferente, sobre todo desde que se inició el movimiento literario en Cataluña, á recoger y coleccionar no ya las más preciadas joyas de la poesía de nuestro pueblo, sino hasta los dijes y abalorios, observando, de paso, costumbres y notas características.

El resultado de tales estudios ha visto repetidas veces la luz en variadas formas. Los libros y periódicos de Mallorca y Cataluña, sin contar algunos otros de más allá, contienen no pocas páginas de lo que llamamos Folk-Lore *kalari*; sobre todo por lo tocante á literatura y costumbres. (1)

No existe, pues, la novedad, en lo que respecta á la esencia del asunto, la hay, sin embargo, y de no poca importancia, en sus aplicaciones y nuevos aspectos, de alguno de los cuales nos vamos á ocupar con preferencia. El Folk-Lore, abarcando ya las vastas proporciones de ciencia ó del sistema generaliza su importancia, ocupa á mayor número de inteligencias cultivadas, multiplica los atractivos y frutos de su estudio, y

(1) Esame permitido al profesor aquí la primera ocasión adelantada para el Sr. Manuel Milla y Fontanals, sus conclusiones y datos que depusieron en adición á la poesía popular; no el privilegio de sus preciosos *Romances de Mallorca*, (Barcelona, 1882.)

siguiere aplicaciones de real y verdadera trascendencia.

La demostración de esto no ha de ser difícil, con sólo transcribir un interesante documento que hace muy al caso, por explicar del mejor modo esta materia, y cuyo contenido avadorna más y más la autorizada firma de un genuino poeta.

Permítame el discreto lector que llamemos sobre dicho escrito su atención especial, á fin de pasar más adelante.

FOLK-LORE CASTELLANO.

CINCUNAR.

«Conocer al pueblo empleando para ello el único medio que no puede inducir á error, la observación atenta y el estudio de sus costumbres, sus creencias, sus cantares, es decir, de sus actos, sus ideas y sus sentimientos, es el objeto de la Sociedad, con cuya presidencia me honro.

Nochida hace pocos años en la cultura inglaterra, la idea de esta Sociedad se ha propagado rápidamente en toda Europa; dos años lleva de vida en nuestra patria, donde el Folk-Lore, *Andaluz*, fue su primera manifestación. Su nombre está formado por las palabras anglo-sajonas que unidas significan *saber popular*, entendiendo así su fin y sus tendencias: recoger, cuando constituya la ciencia, las artes y la literatura de un pueblo en sus diversas fases de su vida. Este nombre, inglés en su origen, ha pasado ya al vocabulario de todas las naciones, como la idea que expresa ha dejado de ser inglesa para convertirse en idea universal.

No necesita esta Sociedad elocuentes alardes que prueben la excelencia de sus propósitos. Conocer al pueblo es un fin de altísima importancia; interesa del mismo modo al legislador, que de este conocimiento deduce cuáles son las leyes que más reclama el estado de ese pueblo, y al poeta, que en la poesía popular encuentra manantiales de inagotable inspiración. Su utilidad la reconocen por igual el etnógrafo, que en ese conocimiento descubre inesperadas analogías entre razas diversas, y el historiador, que halla en él recursos vagos, incógnitos, pero que le sirven para entever la luz á través de las nieblas que envuelven las edades primitivas. En esta diversidad de materiales, ni uno sólo se puede despreciar; los cuentos que narra la anciana sentada al fuego son como puntales que marcan el camino que siguieron los pueblos en sus primeras emigraciones; las costumbres, últimos restos de una civilización pasada, las supersticiosas prácticas de los antiguos cultos que la memoria guarda en sus archivos cuando ya los ha olvidado el corazón.

Para la colección de estos inmensos materiales, son condiciones precisas un grande amor á la patria, primero; una patria de conducta, después.

Hace falta que el colector se halle en estado de recoger y ordenar fielmente trascribiendo cuanto le

afecte el pueblo, ignorante del valor que tienen para la ciencia sus viejas preocupaciones. Y quien mejor para el desempeño de esa labor difícilísima, quien mejor que el sacerdote, que preside todos los actos de la vida del pueblo, el maestro que le enseña el primero los vastos horizontes del saber, y el hombre de ciencia que le cuida cuando está enfermo y cuando muere recoge su último suspiro?

El sacerdote habrá de combatir muchas supersticiones que son como nubes que empañan el limpio cielo de la religiosidad; el maestro tiene que sustituir las verdades reveladas por la ciencia á las completas intuiciones de la niñez; el médico en su lucha con la muerte verá embarrados sus esfuerzos por la obra de los embaucadores, que en sus recetas no hacen á menudo otra cosa que repetir fórmulas de embaucadores de otros siglos.

A estas tres clases tan importantes de la sociedad tengo, pues, el honor de dirigirme, apelando á su patriotismo y reclamando su ayuda para esta empresa de interés nacional cuya importancia no puede ocultarse. La recolección es, por otra parte, muy fácil: puede hacerse sin desatender otras ocupaciones preferentes; de día, en la labor, de noche, en el hogar; en invierno, cuando el viento silbando entre los árboles lejanos remeda voces quejumbrosas que piden oraciones, en verano, durante los pasos por las eras, en las tertulias al aire libre, bajo un cielo luminoso, cuando un *Dios te guie y la Magdalena* acompaña en su misterioso viaje á la estrella fúlgaz que cruza los desiertos infinitos.

Espero, pues, y espero fundadamente, que comprendiendo usted el fin de la Sociedad que represento, no la negará su apoyo; antes bien, otorgándose en cuanto pueda, contribuirá á ese fin tan patriótico, tan humano, que une al hombre de todos los siglos y de todos los pueblos en la comunidad de sus costumbres, de sus creencias y de sus sentimientos. Y como una guía que dirija sus primeras investigaciones, acompaño el siguiente formulario para que, con arreglo á él, y ampliándolo en aquellos puntos en que lo juzgue incompleto, estudie el saber popular en sus diversas manifestaciones, rogándole envíe los materiales que recoja, á la secretaría de esta Sociedad. (Juecostruzo, 63, tercero, izquierda.) para su archivo ó publicación en la Revista de la misma y periódicos diarios con cuya cooperación se cuenta.

Queda de usted y de cada las garantías anticipadas, en nombre de la Sociedad que represento, su seguro servidor Q. B. S. M.—El presidente del Folk-Lore Castellano, *Gustav Muijer de Arce*, Madrid 27 de Setiembre de 1883.

CUESTIONARIO QUE SE DIRIGE Á LOS SACERDOTES.

SACERDOTES.

Costumbres populares.—Bautizos, padrinos, obsequios á la recién parida, regalo á los chicos del pueblo, al sacerdote, al sacristán, supersti-

ciones referentes al niño antes de ser bautizado. Gasamientos, arras, contratos matrimoniales, pan de la boda, supersticiones referentes á los afleres de la novia, concerradas á los viudos; quien pone la casa.

Enteros, jutos, duelo, supersticiones referentes á los difuntos antes de ser enterrados. Sorteo de quintas, fiestas que celebran los mozos la víspera del sorteo.

Fiestas populares.—Fiestas, extriñas, á toda conmemoración religiosa. Fiestas á santos que no celebra especialmente la Iglesia y prodigios con que la naturaleza celebra algunos de estos días.

San Juan, San Antonio, San Antonio, Navidad, Epifanía, Cruz de Mayo, Día de Difuntos, Ascension, Candelaria, Semana Santa, Patron del pueblo.

Cantares.—Cantares alusivos á santos y fiestas religiosas ó populares, oraciones de los pastores, oraciones infantiles, villancicos.

Erimias y santuarios.—Procesiones, romerías, *Supersticiones*.—Supersticiones restos de cultos antiguos; plantas, animales y piedras que el pueblo atribuye virtud mágica.

Conjuros.—Prácticas supersticiosas para provocar la lluvia, para alejar las tempestades, para abuyentar el rayo y la centella; piedras del rayo.

Aparatos.—Almas en pena, objeto que provoca su aparición, forma en que se presentan á los hombres.

Brujas.—Brujas y sus artes, duendes, prescripciones contra sus amanos.

CUESTIONARIO QUE SE DIRIGE Á LOS MAESTROS.

Cantares.—Coplas de cuna, rimas infantiles, cantos de rueda, oraciones infantiles.

Advinanzas, trabalenguas, acertijos.

Juegos de niños.—Desde los más sencillos como las *lorillas*, hasta los más complicados, como el *marro*, *justicias* y *ladróns*, etc.

Mitología infantil.—El bu, el coco, la mano negra, etc.

Lenguaje infantil.—Fenómenos de fonética. *Lida*, que se forman los niños de los fenómenos naturales, de la lluvia, del trueno, etc.

Idios que tienen de los nombres de las matemáticas, y todo lo que pueda interesar á la Pedagogía.

CUESTIONARIO QUE SE DIRIGE Á LOS MÉDICOS.

Medicinas.—Medicinas caseras, medicinas supersticiosas para el hombre y para los animales; ensalmos, conjuros y recetas contra la rabia, el mal de ojo y el embrujamiento. Plantas, piedras y aguas maravillosas para la cura de ciertas enfermedades.

El Parto.—Prejuicios y preocupaciones sobre el parto, medios de facilitar, medios de activar durante el embarazo el sexo del feto, medios de aborto.

La luna—Influencia de este astro en las enfermedades y los números 3 y 7 en medicina. *Chinos y japoneses* que se nombran plantas medicinales. *Mujeres populiarias de las enfermedades.*

Como se ve, ancho es el campo, abundante la materia, fácil la labor y nada despreciable el provecho de ella.

Eso de recoger pacientemente y estudiar todo aquello que sea característico del pueblo, como primera materia, dignísimo así, de fructuosísima aplicación ulterior, no se reduce á entretimiento insustancial y risible de manifiestos eruditos, como entienden y aseguran personas muy formales, pero de no muy largos alcances. No es extraño, por lo demás, que el verdadero *culpo* (el vulgo de Cervantes abstrahando algo más que la gente plebeya y humilde,) atribuya escaso valor científico á todo lo *popular*, tanto por cosa baldi lo que en muchos casos entraña un merito verdadero.

¿La por ventura ahora la primera vez que el pueblo indócto, (sin desconocedor de la ciencia como del valor que entranan sus cosas propias,) se burla malicioso ó candidamente del atarado herboristero, del paciente zoológico, que anda á caza de escarabajos y caracoles, del colector de fósiles, no menos que del arqueólogo *rao*, que da buen dinero, sonante á cambio de *novralla*, *bravos antiguos* y *ropa vieja*?

Hay que prescindir de esos venecillos obstaculosos, que si á veces obstruyen algo el camino al consumate investigador, lo allanan tambien en otros casos, conforme en la práctica se demuestran.

Por vía de comentario y ampliación de lo expuesto, veanse las siguientes atinadas observaciones de un escritor distinguido:

«En la historia de todos los pueblos existe un período heroico ó mítico, para cuya ilustración no son bastantes los documentos y monumentos. Por esto, el estudio de las tradiciones y mitos tiene más importancia de lo que se cree; no son, como se ha pensado, cuentecillos de mero entretenimiento para los niños y los idiotas. Como dijo muy bien Vico en su *Scienza Nuova*, estas narraciones novelescas tienen más verdad y valor para el pueblo que el relato histórico, porque están relacionadas con todos los deseos, pensamientos, ideales, historias, etc. del pueblo. En ellas están las imágenes de lo bueno y de lo malo, de lo pequeño y de lo grande, de lo bajo y de lo sublime, de lo heroico y de lo feo. El estudio de las narraciones populares, en el cual se escriben, numerosos, eruditos, contemporáneos, suministra preciosos datos para la mitología, la etnología, la historia, la etnografía y la arqueología comparada, que constituyen la ciencia que pudiera denominarse crítica histórica.

«Las investigaciones de los sabios han prestado de manifiesto que los cuentos (*novellin popolari*, como dicen los italianos,) relatados al amor de la madre en las hijas vedadas del universo para el matrimonio, y solas de las niñas, así como tambien los cantos populares, contienen religiosos arcaicos muchas veces en eternas antipés á que se olvidasen no pocas tradiciones y leyendas. Las emigraciones de los Arios desde el centro del Asia hasta el extremo de la Galla las invisiones de los Visigodos en Provenza y España, las conquistas de los Normandos en Inglaterra, Francia y Sicilia, ofrecen ejemplos de la introducción de esos cuentos ó leyendas populares. Del estudio comparado de las mismas han resultado analogías y relaciones directas entre las leyendas asiáticas y las europeas. Y en muchas se ha descubido reminiscencias de los mitos helénicos y romanos.» (1)

Tenemos, pues, por de contado, aplicaciones directas y muy valiosas del *Folk-Lore* á terrenos de tanta importancia como la Historia, la Etnografía, la Arqueología, la Lengüística, la Mitología, la Legislación, etc., no menos que abundantes gémines de original inspiración para la Poesía y literatura artísticas.

Más, sin perjuicio de todas estas, que por sí solas legitiman bastante el tenaz interés de los *folkloristas*, hay que parar mientes en otra materia y curiosa relación, que es, á saber, la del *Folk-Lore* con la *Pedagogía*, que después de estos antecedentes, me propongo estudiar y desenvolver en subsiguientes escritos.

M. Orador y Benassar.

LAS EXCURSIONES ESCOLARES EN FRANCIA.

(De la revista *Club Alpin Français*)

En la última sesión reglamentaria, celebrada por la sección de París del Club Alpino francés, su vicepresidente M. Durier dio lectura á un informe, en el que, sobre sus observaciones, contiene las siguientes sobre las excursiones escolares:

«Hay un punto en que el texto no corresponde exactamente á nuestros estatutos. Me refiero á nuestras excursiones escolares. No es que esta institución, que va unido el nombre de nuestro inolvidable vicepresidente, M. Talbot, vaya extinguiéndose, pero sus progresos son lentos, y dan origen á observaciones singulares, y al parecer contradictorias. Sabéis que varios establecimientos de educación han solicitado nuestro patronato para organizar excursiones escolares, y aun este último año el ministro de Instrucción pública ha venido á reclamar nuestro concurso para sus excursiones de alumnos de las escuelas normales primarias.

(1) D. J. R. Méhat—*Pal. de la Instrucción (libre de Enseñanza)*, tomo IV.—1883.

Hemos respondido, dicho se está, á este llamamiento, que confirma de una manera evidente la autoridad de que goza nuestro club y las ventajas que se halla en estado de procurar. Pero he aquí ahora el resultado exacto sobre el cual quería llamar vuestra atención. Siempre que un establecimiento escolar se determina á organizar una excursión, se alcanza en seguida á estas expediciones, al año siguiente, las prosigue, los viajes son más bellos, los jóvenes turistas se reúnan con más regular, he aquí el progreso y la demostración incontable de la utilidad, del atractivo de las excursiones escolares. Pero, por otra parte, ceso uno se propaga muy lentamente, y más cuesta un trabajo extremo organizar una excursión en ciudades que no las han formado todavía. ¿De qué procede esto? De la repugnancia que experimentan los padres en separarse de sus hijos durante las vacaciones? Nos negamos á creer que el sentimiento materno sea más vivo en unas partes de Francia que en otras; no nos permitimos suponer que las madres de Lyon, de Marsella, de Orleans, de Epiñal, amen menos á sus hijos que las de París ó Carcasonne. ¿La razón? La rutina se opone sin duda á todo proyecto, pero se trinita de ella; y por nuestra parte, tenemos la bastante tenacidad en este asunto para vencerla más pronto de lo que parece en este instante. No, ¿Queréis permitirme decirlo mi pensamiento? Las rutinas, los hábitos antiguos, más bien que otra cosa trabarían en nuestro favor. El obstáculo que encontramos es una tendencia nueva; luchamos contra una corriente que se ha producido hace poco con gran detrimiento de la educación pública.

Se divide en dos partes la vida de los niños. Se les hace instruir juntos, pero se los aísla, se los retira á la familia, en cuanto llega un momento de reposo en sus estudios. Codiéndose para trabajar, separados en la vida ordinaria, la sociedad que se les da en vacaciones no es ni con mucho la de su edad. No tienen así en común más que juegos ruidosos, cortos recreos y el trabajo; faltales tiempo y libertad para conocerse por los aspectos más amables, más deligados de su naturaleza, para andar relaciones; y no sintiendo juntos más que el peso de la regla, apenas se conciertan más que para trabarse. Se teme las malas compañías. Es un peligro que viene después, cuando el colegio se hace estudiando y no tiene nadie á su lado para dirigirla, para ponerle en guardia contra despropósitos ejemplos. He aquí, sin embargo, el partido preconcebido con que se lucha. Hombrés libres, independientes, se unen con personas de su edad para toda partida de recreo, para hacer un viaje para ir de caza, y no quieren que hagan otro tanto sus hijos; no quieren comprender que para esos espíritus jóvenes, á quienes maduramos demasiado pronto en nuestro contrato, la comunidad de distracciones, la comunión de alegrías es tan necesaria, es tan sana, tan fecunda, como la comunidad de los estudios.»

M. Durier dijo en seguida algunas palabras de otra obra muy análoga á las excursiones, la de las *Ardenas* ó colonias de vacaciones, según se practican en Suiza, en Alemania, en Dinamarca.

Las excursiones que son largas, sin detenerse mucho tiempo en el camino, dejan sin duda recuerdos imborrables, pero al lado de esos viajes, forzosamente costosos

y al alcance de un pequeño número de fortuna, ¿no sería bueno favorecer estaciones escolares en puntos bien elegidos alrededor de los cuales, durante cierto número de días, dirigieran sus pasos los jóvenes viajeros á los diversos puntos de una misma región, administrada bajo sus diversos aspectos, volviendo por la noche al campamento ó alojamiento de la mañana, viviendo una vida sana, rústica, á la vez tranquila y agitada, de movimiento y de estabilidad? (1)

Llevarían así, al cabo de algunos días, no recuerdos rápidos y quizá demasiado numerosos para ser bastante claros, sino una impresión profunda y duradera, que habra comunicado á su espíritu algo de la naturalidad cuya inafinidad hubiesen vivido.

El precio de la pensión en los hoteles, mucho menor que el que tienen que pagar turistas de tránsito, podría esas jornadas al alcance de las familias que no pueden pensar en viajes costosos para sus hijos. Sería aún de ver si el club, cuya acción es forzosamente restringida, no podría inducir á sus miembros á proveer la formación de comités ó á recoger suscripciones, con cuya ayuda se abvinsese en cierta medida á los gastos de la estancia. El papel del club consistiría en este caso en dar á esas colonias de vacaciones las mismas facilidades que á las excursiones escolares.

M. Durier citó, á título de ejemplo, el caso de una excursión proyectada por una institución libre de París en favor de señoritas de 13 á 17 años, y que no pudo organizarse porque la suma que exigía superaba á los recursos de los padres. La cuestión, por lo demás, habria de discutirse sin duda en una de las próximas sesiones de la Dirección central.

(Boletín de la Institución Libre de Enseñanza.)

CONFERENCIAS PUBLICAS.

LA ANTIGÜEDAD DEL HOMBRE (2).

SEÑORAS Y SEÑORES:

Al condescender al amistoso llamamiento á mis sentimientos á favor de esta *Escritura* por otro, porvenir, mi interés y, y, y, no se me ocurre la posición embarazosa en que me coloco, ante el numeroso ilustrado público que acostumbraba acudir solitario á escuchar las notables conferencias que en este sitio suelen dar á menudo eruditos y doctores oradores. Tampoco se me ocurre que, ni situación es debidamente comprometida, al verme obligado á hacer el momento presente, entre un brillante pasado y un halagüeño porvenir. Pero al presentarme ante vosotros, sírvame de excusa el hecho de que no me vicia el desseo de captivar vuestra atención con escogido y nuevo asunto, expuesto con correcto estilo y expresado con galana frase; ni aspiro tampoco á enseñar; pues esto sería vana pretensión en mí, sino que, al ocupar este puesto de honor, no llevo

(1) Ese doble carácter, tienen en la esencial las excursiones que organizó la *Institución* desde un principio en los meses de verano. (V. de la *R.V.*)

(2) Conferencia del 29 de Abril de 1883.

rar sus facultades para la ejecución de las varias funciones que los miembros de una sociedad muy adelantada están llamados á cumplir.»

«Pero este paso (añade) hacia una interpretación más alta de lo que debe ser el *mito*, trae consigo una revelación de nuestra ignorancia acerca del *mito*. Comenzamos á darnos cuenta de cuán poco conocemos la inteligencia infantil, su capacidad, su dirección, su grado de desarrollo, y cuáles son las clases de conocimientos ó de elementos instructivos que se apropian á las ilimitadas de menor resistencia dentro de su espíritu. El conocimiento de tales cosas es un requisito previo indispensable para un educador competente; no siendo, por tanto, de extrañar que se haya emprendido una investigación sistemática del problema: *¿Qué es un mito?*»

Hé aquí bien apuntada la necesidad en que se hallan los educadores de comenzar por el estudio de la *Psicología infantil*, que no será sin duda más que uno de tantos aspectos de la *Psicología humana*, pero que, tampoco es la *Psicología del hombre* llegado á la madurez perfecta de sus sentidos y facultades.

Si los cuentos y juegos constituyen un poderoso medio de educación, ocurre la necesidad de una colección sistemática de juegos y cuentos infantiles, basada en las *preferencias de los niños* y amplificada con una sección de proverbios, rimados ó sin rimar, y de máximas consideradas como un elemento de educación moral. Esta colección debe naturalmente correr á cargo de los folk-loristas, quienes habrán de ser ilustrados, á su vez, por los pedagogos, ya que nadie mejor que éstos podrá informar acerca de aquellas preferencias. De ahí resulta la oportunidad de un auxilio mutuo y la conveniencia de que unos y otros, educadores y folk-loristas, fuesen juntos por el mundo, como los seis famosos compañeros del *cañuto*. (1)

Tiene, además, el estudio de la *Psicología infantil* otra aplicación atendible, á la que podría llamarse *Psicología comparada* de las diversas razas humanas; pues partiendo de la base de que nuestros niños del día reflejan en su desarrollo mental los grados de desarrollo mental de su raza, y poseyendo el testimonio directo de sus tendencias observadores del carácter infantil de muchas razas inferiores, hay que fiar en la posibilidad de conocer el estado psicológico de aquellas razas por el examen de la psicología de nuestros propios niños.

En tal punto, y mientras seguía el extracto del precitado estudio de Mr. Fenton, llega á mis manos con excepcional oportunidad un reciente escrito del experto folk-lorista español, D. Antonio Machado y Alvarez, en el cual, ocupándose de la *Biblioteca d' Etnografía Nacional* que en el veci-

no reino ha empezado á publicar el distinguido mitógrafo F. Adolpho Coelho, dice entre otras cosas lo siguiente:

«La educación de los individuos, como la de los pueblos, supone antes un claro conocimiento de la naturaleza del educando: el estudio de la psicología infantil es un antecedente sin el cual no podemos dar un paso los pedagogos. No basta, para educar bien, una sana y recta intención; no basta hallarse dispuesto á hacer toda clase de sacrificios para cumplir tan sana obra: no basta tener en la cabeza todos los tratados de pedagogía que hayan podido escribir los más ilustres pensadores del mundo: es necesario conocer la evolución y desarrollo del espíritu humano en general, y la naturaleza y el modo como se desenvuelve el espíritu del niño—que no es todavía el del hombre—en particular.»

«Para este estudio, cuya importancia reconocen todos los hombres científicos, nada tan á propósito como el folk-lore. Revelanos éste la naturaleza virgen del espíritu, si vale decir, el espíritu no modelado, no estropeado aún por la ingerencia del hombre, que con tanta frecuencia seca y molagra todavía en nuestro tiempo, en vez de dirigir, las más preciosas actividades del niño. El folk-lore ofrece, como me indicaba hace ya algunos años, referéndome á los juegos de la infancia, mi querido amigo y distinguido profesor de la *Institución*, señor don Joaquín Sainza, un proceso natural pedagógico, que importa mucho saber de todos los países, siquiera en los pedagogos de todos los países, siquiera en gracia á la buena intención que me anima—he se halla aún lo bastante conocido, ni estudiado, la importancia y el valor pedagógico del cuento, de la copla, de la aduana, del trabalenguas, de la leyenda, del chascarrillo, de la pega y de las infinitas formas en que, más claramente se manifiestan la naturaleza espontánea y el proceso natural de desenvolvimiento del espíritu humano, no son hoy, á nuestro juicio, bastante conocidos en ningún país. Dicho se está que lo son, mucho menos en España, donde los que nos dedicamos al cultivo del folk-lore carecemos, por desgracia, de la conveniente dirección científica, y no somos, por regla general, sino hombres bien intencionados y amantes de una ciencia que todavía se halla en sus principios; tan en sus principios, que aun no ha llegado á determinar sus propios límites, siendo, según decía con razón el Sr. Balbina de Unquera, inversora como ciencia niña, y por lo tanto, exuberante de vida.»

Tribandando luego al trabajo del Sr. Coelho todos los elementos que en justicia merece, apuntó algunas observaciones del mismo colector, de las cuales no puede prescindirse:

«Todos los cuentos, á excepción de unos pocos, han sido recogidos de boca del pueblo con toda fidelidad, y tienen por lo mismo un doble valor: el antropológico y el pedagógico. Su estilo es frescamente infantil, y los niños, á quienes consideramos, con el Sr. Coelho, como grandes ju-

ces en esta materia, recibían con gusto y alegría, y en muchas ocasiones con risa espontánea y sana, la lectura que se les ofrece; prueba inequívoca del valor del libro.

«Para el uso pedagógico de éstos, el Sr. Coelho hace, en las dos últimas hojas, cuatro observaciones, en materia de *moderación* en el empleo de los cuentos para la educación, toda vez que no constituyen más que uno de entre múltiples elementos educativos. Es la segunda, de gran precio, que, aunque las condiciones de algunos cuentos pueden aparecer á primera vista de un valor moral muy dudoso, encierran, á veces, sin embargo, una verdad social, y aún *moralidad*; pues ésta es cosa mucho más compleja de lo que piensan los que estiman que no hay obra moral posible, cuando no sale premiada la virtud y castigado el vicio. En la tercera observación recomiendo, atinadamente, que no se hagan comentarios de los cuentos á los niños de tierna edad. A su juicio, no hay temor de que tomen como verdaderos los hechos maravillosos; y ántes al contrario, cree que éstos les sirven para enterarse á conocer las diferencias entre el mundo artístico y el real. Por último, en la cuarta observación, indica la conveniencia de comenzar á enseñar á los niños los *cuentos de formadas repulidas*. Así lo hacen en efecto las madres, grandes maestras, comenzando por contar á los niños los cuentos de la *Herruquilla* y el *Carbanclo*, cuyo aboelengo creemos muy temo en la historia de la humanidad.»

Previamente por lo que toca á la segunda de estas observaciones, relativa á la *moralidad* convencional ó falsa de algunos cuentos, hallamos en el estudio de Mr. Fenton, un caso práctico notable:

«No es fácil (dice,) inventar un buen cuento; pero hacer un cuento moral es punto menos que imposible. O resulta que carece de interés dramático, ó que es de una moral dudosa; no siendo raro tampoco que nos encontremos con una mala moral unida á un cuento peor. No ha mucho lei un exemplar selecto, impreso en un periódico alemán, consagrado á educación; ejemplar llamado á servir de modelo á los maestros de los jardines de niños. Refería las aventuras de dos arañas, una de las cuales era una respetabilísima señora araña (*gralle spinmullin*) á la que otra araña más joven hacía una visita matinal; esta, en las apariencias, exquisita atención, irritó á la antigua señorita, á tal extremo, que peló con la más pequeña, y después de una prolongada lucha, la mató y se bebió su sangre; en seguida dió al cielo gracias, á la usanza histórica alemana, porque sabía valerse á sí propia en caso de necesidad. Esta conducta había sido observada con inmenso interés desde una cumbre cercana por un alegre gorrion (*gai munbers spitzkuh*), el cual, pensando que aquella araña, gorda con la sangre de la otra, era precisamente lo que á él le hacía falta para su alimento, saltó

al suelo y se la comió. «Esta es, dice el moralista, la ley del mundo, y de este modo cada uno de nosotros sirve á los demás en la economía de la naturaleza.»

«Después de esta glorificación de «la buena religión antigua, del sencillez plano»—*the good old rite, the simple plan*—dijo la máscara del servicio cómico... me atrevo á aventurar que, tanto la excelencia moral como la hieraria del cuento popular, aventaja con mucho al sentido moral del moderno sentimentalismo teatral. La publicación de este extraordinario cuento de las arañas, presentado como modelo, prueba hasta qué punto están lejos los maestros de comprender las condiciones que debe tener un cuento moral para ser provechoso, y cuánto pueden aprender aquellos del estudio de estos cuentos populares morales, cuya conservación constituye uno de los objetos preferentes de nuestra Sociedad.»

Procuraremos terminar este asunto en un tercer artículo.

M. ORADOR Y BANNASAR.

CONFERENCIAS PUBLICAS.

LA ANTIGÜEDAD DEL HOMBRE.

(CONCLUSIÓN)

Antes de exponer las pruebas irrecusables de tan trascendental afirmación, es preciso convenir en que el hombre ha existido en una época muy remota, han debido quedar vestigios de su paso en los lugares que habité y sobre el suelo que holaban sus pies. Por ignorante y por salvaje que nos esforzamos en imaginar al hombre primitivo, no es posible dejar de admitir que debió poseer algunos instrumentos de caza y de pesca, algunas armas para alcazar y defenderse ya de los grandes y terribles maníferos contemporáneos suyos, ya de sus semejantes, algunos utensilios é instrumentos, más ó menos groseros é imperfectos, para confeccionar los productos de su elemental industria y para subsistir á sus más apremiantes necesidades. Pues bien: estos armamentos, estos instrumentos, han sido buscados con infatigable paciencia, y el éxito más completo ha coronado los perseverantes esfuerzos de los que se han dedicado á esta clase de investigaciones. Más aun: todos estos restos de la primitiva industria humana, todos estos testimonios auténticos de su grande antigüedad, han sido encontrados en cupas de terrenos cuya edad concordan los geólogos con precisión y de las cuales unas son anteriores y otras posteriores á los grandes cataclismos de los diluvios eocenos y del período glacial de la época cuaternaria.

Cuando llegan á faltar los citados testimonios de la existencia del hombre prehistórico, lo cual es muy raro, se puede probar así mismo, que vivía ya en época tan remota, por los huesos humanos que se han extraído de los terribles cataclismos, en donde yacían á grandes profundidades, y que se han conservado perfectamente

(1) Alude á un conocido cuento popular, que figura en la colección de Grimm con el título de *Los seis compañeros que la consiguiera todo*.

nos empezamos, ó cualesquiera de esas propo- siciones habian de ser, por la inmensa mayoría de nuestros educadores, calificadas por lo menos de *subóptimas*.

Y es que el problema de la educación, como tantos otros problemas sociales, atravesó ac- tualmente un período de crisis, cuyo resultado no es difícil prever; pero de todos modos tanto mas laboriosa esta misma crisis cuanto mas po- derosos aparecen los elementos en lucha: de un lado la evidencia lógica de las nuevas doctrinas, que más pesan por su misma esencia y bondad que por las defensas apasionadas; y de otro la fuerza inmensa, no incontrastable, de la tradi- ción secular en pueblos, como el nuestro, pro- fundamente apegados á ella por temporeamiento y desdichosa costumbre.

Mucho se habla adelantado cuando se consi- ga llevar al ánimo de nuestros educadores el convencimiento formal de que la reforma peda- gógica que se nos escha encima no viene animada de un innoderado prurito de abolición y arras- tamiento, ni menos, como se le ha aclarado co- munitivamente, impulsada por móviles y por *ex-ultirrimo*. Tratase, al contrario, de encuzar de nuevos los antiguos principios; de reconocer y aceptar con fórmulas prácticas la solidaridad de lo presente con lo pasado; de aplicar, en fin, á la educación y desarrollo del individuo las mismas leyes del desenvolvimiento general de la humanidad. En este sentido se hace para todos aceptable el *reclamant vetera, nova sint omnia*, cuya interpretación no hay que desvirtuar con exageraciones sin fundamento, convirtiendo cada esfuerzo actual de renovación en otras tantas puerias de escándalo.

No se trata de demoler, de raíz y á ciegas, antes bien de restaurar, aprovechando la solidez de los primitivos cimientos, tratase de devolver á la obra su legítimo carácter de sencillez y unidad, que con el tiempo ha sufrido lamenta- bles alteraciones; intentase, en suma, revertir la educación escolar de los mismos caracteres de la educación familiar, natural, humana; purgando á la escuela de esos viciosos caracteres de pedan- tismo convencional que no pueden menos de esterilizar sus frutos.

Véase, en prueba de ello, la atinada serie de advertencias con que encabeza un profundo es- tudio sobre los *elementos tradicionales de la educa- ción* el ilustre pedagogo y publicista portugués, F. Adolpho Coelho, del cual nos ocupamos ya en el precedente escrito, y á quien hay que reco- nocer como autoridad en la materia.

«La moderna ciencia de la educación no for- mulará preceptos deducidos por procesos pura- mente racionales; observa y experimenta; des- pues, sólo induce y deduce. Reconociendo que hay cierto paralelismo entre el desenvolvimien- to del individuo y el de la humanidad, estudia los elementos que sirvieron para la educación espontánea de ésta, y los somete á crítica, se- parando lo útil de lo nocivo—en vez de hacer

tabla rasa de lo pasado,—para construir con todos ellos un sistema nuevo de educación. Cada vez se acerca más en los buenos espíritus la idea de la estrecha solidaridad humana del pre- sente con el pasado, cada vez va entrando más en el reino de las quimeras la idea de una re- forma social *ab initio*.

Los principios fundamentales de la pedagoga contemporánea se hallan ya enunciados en obras de grandes pensadores de la antigüedad: los procesos, los instrumentos que se recomien- dan en la educación moderna, fueron antes en- pleados, espontánea ó reflexivamente, en los antiguos tiempos.

En nuestros días, Pestalozzi creyó descubrir el ABC de los conocimientos, ó sea, de la educación intelectual, en la *imitation*, pero la intuición fue para la humanidad entera el punto de partida de todo su desenvolvimiento intelectual: porque los grandes inventores han procedido siempre desde el examen de los hechos, de los fenómenos nu- merosos que se cumplen, ora á nuestro alrede- dor, ya en nuestra propia conciencia. Despues, escritos los hechos y establecidos sobre su base las teorías, se halló más cómodo aprender todo eso en los libros que reconstruir el proceso, por medio del cual se habían alcanzado tales conoci- mientos.

La *imitation*, proclamada por Pestalozzi base de la educación intelectual, no es, pues, más que un proceso, un elemento tradicional de la educa- ción, cuya legitimidad reconoce la teoría, y que la humanidad ha puesto siempre en práctica. Cuando en el estudio de la Aritmética, por ejem- plo, el célebre pedagogo se servía de objetos para hacer comprender las relaciones numéricas, no hacía más que repetir el proceso concreto de los pueblos que cuentan por los dedos ó por pie- dras, y de los niños á quienes las amas ó las madres inculcas (mejores pedagogos) enseñan á contar de un modo semejante.

En la educación moral se reconoce el valor del ejemplo, esto es, de la aplicación del precepto en una forma viva, en el momento mismo en que se refiere ó se practica la acción. Se admite igualmente el poder, todavía no infligido, de las fórmulas proverbiales, que se imponen como la expresión de una autoridad no individual, sino social, porque el proverbio pertenece á todos (1).

En la educación estética se reconoce que los cuentos y las rimas tradicionales tienen un valor muy superior á todas las narraciones y versos de autores modernos, destinados á los niños. En la educación física, se ha visto también de la gimnasia pedante de los aparatos á una gimna- sia de ejercicios libres, reconociéndose el alto valor educativo de los juegos tradicionales.

En fin, Froebel descubrió el ABC de las aptitu- des de los niños que, habitados á las formas ingenuas rimadas y á las proverbios más comprensibles, comunican á cada paso conceptos relativos á cosas prácticas, en forma de rima y de un modo enteramente espontáneo.

des, que en vano procurara Pestalozzi: los pri- meros rudimentos del trabajo manual, apro- vechando, ampliando, sistematizando las peque- ñas industrias tradicionales de la infancia. El fue, asimismo, el primero en reconocer que toda la educación de los parvulos debía y podía hacerse en forma de juego, única adecuada á la naturaleza infantil. Entónces ese principio no era seguido esencialmente en los procesos tradiciona- les de la educación, perturbada todavía más ó menos por el influjo pedante de la escuela.

Hoy no se contradice, en general, el valor de esos principios de la moderna pedagogía, pero se esta muy lejos de aplicarlos con rigurosa consecuencia; y, de otra parte, no deja de dis- cutirse sobre algunos elementos tradicionales de la educación. La contienda versa principalmente sobre los cuentos populares, las fábulas y los versos infantiles, que algunos pedagogos con- demnan, y sobre los ejercicios libres y juegos tra- dicionales, que comienzan á ser considerados como muy superiores para la educación física á la gimnasia de aparatos.»

Con todo esto podrá parecer más claro el papel que viene á desempeñar el *Folk-Lore* en el campo de la Pedagogía, la íntima relación de uno y otra, y la suma de elementos adecuados que las fórmulas populares de toda especie pue- den suministrar al educador que consiga elevar su espíritu, salvando los senderos tan estrechos como tortuosos de la pedagogía corriente.

No terminariamos aquí este ligero estudio, si no nos movieran á dejar la pluma la desconfianza del actor, lo mucho que resta por decir y el deliberrado propósito de volver más de una vez sobre tan interesante materia, trascendental en conjunto, riquísima en pormenores.

M. ORABOIR Y BENNSARR.

PESTALOZZI Y FROEBEL

por Mne. Schrader. (1)

CON RELACION A LOS JARDINES DE LA INFANCIA,

Con frecuencia se ha comprendido mal el sis- tema Froebel, no viendo en él otro objeto que procurar á los niños mayor variedad de ocupa- ciones y diversiones, ó suministrar ciertos ma- todos, admirables sin duda, pero no indispensa- bles.

(1) El *Boletín* ha dado ya á conocer á sus lectores la alta representación que alcanza entre las autoridades pedagógicas de Alemania la ilustrada, autora de este artículo. Véase en n.º 11, Pág. 57.

Mme. Strader es directora de un jardín froebiano y casada con un importante miembro del Reichstag; sposólo no menos indigable, por su parte, del trabajo manual en las escuelas. Nada puede dar idea, no ya del jardín jardín, sino de refina- miento, que dirige esta ilustre dama, consagrada á la enseñanza y la beneficencia, sino del espíritu elevadísimo de sus procedi- mientos, como la contemporánea á esta escuela, corrió á donde á donde, al lado de su directora, jóvenes alemanas, austriacas, italianas, belgas, suecas, rusas, que aspiran á dirigir los *Kinder- garten* de sus respectivos países.

Mme. Schrader, con quien he tenido el honor de celebrar lar-

bles, para facilitar su enseñanza y desarrollar sus miembros, sus sentidos y sus facultades. Sin embargo, la esfera del sistema es en rigor mu- cho más amplia. Froebel, con sus *Kindergarten*, que propiamente abrazan también la enseñanza de las maestras (2) contribuyó en alto grado al progreso del arte y de la ciencia de la educación elemental. Se equivocan sobre todo los que pisen que sus ideas fueron aisladas é independien- tes, y no tuvieron relación con los descubri- mientos pedagógicos anteriores. La historia de la educación demuestra que en gran parte no hizo más que organizar prácticamente mucho de lo que ya se había dicho y pensado antes de él, lo cual, lejos de disminuir la importancia de su obra, realmente la aumenta. Antes de Froebel había escrito Comenius su libro titulado *Mutter- schule* (Escuela maternal), en el cual insistió so- bre la gran importancia de la primera educación de la niñez, llamando la atención sobre las pri- meras señales de inteligencia y actividad en los niños, y sobre la necesidad de cultivar todas sus facultades. Demostró asimismo que debía haber una relación sistemática entre la escuela materna y la elemental; que todas las clases sociales de- bían tener la educación como base común; y que la mujer debía recibirla completa. Llegó Pesta- lozzi á realizar estas ideas de Comenius, que, á no ser por él, probablemente habrían quedado sin dar grandes resultados en la práctica.

Muchos sólo consideran á Pestalozzi como un maestro que se consagró á la mejora de la *in- tegración* elemental, levantando el nivel de la escuela primaria. Pocos aprecian lo que hizo en la favor de la ciencia de la educación, ni de qué modo insistía en la necesidad de empezar desde la cuna misma, inteligente y amorosamente, el proceso educativo. En sus obras pedagógicas Pestalozzi transmitió al mundo con calorosa vehemencia, y muchas veces con elocuencia irresistible, los sentimientos que conmovieron su gran corazón. En *Leonardo y Gertruida* demuestra la relación íntima que existe entre la enseñanza de la escuela y la de la familia, y su influencia mutua por obra y mediación de la mujer. El deseaba traer la educación materna á una unión orgánica con los demás factores de la educación. A este fin, para que á la enseñanza escolar de los niños más tiernos se uniese el espíritu de la casa y la fami- lia, propuso agregar á todas las escuelas un asilo (*Kinderhaus*), empleando como auxiliares mu-

gas conferencias, y que las primeras autoridades pedagógicas de Alemania sus designaban con razón como la más insigne representante del movimiento reformista, es sobria la ilustre Froebel, y su casa y su mesa son uno de los centros de mayor cultura y distinción de la capital del imperio. Concedora de todo cuanto hoy se hace en el sentido de la nueva pedagogía en sus principales nociones, me sorprende «gradualmente su juicio respecto del renacimiento actual de nuestra enseñanza, cuyo carácter y cuyos aflicciones comprendo perfectamente. Su idea es que debgan marchar muy rápidamente por el mejor camino, etc.»

(2) *Kindergartenmutter*, literalmente, «maestras de la in- fancia».

ANNEX 22:

ELS MUSICHS SENSE INSTRUMENTS

Font: *La Roqueta*, núm. 33 (1887), pàg. 2

Resum: Es tracta d'una traducció d'una rondalla alemanya, la qual conta la història de quatre animals, un ase, un ca, un moix i un gall, els quals havien de ser matats pels seus amos perquè havien tornat vells. Aquests aconsegueixen escapar i volen arribar a la ciutat, on pretenen fer de músics. Durant el camí es troben amb una casa, on hi decideixen passar la nit. Allà, s'hi troben un lladres, i se les enginyen per fer-los sortir, els lladres es fan por i no tornen mai més a molestar-los. És una rondalla que equival al tipus ATU 130.

mitx d'una tauleta de sabatè, dexant en es siti á tots quants hey èstarian enrevoltats. Vat' aquí explicat es perque es sabatès no fan feyna, tal dia com aquest. Ara diguem si no seria una imprudència que m'esposàs á dextarfe viuda. ¡Ca! no vuy donartè un disgust tan gros. Encara fos jo es qui quedàs viudo...

—¡Ah! Vat' aquí lo que voldrias: marmé á disgusts. Pero no 'u conseguiràs, dolent!...

—¡Vols callà! vés si jo ara...

—Ja 'u crech. Hem acabat. Vaja, trèu es parey de sa forma, qu'he promès que estaria llest á mitx dia, y...

—¡Ah, no! ja 'u he dit: avuy no fas feyna; ja sabs que quant jo afich sa baña...

—Jo la sé trèure.

—Idò, avuy no la 'm treuràs.

—Idò, avuy en aquesta casa hey haurá un escándol. Y si tu 'm fas aquesta, te jur que les me pagaràs totes plegades.

—¿Si? ¡Idò, jés! perque no 'm responguis ni 'm fasses punta.

—¡Ay!... ¡Poca vergonha!... ¡Mal homo. ¡Naron!... ¡ji... ji... ji...! No tens perdó de Deu. Donarè part á la justici... ¡pegá á una dona!... ¡ji... ji... ji...!

—Ave Maria Purissima... ¡Ey, Xim!... ¿que son aquestes crits?

—¡Ja... ja... ja...! Hola, madò Ayna. ¡Ca, res! jo y sa mèua estavam ara disputant per una cosa que fa ganes de riure. Figurauvos, casi res; mos han regalat un coní: jo vuy qu'el fassa en seba, y ella el vol fé amb arròs; y com tots dos som bañotes, parexia que mos barayávam. Mirau, vos mateixa, si hey ha tant per tant.

—Axò ray; feysne mitx de cada manera, que per tots dos basia, y quedarèu contents.

—Teniu rahò; ja 'u sents, Pepa; fén mitx de cada manera... Andemés, ja sé perque veniu; voleu ses sabates, ¿eh?... Idò, mirau: li poreu dá sa culpa á ella si no están llestes, perque amb sa brega des coní, m'ha entretegut.

—Madò Ayna, no l'cregueu de tot quant diu: es ell que...

—¡Calla, calla tu! á sa cuyna tens ses feynes; tu 'n'ests estada causa... Vos ja sabeu, madò Ayna, que m'agrada cumpli; ara mateix vatx á acabarvos ses sabates y abans de diná les tendreu á ca vostra.

—Confy en vos.

—Anauvosné descansada; que quant jo don una paraula...

—Bono, bono, m'en vatx; no vuy deslorbarvos.

—¡Adios!... (y ja poreu esperá d'asseguda...)

—Ara, Pepa, per no enfadarme més amb tu, m'en vatx á prendre la fresca.

—¿Y sa paraula qu'has donada?...

—M'en vatx, he dit. Si vé, digalí que... qu'has tengut un histèrich y he hagut d'aná á cercá es metge, y la mare, y medicina, y... en fin, que no está llest: que tenga paciència, que la mare priora en tenia... ¡No'n mancaria d'altra! ¡Jo feyna, y en dilluns?... Dina, no m'espères, no'n passes cuidada, si hora de diná no som aquí...

BORINO ROS.

ES MUSICHS SENSE INSTRUMENTS

RONDAYA ALEMANA (*)

UN hauradó molt pobre tenia un ase que li havia fet bon servey durant molts d'anys.

Pero tan véy, tan véy havia tornat, que ja no li servia per res.

L'amo pensá d'escorxarlo, per aprofitá sa pell. Pero s'ase, tementse de qu' es vent bufava de mala banda, va fugi, prenguent es camí de la ciutat.

—Allá, (pensava,) podré essé per ventura músich de s'Ajuntament.

Camina, caminarás, trobá un ca mé que grinojava fort.

—¿Per qué lladres d'aquesta manera?

—¡Ay! (diu es ca,) perque som tornat véy, ja pérð ses forces y no puch aná á cassá. Es méu amo volia penjar-me, y jo he tocat el dos. Digaume qu'he de fé ara?...

—No téngues pó: jo m'en vatx á la ciutat, á veure si m'voldrán per músich de s'Ajuntament. Vina amb mí, y mala- vetja que també 't vulgan á sa música. Jo sonaré sa trompa, y tu es platillos.

Es ca hey vengué á bé, y partiren plegats.

Camina, caminarás, un poch més en- vant trobàren un moix mitx estormeyat, amb una cara més trista qu'un qui té ter- cianes, perque feya tres dies que plovia.

—¿Qué tens, mostatxut? (li digué s'ase).

—En dia de perill, ningú está alegre.

Ja m'es fuyta sa bona edat; tench ses dents que ja m'cascavelletjan, y més gust pas- de ronca ran des fogons que d'encalsá ses rates. Es méu amo 'm volia matá, per ha- verli ensumat un poch una péssa de for- matge... M'en he salvat á temps. Pero ¿y ara qu'he de fé? ¡ahont tench d'aná?...

—Vendrás amb noltros; no t'apures. Tu enténs molt axò de sa música, princi- palment serenates y nocturnos, y mala- vetjarás com noltros á ferte músich de s'Ajuntament.

Es consej agradá á n'es moix, y ja va essé partit amb ells.

Camina, caminarás, es tres viatjés pas- sàren per devora un corral ahont hey havia un gall que de tant d'escayná s'es- gargamellava.

—¿Per qué mous aquest escándol? (li va demaná s'ase.)

—Estich en capella, ¡pobre de mí! De- má diumenje hey ha á la casa un gran diná, y he sentit com l'amo deya á n'es cuyné que m'ha de fé amb arròs. Per axò m'esgargamell, ara que puch.

—Cresta rotja, aném amb noltros, (li va dí s'ase:) aném, qu'á la ciutat sem- pre trobarás cosa milló que morí aquí. Tu téns molt bona veu; y en dia que can- tarém plegats tots quatre, podrán llogarhi cadiretes.

Agradá á n'es gall es consej de s'ase, y tots quatre ja varen torná á essé par- tits.

Pero se va fé vespre, y no poguéren arribá aquell mateix dia á la ciutat.

S'en entràren dins un bosch per pas- sarhi sa nit fins l'endemá. S'ase y es ca féren es jas su-baix d'un abre gros; es moix y es gall s'hi enfilaren per ses bran- ques.

Just quant ja s'adormian, es gall mir- ant per tot, va afiná un llumet, y digué á n'es seus companys:

(*) Podeu llegiria descansats. Se garantisa que no conté gota d'esperit d'industria.

—Enfora d'agut, hey ha qualque casa. Jo d' aquí dall destruy claró.

—Idò, anemhi, (aconsejá s'ase,) aquí no estich á pié.

—Ni jo, (va afegi es ca.) No'm ven- drían ara gens malament un parey d'òs- sos, maldement y tot tenguessen mica de popa.

Partiren, y arribàren prest á una casa d'hont sortia molta claró. S'ase s'acosta devés una finestra y guaytà allá dins.

—¿Qué veus?

—Vetx una taula plena de bons trossos, y lladres asseguts, que posan miques en es birbe.

—Si hey poguésem entrá... (remugá es moix.)

—Cerguem modo y manera de fé fugi aquests lladres.

Aviat el trobàren.

S'ase sé posá á baix de sa finestra amb ses dues potes de devant sobre es llindá; es ca li botá demunt; es moix s'enfilá demunt es ca, y es gall pegá volada y romangué just á demunt es cap des moix.

Á una señal de s'ase, tots quatre rom- pèren es concèrt. S'ase brama qui brama, es ca lladra qui lladra; es moix meula qui remeula, y es gall esqueyna qu'es- queyna... Llavò pegàren fua á sa fines- tra, fent mil bossins es vidres.

Es lladres, encara no varen sentí aquell avalot, creguéren qu'entrava tot un regti- ment, y fugiren aviat, ¡cameses amigues!

Llavò es quatre músichs enrevoltaren sa taula, y s'ompliren es saquet, com si haguessen hagut de dejuná un més.

Quant estàren sadolls, varen apagá es llum y cadascú cercá lloch per fershi es jas. S'ase s'en entrá á sa pahissa; es ca darrera sa porta; es moix dins es fogons, y es gall demunt una estaca.

Cansats y morts des viatje, se varen adormi.

Á devés mitja nit, quant es lladres va- ren veure d'enfora que dins sa casa ja no hey havia llum, es capitá n'enviá un á fé la descubèta.

Tot heu trobá quiet y en repòs. S'en entra dins sa cuyna, y per encendre llum, agafa un llucuet, l'acosta á n'es fogó, devés ets uys des moix, que parexían dos calius... Com es moix el se sent prop, li péga bot devés sa cara, y á rapades y á remeulos, el me dexa fet un latze.

Ple de pó es lladre, malavetja á fugi; pero es ca l'embotona y li sena ses dents en es ventre de sa cama. Quant es á sa pahissa, s'ase li enfoca un floret de cos- ses, mentres qu'es gall, desxondit amb so renou, cridava: ¡quit-qui-ri-qui!... ¡quit-qui-ri-qui!... demunt s'estaca.

Es lladre, més rēgirat qu'un coní y tremolant com una fuya de poll, s'en torná á n'es capitá y li digué:

—¡No tracteu d'anarhi! Dins sa cuyna hey ha un dimoni que m'ha clavat ses arpes; darrera sa porta hey ha qualcú qu'amb unes estenayes m'ha tenayat sa cama; dins sa pahissa hey ha un món- truo negre que m'ha pegat amb sa mas- sola; y en es sòtil s'hi es posat es jutje que no s'aturava de cridá: —¡Duyslom aquí!... ¡duyslom aquí!... ¡já devant mihi!... Y jo li he estret depressa, axi com he pogut.

De llavò ensá, es lladres no s'arrisca- ren pus may á torná entrá en aquella casa.

Y es quatre músichs s'hi trobàvan tan bé y tan aplé, que s'hi estiguèren molt de temps.

Y bé que féren.

PORTOFI.

ANNEX 23:

ES CINH PASSATGÉS

Font: *La Roqueta*, núm. 36 (1887), pàg. 2.

Resum: Es tracta d'una rondalla alemanya traduïda per Obrador. Conte la història d'un gall i d'una gallina, els quals van anar a menjar nous en un lloc que els a corresponia. Aquests es van empatxar i van construir un carro amb les restes de les nous i van agafar un falcó perquè fos el seu esclau. A més, van passar la nit a un hotel, i com que no volien pagar se les van arreglar per deixar el falcó a l'hotel i marxar d'amagat. Aquesta rondalla és del tipus ATU 210.

zervidós del municipi, los carabineros del reino, los estanqueros, los portés de oficina, los punxa-portas y sus apreciables familias. Este idioma, es el *lenguaje municipal*.

R.—Perfectament!

M.—Pues en este idioma ze ha de fer el ecsamit.

R.—Crech qu' está molt ben pensat. Y fins y tot m'atrevesch á aconsejarli, *Xanxes*, que se dedich á escriure sa Gramática d' aquesta nova llengò indo-europea, y que fundin una Municipal Academia, ahont es *llimpies* de sa nova literatura *fijen y den esplendor*.

FINAL

Amb aquestes paraules y recomanantli que estudiás molt y que no s' assustás devant es tribunal, me vax despedí den *Xanxes*, quals opinions, per sa méua honra de periodista, m' envanesch en publicá y espargi á n' es quatre vents del mon.

CLAVELL DE MÓRO.

ES CINCH PASSATGES

RONDAYA ALEMANA

empeltada en mallorquí. (*)

AQUESTA historia es vera y ben re- vera. La sé de sentir-la contá á més- tre Pep Riteta, tacone, que diuen que fa uns arrósos sechs tant y tant bons.

Un dia, digué un gall á una gallina:

—Ara que som en temps de nous, ¿que anam á fé una vega?

Diu sa gallina:—Aném.

Partíren cap á n' es nogués, y s' hi estaren; menja qui menja nous, fins hora-baxa.

Llavó, perque tenian sa paxxa plena, volguéren darsé tó de señós.

Per no torná á péu, es gall va fé un carretó de cloveyes de nou.

Quant va está llest, s' hi assegué sa gallina y digué á n' es gall:

—Ara, enganxet y tira.

Diu:—Ja hi anam errats! ¿Jo tirá?... primé m' en n'iré á péu.

Amb axó, passa un falcó, y comensa á crida:

—Ah; lladres! de qui teniu llecencia per está per aquí y atapirvos de nous? Esperaume.

Péga fúa y s' aferrá á n' es gall. Pero aquest, picada vé, esperonada va, el se fé séu, y quant el tengué ben associat, li va tayá ses arpes y es béch. (No havia pensat á dirvos qu' aquest gall era molt previsó: viatjava sempre amb ses tisoires.)

Llavó, per cástich, el va enganxá en es carretet.

Y tira, falcó! cada singlada que siu- lava.

Corre que correrás, trobaren altres dos viatjés, qu' anavan á péu. Eran un' aguya de cosí y una de cap, que los diguéren:

—¿Alto! ¿mós volem dexá colcá?

Es gall, com los va veure tan magres, diu:

—Pujau; pero, ey! alerta á picá ningú!

Diu sa de cap:—No tengueu pó.

Diu es gall:—¡Arri!

Se fé de nit, y es pobre falcó estava cansat, que no hi veyá de cap bolla.

Amb axó, determinaren passá sa nit á un hostal.

(*) Neta y purgada d' esperit d' industria.

S' hostalé los va di que no hey havia loch; que tot estava ple.

Pero tant el pregáren, tant li varen prometre donarli s' ou qu' havia fet sa gallina p es camí, y fins y tot harli es falcó, que l' amo hey consentí á darlos posada, just per aquell vespre.

Se ferén servi com á preveres y men- jaren fins que s' ho tocaren amb so dit.

L' endemá, á sol sortint, que tothom encara dormia, es gall se despertá y des- xonó sa gallina. Rompéren s' ou á pica- des, el s' empessoláren y tiráren ses clo- veyes dins sa fogaña.

Llavó agafáren s' aguya de cosí qu' en- cara dormia, y la posaren aficada, punta per amunt, á sa cadira de l' amo. A sa de cap, ley posáren á sa tavayola, y fugiren totduna, volant pe' sa finestra.

Es falcó, que s' en va teme, també ja li hagué estret y per amunt!

Sol alt, s' axecá l' amo, y com s' hagué rabetjat sa cara amb aygo serenada, agafá sa tavayola per axugarse.

—¡Ay, ay, ay! ¿qué llamps hey ha aquí?...

Sa guya de cosí li havia feta una bona escarrinxada á cada galla.

S' en aná á n' es fogó, á encendre sa pipa; y quant bufá á n' es foch, per pre- dre es caliuet, li botiren p' els uys ses cloveyes d' ou mitx sacorrades.

—¡Tot se gira avuy en contra méu! (di- gué enfadat.) Y sé dexá caure á sa ca- dira.

—¡Ay, ay, ay! ¿que pestes hey ha aquí?

Y s' axecá dret, duguentshi sa ma y pegant siulos y xuclades.

Aquesta darrera picardia el va fé entrá en súspites.

Aná á veure ets hostes des vespre abans, y ja no hi eran.

Y d' aquell dia ensá va prometre may pus doná posada á passatges d' aquells, que menjan bé, no pagan, y de més á més encara per afegitó, solen dexá qual- que mala recordansa.

Y si no vos agrada, tiraula demunt sa teulada.

PORTROI.

CARN HUMANA

I

QUANT jo era infant pussé que d' en terra no m' alsava, sa méua dida m' contava fondayes á té qui té.

Una de ses que volia que m' contás á cada instant, era sa d' aquell gigant

que de bon nas pretenia;

aquell que dins un desért

amb sa padrina habitava,

y ets uys adormit badava

y 'ls aclucava despért.

Si qualque viatjé adolit

per allá feya passada

y demanava posada

per aquella santa nit,

sa padrina des gigant

entrá dins sa cova el feya,

pero, amagando, li deya,

es dos brassos axecant:

—¡Ay de vos! callau; y ¡alerta!

que si quant ell s' en vendrá

just vos arriba á ensumá

ó si en sa nit se despért,

no trobaréu salvació

totduna que vos péch fúa;

es afectat de carn crúa,

y si es humana, milló.

Y en efecte: es cap derré

es gigantot arribava,

y es nas totduna axamplava

igual qu' un ca perdiué.

Y reguent pans des rahol,

deya, fent badays de gana:

—¡Sent oló de carn humana;

menjarém si Deu ho voll!

II

Encara qu' ha passat tant

de temps, d' axó de sa dida,

molts de pichs d'urant sa vida

m' he recordat des gigant.

Y en més d' una ocasió,

tals n' he vistes ó sabudes,

que, á fé que m' en son vengudes

de ganes d' escarnirlió.

Y fort, com só de campana,

ó baix-baix... petit de tot,

he remugat aquell mot:

«Sent oló de carú humana.»

He vist En Pep que fa vasa,

doblés molts, y pòchs afangs;

que ja té trenta quatre anys

y no festetja ni s casa.

Y en veure dona... ¡ja té!

de cap á péus la se mira

y un ramell de fíos li tira

que no son de taronjé.

Desde aquell mateix instant,

dich:—Si es méu nas no m' engana,

sent oló de carn humana...

y m' vé es record des gigant.

Vetx, tant si s' tart com dejorn,

qualque modísta rossa

que pretén de bona mossa

travessant sovint p' es Born.

Flocadura p' es frontet

y ¡alal cada ventayada,

y sabateta escotada

y renou de taconet.

Si qualque amích me demana:

—¡Perqu' es qu' ensumas es ventí

dich:—Homo, ¡naturalment!

sent oló de carú humana.

Vetx sa des pis de devant,

que no li dexá son pare

més qu' un bon pamef de cara,

y gasta y vést elegant.

No vol feyna ni jornals,

pero ha reparat Na Rita

qu' un forasté la visita

just á encesa de fanals,

y que en es replá li diu

quant s' en torna, ¡adiós barbiana!

—¡Sent oló de carn humana!

¡y voltros... no la sentiu?

Dotze duros y mitx, nets,

guafia En Lau á s' oñcina,

y si l' visitau quant dina,

quedau amb sos cabeys drets.

Té palco, té abrich y capa;

trona y guants, tot lo milló;

no juga may, axó no...

(axó sí, sa dona es guapa.)

—No aneu ara á pensá mal

si En Lau ha trobat l' Havana.

—Me fa oló de carn humana

tot aquest carro-portal.

Quinz' anys fa que la festetja,

quinz' anys qu' á la casa va,

ANNEX 24:

MÉS ADAGIS

Font: *La Roqueta*, núm. 227 (1892), pàg. 1-2.

Resum: Es tracta d'un article en el qual hi adjunta un recull d'adagis, i a més, hi fa algun comentari molt pessimista sobre la situació de la llengua. Tots aquests adagis es caracteritzen perquè comencen per la paraula *qui*.

potés fer un platet de part meua a n' en D. L. I.
iniciador d'aquell treball que va publicar
LA ROQUETA de dissapte passat.

Ademés, per quant heu cregues oportú
t'enviy una llista de tres ó quatre cents re-
frans, adagis, modismes ò lo que los vulgas
di, perque si vols, pugas utilisá es grá, si n'
hi ha gens, y deixá sa paya per mí. Si en vols
més ja m'ho dirás, y si estich per cercarne
com qui cerca esclatassanchs, veuré si en
puch trobá.

Pots maná y dispondre de ton

Senyor Onclo.»

Y á continuació aquests adagis qu'entre
molts d'altres mos havían passat per ma-
ya, com agostench, xisclet ò alatxó per
dins sa mànega des bolitx:

Qui bon jornal vol goñá, dematí l'ha de
comensá.

Qui promet en deute s'obliga.

Qui no vol brou, tassa y mitja.

Qui no 'n te en cerca y qui 'n te non ha
mesté.

Qui t'ho diu á sa cara t'ho escriu.

Qui fa be, per ell el te.

Qui no perdona no es perdonat.

Qui muda Deu l'hi ajuda.

Qui es sabaté que fassa sabates.

Qui romp una braga es patró la paga.

Qui romp un cordó el paga es patró.

Qui te viña te tiña.

un uy.

Qui r

pell de

Qui

lloch.

Qui

Qui

Qui

Qu

Qu

Qu

gañá

Qu

Q

Q

Q

Q

Q

Q

Q

tro

ORQUÍ

ENTTS, CADA SETMANA

227

892

ADMINISTRACIÓ

A sa Llibrería de can Amengual y Muntaner,—Cadena de Cort, 2.

Redacció: Conquistador, 30.

Cada número,
tay tirat y arreu:

5 cèntims

trobá
gar-
peu

Qui no s'atura fa vía.

Qui es fill d'ase, una hora el dia brama.

Qui dia passa ainy empeñy.

Qui molt abraça poch estreñy.

Qui fa cent y no fa ú no fa ningú.

Qui molt menja poch temps menja.

aa

Qui té ha de dar á n'el qui no té.

t'

Qui prest denta prest desparenta.

Qui fuig de sa feyna, sa feyna l'encalsa.

y

Qui encalsa sa feyna, sa feyna li fuig.

Qui tot ho vol tot ho pert.

Qui renta es cap á s'ase pert es llexiu.

Qui ha fet ha fet.

Qui á bona cadira seu, bona ventura li
espera.

Qui t'ha donat ciri en aquest enterro?

Qui te bona vida te bona mort.

*
* *

Es Prevere també ha sabut pellucá
quests altres, comensant en sa paraula
ti.

Qui te bona vida te bona mort.

Es Provere també ha sabut pellucá
aquests altres, comensant en sa paraula
qui.

Qui está malalt que jega.

Qui no te mal de caps s' en cerca.

Qui te terra, te guerra.

Qui es confrare pren candela.

Qui tria y s' engana, Sant Matgí li treu
un uy.

Qui no vol creure son pare, el cría una
pell de cabra.

Qui les vol cuytores, que les sembri á bon
lloch.

Qui primé es á n' es molí, primé engrana.

Qui té tiña es cap se grata.

Qui diu amén dona rahó.

Qui menja dols c... agre.

Qui mengant s'escaña el dimoni l'en-
gaña.

Qui menja aviat s' aufega.

Qui massa riu, no té s' enteniment viu.

Qui poch pasta prest se renta.

Qui s' empina te ruina.

Qui te ofici te pá.

Qui vá devant camina, qui vá derrera
trota.

Qui primé guaña derré s' escaña.

Qui n... clá no ha menesté metie...

Qui no vol creure son pató, el
peil de cabra.

Qui les vol cuytores, que les sembri á bon
Hoch.

Qui primé es á n' es molí, primé engrana.

Qui té tiña es cap se grata.

Qui diu amén dona rahó.

Qui menja dols c... agre.

Qui mengant s'escaña el dimoni l'en-
gaña.

Qui menja aviat s' aufega.

Qui massa riu, no té s' enteniment viu.

Qui poch pasta prest se renta.

Qui s' empina te ruina.

Qui te ofici te pá.

Qui vá devant camina, qui vá darrera
trotta.

Qui primé guaña derré s' escaña.

Qui p... clá no ha menesté metje.

Qui te *moxò* lo amaga.

Qui se mor, lo enterran.

Qui dorm no pilla pexos.

Qui dorm' amb infants, surt c...

Qui agafa brusquinoya que s' en vaja á
jeure.

Qui fá *lluna* te per se festa.

*
* *

¡Ay, qui tengués lleguda, per espigolarhi
de sol á sol dins aquest abundós inagota-

ANNEX 25:

EN MARIAN AGUILÓ Y SON ROMANCER DE LA TERRA CATALANA

Font: *Il·lustració Catalana*, Any XIV, 1893. Pàg. 242-245, 263, 266, 291-294.

Resum: Es tracta d'un article escrit per Obrador, en el qual hi destaca l'important tasca duta a terme per el seu company i amic Marià Aguiló. A través d'aquest article, pretén elogiar la figura d'Aguiló i donar a conèixer el seu treball, a més, també fa referències a altres romancers publicats tant a Catalunya com a Europa al llarg d'aquest segle.

SUMARI

TEXT. — Crònica general, per L. Mercader. — En Marian Aguiló y son Romancer Popular, per Mateu Obrador Bennassar. — Romancer popular de la terra catalana. Pròlech, per Marian Aguiló y Fuster. — La viuda ó la tortida á missa; La venjança innòbte ó lo despit d'una metzinera; Donzella qui va á la guerra, cançons populars tretas del Romancer de don Marian Aguiló. — Notes de viatge, per P. Riera Riqué. — Igualada, per L. Garcia del Real. — Popularitats, per Pau Bertran y Bros. — Nostres gravats. — Espectacles, per X. — Notes útils. — Llibres rebuts.

GRABATS — La crepta, composició per J. Aleu. — L'Amor y Pitiqué, escultura de G. Eberlein. — Agar é l'isquet, escultura de Max Klein. — Dia de temporal, quadro de C. Raupp. — Moyses salvat del Nil, pintura al fresch de E. Hannezog. — Un pescant, quadro de G. Chierici. — Entre isbedors, quadro de R. Hoberg.

CRÒNICA GENERAL

L'agitació regionalista no minva (ni ha de minvar mentres ab sos desgavells la vajan empenyent los governs centralisadors); l'idea del congrés inter-regional ha estat ben acollida y donar son fruit; los clamors contra l'actual 'estat de coses van cada dia en augment, perquè'l pa se'ns acaba y la voracitat dels que sens guanyarlo se'ns lo menjan, porta trasses de no acabarse may; y, es clar, tant se queixa tothom y tan convenuts estem de que axò ja no's pot aguantar gayre més, que'l qui no somnia en proxims canbis de situació, veu venir trastorns de la pau pública ó creu de bona fe que les montanyes comensan á poblarse de partides insurrectes ab bandera blanca ó vermella ó d'algun color no usat fins avuy dia. Lo govern, emperó, va dihent que l'ordre es general y perfecte, y assegura que no hi ha perill per ara de que intente ningú destorbar la tranquilitat digestió dels qu'encara tenen pa á la taula.

Y axí estem ara com ara: sentint los clamors del país, contemplant com no'ls escoltan los que tenen la missió de feros felissos, y esperant l'hora de que'ns arribi d'un cantó ó altre un bon remey, que diu que may es tant quar arriba.

Sempre es grat parlar dels avensos que va fent per tot la causa regionalista, quina aspiració constitueix, aquí á Espanya com fora d'ella, una esperança ferma de resurrecció á nova vida pera tots los pobles gelosos de sa dignitat. Després del bill á favor de la autonomia d'Irlanda, que ve á afuxar d'una manera notabilíssima, si encara no á desfer epterament los llassos de subjecció que la lligavan á sa mestressa, son últimes mostres del meteix esperit regional y l'autonomisme á Escocia y la campanya pera la independència de Noruega, unida avuy ab lo regne suech per la persona del soberá d'aquest, que ho es á la vegada d'aquella altra nació. En lo libre donat á la estampa per M. Morison Davidson, autor escocès, s'hi defensa'l sistema regionalista d'una manera rahanada y enèrgica, primerament en general y després ab aplicació á la Escocia; lo regionalisme escocès no es egoista: no vol, diu l'autor del libre aludit, *Autonomia pera Escocia*, la descentralisació pera aqueixa nació solament, sinó que la vol també pera'ls altres estats: Irlanda, Anglaterra y país de Gales, formant tots quatre los Estats Britànichs units per la federació.

En la Cambra baxa de Noruega'l partit radical, que hi compta ab una gran majoria, s'ha em presa una activa campanya á favor de l'independència de sa nació: un pas s'ha donat ja en aquest camí y es la separació de les representacions consulars sueca y noruega, á la que seguirá sens dubte la metexa separació en l'ordre de la representació propiament política, qu'es la diplomàtica ó de les embaxades, y encaxant ab aquesta la constitució de Noruega com estat independent.

En lo certamen literari de la Bisbal de Girona foren distingits ab premi ó accésit los senyors Masifern, Carreras, Marull, Olivert, Casademunt y'ls mestres en gay saber senyors Ubach, Riera, Aguiló y Franquesa. Fou verament notable'l discurs qu'en aquell acte llegí'l president del Jurat don Ramon E. Bassegoda, prou conegut dels nostres lectors.

Formant part de la «Biblioteca econòmica catalana», ha sortit á llum un volum de poesies baix lo

nom de *Ratllas curtas*; son degudes al jove escriptor don Jaume Novellas de Molins, y les més d'elles han estat premiades en certámens.

Una obra ben catalana per son assumpto, encara qu'escrita en castellá, es la *Guta històrica y artística del Monasterio de Poblet*, feta per don Ramon Salas, arquitecte dioçessa de Tarragona. Conté la historia del venerable monument en ses diferents èpocas, axí com una detallada descripció de tots sos sepulcres, los noms de tots los Abats y la indicació de les santes reliquies que's guardava en lo Monastir; il·lustran lo libre munio de documents, y ademés un plan general y diferents vistes. Ara cal demanar al autor que vaja realisant son intent, qu'es lo de donar una sèrie completa de guies com la de que parlem, ressenyant los varis monuments de válua històrica y artística d'aquella província.

Les lletres catalanes han de plorar una pèdua grandíssima: tal es la mort del reputat escriptor y distingit catedràich don Gayetá Vidal y Valenciano, ocorreguda á Vilafranca del Panadés en lo dia 22 del corrent agost. Fou lo senyor Vidal lo qui comensá a servirse de la llengua patria en obres de tanta importancia y extensió com la novela, en sa renomada colecció de narracions *La vida en lo camp*, qu'obtingué la favorabilíssima acollida que's mereixia; més tart escrigué, dintre del genre, *La familia del Mas del Salsers*, que guanyá premi en los Jochs Florals de 1880, y derrerament publicá sa preciosa novela *Rosada d'estiu*. Del meteix autor hi há escampats notables treballs en les principals revistes catalanes, algun dels quals honrá les planes d'aquesta IL·LUSTRACIÓ. Don Gayetá Vidal fou distingit ab varis títuls y nomenclaments, premi ben merecut á sa il·lustració y laboriositat: era en l'actualitat, com hem indicat ja, professor de la Facultat de Filosofia y Lletres d'aquesta Universitat; també era president de l'Academia de Bones Lletres é individualu corresponent de l'Espanola, de la de l'Historia y de la de Belles Arts. Com á juriscònsult fou decidit mantenedor del nostre dret, havent escrit y publicat ja fá molts anys algun important treball en aquest sentit.

Descanse en pau.

La mort del doctor Charcot representa una grossa pèdua pera la ciencia mèdica y pera la Fransa, patria del il·lustre professor. D'ensá que posá son talent y son coneixement al servey dels alienats de la Salpêtrière, no ha parat d'enriquir ab lo fruit de sos estudis la gayre be naxent especialitat de les malalties nervioses. Es tan conegut lo nom del doctor Charcot per tot arreu del món y ha estat obgete de tan alta admiració l'empenta qu'ha donat al progrés de la medicina en lo que pertoca als centres nerviosos, que no cal afegir una paraula més á les noticies apuntades ni tampoch escauria'l ferho á una publicació del caràcter de la nostra.

Un'altra notabilitat mèdica francesa ha mort aquests dies: lo doctor Blanche, distingit alienista, director del manicomi que porta son nom y en lo qual passá'l darrer temps de sa vida'l malaguanyat novelista Guy de Maupassant.

L. MERCADER.

EN MARIAN AGUILÓ

Y SON

«ROMANCER POPULAR DE LA TERRA CATALANA»

I

¡Grat sia á Deu! *alleluia!* que al cap derrer l'hem hagut! A la fi'l podem fulejar, llegir y assaborir á n'aqueix libre (1).

No'n sabem d'altre, aquí ni á fora casa, que fos

(1) *Romancer Popular de la terra catalana*, recullit y ordenat per M. Aguiló y Fuster. — Cançons *Franca's Cavallesques*. — Barcelona. Llibreria d'Alvar Verdager, Rambla del Vitor, n.º 5. En l'Estampador de Espanya y C.ª, Cors, 221 y 223. Un volum en octau, de XXXII-380 plans, en rústica. — A la darrera fulla: «Aturada per espay de molt temps la impressió d'aquest libre, se acaba d'estampar avuy dia 30 de Juny del any MDCCCXCIII.» Y á l'altra plana l'hermós gravat, ja de abans conegut, ab los escuts d'armes dels antics reyalmes de la Corona d'Aragó, y á son voltant los bels mots antics que'l collector y ordenador del libre s'ha lets seus, presentos per divisa: «No guardes á quants plus, mas á quals. Remembra lo passat, ordona lo present, proveheix al esdevenidor.»

més desitjat ni suspirat. Pot ser tampoch altre n'hagués que, retret y anomenat de tan encrea, *haja* vingut á fer tan perllongada exida (1).

Tothom catalanista l'esperava, com qui esperava sant adveniment. De més de trenta anys ensá, se'n havia feta una especie de llegenda, entorn de la seva aparició y del rich cabal que contiadría, floret y quintessencia d'aquell tresor pacientment aplegat, compost y recondit en tants de calaxos y prestalles, ahont casi ningú may ha posat má, tret de ser amo y possechidor, y que gosa de merescuda fama de incomparable arxiu de l'antiga poesta y literatura catalana.

A la bon'hora, que se'ns ha alsat una punta de vel, que se'ns ha obert un finestró per'hont hi brilla claror d'auba. Lo meteix que á la graderia d'un teatre ahont s'estreny l'esspa multituat hi senten resonar un *jaara!* d'impaciencia satisfeta quan lo só de campana avisa l'alsada del teló després d'un entreacte massa llarch; talmant axí ha exhalat un alé de satisfacció l'adalerat estol catalanista, y centenars de mans cuytoses s'han allargades com á pé benehit cap á n'ell libre, y encara'ra veules aquí girant y regirant les fulles d'aqueix primer volum del *Romancer Popular*, que sempre's pregonava y may venia.

Tot li sia enhorabona, per tan encertat comensament, á Misser Marian Aguiló (2), pare y padrí de fonts de tan bella obra... Y encara més, molt més que á ell, síl enhorabona á la nostra literatura regional y á tots quants devots seus la exalsan y la estiman.

Com n'aquell antich trobador provensal que, segons dexá escrit, li venia adés y ara la *talent á trobar*; també meteix á mi, ploma á la má y obert davant mos ulls lo *Romancer*, m'es venguda talent de dirne en pla lo que'm sembla del libre y de la forma ab que son collector ara'ns el dona. Alguns criticchs més diligents ó que's leván més de mati, ja n'han haguda rahó.

No hi vol dir res. L'importancia y anomenada de l'obra y del autor, valen be la pena de posarhi forqueta.

El dia de la naxensa y aparició del *Romancer* será estat; per la nostra literatura; un d'aquells que's poden senyar ab pedra blanca.

Es, per lo tant, del cas ferne'l degut cabal y donárnosen compte, sens anar gens depressa.

Siemhi, donchs; que la tasca es llargueta y l'espay minva.

En dia que d'un libre se'n pot dir que's cosa del Aguiló, y que de ferlo compondre y estampar ell en persona n'ha hagut esment y cura, ja no hi cal afegir que aytal libre resulta un modelo y espill de bon gust y galania tipogràfica.

(1) Fàcil seria de retraure un crescut nombre d'escriptors, catalans y de fora, que laudatoriament anunciavan há molts d'anys, tot plens de bon desitx, la publicació d'est *Romancer*. Don Agustí Durán, en sa curiosa y poch coneguda obra *La Leyenda de las Tres Torronjas del Vergel de Amor* (1856); en Briz en ses *Cançons de la Terra*, que dedicava á n'Aguiló (1866-77); en Coll y Vehí en una de ses millors obres didàctiques (1878); en Millá en son *Romancerillo* (1882); y adue y rec el meteix Aguiló en certa mots de son parlament de gracias dels Jochs Florals de 1862, ja allepollan als lectors, donant com á probable l'exida próxima ó tardana de consensiantment recull. L'entendissim tant com malaguanyat folklorista, en Pau Bertran y Bros, en son brillant article *Filosofia de la Poesia* (1884) y ab ell y fentli chor altres col·laboradors de LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA, no perdian avinentesa de planyer que'l *Romancer* no esís encara á llum, seguíels el primer de que no arribés á la hora en que l'illustre bibliotecari tragues de l'arquimesa tot aquell poder de be de Deu que hi guarda, fruit d'una pila d'anys d'escorcollament per tots los estaus de la nostra terra... al temps qu'un altre, n'Eduard Toda, encarant ab lo benvolgut mestre, á propòsit dels materials recullits, li deya: «Ja sab que si pogués, los hi robaria, segur del aplaus de nostres compatrias; perquè entre mas mans aviat veurían la llum aquells tresors que vosté guarda tancats, y que axís malament podem aprofitar.» Axó, ab molts altres consensiantos testimonis que's podria retraure, venia á esser l'expressió viva del general desitx.

(2) No li'n sabrá greu al honorable don Marian veures anomenat ab aqueix títol que, segurament per la cloreta antiga que dexa anar, se va complaure á unir al seu nom y llinatge, en el colofon d'una gentill y singular obra *(Libre del orde de Causallieria compost á Miramar de Mallorca per Mestre Ramon Lull)* que á cura y despeses seues feu estampar en lletra gòtica, en 1879, per ferne dedicada votrena de coral regonexensa á S. A. I. y R. Lluís Salvador Arxiduch d'Austria.

L'escullit cos de lletra, que sol ésser elzeviriana; quan no imitació fidelíssima y exacta de la gòtica primitiva; la netada del tiratge, el tò viu y la encertada combinació de les tintes negra y vermella, la justesa y bones proporcions del tamany *ò format* del llibre, ni massa quadradench ni llargarut de més; y, finalment, la triada càlitàt del paper, sovint fet fabricar aposta, ab *barbes* que, enquadrant el llibre, may s'han de retallar; veus aquí's mèrits de forma que distingexen les publicacions d'en Marian Aguiló y les donan quell ayre y segell de Marian Aguiló y les donan aquell ayre y segell de pulcritud, bellesa y senyoriu, del que tot veritable bibliòfil ne fa cabal y menjaret, com més palpa, fulleja, examina y repassa'l polít llibre.

Afegiu á n'axò una correcció nimia y acuradíssimament duyta á l'extrem, que n'fa que'l seu text ò lliíss pugam sempre acceptarse á ulls cluchts (1); una tendència ò jayent cap á l'antich, que li fa emprar ab erudit *amore* les elements y formes de la vella tipografia; una admirable conexasa de tots los secrets y de totes les evolucions d'estil y fesomia de l'art de Gutenberg;... y no semblará extrany que'ls llibres fets á cura de tan expert publicador, quan á la fi surten á llum, resulten obres capdals, insuperables, que com á mostra y exemple per hontsevulla's poden presentar y que fan goig de veure y de llegir, apart y tot de la bondat y bellesa intrinseca del text, clàssich sovint y sempre interessant, que us ofereixen.

Massa be'm guardarán de mentir, tant com d'incurrir en la nota suspecta d'alabador apassionat, tots y cadascun dels bons llibres que l'Aguiló té publicats fins al present; ja s'en los diferents volums de la clàssica BIBLIOTECA CATALANA, no terminats encara (fora'l *Genesis de Scriptura*, grat sia á la diligent colaboració d'en M. V. Amer); son similar *Recull d'Eximilis e Miracles*; lo ja esmentat *Libre de l'orde de Caanyleria* de Ramon Lull; lo de la *Historia de Valter e de la paciènt Griselda*, qu'escrigué en llatl'l Petrarca y arromans'l nostre Bernat Metge; estampats aquests dos últims ab los caràcters gòtics que feu fondre aposta l'Aguiló y qu'ha emprats igualment pera traure á llum los nombrosos fascicles de son curiosíssim *Cançoner de les obretes en nostra llengua materna més àvul-gades durant los segles XIV, XV e XVI*, que marca realment l'ideal de nimia fidelitat y exquisida bellesa de qu'en aqueixa mena de treballs se'n pot fer gala.

**

L'han volgut acusar al Aguiló, no sols d'activitat massa tardana y contemplativa, que ben clara s'explica per una irresistible aspiració y tendència á lo perfecte (tan difícil humanalment d'atényer casi may), sí que de més á més se li ha retret l'afany d'iniciar massa coses, sens prou cuydar d'acabarles metòdicament, una après l'altra.

Mes consemblants càrrecs, á voltes expressió de un generós desitj, y no sempre nascuts dels adversaris, sino també d'adictes admiradors que'l gloriejan y l'estiman, massa que troba atenuació y fàcil defensa en l'acordada y patriòtica mira de propagar, fer conèixer arreu y estimar en lo molt que valen les tan abundoses com viltigudes joyes de la temps rica y esponerosa literatura catalana; la qual ara debellnou renascuda, be's troba «freturosa de semblants caminadors» com li han d'ésser ses

(1) La correcció de probes d'impresta es per don Marian una gelosa feyna abont reposadament hi posa'ls cinch sentits. Capficat demunt elles s'hi sol estar hores y dies, esmenant y torçant els mollos, fins á tant que romanen com ell vol. A son ull penetrant y sempre recelós no li escapa *neq unum apex nec tota unum*. Ab tot y lo llegides y refullejades que tinch les seues nombroses publicacions, y ab lo bon quest (Deu no m'ho tinga en vanagloria) que m'ha donat una llarga pràctica de l'ofici d'afinar faltes y errades tipogràfiques, poden ben comptarse ab los diis de la mà les que m'he vist á trobarhi may, y entre tan poques, una y no més, que verdaderament valga la pena.—Me consta que l'Ilustre Firmin Didot y altres experts editores-bibliòfils de lo primer del món han admirades y envejades les selectes edicions d'*amateur* que l'Aguiló ha gosat emprendre.

obres clàssiques, les capdals obres de son *segle d'or*, que arreconades pe'ls duraders y abrusadors oratges que'l 1700 va durnos de ponent y de tramontana, s'anavan espoltrint, meselles d'arnes y de pols, en los vells còdices y antigues edicions que la incuria y l'humitat per un igual destrueixen.

Li n'ha pres al ardent aygador y restaurador de la nostra llengua rediviva, com á aquell noy que pren un gratat d'avellanes de dintre'l gerricó de coll estret. N'agafa tantes com li'n caben dins sa mà; més quan la vol traure á fora massa plena, s'adona de que no ho pot lograr, sino amollantne bona part de les que còdicios havia preses.

Axí també á una ciutat freturosa de créixer y axamplarse ab nous carrers, no esperan á que'ls primers estigan plens y urbanisats del tot, per obrirne y comensarne d'altres més enllá, ahont los novells habitants bastexen axí meteix alberchs y cases.

Ni tampoch es tant lo que roman per veure portades á bona fi les obres actualment en publicació, que no poguem esperar del seu iniciador (Deu y salut aydants) lo prompte acabament d'aqueixa tasca, avuy ja fàcil, de durles á son terme; tot seguint lo propòsit d'anar salvantne d'oblit y destrucció tantes y tantes altres com ne restan d'inèdites.

L'intenció y la voluntat ja hi son; ho sé ben cert; per axò tinch confiansa de veure finir aquelles obres. Al qui predica y aconsella *remembrar lo passat y ordonar lo present, provehint al esdevenidor*, no li cal olvidar ni desconèixer que la millor y més eficaç predicació es la del exemple.

**

Venint ara á parlar propiament del novell *Romancer*, obrim lo curios y anyorat llibre.

Dues distintes parts se'ns hi ofereixen, les quals encara que intimament lligades y coherents, semblam del cas baverles d'estudiar ab la deguda separació, l'una après l'altra: la poesia y la prosa.—les cansons populars tradicionals, recullides, transcrites,—y tot lo altre que'l colector, per oportuna explicació y coment, hi ha afegit de propi.

Trenta tres *cançons* que, dintre de la distribució ò plá general, anomena *feudals cavalleresques*, y que si hi comptam les diferents versions d'una metexa pujan al nombre de 63, sens incloure'nhi algunes altres més, encabides á darrer' hora, forman aquest primer volum: grahó fonamental, ayrosa y rica portalada, de lo que per temps pot arribar á ésser palau murat, encimbellat castell y perdurable alberch d'aquella gentil fada que se'n diu *Poesta popular de Catalunya*.

Al devant y darrera de tan interessant y triat recull, y com á faysó de còrt y séquit que pertany á tota persona d'alt estament y senyoriu, lo colector hi ha ajustades y fetes seguir del seu, tres coses més: una *Dedicatoria*, un *Pròlech* y unes *Notes*.

Pochs serán los que ignoren la feta d'haver subvencionat lo rey don Alfons XII la publicació del *Romancer* popular y tradicional d'aquesta terra. Prenentne peu d'axò, ha cregut lo colector que per agrahiment y cortesia n'havia de fer ofrena á la reyal viuda, á S. M. la Reyna Regent, Donya Maria Cristina, Comtesa de Barcelona.

Y quina dedicatoria, valgam Deu! Diria qu'era axò lo que'l sapientíssim Milá yolla y comanava que estèticament fos tota obra d'art: «*fundida al fuego de la inspiración; vaciada de un solo golpe.*» Diria que la Comtesa de Barcelona, Reyna d'Espanya y tot, pot sentirsen pagada y satisfeta, de veure son reyal nom estampat al bell comensament d'aqueixa página immortal, insuperablement escrita.

**

Ve tot seguit lo *Pròlech*, ahont l'autor s'explaya contantnos menudament y fil per randa (valdement diga que ho fa «demunt demunt y á la bona de

Deu») tota aquella primerença, durable, accidentada, interrompuda y refermada *odisea* que desde'ls tendres anys de sa infantesa y juvenut comensá á emprendre, per aplegar cansons y còdolades, mots, refrans y rondalles populars, trescant arreu ab aqueix fi bona part del territori catalanesch y algunes contrades de Valencia, lo meteix que'ls abundosos agres y recons de Mallorca, Esvissa y Formentera. Recorda, ab la fruició d'aquell qu'ha arribat á dexarhi'ls cabells, los anys ja llunyadans en que compartia ses mesades de vacances de bibliotecari, entre les *casseres* de cansons populars «que li tenfan el cor robats», y l'estudi, copia y revisió d'antichs còdices, manuscrits y llibres catalans, aquí y á Madrid, á Toledo, á Lleyda y per hontsevulla que hi flayrás un rastre: Observa de passada les dificultats ab que trossa tot aquell que's consagra á consemblant replega, y ab una consumada conexasa de la materia descriu y pinta ab má de mestre les vicissituds per que s'es vista á passar aqueixa poesia del nostre poble,—«exa poesia anònima y humil, la única capás de desarmar la critica y l'enveja»—rebutjada dels sabis y erudits, esmortida pe'l baf dels derrers segles y del que travessam, neulida y abrusada per l'esbufech de les locomotores, arreconada per la cultura modernista, y venturosament aconseguida y arreplegada, encara á temps de perpetuarla, en les planes de llibres com lo *Romancer*, que li servirán d'arxiu y tomba.

Som de parer que la clàssica y galana ploma del Aguiló, tan moguda, valent y rica de color per poch que corre y s'escalfahesca, no ha produhit res superior á alguns passatges y motius d'aqueix magistral *Pròlech*. Ni l'esmentat parlament de gracies que dictava pe'ls Jochs de 1862; ni aquella esplèndida y ben trobada alegoria de la musa popular catalana, que feu en son memorable discurs presidencial de 1867; ni les sabies y erudites pinzellades ab que posava de relleu certs fets interessants y aspectes curiosíssims del nostre passat literari, en lo seu altre robustíssim y sustanciós discurs de 1888; cap ni una d'aqueixes obres mestres, ab tot y ésser de lo més selecte qu'en catalá s'ha escrit desde la revivalla ensá, superan á alguns fragments del susdit *pròlech*, com per exemple, aquell en que tan caldament descriu les antigues *filades de vehinat*, qu'un se fa la ilusió de que s'hi troba; l'altre en que retrau les altes y baixes que per temps tingué l'*ofici de la joglarta*, ò siñó'l del acabament, en que fa reparar la compenetració que té ab quiscuna cansó popular sa respectiva *tonada* ò melodia propia, que tantes d'aquelles n'ha salvades y n'ha fetes durar fins á nosaltres «com l'aura ufanosa qu'estoja ruines importants». (1)

No cal, donchs, que l'ilustre escriptor empri cap de les frases que sols una modestia y humilitat extremades li han pogut suggerir; no té per qué excusarse com á «vell, desmemoriat y ab los peus á la fossa», ni per qué motejar sa ploma de «espuntada y fexuga», quan ara meteix palesament se'ns mostra conservant encara, més ferma y emmadurida que may, tota aquella esponera y sava propies del bell temps de vigorosa plenitud d'enteniment y vida.

**

Mes no es aquest lo lloch ni aquesta es l'ocasió en que m'haja proposat omplir la tasca (ben per demés seria) de retraure ni ponderar los mèrits y títols d'honor que tothom lloa y otorga de bon grat al autor de l'*Esperansa*, de l'*Enteniment* y l'*Amor*, dels *Fochs-follets*, del *Axò ray*, de *Les Flors de montanya* y de tantes altres preuades joyes de la

(1) Si res hi há del Aguiló que pugam igualar als ciutadrossos en puritat de feute y transparència de nomenjar y clar exil, es per ventura l'altre sostabilitós *Pròlech* que va posar al ja esmentat *Libre de l'orde de Caanyleria*. També es aquella una tirada inimitable de catalá de bona rel, net y espurgat de tot extrièu regust, y que's llegirà sempre ab fruició, mentres hi haja paladars fins, que sápián destrinxir y ben sentir la insustituible bona sabor del *pa de casa*.

deixe a tocar don font Aguiló, xpe o publicar

L'AMOR Y PSIQUÉ, escultura de G. Eberlein.

nostra literatura. Massa temps há qu'está regoneguda y ben fóra de dubte, dins lo renaxement literari de Catalunya, la preeminencia d'en Marian Aguiló,—el poeta més erudit y l'erudit més poeta de tots quants ne tenim, l'aymador més acorat y feel d'aquesta llengua nostra, l'estilista y bibliófil més pulcre y prim de gust, lo devanter de molts y'l més competent llissonador de tots quants avuy en catalá cantan ò escriuen,—perque hi haja necessitat poca ni molta d'estudiarlo novament, desde qualsevol d'aquests aspectes.

Mon intent es un altre. Lo qu'ara aquí m'he proposat, es estudiar y considerar, no l'Aguiló poeta,

ni l'Aguiló escriptor en general, sino més propiament l'Aguiló *folklorista*. Aquest novell estudi, fundat y documentat en tot quant se conté en lo *Romancer*, tractará de mostrar lo que tinga de errada ò d'avenguda l'opinió que m'he formada en aquest punt. La qual es: qu'en Marian Aguiló, lo més ferm y constant colector de la nostra poesia popular, apart y tot de ses altres regonegudes y capdals aptituts, havia de resultar per tots conceptes, y un poch també per amor d'elles, el més tallat de lluna y fet aposta per ésser ab el temps, com ara efectivament ha resultat, no sols el pacient percaçador, el replegador topadís, el destre espigo-

ler de les cansons y llegendes populars de la terra, sino també de més á més (y aquí será'l meu fort) son més hábil *restaurador*, en el sentit qu'explicaré; el tastador de paladar més fi; el pesador més delicat de pols per sospesar y contarli'ls quilats á tota popular poesia; y en una paraula, intentaré probar que l'Aguiló ha realisada y duyta á terme, ab una art exquisida é insuperable, la feyna delicadíssima y gelosa d'abellir, polir y retornar colors nadiues á la nostra poesia popular, ab lo mèrit més alt y la .extrema dificultat d'aqueix treball de miniador, ò sía, ab l'obligada condició *sine qua non* de no haverse de pertocar ni minvar en res ni per res l'in-

AGAR E ISMAEL, escultura de Max Klein.

tegritat d'aquelles flors boscanes, tan perilloses d'afollar y de fer malbé, si'ls dits que les cullen y les manegan per lligarne'l ramell, no tenen tota la emmadurida práctica y la femení suavitat de tòch, necessaries per no cruxirles ò férleshi caure alguna fulla.

M. OBRADOR Y BENASSAR.

(Seguirá.)

ROMANCER POPULAR DE LA TERRA CATALANA

PRÓLECH

Compromès, per sobirà encàrrech, á publicar lo Romancer popular de la llengua catalana, sobrevinguénme extraordinaries y greus obligacions de ma carrera, la translació de la Biblioteca provincial y universitaria... y aprés... la recruada y'l ròcech d'una malalta incurable. De llavors ençá he esperat debades, ja que no la salut, les estones de sos-

sech y d'escalf que son mester per escriure; y vell, desmemoriat y empeguit de la tardança, entrech als aymadors de la pòesia del poblè un llibre que no es fill del estudi sino de la paciència, les fulles rònegues de les cançons de la terra, arrancades á la memoria de menestrals y pagesos, que comencé á percaçar ab inconscient fal·lera allá en les derrières de ma infantesa.

Estampades de temps y á correuyta les contingudes en aquest volum, han esperat en va lo prólech y les notes que deurián acompanyarles. Sols l'agrahiment mou, á males penes, la fexguesa de ma ploma per pagar lo tribut de regonexença á la Corona que se digná encomanarme la publicació del Cançoner tradicional d'aquesta regió, com lo símbol mes comprensiu de l'amor que nostres Monarques professan á tots los pobles del Principat y dels antichs Reyalmes que la componen, y com una manifestació de benvolença al idioma, que renaix á la literatura per l'enginy del gloriós estol d'escriptors quel conrean.

Mes com est llibre de cançons populars, tretes de la tradició oral; no es pas lo primer que veu la llum á Barcelona, cal remembrat aci als qui m'han prechit en la publicació de consemblants reculls, y forçat per llur exemple dir qualque cosa del present, començat abans que'ls altres. Deman, donchs, llicència per comptar á la bona de Deu, y molt per demunt demunt, la llarga y enujosa aplega dels materials ajustats per esta tardívola impressió. Catalunya no ha anat á la reçaça en la profitosa feyna d'escorcollar sos cants y ses arreconades tradicions, sens pretendre per açò que tinga sa tasca del tot llesta.

No dech entrar en lo camp flayrós d'exa poesia en que'm nodriren, trescat per amichs ja tots defunts, sens dirlos, lo peu al estrep per anarlos á trobar: á reveure, á Deu siau! Lo primer qui'l guaytà des de l'altesa de sa intuició poderosa, mes com á musich que com á literat, fou en Pau Píerrer, de immortal memoria: aprés lo recorregué y esbrinà ab tanta d'erudició com d'amorosa gelosia, l'egregi

de la terra catalana!
Si algú las dona al oblit,
servaulas, mos nets, vosaltres.—

Callà'l vell; minv' del foch
la espurnejant roja flama,
y donant la bona nit!
finà la paytal vetllada.

FRANCESC MARULL.

EN MARIAN AGUILÓ

Y SON

«ROMANECER POPULAR DE LA TERRA CATALANA»

II

Tant y tant de frissós entusiasme com en bona hora s'es despert d'una cinquantena d'anys a aquesta part, y ha anat d'a les hores ensà sempre en aumenent per recullir, colleccionar y donar a l'estampa tota mena de poesia popular, demostra bé dues coses: la marcada tendència literaria a cercar noves fonts de fresca y vera inspiració, dexant anar per massa manuscrits los estantissos motllos que llargament s'usaren; y l'interès vivíssim, mes per desgracia un poch tardívol, qu'ha lograt despertar entre'ls poetes y erudits la poesia del poble, y ab lo qual aquesta se n'es vista venjada del oblit y menyspreu en que per tant de temps se l'ha tinguda.

Respecte a lo primer, no hi escauria aquí disertar llargament, pera posar de relleu exa novella girada de la literatura y poesia d'aquest temps envers d'un altre ideal, quan fartes y cansades d'artificiosa sequedat y engaumida monotonía, han fet a modo d'un larch estirament; y com lo malalt adolit de tant de jaure d'un costat, han provat a girarse del altre, obrint los brassos al agrados y tentador naturalisme.—Y en quant a lo segon, massa bé nota ab aguda observació l'ordenador del *Romanecer* catalá, que «exa cobejança viva que empeny als colectors a salvar del oblit los vells cants populars, senyala sa próxima desaparició, tota vegada que ningú s'entreté a estorjar lo que abunda, sino lo que, minvant de dia en dia, perilla aviat de pèrdes.»

Un segle y mitx ó dos s'es vista la poesia tradicional, literariament abandonada y tinguda per cosa de no res, com la pobreta *porqueyrola* de la nostra cansó, mentres se feya tota honor y festa a l'altra, a la poesia vilajana y lletrada, que alguna vegada a sa germana camperola li sabé manllevar y d'ella va obtenir joyes y perles. A fora de tant endiumenarse y baratar de gales y ornaments, ja no sabia aquella, la dels llibres, quin vestit assatjarse, si escalfit ó fonat, si pujat ó ab escot, si florejat ó llis... Tots los havia duyt y tots usats, tant, que ab qualsevol d'ells ja temia'l perill de pareixer vulgar y enderterida.

Llavors s'iniciá la natural reacció. Quan, aquí a Espanya, n'estaren prou farts en Góngora y los seus d'aprimar y caragolar lo pensament fins a l'exces de ferlo enlluernador y trencadis just vidre; quan a Fransa lo pseudo-classicisme, emnidonat, artificios y rares vegades expansiu, hagué donat de sí tot quant podia; quan, en altres nacions, per circumstancies consemblants, passava casi lo meteix; llavors comensá a rodar y engrossir, fins a desbordarse, la riuada romántica, inundant camps y pletes, reguers y sembradís; mes dexanthi també noves llevers, qu'hem vistes granar y donar fruyt tots quant vinguérem derrer'ella.

En aquesta ocasió despuntava ardurosament la revivalla de la poesia popular, fins a llavors casi per tot sumorta. Al temps meteix que anava paleasant als ulls de la novella gent la lletjura enfadosa del feuch baroqueisme, axí arquitectural com literari; quan atreyan debellnou l'atenció lo punxagut ó enfiñestrat cloquer y la portallada bizantina; quan la paraula *gòtich* dexava de significar tosch y lleig y

malfet; llavors també fou l'hora en que, per tot arreu, estols de cassadors, colles d'espigolers, sortiren de viles y ciutats, pera anarla a trobar a la donzella rústica, y tráurela de les pagueses llars; dels tranquils llogarets, dels reconos montanyesos ahont campava y's mantenía. Y al endúrsela ab ells, satisfets y ufanosos, pera mostrarla a la gent ciutadana que no la conexia ni tal volta havia sentit parlar may d'ella, creguéren uns que s'era mester presentarla talmant com la trobaren dintre'l bosch, colradeta del sol, polsosa, peudesca, ab lo curt gonelló d'estameña y ab les palles metexes que embullades per entre'l cabell ros deyan ben clar ahont ella'l vespre abans havia jagut; mentres que'ls altres, no tan apassionats *del natural*, abans de ferla veure, per tal de que semblás més agradosa, creguéren convenient y decorós ferli robeta y calsat nou, a usansa axí meteix de paguesa, rentarla bé ab sabó y aygua d'olor, enjoyarla d'arracades y anells, y aclarintli y trenant el cabell, presentarla mudada y clenxa feta.

Axí s'esdevingué per tot arreu, en no molts anys de diferència. Fou com un restoll ressech del sol, ahont s'hi cala foch per tots quatre costats, la frissor y delit que's despertaren per aplegar y donar a conexer en tota l'Europa literaria qualsevol forma fos de poesia popular, vulgar y tot, des de la antiga *cansó* ó'l vell *romanc* tradicional, fins a la *corranda* ó *folha* més curta y volandera. A Anglaterra's Peroy y Walter Scott; a Fransa's Villémarqué y P. Paris; a Alemanya's germans Grimm, Herder, Bürger, Schiller, Uhland, després Wolf y tants altres, que'n fora enujsosa lletanía l'anomenarlos tots, varen ésser dels primerenchs y dels qui ab més bon giny donaren a l'estampa l'aplech de ses troballes.

Aquí a Espanya, el constant y erudit don Agustí Durán valia ell sol per molts, publicant també de bon'hora importants y curioses colleccions, acompanyades d'originals estudis de lluminosa crítica (1); y recopilantho després tot en l'edició definitiva de son *Romanecer General* qu'en dos volums (1859-61) li estampá en Rivadeneyra, posava la poesia castellana d'aquest ram en lo lloch que dignament per sa bellesa tant com per sa abundancia li pertoca.

Derrera aquell moviment inicial, vingué lo qu'es excusat de repetir, ja que tothom ho sab, per poch erudit ó estudios que sia. La ressenya esbrinada d'aquest coratjós y durable renaxement de la poesia popular en tot lo mon, forma ja per sí sola un dels capitols més curiosos é interessants de la historia literaria d'aquest segle.

Vejam ara la part que de tot axó n'hi ha pertocat a Catalunya.

**

Fins al any 40, res absolutament; ni un mot, ni una guspira. És a dir... res... Ja n'hi havia axí meteix de foch colgat, de llevor que soterrada germinava; sino que no havia arribat encara'l temps de traure'l caluxet y les primeres fulles. Crexian ja a les hores en edat y en estudi dos minyons, vilatranqui l'un d'ells, mallorquí l'altre, que prims d'orella y de sentit poètic, tant com afavorits de natural intuició, ja flayravan al vent les matineres alenades del embolot que s'en venia.

Arribava l'abril del 41, y llavors fou quan un altre axerit juvenes de les illes hagué per ell la gloria de donar a l'estampa la primera cansó popular en nostra llengua. Lo bell romans de *don Joan y don Ramon* publicat a *La Palma*, setmanari que a Mallorca dirigia lo avuy respectable y eminent J. M. Quadrado, marcava'l primer pas y la primera fita.

Ordo anys després (1852) y quan ja'l novell fogaeró poètic-popular espurnejava, de per tot, «Pa-

(1) Es, no obstant, d'observar que les investigacions d'en Durán versaren casi sempre sobre romans y cansons ja d'abans estampats en romancers antics ó en fulls a lloure, y que rares vegades ofereix mostres de poesia tradicional, recollida oralment y directa de boca dels qui la cantan y conservan.

ris va doná'l ¡Sus! segons lo gráfich mot del Aguiló (1). El decret preparat pe'l ministre Fortoul, manant recullir y publicar les poesies populars de cadascun departament francès, fou pera molts com a senyal y mot d'orde, pera partir y emprendre tasca. Al cap d'un any ó dos d'aquell decret, veyan la llum a Barcelona les *Observaciones sobre la poesia popular, con muestras de Romances catalanes inéditos*, d'en Milá y Fontanals, més generalment conegudes ab lo nom de *Romanecillo*, y que en 1882 havia de donarnos en segona y asercudíssima edició, fent pujar fins al nombre de 380 la setantena de cansons que la primera contenia.

Ab los Jochs Florals del 59 prenia cartes la revivalla poètica erudita. No's fundá des de llavors en catalá periódich ni revista, que no publicás una ó altra cansó ó rondalla tradicional. Se manifestava al meteix temps en los poetes artístichs la quimera, qualque mica innocent, de voler ensajar imitacions populars, per regla general poch encertades; y fent-se bon cabal, no tan sols de la rima sino també de la prosa popular, s'aplegavan y transcrivian *rondalles* de la vora-del foch, adagis, mots, costums, jochs infantils, endevinalles y tota mena d'axexos materials que avuy anomenam folklorichs.

Dexant a un costat los erudits estrangers que com l'alemany Wolf (1856) s'ocuparen també de la nostra poesia popular y d'altres de la Península, acabem ja de fer historia, per prou sabuda y recordada, no tant per derreries qu'en Fr. P. Briz des del 66 al 77 publicá ab lo músich Candi sos cinch volums de *Cansons de la Terra*, que li guanyavan premi d'exposició a Viena y Filadelfia, y que'l prematurament finat Bertran y Bros donava galana mostra de lo que's podia esperar d'ell, si hagués viscut tant com los nostres patriarques folkloristes, ab ses *Cansons y Folles* del peu de Montserrat y ab sa interessant y ben trassada *Rondallística*.

**

Vol dir que aclarit y tret el nostre compte, tenim fins ara a Catalunya, entre aquells qu'han arribat a ferne un llibre, un veritable còs bibliográfich, de llurs respectives cerques populars, tres colectors de primer terme: en Milá ab son *Romanecillo*, en Briz ab ses *Cansons* y ara finalment n'Aguiló ab son *Romanecer*, tot fresch de l'hora.

No son les úniques, ja ho sé, exes tres colleccions; pero si: no pe'l nombre, ho son en realitat per la vera y capital importancia que cadascuna té, desde son lloch y punt de vista (2).

Una nota comuna y característica en tots tres colectors s'observa a primera lectura: l'afany de consignar ab viva gèlostia y dexar ben sentat que cadascun, a sa faysó y per son estil, fou el primer en comensar la tasca y posar mans a l'obra (3). Tanta

(1) V. *Pròlech*, XXII.—Notes, 352.

(2) Ja's dexa entendre que'l no ferne aquí menció del inolvidable Piferer, tan simpàtic y benivolgut fins y tot pera'ls qui no l'arribarem a conexer, quant y més pera aquells que tingueren la sort de tractar-lo com amic y company, se funda en que a pesar de son decidit gust y afició a la poesia y música populars catalanes, altres loables empreses y la plorada curtedat de sa fructuosa vida molteraren que, en aquesta materia, sos projectes y plans no pogués passar de bones intencions. (A quants y quants, per aquestes ó pareguts motius, los ne resulta lo meteix)

(3) El prou Milá en la 1.ª edició de son *Romanecillo*, al comensar lo cap. VII dedicat a la poesia popular catalana tradicional, se doná pressa a escriure: «Sin antecedar alguna en esta materia, tratando de composiciones inéditas y más que desconocidas... seguint tot seguit que la nostra poesia tradicional era llavors «poplar en todo el rigor de la palabra, fue ni la escritura ni la imprenta la conservaron, ni los anales políticos é literarios la mencionaron, ni cantores é intérpretes de los custodios ni la propagaron.» En lo prólech de la edició de 1882, insisteix altra volta: «Pudiera dar pruebas de haber pensado desde 1821 y principalmente desde 1834 en canciones, tradiciones y cuentos populares...»

En Briz tampoch sabia comensar lo preomi de ses *Cansons* sino dient: «Es la primera vegada que's donan a llum cants populars catalans acompanyats de la música.» Y més avall, tot confessant l'ajuda y bon servey de les *Observaciones* d'en Milá, s'apressura a afegir: «mes en honor de la veritat devem dir que de tots los cants que en aquella obra se hi troban, naltres ne tenim tres, quatre y fins sis versions. A fi de que cap mala llengua pugá dir que'ns hem reduhit a copiarlos del llibre del senyor Milá, n'hi havem encaixadas en nostra col·lecció més d'una dot-

d'emulació honra altament llur patriotisme literari, y'ns porta a recordar la consemblant fal·lera de cada poble primitiu que, per tal de no deure ni haver d'agrahir res a cap de sos contemporanis o veïnats, pretenia y bravejava d'*autochton*, vol dir, exit del agre de la metexa terra.

Y sia dit en veritat, que cadascun dels tres col·lectors presenta caràcter diferent y fesomia propia. No concordants del tot en lo modo de veure y considerar la tasca que emprengueren, tirà cadascun per son vent y feu la seua via, sens obstruir als altres lo camí, sens pledejarse'l camp d'exploració, sens *invidirse*.

Lo venerable y patriarcal Milà, ab aquell alt y poderós talent que li havia donat Deu, nodrit de ferm criteri doctrinal tant com de copiosíssima lectura; essent tot lo revers del sabi *a la violeta*; oferint lo cabal prototipo de maduresa y serietat científica, més fàcil de trobar entre la boyra gris del Nort que no sota'l cel blau y esplendorós d'Espanya; militava en la banda d'aquells (de qui susara m'es escaygut parlar) que volian que la minyoneta del bosch fos duyta a ciutat y presentada a tota gent, ab son propi gonello esfilagassat, ab mans y peus terrosos, ab los metexos brins que de dormir a la pallissa s'hi haguessen embullats per entre sa rossa cabellera. Transcriptor fidelíssim y refiat, copiadador *ut sic* de lo que ohía, no gosava mudar lletra ni sílaba ni menudria fonètica de les cançons que li dictava aquella «bona dona de la Espluga de Francolí», qual memoria potent calífica de «digna d'un rapsoda», o sino l'altra de que'ns parla també: «la criada de Vallfogona de Ribes.» Ni un barbaisme, ni una vulgaritat, ni una castellanada, per fàcils que fossen d'esmenar o salvar, rebían alteració baixa de la seua ploma, per altra part tan subtil y nostrada. Si'l verset deya «treu el cap a la *ventana*», per res del mon ell hauria gosat substituirhi *finestra*. Si sentia cantar «que *condes y caballeros* — a la guerra hajin d'ané», axí meteix *condes y caballeros* punt per punt copiava. Si's trobava ab lo hemistiqui «que m'ubrieu l'entorn», valdèment pogués comprendre que aqueix *l'entorn*, qu'obscuria'l sentit, no podia ésser altre sino'l vell mot *la tor* (la torre), com fàcil era induhirho per la lliçó d'altres cançons, ell per axò no s'apartava de la transcripció literal de la paraula, tal com li havia entrada per l'orella. Un vers coix, llarguer o mal midat, coix, mal midat y llarguer romanía. Ningú li havia d'ensenyar (já ell, qui n'adocriñia tants d'altres!) lo que guanya tota obra ab la puritat de frase y correcció d'estil; mes, abans que de res, partidari resolt de les *ipsisima verba*, qu'es un sistema com qualsevol altre y no mancat per cert de fonaments, volgué sempre estrictament seguirlo, ab un respecte a tota ultransa.

Si una qu'altra vegada, jutjant per la seua propia sinceritat, se refià tal volta massa de la bona fe literaria y folklòrica d'alguns dels qui li aydavan tractament materials més o menys estrafets o *arreglats*

zema que en lo *Romancerillo* no hi son y moltíssims mes que'ns que'dan encara pera mes endavant.

Y l'espectable don Marian, que multiplica en son prólech y notes tot un exam d'habitudos rahons pera excusar y ben justificar la tardança en la impressió del *Romancerillo*, ja en les primeres planes s'acuyta a declarar que si bé «est llibre de cançons populars, tretes de la tradició oral, no es pas lo primer que veu la llum a Barcelona», en canvi fou «començat abans que'ls altres: — que a les cançons que comensá a percaçar ab inconscient fal lera allé en les derrieres de la infantesa, ja les classificava y distribuía, les posava sengles rètols, ajustant en un plech totes les versions de cada roman y n'estenia l'inventari, fa una quarantena d'anys: — que la afició que les tenia a aytais cançons (*Notes*, pág. 338.) ja li fou encomanada ab la llei; no se m'espasó en la adolescència, y avasat a d'atac les planes del cartipàs en que aprenia d'escriure, quart en la vintena de volum: de cançons tradicionals que ab temps y paciència arribí a ajustar, qualcuna copiada ja en 1835. Y per terme y escreix de tot axò, has tingut don Marian la singular avinentesa d'ésser nodrit de dida *glosadora y cançonera*, «de memoria privilegiadíssima per aq», «com la *bona dona d'en Milà*, y a la qual ell meteix s'avansa de comptar y citar com una de ses més fermes col·laboradores que, al present y tot, als 86 anys, encara li tramet gloses populars en carta escrita de sa mà... (Ara veujau axò si es poca sort, y de quin manera se salva d'ohit y passa a la posteritat, per mèrits y benivolencia del agrahit nodrit, lo nom d'aquella excelent y amable dida, Madó Ant. sina Canyelles)

ab molt bona intenció, jatsja pecás aquesta d'inconscient; resultat fou de son caràcter candorós, de sa infantil é ingenua bonhomía.

Los escrits d'en Milà tenfan ademés el mèrit y'l defecte (axí, tot d'un plegat) de no ésser bons y aposta per tothom. S'eran mester forsa y alé pera pujar tan amunt com calia, als qui volguessen abarcar y contemplar tot l'ample espay que descobria la seua poderosa intel·ligència. Fent molt poch cas, a guisa de sabí veritable y formal, de flors y de fillaraca paraulara, anava dret al fons; y si podia expressar bé'l seu pensament ab onze paraules, suposem, no la arribava a emprar a la dotzena. A voltes n'usava y n'abusava d'aqueix afany constant de la conisme y sobrietat; fins a tal punt, que si se'm permetés una comparansa que té ben poch de literaria, diria que l'estil y manera d'en Milà eran just *consummés* massa sustanciós y concentrat, y per axò meteix, més mal d'empassar y poch menjívol. Los ventrells resistents, o millor, (y dexem anar la material comparació) los cervells forts, ja s'en agradan prou d'un such intel·lectual tan condensat y nutritiu; pero'ls altres més fluxos, més meridionals que diríam, s'hi veuen ab prou feynes pera seguirli'l vol y les petjades. Basta mirar y fellejar qualsevol de ses obres, y allá's podrà observar, entre passatges no tan replens, altres en los que hi sacrifica, en ares de lo concís, lo intel·ligible del concepte.

En lo *Romancerillo* especialment, reparis com pera guanyar temps y espay en la transcripció de les versions complementaries, que enumera per A, B, C, arriba al extrem d'escursar y abreviar tant y tant, que allò, més qu'una poesia, sembla una fórmula algebráica (1). Y aqueix procediment no es bo pera tothom; més d'un lector s'hi perd o no arriba a trobarhi'l gust; y neugitós y fatigat, tanca'l llibre y'l dexa estar, si potser no l'havia pres com lo prendrian, per exemple, en Wolf o en Morel Fatio, sino cercanhi solament una estona d'instructiu passatemps o saborosa solacia.

Ell, pe'l demés, l'egregi autor, ja sabia'l que feya, donant a son *Romancerillo* éxa forma acentuada ment sabia. Una lletra d'aprovació, una formal consulta d'altre sabí com ell, li plaihan y'l satisfeyan més que'ls picaments de mans de tot un vulgo adozenat, més que totes les fades gazetilles de periòdic, fetes sempre ab lo meteix molit.

No jutjava inútil la seua treballosa collecció, *eya para el mayor conocimiento inmediato, ya para la apreciación definitiva de la poesía popular catalana.*

Y era axí. ¿Voleu la vera efigies d'aqueixa poesia nostra, en l'estat y fesomia que exactament presenta, lo dia de avuy en certs endrets, ab tot lo que té de bell y defectuos, de sobrer y agradable?... Donchs preneu lo *Romancerillo* d'en Milà. Potser no hi trobareu l'artístich quadro, embellit, retocat, idealisat; pero hi trobareu en cambi un'altra cosa, si de menor mèrit y atractiu pera'ls llegs y aficionats, de gran valua y estima pera molts d'intel·ligents: la vera y feal fotografia.

En Briz ja era altra cosa.

Aquella repogada serenitat de mar en calma, tan segura de sí metexa, ab que solia desplegar son ample y madur pensament l'autor del *pros Bernat*, contrastava a més no poder ab la trepidant agitació, sovint malhumorada, de la nerviosa ploma que trassá, entre tantes altres, les mogudes escenes de *Miquel Riús y Bach de Roda*.

(1) Vejis, per mostra, alguna de les versions de la *Blancaflor*:

*2 Brodatum, c. 1 p. 1. hija d. l. r. — 12 b. | per nostre salut l. mandá. Correcció de B.—20. Adición de C.—24 & 29. Adición de B.

B. Aquí está la Blancaflor | b || Qu'en brodava un mocicó 6 b ||

: 3 || : 4 || 5 || Tiro los ulls a la mar | veig vent la mar brusenta || : 7 ||

Veig vent un mariné | 8 b || : 9 & 19 || 24 & 29.

C. Aquí=B. || 2 & 10 || Si, senyora, qu'el coneix | n'hi menjat ab ell

& Fransa; || Xo 'thi vist y el coneix | menjat ab ell a taula. || 13 || 16 ||

17 || 18 a | per monja m'faré tençada. || No's fassi monjeta, no, | : 19 b

|| 20 || 21. . . etc. (*Romancerillo*, 2.ª edició, pág. 154.)

La personalitat literaria y fins y tot social d'en F. P. Briz nos ofereix l'exemple més vivent y marcat de la exaltada amor de patria, presa en calent y per la part que crema, ab l'obligat conjunt d'idolátrichs afectes, d'odis y exclusivismes. Per ell lo concepte de patria no ultrapassava molt les fronteres y partions de sa adorada Catalunya: la Catalunya abans lliure, potent, mestressa de sa casa; després desdixada; cayguda, opressa, mártir, despallada de furs,... Catalunya *irredenta*. Y notant bé que'n feya d'aquest modo de veure y de pensar, un fonament incommovible, una obsessió perpetua, una especie de *leit motiu* de tot quant pensava y escrivia, s'hi trobará la clau, la explicació complerta, axí de sa conducta com del caràcter é ideals de sa fecunda y variada producció literaria.

Haguera volgut lo poeta de *Mestre Jan* tenir cent plomes y altres tantes energies y aptituds, pera consagrarles totes al servey y glorificada exaltació de la seua encobehida Catalunya. Sempre frissós y adalerat, sempre en acció, y no donantse may per satisfet dels esforços y afanys prodigats en honra y gloria de son ídol, arribá a publicar, alternantlos ab drames, poemes, novel·les y tota mena d'obres, los cinch volums de *Cansons de la Terra*, ajustanhi la notació musical de les *tonades*.

La novella collecció popular generalment fou ben rebuda. No's tenia a les hores sino'l *Romancerillo* d'en Milà, apart de les moltes cançons escaduceres qu'adés y ara's publicavan en periòdichs y revistes. Una crítica detinguda, aclarida y cabal de les versions, lo meteix que de la llarguera y resabiada introducció, de les notes y lo demés ab que'l col·lector les acompanyava, hauria pogut repararhi tal volta la influència visible d'altres similars colleccions estrangeres; la apassionada preferència de mèrit que'l catalanista *enragé* solia atribuir a casi tota cansó nostra, tan bon punt la comparava ab la metexa o la consemblant d'altres regions; y en quant a l'estil y formes de llenguatge, un modo d'escriure y frasejar bastant més acostat al que'n diríam *barceloní del qu'ara's parla*, que no al catalá pur, de bona rel, correcte, literari.

Mes, axí y tot, s'aplaudia y estimava, com realment era d'estimar y aplaudir, la acorada y fervent abnegació d'aquell que, atrafegat, reclòs y malaltís, privat casi tot temps de sortir de ciutat y d'anar a collir ab propia mà les flors de la nostra poesia pagesa y muntanyana; trobava axí meteix medis y enginys de fèrseles portar a casa seua. Ningú millor qu'en Briz hauria pogut exclamar lo d'*omnia vincit amor*; y comprenhentho axí, no sols los seus adictes y admiradors, sino tambéls de més enfora, celebravan lo zel, l'enamorament esmaperdut d'aquell catalanista que, si fos estat rey, volenterós l'hauria abdicada a la corona; pera cenyir-la al front august de la matrona de les barres.

M. OBRADOR Y BENASSAR.

(Seguirá.)

ELEGIA A MOS AMORS (1)

Eix es mon testament y ma sentència,
los dicta'l cor, llegeix... y quan acabes
pensa algun cop en mi, dona estimada.
De nostre amor dolcíssim,
estas serán las últimas paraulas...
Diu que de Deu es la vritat esplèndida
resplandir, y es ben cert, puix mos ulls crema,
y'm fa anhelar la foca y lo misteri
en que l'esperit sense cap dany reposa...
En l'ignorancia he estat feliç, mes are
dech fugir de tos brassos.
¡Adeu! y no'm retingas,
si es vritat que m'estimes com ho juras,
sirena de l'amor, perques podria
recordarme de que també t'estimo,
de que t'estimaré la vida tota;
mes lluny de tu, misántrop qu'anoyorante

(1) Premiada en lo certamen celebrat a la Bisbal en 1890.

lo títol de *Meryem*, que fou editat per Mallebay. Un crítich qu'ha ponderat lo mèrit d'aquest inspirat poeta, ns fa avinent que la musa de Mirmont ignora les paradoxes y les mentides, es verídica y senzilla, sens entusiasmes ridículs ni somnis massa obstinats; «estem lluny, diu, de la poesia torturada del nostre temps; no hi trobem les expressions inútilment exaltades y perilloses qu'enuñtan lo pensá desnaturalisant massa l'expressió.»

Mellor qu'entretenimnos en apilar conceptes pera donar una idea del caràcter de les poesies de Mr. de la Ville de Mirmont, volem copiarne una com a petita mostra del tresor contingent en lo llibre *Meryem*:

DECLARACIÓ

La nit passada he somniat qu'al vinent cotillon (senyora, hem de creure en la metempsicosis) érau una flor, una rosa, y jo'us rondava fet una papellona!... Calgué anarsen; però, flor bella entre les belles, havíau pres la pols y l'or de mes dues ales!

L'any passat va aparèixer un jove poeta, qu'es ja alguna cosa més qu'una esperansa y que ab lo temps ha de posar molt amunt lo seu nom entre'ls més gloriosos dels inscrits en lo temple de les muses; Eugène Fayollé, qu'es lo novell poeta á qui fem referéncia, acudí á Mallebay presentantli uns versos pera que'ls insertés en la *Revista* si's merexían l'honor de la publicació; y així fou revelada l'existéncia d'un nou poeta, tan inspirat com correcte, que per la lectura de ses composicions ningú havia de suposar que fos, com éra en realitat, un jove de divuyt anys, estudiant del Lycée.

Poeta de cap de brot, dels col·laboradors més entusiastes de la *Revista Algerina*, de quina inspiració volem donar en aquestes planes una mostra, es lo Vescomte de Borrelli, oficial de dragons, que per l'energia de son estil ha merescut qu'en diguessen los crítichs francesos qu'escríu los versos ab l'espasa.» Traduhim á continuació una de ses belles poesies:

LA BARRACA

Allá baix, cap á Chaville y les Fausses-Reposes. havíam descobert en temps passats una barraca preciosa, ab bancs corcats, ahont feyam abdsó al estiu llargues parades.

Allí hi trobavam llet, pa moreno, vi blanc; després al jardinet ab quadros d'agrella, un se'n anava á collir guindes ó agrassons y á despullar los rosers qu'embaumavan l'aire.

Però lo que'ns agradava més que'l petit Beaune, la llet, lo pa, les fruites y'l més bonich roser, era —astre xiulador — en sa gabiá Ge vimet, una grossa merla tota negra ab lo bech tot groch.

¡Quantes coses se'n van qu'un se creya retènr!... L'altre dia escorcollava ma memoria adormida pera trobar la cansó que cantava la meua amiga: he cercat debades sens poderla recordar.

Ahir, cap á Chaville y les Fausses-Reposes, vaig tornar á veure la barraca y sos bancs corcats, vaig beure vi blanc y vaig collir roses; —la merla xiulava aquella tonada que ja m'havia fugit de la memoria.

Posats á espigolar en lo camp de la poesia d'Alger, copiem seguidament algunes composicions que farán que'l lector entaule la conexensa ab sos autors de mellor manera que umplint planes ponderant sa inspiració y analisant ses obres d'una á una; ningú hi ha de perdre res, sino molt al contrari, ab adoptar aquest procediment de completar la llista de noms dels escriptors que van al cap d'aqueix encisador moviment literari de les provincies franceses del nord d'Àfrica.

De Lys du Pac, un dels primers col·laboradors de la *Revista*, que redacta arà un periódich polítich á Orán, es la que posem á continuació:

LOS PETITS (1).

Travessant vinyes y sembrats, pe'ls camins blancs de la pols, los petits se'n son anat. Tancada la masía hosi-

(1) Publicada en el *Echo d'Oran* ab lo pseudònim de Pierre Anselme.

talariá, tancat lo clos de les barraques, barrades les portes de la casa d'oració. Se'n son anat los petits pe'ls camins blancs de la pols, travessant camps y ermots. «Camina, germaneta, — camina, germá.» Lo cap bullent, los peus malmesos, han caminat tot lo sant dia. Tancat lo clos de les barraques, tancada la masía hospitalaria, (ahont dormirán los petits) En un vall, en alguna rodéra, per les vinyes, pe'ls ermots, al mitx del camí blanc de la pols. Agafadets s'han adormit («Dorm, germaneta, — dorm, mon germá»), pera volar al Paradís.

Pierre Loys es autor del següent sonet, que, com tot lo demés qu'hem traduït, ha hagut de perdre necessàriament aquella galanura de la forma que no més podem trobar en l'original:

CIUTAT D'EGYPTE

Mitx dia. Tot dorm. Cap ser vivent pe'ls carrers de la ciutat real, que dorm ab una son pesada; los murs grochs retornan los ardents raigs del sol damunt del terrer d'ocree mate y tacat de crués ombres. Los colossals Memnons, lo un igual al altre, que'l Nil cobria en temps d'avingudes, ab prou feynes tenen d'aygua fins al dit gros del peu. Un sol nívot al cel, y es un vol de grús. Dins del temple de Hathòr, á l'ombra de les pilastres, dormitan l'ull mitx clos los familiars ibis; pero'ls esfinx, dels que'l temps ha daurat la papella, vetllan quietos y fermes damunt llurs scòols de pedra; y la ciutat que dorm no's desvetllará fins á l'hora en que s'amaga'l dísch d'Ammon-Rha.

Pera cloure dignament la llista dels més capdals poetes algerins, no's podria citar un nom més conegut ni més celebrat que'l de la Rachel Chopin, apel·lidada *la musa algerina*; jove de vint anys ab prou feynes, la naturalesa li concedí tots los dons que fan estimable á una dona: gracia, hermosura, talent, inspiració; en sa cara expressiva é inteligent s'hi reflecteix tota aquella sanitat física y moral que respiren ses poesies, de tò simple y escayent, tendres y correctes sempre; los versos de Mlle. Chopin son verament d'una noya, però d'una noya plena de sava, lliure de tota xacra de clorosis y desbarataments neuròtics: ses composicions, numerosíssimas y de válua totes elles, son un himne constant al primaveral y sencer amor. Sens altra lley que la de sa propia inspiració, *la musa algerina* no forma en cap escola ni's subgeta á motllos que li dongan fets, sino que corre sola, sempre espontánea, senzilla y encisadora. Son llibre *Demi-deuil* fou editat per Mr. Mallebay, qu'ha vist constantment honorada sa *Revista* ab los fruits de la inagotable inspiració de tan distingida escriptora. Ne copiem una notable poesia, que fou publicada per un diari de París y motivá un interessant article ab que un crítich reputat va fer la presentació de *la musa algerina* als literats francesos.

LA NEU Á ALGER

Sí, ella es, sí, es la neu que cau en batalló lleuger, fent exclamar á tothom ab extranyesa: la neu la neu á Alger!...

Lo blanc borralloent s'espesseix y vaga en febles torbellins; baxa y s'alsa sens parar com un axam de pape-lones!

Ve á arraparse á la mànega ab un suau brillejar, se precipita en tormenta blanca pera fondres dolsament.

Sento que tremolan de joya, tant al menys com de fret, mon cor y mon cos de francesa al veure la neu damunt de la teulada.

Perque jo l'estimo ta neu, oh França! com un tendre recort de ma ditirosa y dolsa infantesa, del temps que no pot tornar!

Per dissort, tu't fondrás massa depressa, amiga meua de petons gelats, jo ho sé tan de cert que ni goso á baxar los ulls pera mirar-te;

Perque'l pur arminí al contacte humit de la terra ha perdut la gracia de son vol sota'l jorn gris que declinal

Ja no es més que llot damunt l'empedrat negre y fangós; aqueixes flors que l'huracá espolsa, se marceyen cayent del cel!

Al entorn nostre'ls acuellens tremolans; pobres petits algerins plens d'estupor, s'acoblan, van á consultar als vells.

«S'ha vist may cosa semblant? los hi han cambiat llur tebi Alger y son cel tan rialler la vigília! Així'ls hi van á mudar tot!

Mirant per la finestra, pensívola, he vist de cop gambar un petit ser que la neu divertia molt!

Era un noy indigena rihent alegrement encara que tremolant, y que saltava fins á perdre l'alè pera atrapar un floc blanc.

Y jo pensava: tota la vida un hom se va creyent com aquell infant atrapar la felicitat que's desitja, ab un riure triomphant.

Pero de sobte molts cops la neu lleugera's fon posante damunt del dit, y no's té res més d'aquella primera que una vaga sensació de fret.

Los lectors ja'ns perdonarán que'l nostre afany de copiar fidelment les poesies trasladades aquí resulte en perjudici del bon efecte que faran permetentnos alguna llibertat en la traducció; havem preferit á tot lo donar una idea lo més justa possible del original.

JACINTO LAPORTA.

(Seguirá.)

EN MARIAN AGUILÓ

Y SON

«ROMANCER POPULAR DE LA TERRA CATALANA»

III

Mentrestant l'Aguiló, qui's dexava guanyar per má y havia de veure com li preñian ventajets les altres col·lectors, seguia pacientment sa perllongada tasca, sens indicis ni traces d'anarhi gens cuytos; fins al extrem de que'ls metexos devots d'ell y de la poesia popular catalana comensassen á congriar lo recel de si ja may arribaria l'hora de podersen gaudir y delitar ab l'assahonat fruit d'una feynada tan perdurable y primorosa.

Esperonava més y més el desitx de conèxer los resultats de sa replega cada curiós *specimen* qu'ell molt de tart en tart n'havia donat, á modo de gatge y de primícia. Era com la joguina mostrada de lluny al infantó, que li aviva l'afany de possehir-la. Passavan dies y anys... y no venía'l *Romancer*; y á fe que no'n mancavan de vexigans y empentes (1).

(1) Fins s'arribá al fantástich y exajerat extrem, contra tota evidencia y fonament rahnoble, de negar-li al col·lector la vera autenticitat de sos treballs y cerques, peponantli l'avilantat intent d'escarnir la gralla de la faula (V. *Notes*, pl. 146 y següents). Ni axó y tot lo grava rompre l'immutable silenci, á prova de moralada escorconera... Fou menester qu'una altra ploma, — y d'amich, per més íetorn, — enfonsés despietadament son bech dins la carn viva, fent estremir la corda més sensible y gelosa per un home de be á carta cabal. (*Ibid.*, pl. 365 á 369.) Desitjés l'Aguiló, com natural li era, de repel·lir una y altra mortificant imputació, — ab tot y regonèxer, que ves memòries personals per tot fan cosa, — no ha pogut ara deludirne d'empendre'ns ab d'oposar: ma racana... exa enuajosa tasca personal, — amparante d'una oportuna frase del cavalleresch cronista, en Ramon Muntaner, pera vencióli lo amarch regust que la forçada obligació de contradiu sol dexar sempre... empassar lo mal glop... y escogtar fins á les escurrialles la amargor de la bevenda.

Tocant á lo primer, y pera dexar la veritat en son lloch, valga que prou y massa n'hi há de testimoni autoritat y fedatari. Don Agustí Duran, en sa curiosa obra abans citada, ja dexá escrit, l'any 1866: «El distinguido y joven amigo mio Don Mariano Aguiló, solo y sin protección, exhausto de recursos, sin más auxilio que su amor á las letras y su patriotismo, ha recorrido las aldeas, las chozas, las cabanas de los Pirineos, de Cataluña y de toda la Corona de Aragón, y á fuerza de celo, de maña, de trabajos y privaciones, ha conseguido descubrir una «mina de datos literarios é históricos, recogiendo de boca de los aldeanos y payeses multitud de romances populares é innumerables versiones de ellos. Según el giro que entre nosotros ha aceptado la crítica «histórica y la literaria, los trabajos de Aguiló parecen no sólo útiles, «sino indispensables para elevar estos estudios á la altura en que se hallan en otras naciones.» Y un poch més avall: «... conviene que haya «hombres celosos, activos, entusiastas de los buenos estudios históricos, «que, como D. Mariano Aguiló, reúnan, ordenen y publiquen con métodos filosóficos los datos necesarios para que la historia sea la verdad «gráfica y moral de los tiempos... etc. Aquera nota per sí sola, basta, sens més rahons, pera espòljar á terra l'aguyant malvot emboscats en la plana 553, vol. VI, de la *Historia Crítica de Cataluña*, d'en A. de Boixanll.

De més á més, los dos predecessors del Aguiló, cascu per son vent y *meta propria*, també regonexian la importancia efectiva y fins la prioritat de ses investigacions. Escrivia en Briz, dedicantli les *Cansons de la Terra*: «A ningú millor que á V. que las ha viastas totes, pot oferir etxas quantas flors de montanya, son ver amich, F. P. B.» Y en Miró, en lo preblech del *Romancero*: «El exímio poeta D. Mariano Aguiló y Fuster, que ha mostrado tanta inteligencia como actividad en atesorar las riquezas de este y los demás ramos de literatura catalana... esponee un romancero inédito que se juzga y que juzgo incomparable.» ¡Qué més hem de retraure, si fins en Masé y Flaquer, en aquell tan sonat y discutit article del *Diario de Barcelona* del 19 de Mars últim,

de l'obra de l'ho
quebans o publicos

Finalment feu la exida; y des d'aquest punt y hora l'hem de considerar, dexant anar tot altre precedent, que per molta importància personal que incloga, no interessa tant, ni de molt, a la literatura.

Jo n'era un dels qui l'havien pogut tastar y ensaborir al *Romancer*, ja abans de sa pública aparició en los mostradors de llibreria. Mesos arrera, allà a Mallorca, n'arribava algun exemplar primerench (mancat encara de cubertes, de pròlech y de notes) que'l colector havia regalat al benivolgut amic y compatriota en Miquel Costa, de Pollença. Ab quina curiosa impaciència'l manlevava y'n regirava tot depressa'ls fulls, es excusat de ponderar. Sempre'm recordaré d'aquella nit, en que m'en duya l'anyorat llibre ab mi a l'alcova; atiava be'l llum, y recolzat demunt coxins redressats de cantell contra'l capsal, empenfà entre'l nocturn silenci la interessantíssima lectura. Claretat d'auba ja emblanquehí'ls vidres, quan acabava de llegir la darrera de les *cansons feudals*. Durant dies y dies, vaig seguir fentne d'elles lo meu pa y companatge literari.

Ara aquí a Barcelona (ahont m'ha duyt a viure debellnou una soptada avinentesa), després de veure y repassar sovint el *Pròlech* y les *Notes*, y refredat ja'l bull primer, m'en he pogut formar de la tasca del Aguiló definitiu concepte. Aqueixes notes y aqueix pròlech, en que l'autor s'hi mostra perfilat tot sencer y tal com Deu l'ha fet, ofereixen a mon entendre un altre mèrit, apart del que los dona sa forma admirablement bella y repolida: el de servirnos de lo que'n podríam dir fil conductor, pera revelar-nos clarament tot lo procés d'aqueix treball, la manera d'enténdrel y la d'anarlo realisant ab paciència benedictina, durant mitja centuria; de modo que venen a resultar axò meteix que la crítica històrica anomena *pesses justificatives*.

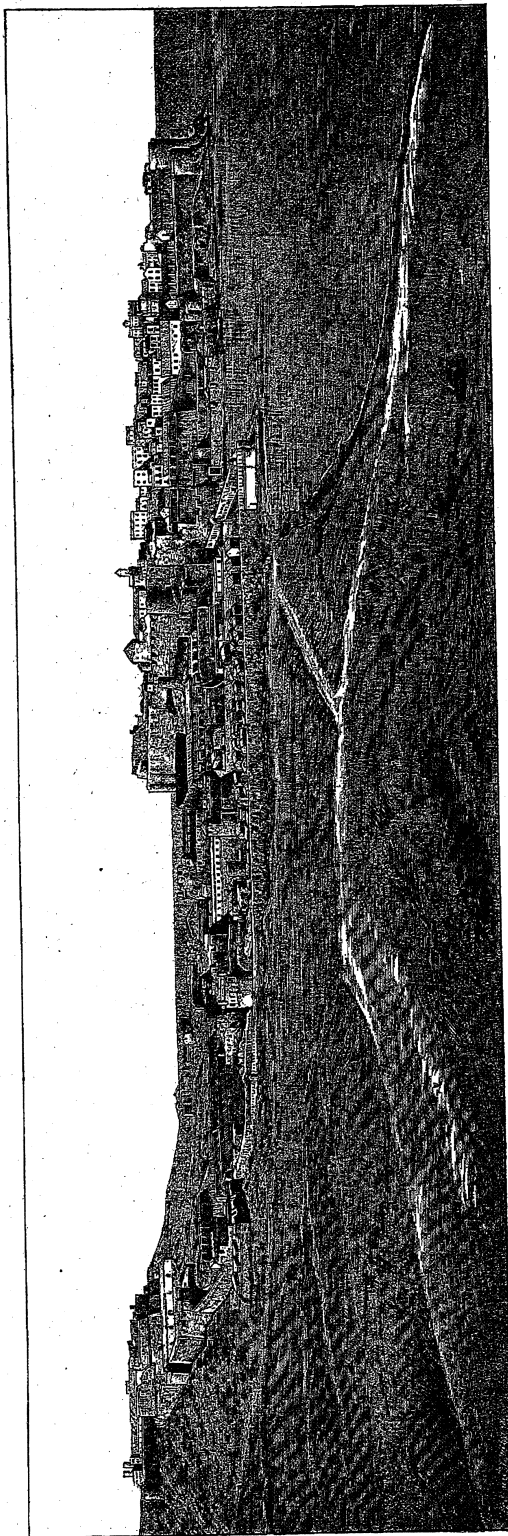
***

De que a totes ò la major part d'exes gentils cansons no les trobá'l seu colector en la forma perfeta, estil·lada y arredonada ab que apareixen ara en lo *Romancer*, no'n tindran certs lectors mica de dubte. Ni encara que se'ls parli de «exemplars incorruptes d'exa poètica flora (pl. xvii) trobats com per miracle en los llogarets més arreconats y en les afraus més rònegues,» romandran convensuts de la integritat originaria y feel d'aytals troballes. Sembla que la poesia tradicional autèntica, veritable, agafada *in fraganti*, haja de tenir indefectiblement quelcom de ruda imperfecció, de màcula ò lletjura. Unes mans fines, de pell blanca y suau, per sota de la qual s'hi transparenta la blavor de la vena, no poden ésser mans d'espigolera ò cullidora, avesades a pellucar l'oliva, a graonar la terra ò agavellar l'espiga a ull del sol d'estiu, que tot ho colra y crema.

«Será, donchs, que'ns trobem devant un treball de restauració, de reconstrucció, de adob, de delicada *taracea*?... Crech que sí. Com més ho consider, més convicció ne tinch y més seguretat. Y si'l propi criteri personal no m'ho digués, vindrían a dirrho y revelarmho les paraules metexes del qui,

després de dir del Aguiló que «para la poesía popular su instinto raya «en lo maravilloso,» y que «a la primera audición ó lectura de la primera estrofa de un canto, conoce si es de legítimo origen y puede fijar «la época en que fué compuesto,» afegeix tot seguit: «Su amor a esa «clase de poesía le ha llevado a recorrer todas las comarcas donde se «habla la lengua catalana, yendo de pueblo en pueblo, de villorrio en «villorrio, de ermita en ermita, de choza en choza, recogiendo, durante «cuarenta años, toda clase de cantos que tuvieran un carácter más ó «menos popular. Si no estoy trascordado, los cantos recogidos componen «diez y ocho tomos manuscritos. ¡Cuántas fatigas, cuántos peligros, «cuántas privaciones, cuántos dispendios presupone esa larga peregrinación!»

Y en quant a la abruada fua del meteix Mañé, en l'article citat, mestre s'es regonzexer que prou endolcida romanía, y contrapesada per la completa y espontánea *Fuñón de desagravios* (16 de Julio) ab la qual lo director del *Diario*, anticipante a tot altre crítica y escriptos, y escudant en la sana intenció lo que tingües de crua la arretida, celebrava triumfalment y joyosa, com a bon catalá, la aparició del *Romancer*.

VISTA GENERAL DE MELILLA

tan finament y dextra, l'ha sabuda enllestir á aqueixa galant feyna.

Nos diu lo colector (*Pròlech*, pl. XIII), que «de cascun romanç sen pot formar tot un romançer, ab tantes de fulles com persones hi ha qui'l sapian, ja que may he pogut trobar dues copies verament parionies ni entre la gent mateixa qui'ls cantava á chor en una treballada ó tall de feyna»; afegint que «les nostres cançons, sobre tot les antigues, si no mudan la pell sencera com les serps, se pot dir que cambian moltes de ses escates, no ja en cada vila, sino en cascuna de les boques que les galejan.»

Per la llista, ben sovint nutridíssima, que hi posa l'Aguiló devant cada romanç, de tots los llochs, termes ó endrets allà ahont ell o'ls seus nombrosos laboradors (1) n'hi reculliren sengles copies, venim en ple conecement de «la abundor de versions que de alguns cants se arriba á tenir» (pl. 376); abundancia realment extraordinaria y que, segons confessa'l colector mateix, (*ibid.*), «obliga á una trla dubtosa, en que dolen fins les dexalles que forçadament romanen en molts dels trasllats.» (2)

En tot lo *Romançer*, llegit y refullejat d'un cap al altre, repari's com no s'hi troba ni un sol barbarisme, ni un qu'es un per nat senyal, ni una sola falla de propietat y puresa de llenguatge (3), ni aquells exams de castellanades que arreu hi formiguejan en casi totes les versions del *Romançerillo* d'en Milá, y que aquest s'explica per la influencia dels romanços castellans, y més que tot, «por el deseo de dar á los relatos un aire heroico y peregrino.» (*Observ.* pl. 90.) Y forsat será creure que, havent en Milá y n'Aguiló fet ses replegues poch çá poch'lla per una metexa época, no era gens natural qu'un dels dos no tropassés ab cap castellanisme, allà ahont l'altre á forollons los hi trobava. Tant es axí, que l'Aguiló mateix, quan li vé l'ocasió de trobarne un de romans sens cap dels «mots estrafets que solen desfigurar les cançons,» ho nota (pl. 373), ho apunta y s'en estranya molt, com á cas singular. Y comentant poch després *Les dues Dianes* (pl. 375) escriu que les abundants versions d'ixa cansó mostran sa procedencia «ab les castellanades que les camperoles hi barrejan; de les quals prou se veu que l'ha volguda netejar, igual que á moltes de les altres» (pl. 376), quan «ha optat per aprofitarne'ls bocins, á fi de no afrontar als dos idiomes, fent cabal de corrupcions esgarrioses.» (4)

En certs altres endrets del *pròlech* y les notes, que no importaria acotar un per un, perque prou y massa los trobará'l discret lector, també's parla de «versions incompletes,» de «lo esbocinat que sol presentar el text de les cançons tradicionals,» (pl. 345) del propòsit de «completar cançons, llargues en ulteriors viatges,» (pl. 370) de «tria y coteig de versions,» (pl. 363) de «aprofitar bocins,» (pl. 376) jatsia que «en lloch es possible arribar y moldre» (pl. XVII). Y marcant la importancia de la *tonada* musical, essencia, vida y segell d'exes cançons, (pl. XXXI) diu que la letra ve á ésserne sovint «una especie d'ossamenta mal lligada, á voltes sens cap

(1) N'anomena fins á 48, uns vius, altres ja morts. (V. *Notes*, plana 363.)

(2) Vol dir, que aquelles «tres, quatre y fins sis versions» de tal ó qual romanç, que tant se avanava de possehir en Pelay Bris, venen sovint á resultar, comparades ab les del Aguiló, un no res, una pobresa vergonyant, una miseria. Frenquís qualsevol lector la paciencia de comptar, y trobará, per exemple, que del *Don Joan y Don Ramon* se'n hi suman, al manco, 45 versions; de la *Blancaflor*, 32; de la *Porquerola*, 42; del *Comte peligrí*, 24; dels *Estudiants de Tolosa*, 33; de la *Adúltera*, 28; de la *Amelús*, 31, etc., etc.

(3) Tot lo més, algunes formes dialectals baleariques, (*flastomar, feyo, cabeyo, aygo, tayar, nostro, camia, homo, sebre, azequit, agenyot, veitin, Isabet, vestitar, gordar*, etc.) y qualque accident ó mot arcaic (*tor, raó, esputit, saynat me som, enforcar, smayar, me tre, bruyar, amistança, temença, alcandora, llebrario, apropiar, diana, candelich, astorlich, granjelo, jaquir, portis, considat, calabre y no gayre més* que, en mon concepte, s'ha fet molt bé de conservar.—A la pl. 54 s'hi nota, com á singular, y tertissima excepció, lo vers que diu: «Llévat de devant mi, ferro, — depàrtat, ferro malvada:» encara que aixequi molt denigant era prou usual á Catalunya.

(4) En Milá fins y tot dintre del seu sistema tan poch seleccionista, ja parla de «templar el mal efecte que en los no scotumbrados pudiera «producir el lenguaje híbrido de algunas canciones.» (*Pròlech del Romançerillo*, 2.ª edició.)

ni peus.»—Mal podrian avenirse tals calificatius y apreciacions ab la forma sencera, lligada, congruent y tan ben composta en que's presenta'l text de *totes* y cascuna de les 63 versions que'ns dona aqueix primer volum del *Romançer*; si fossen exides de totduna talment com contan que la antiga Minerva del cervell de Júpiter n'exí: guarnida ja de totes armes.

Y si es per lo que cortesment hi diu el colector del llibre, en la dedicatória á l'augusta dama a qui l'ha ofert, sobre «no haver gosat sostroure cap flor d'aquest ramell,» jatsia que «sa antigor mou á cullirles ab les espines que duen,» segurament axò de *les espines* fa referencia més directa y propra que no al text primitiu de les versions, á la franca y nua expressió d'alguna idea, ara no tan admesa y ben sonant com en *lo bon vell temps*, per la honestitat tantufera y convencional de les nostres hipòcrites costums, del nostre refinat parlar y de l'aviciada literatura d'aquest segle.

Pero y á què vé ara l'excusador afany inquisitiu de ben provar que, després de recullida y colacionada cascuna cansó, realment hi ha hagut la tasca de netejar, compondre y restaurar son text, quan ell mateix, l'obrer d'aqueixa feyna, lluny d'amagarla, la'ns declara y la confessa?... Diu:—«En la major part de les versions quen repleguí, (aludeix á *La Viuda*), s'hi troban alguns mots de falsa assonança... Per llegirla (ab la següent y altres cançons fins llavors desconegudes) á la Academia de Bonés Lletres, ajustí les copies més complertes, evitantne'ls mots forasters y rebujant les corruptel·les y llejures, postices, que cauen per sí soles al cotejar les versions» (pl. 372). Vol dir: que'l colector no ha vingut á fer ara altra cosa, sino generalisar y estendre á tot el *Romançer* lo que'ns diu que ja feya, anys en darrera, ab varies de les cançons que llavors tenia arreglades.

En conversa d'amichs, sobre poesia popular catalana, sembla que l'Aguiló (propens sempre á la alegoria y á la imatge plástica y lluminosa) haja vingut á dir:—Cercant cançons, m'en ha pres com á aquell qui s'en anás á retrobar una antiga estatua de marbre, que'l temps y la mala cura hagués romputa ó mutilada. La trobava á la estatua, á lo millor; pero mancanti la testa ó una cama ó un bras, qu'un esmaginayre grosser li havia afegit, de fanch ó argila. Més tart, cercant, cercant, solta trobarlo al peu, al bras ó al cap de la estatua, que n'eran part autèntica; y llavors, naturalment, feya... lo qu'era ben de fer: restituir y ajuntar á son lloch el membre primitiu, llensant y rebujant l'altre sobrer, mal empeltat d'argila.

Y veus aquí explicat, com més clar no pot ésser, lo procehir folklòric que l'Aguiló ha tingut per norma (1).

**

(1) Ja que d'alegorizar anam, encara apuntaria un'altra comparansa que se m'ocorre, per més ben definir aqueix sistema. Se tracta de conseguir un exemplar complet y bo, d'un llibre antic: d'un *Blancaflor* lullí, suposem, ó d'un *Quidí* de Mossen Alegre. El diligent bibliòfil, al cap de dies y anys, ve que n'arriba á adquirir, no un, sino vint ó trenta exemplars; pero cap d'ells complet ni sense tara. Al un li mancan fulles; l'altre'n té d'esquexades, plúrides d'humiditat ó foradades d'arna. Fins se dona'l cas singular de trobarhi, en un meteix volum, ajustats y cosit, fulls d'edicions dissociates... ¿Que fa llavors lo bibliòfil? Comensa á descosir ab gran esment tots aquells exemplars; tria y va separant d'un en un los millors plechs; rebujantls romputs y malmesos; torna á cosir los intactos com á millors, aprofitant també la portada y les cubertes més triats... Y veus aquí com d'aquells vint ó trenta exemplars ne fa un de bo, tal com no'l posseixe cap libreret ni bibliotecà.

Jo no diré si axí y tot, mancanti encara qualque full que no ha trobat sencera en cap dels trenta, arriba l'expertissim bibliòfil á imaginar, á endevinar y reconstruir alguna boei del text, estampantlo després en igual cos de lletra sobre paper antic verjarat que possibia: letra y paper tan consemblants als primitius, que á cop d'ull ordinari y vulgar, totalment s'hi confonen. No m'és a més, que en tal cas (sols apuntat aquí com hipotètic), perillaria lo dels metges, quan miraven les aygues á l'infansa, malalta del mal de meina (V. *Romançer*, pl. 316); sobre tot si entre ells n'hi havia algun de tan mal d'enganyar com aquell, «lo més vellel de tots, — que li tremola la barba.»

Prova d'axò: que sempre qu'algun esburbat folklòrista ha cregut tocar ab un dit al cel, escarment un romanç ó cansó popular, don Marian fent l'ullet y ab un riure subtil é imperceptible, li ha afinada la manganeta. N'hi he sentit contar sabrosament algun cas prictic. Y á mi també me'n es seguit qualcun.

Es á dir, que'ns resulta un sistema completament divers del que seguí en Milá; el sistema d'enllestir de robeta y de ferli la clenxa á la donzella rústica, abans de presentarla devant gent. Pero observem depressa y tot seguit una cosa essencial: que aquí no's tracta de robes ni vestidures manlevades, poch escayents ó de mal dur. ¡Ah, no! Les gales ab que se la enllesteix tornan á ésser, com per art de miracle, les metexes que duya, les *ipsissima* (en altre sentit) ab que s'endiuenjava, quan les hi feren noves.

En axò está precisament lo distintiu del Aguiló: en axò consisteix, al meu humil entendre, son mèrit més principal é indiscutible. Tant l'ha tractada y li ha estudiat el geni á la donzella, tant s'hi es avestat, de nin ensá, á conviure ab ella y á seguirli amorosament els passos, á escoltarla com reya, com plorava, com recòmptava histories y llegendes de comtes y guerrers, de patges y catllans, d'infantes y presoners, de metzineres y de viudes, qu'ha arribat á tenirne d'ella una conexensa tan íntima y cabal, com la que tenim d'una persona ab qui hem habitat y menjat y begut tota la vida.

Per axò'ns la presenta tan netament composta y pentinada, temerós de que li poguésem trobar imperfecció ó llejtura. Ell ha volgut, per demunt tot y primer que tot, ferla agradosa y amable; posar ben de relleu sos atractius y gentilesa. Per axò, al ferla exir á devant Deu y tot lo món, no s'en es aconhortat de que vestís les humils gales ab que abans altres ayamadors la havían feta veure; li ha semblat poch que anás vestida ab la robeta vella, qualque mica sarsida ó apedassada, ab que tresca per tot en dies feyners; si que li ha feta vestir la roba millor y més poch duyta, la roba senyorial, la d'aquells antics jorns de brill y d'opulencia; la que plorada y ben estojada al fons del arribanch, sola no més traure'ls diumenges, ó en la diada solemnia de les festes colendes.

Axí no es gens extrany que qualcú, avestat sempre á vèurela ab lo pobre y humil vestit de cada dia, vulgues no vulgues s'haja hagut ara d'exclamar:—¿Y axò es aquella?...

—Ho es (podeu respondre), ho es; no cal dubtar: Mes, ho es com l'orianeta desvalguda que hagués anat captant almoyna, per'hontsevulla y de redolons, sens casa ni fogar; y de promte li fos exit un noble protector, qui trahentia y salvantia de fam y de miseria, l'acullís com á propia, l'afilías ab son nom, la fes hereua, l'acostumás á ben parlar, y li donás decorós estament per tot el temps de vida.

M. OBRADOR Y BENASSAR.

(Acabará)

EPISOLA AD PISONES

D'HORACI

SUBLRE L'ART POETICA

Traducció catalana.

(Acabame't.)

Aquell que sos treballs porta á la escena d'espondichs carregats, en vergonyosa culpa ha caygut, donchs mostra descuydada y á corre cuyta escrita la seva obra, ó be del art las reglas desconéxer. No tothom ab acert pot ésser jutge per fallar sobre'l vers y sa cadencia, y sobre eix punt ab los romans poetes havem sigut molt indulgens de sobras.

Mes será axò motiu perque'm separi de las reglas, y escriga lo que'm sembli? No sería millor que convencenme de que tothom ha de notar mas faltas, no'm moga may de la segura via esperant confiat me las perdonen?

Al menys axis, si no guanyar aplausos, haig de lograr que'm tingan indulgencia. Si vualtres, Pissons, volreu escriure, mireus en miralls grechs de nit y dia;

ANNEX 26:

VOU-VERI-VOU

Font: ROSSELLÓ, Ramon (2009), *Mateu Obrador i Bennàssar. Biografia i obra literària*. Gràfiques Llopis, Felanitx. Pàg. 412.

Resum: Es tracta d'una cançó de bressol composta per Obrador.

Vou-veri-vou

(cançó)

Mora baixa, post el sol
Plorinyava l'infantó
No ploreu, angelet, no
Que ma mareta no ho vol.
No-mi-no
Una engronsadeta pe l'nin petitó.

Tot el cel llampega y plou;
Tresor meu, dorm fins dema.
Ta mareta 't vel-lerá
Cantant el vou-veri-vou; *etc.*

Dematí, quant surta 'l sol
Obrirá 'ls ulls mon fió;
Angelet, no ploreu no;
Que ma mareta no ho vol; *etc.*

M. OBRADOR.

ANNEXOS SOBRE OBRADOR

ANNEX 27:

EN MATEU OBRADOR I BENNÁSSER

Font: *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana 4*, 1908-1909, pàg. 316-319.

Resum: Es tracta d'un article escrit per Antoni Maria Alcover, el qual fa un esbós biogràfic d'Obrador. En ell fa referència a la seva formació, destacant-ne principalment la seva tasca com a lul·lista. I en les conclusions ressalta la gran persona que era i la important feina que va fer sobre Ramon Llull.

por, i ja es partit a contarnos rondalles, i resulta que'n sap un enfiat, i les conta amb una gràcia inefible, i així puc estudiar millor el llenguatge genuí de les Guileries.

Me tem a les-hores queestic tan escanyat, que casi no'm senten. Vex que m'ha pegat un cop d'aye, tal volta el canvi soplat de temperatura, molt més freda a St. Hilari que a Caldes de Malavella, Granollers i Barcelona... Bona l'hem fetal! Havia de partir cap a Vich a les tres de la matinada de demà per estudiar la fontica de *La Plana*; no hi ha que pensarhi. La gargamella no hu vol, i ella comanda... Prenc redos a Ca-Mn. Rovira, i jbo-ca closal!

Dia 8.—Dia missa, m'afic devers les nou dins una tarrana que Mn. Rovira posa a la meua dispositió, i jcap a Hosalricl i llavó jcap a Barcelona, aont vex l'especialista en gargamelles, mon bon amic el Dr. Cristófol Costa, que'm diu qu'es una larngitis aguda, que no té cap importàcia si la cnyt, i m'estic boca closa alguns dies. ¡Prou que m'hi pos per por de mosques!

Dia 9.—Per no haver de conveinar, no vateix a n-clis Jochs Florals; i hora baixa m'afic dins el vapor, i jcap a Mallorca.

Dia 10.—Atribam, i casi ja no's conex lo de la gargamella, gràcies a Deu i a la pericia del Dr. Costa. Benissim!

†

En Mateu Obrador i Benàsser.

Aquest company i amic estimadíssim, nat a Felanitx l'any 1853, feta la 2.ª ensenyansa a l'Institut de Mallorca i obtinguda a l'Universitat de Barcelona la Llicenciatura en Filosofia i Lletres, sempre am gran lluintent i bones notes, se manifestà de bon hora predilecte de les muses, brollant son enginy poeties inspiradíssimes com *La Flor de Miramar*, i tot un esplet d'articles literaris i crítiques, escampats dins *La Revista Balear* (1872-1874) *Museo Balear* (1875-1877, 1884-1888) i totes les altres publicacions literaries de Mallorca posteriors, tant en català con en castellà, demostrantse un escriptor polentíssim, d'un gust superior, plaent i distingit fora mida, d'una diàfanitat encantadora. Amb En Bartomeu Ferrà comensaren l'any 1879 a publicar el setmanari *L'Ignorancia*, ple de bitu i delit, qu'aviat se feu seua tota Mallorca, ensenyant la gent de llegir en mallorquí, que lo vergonyat cast negu'n sabia. *L'Ignorancia* es estat el periòdic més popular i més llegit que hi ha hagut may a Mallorca, aont N'Obrador

feu brollar a l'uf la seua xalesta i delirosa vena humorística. Les tasques pedagògiques el decantaren després de les Lletres un mica, tornantli devers l'any 1889 feut sortir *La Revista*, que també s'va estendre prou, pero no tant com *L'Ignorancia*, colabó una temporada a n-el diari *El Islamo* devers l'any 1890 i 1891, sufrint varies vicissituds, fins que, trobantse a Venècia, l'any 1899, de professor dels fills del Marquon de S. A. l'Arxiduc D. Luis Salyador d'Àustria, tengué la bona sort d'afinar dins la Biblioteca de St. Marc un autograf de Br. Ramon Lull; s'engolfà dins la lectura de diversos còdics i impresos lullians qu'alt's guarden, i se convertí en un ferventíssim lullista. Tornat a Mallorca la primavera de l'any 1900, i entresentit de que alguns amics tractavem de seguir la publicació dels textos lullians que En Jeroni Rosselló havia iniciada i dexada interrompuda per greu malaltia, i de qu'havíem comensat a copiar la gran obra lulliana *Llibre de Contemplació*, s'encarregà de seguir la copia, i el ferem llavó el bras dret en tot lo que s'referex a copia i confronta de còdics, anotació i il·lustració dels textos i tota la part tipogràfica, per la qual tenia un gust i un ull refinadíssim. Lo primer de tot, era acabar les impressions qu'En Rosselló havia comensades. Així hu ferem, sortint l'any 1901 el *Centil e las tres Sabes* amb un glosari i un prólec de N'Obrador, aont s'acredità de lillista capdal con nos n'hi hagües hagües. El metex any va sortir *Abrere de Filosofia d'amor*, amb un prólec de Mn. Costa i notes bibliogràfiques de N'Obrador, l'any 1903 sortí *Felix de las 30 Cantavelles del mon*, també anotes bibliogràfiques i un proemí de N'Obrador, verament magistral i que l'acredità més i més de lillista insigne. Amb axó acabà N'Obrador lo qu'En Jeroni Rosselló havia dexat a milies astes. Hi havia qu'emprendre la publicació dels altres textos lullians i abans que tot fer viable l'obra econòmicament, i hu conseqüentem l'any 1905 mitjansant l'ajuda de D. Antoni Maura, que ns alcanstà una bona subvenció de l'Estat. N'Obrador següia copiant textos lullians i enfondint sos coneixements en la ciencia del gran polígraf mallorquí, guanyant a n-el Certamen de Fires i Festes de 1904 un premi amb un preciosíssim estudi *Doctrinas sociológicas de Mestre Ramon Lull*, publicades l'any 1905, aont donat a conèixer sobriament la via qu'havia teta dins el lullisme. Publicà l'any 1904 el *Llibre de Amich e Amal* am proemí, notes i glosari, tot deliciosament fet, sobre tot el proemí, qu'es verament una obra mestra. L'any 1905 publicà la conferencia donada l'any anterior a l'Ateneu de Barcelona, bax del nom de *La Nostra Arqueologia Literaria*,

enriquida amb llargues notes i erudites ampliacions, aont esposa i defensa tot un pla amplíssim de publicació, axí com caldrà, de tots els vells monuments de la nostra llengua. Mentres tant, l'any 1906 dexa llest el volum que conté *La Doctrina Phœni* i *Llibre del Orde de Cavalleria*, am prólec, variants, notes bibliogràfiques i ilustracions, plenes de ciència i de sana crítica. Dins aquest prólec trassa l'pla general de les publicacions lulianes, resultant que tenim cabal per omplir una trentena de toms, just dels textos catalans que s'conserven i sabem aont son per quant sia l'hora. Just el *Llibre de Contemplació*, l'obra caporal del Br. Ramón, omplirà set toms. Comensà a estampar-la l'any 1906, acabant el tom I l'any 1908, posantli un prólec meravellós, que bastaria ell tot sol per acreditar. N'Orador del més gran lulista qu'hem tengut a Mallorca i fora-Mallorca, el qui ha vist am llum més intensa l'ànima sublim del Br. Ramón i l'ha sabuda presentar am tota la seua amplïtur i grandesa estupefenda, tal com apareix dins les seues obres immortals. Acabat el tom I de *Contemplació*, comensà l'impressió del tom II, i la feu ben enavant. Amb axò l'*Institut d'Estudis Catalans* de Barcelona el comissionà per visitar les biblioteques *Ambrosiana* de Milán, i la *Reyal* i *Nacional* de Munich i veure quins còdics lulians hi havia i copiar el de *Blancafort* de la capital bávara. Se'n hi anà el juny d'entany i en tornà la darrera de setembre, carregat de notes de còdics lulians i de les còpies del *Blancafort* i altres obres lulianes, algunes fons avuy desconegudes. Seguí l'impressió del tom II de *Contemplació*, treballant ensems una versió castellana del *Felix de les Mercavelles* i del *Gentil* e *los tres sabers* per omplir un volum de la nova *Biblioteca de Autores Espanyols* de Bailly-Baillière, colabornant contínuament a n-el diari *La Almodama*. La primera de la corema darrera quedà afònic. Devant la persistència de l'afonia ens alarmàrem els amics seus, i ell que s'sentia una gran postració de cos i més encara d'ànima. El temps sanats de primera, lluny de ferli gens de bé, el pitjorava. Quant tornàrem, dia 10 de matx, de Barcelona, el trobàrem tan al baix, rendir dins el llit, que l'ànima ens va caure a n-els peus, com solen dir. Aquell dia ja'l vèrem mort; per més que mos costàs molt, pero molt, resignar-nos-hi a perdre'l. Se va anar agravant ràpidament. El meje que li assistia, Dr. Joseph Sureda i Massanet, fervent regionalista i que tenia un deliri per N'Orador, va haver de confessar, i lo metex l'altre meje que també'l va veure, que no hi havia res de bo, qu'esperar. Com el pobre malalt se va veure a les portes de l'entendat quin greu li sabia haver de dexar sos pobres fills, orfes de pare i mare i sense estampar la major part de les obres del Br. Ramón,

la publicació de les quals era tot el seu ideal, tota la seua aspiració! Dia 22 de matx se va fer precis dirli dels Sacraments, que va rebre am gros fervor, edificant els amics am la seua fonda resignació en la voluntat de Deu. Alguns dies abans de morir, li desaparegueren tots els dolors que tant l'havien perxucut i croxí, i ens explicava un fenomen ben estrany que li esdevenia, un deliobament de la seua personalitat, que deya ell: li semblava que demunt ell n'hi havia un altre que sofria lo metex qu'ell havia sofert fins llavò; ell li sentia passar tota aquella metexa pena qu'ell havia passada, el pentax soberc, la pena de no poder estar ajgut, la de prendre aliment, la d'haverse de moure; sentia com aquell passava tot allò, pero ell n'era escapol, s'estava lo més tranquil. En tot axò no hi havia res de desvarietjar; bastava veure'l per convencerse'n.—De cada dia, naturalment, hi afegia, fins que dia 27 de matx, prop de les doize de la nit entregà l'ànima a Deu, plorat seus conhort de sos pobres fills i de tots els amics, tants com en tenia. L'enterro i funeral foren una manifestació esplèndida de les simpaties que tenia N'Orador, per tot arreu.

Era un ànima tan hermosa, tan gentil, un esperit tan selecte, tant esquisit, tenia un tracte tan fi, tan atracut, que era impossible triar-lo i no estimar-lo. Com escriptor era de cap d'ala, tenia una vastíssima cultura literaria, poeta delicos, periodista, de casta grossa, seus dupre dels millors d'Espanya, am grans dots per la lingüística, crític caporal; com-e lulista baix del punt de vista literari cap n'hi havia hagut a Mallorca ni a fora-Mallorca que fos arribat a la seua altura; l'ànima del Br. Ramón negú l'ha arribada a conxer com N'Orador. Altres haurin conegut m'alior la filosofia, la teologia lulliana; la vida íntima, l'ale de l'ànima del gran polígraf; la seua fesomia, negú l'ha aglapida, negú l'ha assolida, negú l'ha vista, com l'aglapí, com l'assolí, com la va veure N'Orador. Ho proven els prólecs que posà a n-els diferents llibres lulians, que son, a n-el nostre entendre, la seua obra caporal.

¡Pobre Orador i pobres de nosaltres qu'amb ell treballàvem en la publicació dels textos lulians i en l'*Obra del Diccionari*, i ens assessorava en la publicació d'aquest *Bolletí*! Molt, moltíssim hem perdut! Sols Deu ho sap!

¡Que'l Bon Jesús l'haia trobat en estament de gràcia; i si encara estigués entengut a n-el purgatori, qu'el trega i l'admira a l'etern descans de la santa Glòria, i doni molts d'anyes de vida a sos fills i amics per pregar per ell i el conhort i conformansa que tant i tant necessitam per suportar una desgràcia tan grossa com es aquesta mort.

Al cel lo vejem! Amén.

* Antoni Mossa Alcares

ANNEX 28:

MATEU OBRADOR EN EL 75 ANIVERSARI DE LA SEVA MORT

Font: *Felanitx, Fires i festes de Sant Agustí*, 1984.

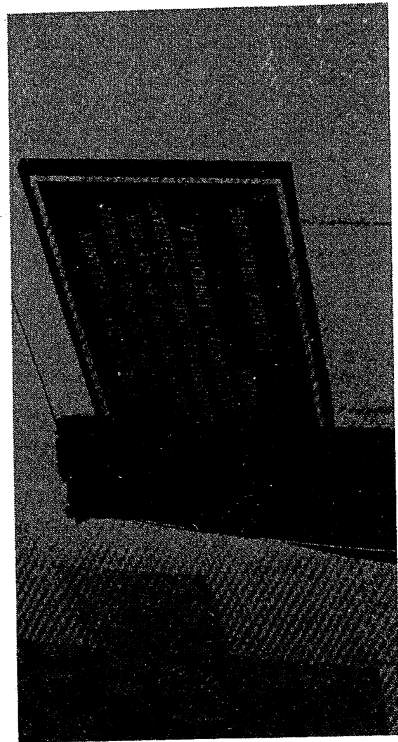
Resum: Es tracta d'un homenatge que va fer l'Ajuntament de Felanitx el 1984 a Obrador, i en el qual hi participà Miquel Pons. Aquest llegí unes pàgines, en les què resumia la tasca d'Obrador.

L'any 1883, l'anterior a l'instal·lació del telègraf, des de Porto-Colom s'exportaren 136.000 hectòlitres de vi en 144 vaixells. Segurament no tot aquest vi era produït a Felanitx, ja que abans de la fillojera, segons Bartomeu Forteza, el nostre terme tenia una anyada d'uns 260.000 quintars mallorquins de raïms, que amb un rendiment de 26 litres per quintar (=42'33 kg.) donava una producció de 67.000 Hl. de vi, una tercera part de la producció de l'illa. N'hi ha que parlen d'anyades de 450.000 quintars; fa falta un estudi seriós per aclarir-ho.

Pere d'Alcàntara Peña deia a una conferència, l'any 1884, que l'agricultor que es dedicàs a un sol cultiu progressaria més que el que volgués conrear-los tots. L'any 1886 el diari «El Palmesano» explicava el canvi experimentat: «La propietat ha augmentat su valor. Gran número de hectàrees de terreno antes dedicado al ruinoso cultivo de gramíneas han sido sembradas de fructíferas cepas... ha recomensado pródigamente a los que emplearon sus ahorros en su plantación».

Pel mes de maig de 1891 la fillojera aparegué a Llucmajor i pel juny arribà a Felanitx, i tot aquest món vengué abaix. Maldament no hi hagués hagut plaga de fillojera hagués entrat en crisi igual, ja que França replantà les seves vinyes amb peu americà i l'any 1891 començava a establir mesures proteccionistes pels seus vins. Ja ho advertia «El Felanitense» el 17 de maig de 1890: «Hubiera debido tenerse en cuenta que Francia en plazo más o menos lejano repoblaría sus viñas», per això proposava cercar mercats i millorar la qualitat dels vins.

A Felanitx des de 1876 hi havia un «Ateneo de Agricultura, Industria y Comercio», l'any 1883 aparegué «El Felanitense» i el Banc de Felanitx, mentre es projectava un tren de Felanitx al port, i l'any 1884, quan la duana del port passava a esser de segona classe, s'inaugurà el telègraf, i els felanitxers haurien d'esperar l'any 1888 per veure una línia telefònica, la de Felanitx a Portocolom, que no enllaçaria amb altres pobles fins l'any 1929. En aquell temps, a diferència d'avui que molta gent té telèfon i tres empreses felanitxeres tenen tèlex, el telègraf era l'única via ràpida de comunicació. No tothom posaria telegrams ja que gran part de la població era analfabeta. L'any 1860, un 89'45 % dels felanitxers no sabien llegir ni escriure, un 1'35 % sols sabien llegir i un 9'2 % sabien llegir i escriure.

MATEU OBRADOR en el 75 aniversari de la seva mort

A Miquel Font, molt
mateuobradorista.

per Miquel Pons

Tan bé mai com l'avinentsa del 75 aniversari de la mort de Mateu Obrador, felanitxer europeu, per recordar-lo, una vegada més, i deplorar la manca d'una biografia completa que contempli l'home, l'humanista, el poeta, l'autor dramàtic, l'erudit, el llibrista, l'acompanyant de S'Arxiduc, el pedagog i tants d'altres angles que concorren en el dissortat home, curull de llàstimes. Molt hi ha que treballar per teixir la biografia d'aquest home entregat a tants de quefers, que li marquen una fisonomia particular, transparència de la seva angoixa vital.

L'legim a l'acta de defunció de Mateu Obrador i Bennàssar, natural de Felanitx, de 56 anys, vidu, domiciliat a Ciutat, carrer de Zanglada, n.º 5, que morí a les 24 del dia de ayer, 27 de maig de 1909, a conseqüència d'una cirrosi hepàtica. Deixa fills majors d'edat, Bernal, Isabel, Concepció i menors, Francesc i Lluís.

Avui treuré a llum alguns dels aspectes de Mateu Obrador, continguts dins els trenta-sis primers números del centenari «Boletín de la Escuela Mercantil de Mallorca», 1882-1884,(1) tan lligat a les institucions pedagògiques del moment, com la «Institución Libre de Enseñanza». Era director de l'Escola el senyor Alexandre Rosselló. Ja en el primer número del «Boletín» hi figura Mateu Obrador com a donant de llibres, com a subvencionista amb dues subvencions, com a professor de «Clase preparatoria» i «Geografía é Historia Comerciales», vocal de la Junta de Govern, avalat pels següents títols: Llicenciat en Filosofia i Lletres, Professor de Literatura i d'Història de Dret i No-

tariat, Director del segon ensenyament del Colegio Politécnico, Presidente de la Secció de Ciències Morals, Lletres i Arts de l'Ateneu Balear, etc. En el n.º 2, apareix el seu parlament legit en la inauguració dels curs 1881-1882, una visió ben clara del que pretenia l'Escola. *Tanto como nosotros mismos, vosotros sabéis á donde vamos, que nos proponemos, y cuáles medios tratamos de utilizar como mejores, para la consecución de nuestros fines. Queremos instalar y arraigar sólidamente en nuestra hermosa patria una Escuela moderna, es decir, una institución que lleve bien marcado el sello del siglo en que ha nacido y en que vive; que relegue al olvido para siempre inmeterados errores y alusivas prácticas de mal comprendidos sistemas y que esté, por fin, en condiciones de ofrecer á la sociedad actual miembros verdaderamente útiles á ella y á sí mismos...*(2). El parlament no té des- perdicí i inclou els postulats de la moderna Pedagogia europea.

No em sembla fortuïta l'afirmació que assegura que Mateu Obrador era l'ànima del «Boletín». Sovint trobam la seva col·laboració a «Conferencias públicas» com «Africa: un pasado y un porvenir»,(3) a «Las excursiones escolares». Si les excursions foren para la «Institución Libre de Enseñanza» un valuós complement, un grau similar associaran per la «Escuela Mercantil». *¿Por qué, pues, el maestro no ha de conducir en clase, siquiero sea un par de días cada semana, unas cuantas tardes, á dar la lección delante de una montaña, de un río, de una encina?... En estas excursiones deja el alumno sus más caras afecciones de familia, resiste el cansancio físico, tolera la variedad de alimentos,... y se prepara á formar parte de una generación más varonil y entera, capaz de dar su vida por hacer mejor la de los demás.*(4) Però les excursions no es limitaven a no tenir escola, a la contemplació i a escoltar. Després, els alumnes redactaven els seus informes, encarregats pels professors. Hi ha constància d'excursions a Raixa, Port de Ciutat, Fàbrica Algodonera Mallorca, castell de Bellver, La Alfombrera, la ciutat amurallada,... amb la companyia del professor Obrador.

L'orientació de l'Escola es fonamentava en els treballs de la «Institución Libre de Enseñanza», 1877-1882, i en «L'École Modéle, de Bruxelles», 1880 com es desprèn dels treballs de Mateu Obrador. «Los nuevos métodos pedagógicos», I, «Enseñanza de la lectura», II(6). *No se deje pasar una palabra siquiera, por sencilla que parezca, que el alumno no entienda, sin explicarle su sentido, siempre del modo más sensible y práctico...* El III apartat es referia a «Enseñanza de la Arit-

mética», ...con un poco de talento pedagógico y otro poco de buena voluntad, consiga enseñar fructuosamente a sus discípulos la tan árdua y abstracta ciencia aritmética...(?). En el IV comentava *Enseñanza del Dibujo*,... entendemos que la enseñanza del Dibujo, como la del Canto, ha de figurar desde muy temprano en toda la escuela primaria.(8) En el V feia observacions sobre «Enseñanza de Geografía», emprant el camí de dentro a fuera(9) i en el VI tractava «Enseñanza de Historias», concedint-li el lloc que li toca a la primera educació, re- vestint-la de caràcters adequats, perquè el seu estudi sia interessant i fructífer pel nin.(10) El VII considera l'«Enseñanza de la Geometría»(11), així com el VIII s'acosta a l'«Enseñanza de las Ciencias Naturales»(12) i el IX è a «Enseñanza de la Física»(13) i sempre, amb uns coneixements pedagògics de primera línia i de la més rabiosa ac- tualitat.

No acaba aquí la tasca de Mateu Obrador en el «Boletín». En el n.º 24 s'inserta el «Discurso leído en la inauguración del curso 1883-84»(14), versat sobre l'educació familiar de los párvulos.

Todo cuanto caracteriza al hombre llegado a la edad viril, —intintos, fuerzas motrices y orgánicas, facultades y hasta pasiones—, todo existe en el niño.

Mateu Obrador, atent a tot el que significava novetat, i amb més predilecció si es relacionava amb l'educació bàsica, en el n.º 25,(15) comenta «El Folk-Lore y la educación infantil». Amb aquest número principia l'Any III i el «Boletín de la Escuela Mercantil de Mallorca» canvia per «Boletín de la Institución Mallorquina de Enseñanza», 31-I-1884, N.º 25.

Referent al Folklore diu. *Hace poco menos de un año que me encontré por primera vez con la palabra Folk-Lore. Ignorando su significado... Interrogué a un amigo muy versado en lenguas del norte: Folk-Lore vale tanto como ciencia popular, saber del pueblo...*

En tanto era así, que yo mismo me reconocía folk-lorista, de años atrás y sin habérlo sospechado...

¿I què era sinó cultura popular —Folklore— tota aquella troballa fejanitxera, que Mateu Obrador enviava a Milà i Fontanals, de la qual en vaig parlar un dia?(16) Milà i Fontanals, agraït, menciona a Mateu Obrador, en el *Romancero catalán*, 1882.

Mateu Obrador, fidel a la seva idea de pedagog, acaba el treball, *hay que parar mientes en otra nueva y curiosa relación, és á saber, la del Folk-Lore con la Pedagogia, que después de estos antecedentes, me propongo estudiar y desenvolver en subsiguientes escritos. Es-tudi que perllonga en el N.º 26(17) amb la cloenda que identifica una íntima relación entre les dues ciències.*

Als molts aspectes educatius que Mateu Obrador exposa, encara s'ha d'afegir el de «Premios y castigos», tota una lliçó de com s'ha de tractar i conviure amb els nins. (18)

Mateu Obrador no sols posa esment a la part teòrica de la «Institución» sinó que, de bona hora, regala al Gimnàs, «una paralela bajá, otra id. alta, una banqueta, dos escaleras, ortopédica y oblicua, 14 pares de pesas de hierro y otros varios aparatos».

Sens dubte, un fruit primarenc i esperangador de l'entrega de Mateu Obrador a la tasca pedagògica, radica en la carta que li dirigeix el tendre alumne Gabriel Alomar, com un recull les llavors sembrades pel mestre i feta afectiva a la cara relació mestre-deixeble.

SR. D. MATEU OBRADOR.

Valladolid 24 Abril 1883.

Mi muy querido maestro: Temiendo muy presente su deseo al despedirme de V. de que le escribiera, lo cumplo ahora, no habiéndolo hecho antes porque casi ni tiempo he tenido, desde que me marché de esa, para escribir á mi hermanita.

Empiezo esta carta dando muchas gracias á los condiscipulos que fueron á despedirme en el vapor, y de los que tengo muy presente el jocos! que con gritos y con el pañuelo me daban desde el extremo del muelle.

Durante la travesía por mar, me mareé un poco; pero en Ibiza desembarqué y se me quitó. La ciudad de Ibiza no me disgustó, lo poco que en ella vi.

Al amanecer del día siguiente, llegué á Alicante, que me gustó, pues vi un paseo muy largo y á la orilla del mar, que en vez de árboles todo eran palmeras.

Por la tarde salí con el tren para Madrid, atravesando infinidad de pueblos, gustándome mucho el pasar por dentro un túnel, pues es imponente ver que en medio de la tarde á lo mejor desaparece el sol y uno se queda á oscuras por estar dentro de la montaña.

Al día siguiente por la mañana llegué a Madrid, que me gustó mucho y sobre todo el Museo de pintura y escultura y el de Historia natural, la estatua ecuestre de Felipe IV y las de Murillo y Cervantes, el Palacio real y los ministerios de Hacienda, Gracia y Justicia, Gobernacion, Marina y Guerra; el Retiro, la puerta de Alcalá, el Congreso y los varios paseos y plazas que hay. También vi

una iluminación eléctrica en el ministerio de la Guerra, que es bonita y muy parecida á la luz de la luna.

Sólo estuve en Madrid dos días, saliendo con dirección á Valladolid por una estación grandísima que parece un palacio en todas sus cosas; pasando por el Escorial, que vi de lejos, el cual es un edificio muy grande con muchísimas ventanitas, situado encima de un monte.

Pasado el Escorial, atraviesa el ferro-carril una cordillera de montañas, en las cuales habia mucha nieve y que para atravesarlas hay más de quince túneles y puentes. Ya de noche, llegué á esta ciudad, que tiene un paseo muy grande y bonito, en el cual hay un lago con sus cisnes, una cascada artificial y varios surtidores. A la población la atraviesan dos ríos, uno muy grande y otro más pequeño, llamados el Pisuergra y el Esgueva; en el primero corren barquitas.

Aquí hay notable el Museo de pinturas, la Universidad, la casa en que vivió Cervantes, y la en que murió Cristóbal Colón, habiendo frente de la primera una estatua de bronce del mismo Cervantes. También he visto un casino, que es una preciosidad por el lujo de sus adornos.

Los templos, tanto los de Ibiza como los de Alicante, Madrid y Valladolid, no me ha parecido que valieran gran cosa, y me gustan mucho más los de Palma.

En Madrid vi un estanque en el Retiro, que es tan grande como diez veces el Borne en Palma, y en el que el aire hace producir al agua olas. Además vi el obelisco del 2 de Mayo que es muy bonito, las estatuas de Dacio y Velarde y las fuentes de Cibele, Neptuno y Apolo, con sus cuatro estatuas representando las estaciones del año.

En la fachada del Congreso vi dos magníficos leones de bronce con una inscripción al pie, que deca que el bronce de aquellos proceda de los cañones cogidos á los moros en la guerra de Africa. También vi brolar la grandiosa fuente ó surtidor de la Puerta del Sol.

Esta plaza llamada Puerta del Sol es un continuo movimiento de coches, tranvías y gente de toda clase, con un ruido que nadie se entiende, y esto que es muy grande.

También vi una tienda que se llama Bazar de la union que es muy grande y en la que se encuentra de todo cuánto puede uno imaginarse y pueda comprar.

Aquí en Valladolid voy á clase á un colegio ... .. al cual creo que iré poco tiempo, pues es probable que tenga que ir pronto con papá á Avila para vivir allí y entonces tendré que variar de colegio.

Concluyo diciéndole que me acuerdo mucho de esta Escuela que V. dirige y que desearia poder asistir; dando á todos mis condiscipulos muchas memorias, y V. tenga la seguridad de que le quiero mucho su discípulo Q. B. S. M.

Gabriel Alomar

És possible que la relació Mateu Obrador-Gabriel Alomar espigàs, en les tres col·laboracions del joveníssim Gabriel Alomar, en «El Almanaque de El Felanigense», 1889, 1890, 1892.

Cala Figuera de Santanyí.
Juliol, 84

L'AMO DE SO N'ABUNDÀNCIA

Per prevenir qualsevol malentès i tament com aquelles pel·lícules de cine un poc compromeses amb la societat, faig avinent als qui tenen la santa paciència de llegir aquest evangeli i es puguin sentir ferits d'ala pel tema exposat, que tot serà pura coincidència; encara que les coincidències tan pures ja no existeixen davant uns problemes tan reals i duradors que ja han posat call. No hi *spirititud* qui hi valgui!

El mal ja és vell i mal de coure i, per desgràcia, segueix vigent. Per tant ja han plçgut moltes saons d'ençà que els amos de So N'Abundància anaven més polents que ara. Allavors tenien suficient caudastre per campar de lo més bé i si durant la guerra fraticida pogueren vendre blat d'estraperlo, ho feren sense cap escriptol de conciença, perquè era cosa corrent entre la majoria de propietaris benetants.

Treballant de sol a sol, els hi và permetre fer un bon raonel, comprar casa al poble i adquirir una tomba amb panteó. Amb aquest bagatge es creien haver tocat amb un dit en el cel i pensaven tenir la vida resolta. Eren feliços.

Però en dir era ja han batut, i aquella abundor d'antany s'anà fonguent dins el quart minvant de moltes llunes esvaïdes; i tot fou com) que desfer calça.

Era el delme que havien de pagar la gent del camp per intentar treure el carro de l'encallada on se veren enfonsats per mor de no haver pogut aguantar els nous sistemes d'explotació agrària.

I no cregueu que l'amo de So N'Abundància, maldament desconegués les teories «darwinianes» no fos un home corejtut en practicar l'evolucionisme creixent dins la seva finca: Féu un pou dins un terreny de foguer i per primera vegada va conèixer d'aprop que era un gat d'aigua; va electrificar la finca i construí unes adequades dependències pel bestiar...

Però el resultat d'aquella transformació va ésser just al revés que

NOTES:

- (1) Palma de Mallorca. Imprenta de M. Roca. 1882. A partir del N.º 11, Imprenta de la Biblioteca Popular. 1882.
- (2) N.º 2,1-II-1882.
- (3) N.º 8,1-VIII-1882, N.º 9,1-IX-1882.
- (4) N.º 12,31-I-1883.
- (5) N.º 14,28-II-1883.
- (6) N.º 16,30-IV-1883 i N.º 17,31-V-1883.
- (7) N.º 18,30-VI-1883.
- (8) N.º 19,31-VII-1883.
- (9) N.º 29,31-V-1884.
- (10) N.º 31,31-VII-1884 i N.º 32,31-VIII-1884.
- (11) N.º 33,30-IX-1884.
- (12) N.º 34,31-X-1884.
- (13) N.º 36, 31-XII-1884.
- (14) N.º 24,31-XII-1883.
- (15) Mateu Obrador. *Tres autobiogràfics extrets de l'espistolari amb Mità i Fontanals*. «Felanix», 21-VII-83.
- (17) N.º 26,29-II-1884 i N.º 28,30-IV-1884.
- (18) N.º 35,30-XI-84.